

# Tvrtko Prćić

# KA SAVREMENIM SRPSKIM REČNICIMA

**mačka** /mäčka/ *im. ž; dat. mački /mäčki/, gen. mn. mačaka /mäčkä/*

1 DOMAĆA ŽIVOTINJA mala domaća životinja s četiri noge, repom i krznom, koja lovi miševe, oglašava se mijaukanjem, prede kad je zadovoljna i koju ljudi drže kao kućnog ljubimca: *Cela kuća im je puna mačaka.* • Zašto se neki ljudi boje **crne mačke**?

2 DIVLJA ŽIVOTINJA divlja životinja iz porodice mačaka, kao što su lav, tigar i leopard  
3 ŽENSKA OSOBA *kolok.* zgodna, doterana i privlačna mlada žena; = *kolok.* riba:

**Kakva mačka!** • Njegova nova devojka je stvarno **dobra mačka**.

[...]

- živeti / slagati se kao pas i mačka [definicija: primer]
- kupiti / kupovati mačku u džaku [definicija: primer]
- ne videti ni belu mačku [definicija: primer]
- obilaziti (oko nečeg / nekog) kao mačka oko vruće kaše [definicija: primer]
- prebiti nekog kao mačku [definicija: primer]

[...]



Prvo e-izdanje

*Ka savremenim srpskim rečnicima, prvo, elektronsko, izdanje*

Tvrtno Prćić

# **KA SAVREMENIM SRPSKIM REČNICIMA**

*Prvo, elektronsko, izdanje*



*Ka savremenim srpskim rečnicima, prvo, elektronsko, izdanje,  
objavljen i dostupno u Digitalnoj biblioteci  
Filozofskog fakulteta.*

Saglasnost za objavljivanje monografije dalo je  
Nastavno-naučno veće Filozofskog fakulteta,  
na sednici održanoj 6. oktobra 2017. godine.

Monografija je priređena u okviru projekta br. 178002,  
pod nazivom *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*, koji finansira  
Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja  
Republike Srbije.

#### **NAPOMENA O AUTORSKOM PRAVU:**

Nijedan deo ove publikacije  
ne može se preštampati, reproducovati ili upotrebiti  
u bilo kom obliku bez pisanog odobrenja autora,  
kao nosioca autorskog prava.

#### **COPYRIGHT NOTICE:**

No part of this publication  
may be reprinted, reproduced or utilized  
in any form without permission in writing from the author,  
as the holder of the copyright.

*Uspomeni na moga Oca*

## **Tipografske konvencije**

*kurzivno:*

- primer
- naslov knjige ili časopisa
- naziv softvera ili vebajta
- naziv projekta ili organizacije
- isticanje

MALIM VERZALOM:

- uvođenje stručnog termina
- naročito isticanje

‘u jednostrukim navodnicima’:

- spominjanje stručnog termina
- parafraza, glosa ili objašnjenje

„u dvostrukim navodnicima”:

- citat
- naslov članka

## Sadržaj

Predgovor .....	9
1. Kakva nam leksikografija treba .....	13
1.1. Rečnik i leksikografija.....	13
1.2. Osvrt na sadašnju domaću leksikografiju.....	15
1.3. Opšti principi savremene leksikografije.....	19
1.4. Kako do savremene srpske leksikografije .....	23
1.4.1. Prva etapa: kratkoročni prioriteti .....	23
1.4.2. Druga etapa: srednjoročni prioriteti.....	38
1.4.3. Treća etapa: dugoročni prioriteti .....	43
1.5. Razvijanje srpske rečničke kulture.....	48
2. Nacrt za savremeni opšti rečnik srpskog jezika .....	51
2.1. Opšta karakterizacija Rečnika.....	53
2.2. Tipološka identifikacija Rečnika.....	55
2.3. Makrostruktura Rečnika .....	56
2.4. Mikrostruktura Rečnika .....	59
2.5. Izrada Rečnika.....	64
2.6. Izvedba Rečnika .....	67
3. Nacrt za jedan specijalizovani rečnik srpskog jezika .....	70
3.1. Leksičke mreže u srpskom jeziku .....	71
3.2. Opšta karakterizacija Rečnika .....	74
3.3. Tipološka identifikacija Rečnika .....	75
3.4. Makrostruktura Rečnika .....	76
3.5. Mikrostruktura Rečnika .....	77
3.6. Izrada Rečnika.....	82
3.7. Izvedba Rečnika .....	84
3.8. Predlog za ostale specijalizovane rečnike .....	86

4. Skice za nove englesko-srpske rečnike .....	88
4.1. Dva opšta englesko-srpska rečnika .....	90
4.1.1. Savremeni englesko-srpski opšti rečnik .....	91
4.1.2. Rečnik engleskog jezika s prevodima na srpski ...	98
4.2. Tri specijalizovana englesko-srpska rečnika.....	100
4.2.1. Englesko-srpski rečnik sinonima.....	100
4.2.2. Englesko-srpski rečnik kolokacija.....	102
4.2.3. Englesko-srpski rečnik kulturno specifičnih reči..	104
4.3. Metodološki aspekti izrade rečnikâ.....	106
4.4. Praktični aspekti izrade rečnikâ .....	108
5. <i>Englesko-srpski kontrastivni rečnik sinonima</i> .....	112
5.1. Opšta karakterizacija Rečnika .....	113
5.2. Tipološka identifikacija Rečnika .....	115
5.3. Leksikološki aspekti organizacije Rečnika .....	116
5.4. Leksikografski aspekti organizacije Rečnika.....	121
5.5. Leksikografski aspekti realizacije Rečnika.....	125
5.6. Metodološki aspekti osposobljavanja sastavljačâ .....	127
5.7. Dodatak: Uputstvo za sastavljače.....	129
6. <i>Rečnik novijih anglicizama</i> .....	142
6.1. Nameravani i ostvareni ciljevi autorâ .....	143
6.2. Učinci Rečnika u našoj lingvistici.....	146
6.3. Učinci Rečnika u našoj jezičkoj praksi .....	149
6.4. Da li je vredelo? .....	153
7. <i>Novi rečnik novijih anglicizama</i> .....	155
7.1. Motivi za sastavljanje Novog rečnika .....	156
7.2. Novine u Novom rečniku .....	157
7.3. Internetski izvori Novog rečnika.....	162
7.4. Mogućnosti izvedbe Novog rečnika.....	165
7.5. Da li bi vredelo? .....	172
8. <i>Mali englesko-srpski rečnik pragmatičkih termina</i> .....	174
8.1. Organizacija Rečnika .....	175
8.2. Rečnik: alfabetski deo .....	177
8.3. Rečnik: tematski deo .....	181

Bibliografske napomene .....	192
Literatura.....	194
Elektronski rečnici engleskog jezika .....	218
<i>Towards Modern Serbian Dictionaries: Table of Contents</i> ....	220

## **Ilustracije**

1: tipovi, organizacija i prezentacija podataka – odrednica <i>macka</i> .....	64
2: tipovi, organizacija i prezentacija podataka – opšti šablon.....	82
3: tipovi, organizacija i prezentacija podataka – odrednica <i>escape<sub>v</sub></i> .....	94
4: organizacija i prezentacija mikrostrukturnih specifičnosti ...	97
5: tipovi, organizacija i prezentacija podataka – odrednica <i>baciti</i> .....	123
6: snimak ekrana <i>Elektronskog rečnika jezika lusoga</i> .....	171

*Ka savremenim srpskim rečnicima, prvo, elektronsko, izdanie*

## **Predgovor**

Knjiga koja se zainteresovanim čitaocima ovde stavlja na uvid posvećena je različitim aspektima rečnikâ i sastavljanja rečnikâ, kao i leksikografiji, lingvističkoj disciplini čiji predmet čine, s jedne strane, aspekti sastavljanja rečnikâ (praktična leksikografija), a s druge, proučavanje svakovrsnih pojava vezanih za sastavljanje i korišćenje rečnikâ (teorijska leksikografija ili meta-leksikografija). Ova tematska zbirka tekstova rezultat je autorgovog 20-godišnjeg aktivnog bavljenja leksikografijom i rečnicima – isprva u vidu praktičnog sastavljanja rečnikâ, koje su sledila teorijska istraživanja rečnikâ, posebno njihove strukture, organizacije, realizacije, korisničke eksploatacije i kritičke recepcije, i, naposletku, kroz akademsko, ili obrazovno, ili pedagoško približavanje praktičnih i teorijskih osnova leksikografije studentima Anglistike, na kursu Leksikografija, prvo na osnovnim, a zatim na masterskim studijama.

U osam poglavlja ove knjige težište se nalazi na najnovijim postupcima stvaranja savremenih rečnika, uključujući ne samo one štampane, nego i one elektronske, kojima se može pristupati preko kompjutera, tableta ili mobilnog telefona, a sve posredstvom interneta. Tematski raspon ovih osam poglavlja raznovrstan je, iako relativno ograničen: počev od opštih principa savremene leksikografije i načinâ njihovog ostvarivanja, korak po korak, u našoj sredini (Poglavlje 1) – preko predlogâ za sastavljanje savremenog opšteg i jednog tipa specijalizovanog rečnika srpskog jezika, i uporedivih englesko-srpskih i srpsko-engleskih rečnika (Poglavlja 2-4) – pa iscrpnog opisa leksičkoških i leksikografskih postavki organizacije i realizacije englesko-srpskog

rečnika sinonima, čija je izrada u toku (Poglavlje 5), i kritičke i samokritičke analize učinaka urađenog i sada već u dva izdanja rasprodatog rečnika novijih anglicizama, te odmeravanja argumenata za pripremanje i protiv pripremanja njegovog novog izdanja (Poglavlja 6-7) – sve do, za kraj, malog englesko-srpskog rečnika termina iz oblasti pragmatike, u svetu vrlo raširene i dinamične lingvističke discipline, koja je u našoj akademskoj sredini, gotovo neobjašnjivo, i dalje prilično skromno zastupljena, s podjednako skromno razvijenom domaćom terminologijom (Poglavlje 8). Neki od prikazanih rečnika već su urađeni, jedan je u procesu saставljanja, a većinu tek treba uraditi. Zajedničko svima njima jeste to da predstavljaju kockice, male ali dragocene, u nastajućem mozaiku savremenih rečnika osmišljenih i ostvarenih u Srbiji, delom na srpskom jeziku, a delom na svim jezicima, maternjim i stranim, koji su u upotrebi u Srbiji. Naslov ove monografije objedinjuje sva tri pomenuta pojavnna oblika srpskih rečnika.

Tematska zbirka tekstova *Ka savremenim srpskim rečnicima* namenjena je prvenstveno zainteresovanim leksikografima, sadašnjim i, još više, budućim; potom studentima osnovnih, masterskih i doktorskih studija jezika i lingvistike, koji se u svom programu susreću s oblašću primenjene i teorijske leksikografije; i svima ostalima koji se zanimaju za reči i njihovu obradu u rečnicima. Ciljevi knjige trojaki su: da ponudi obrazložene predloge, prvo, za preko nam potrebno osavremenjavanje srpske leksikografije; drugo, za ozivljavanje sastavljanja svih vrsta preko nam potrebnih kvalitetnih savremenih rečnika svih jezika koji se kao maternji i strani (s maternjima upareni) koriste, uče i izučavaju u Srbiji; i treće, i dugoročno uzev najbitnije, za institucionalno izgrađivanje, preko nam potrebne a trenutno nepostojeće i nepoznate, rečničke kulture kod nas. Ponuđeni obrazloženi predlozi predstavljaju autorsko viđenje, proisteklo iz kritičkog sagledavanja i promišljanja dostignuća, iskustava i tendencija iznesenih u najaktuelnijoj domaćoj i inostranoj, pre svega anglofonoj, leksikografskoj literaturi, kao i iz njihovih realnih i konkretnih prima- na u najmodernijim i najkvalitetnijim štampanim i elektronskim rečnicima engleskog jezika, pre svega britanskim, pri čemu su

sva ona redovno bila dopunjavana i/ili modifikovana originalnim autorskim doprinosima, u vidu novih tumačenja, stavova ili rešenja – kako onih praktičnih, tako i onih teorijskih.

Pokretačka motivacija za objedinjavanje nedavno objavljenih tekstova u zaokruženu tematsku monografiju jeste isključivo da se ukaže na konkretnе probleme i njihova mogućа rešenja, s nadom da će ponuđeni predlozi doprineti da se u skorijoj budućnosti bar odškrinu vrata savremenoj srpskoj leksikografiji, da se ta vrata polako ali sigurno sve više i više otvaraju, i, na kraju, da se širom otvore za sastavljanje savremenih srpskih rečnika.

\* \* \*

Ovom prilikom autor odaje priznanje svojoj koleginici prof. dr Snežani Gudurić, na istrajnem i predanom rukovođenju projektom *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*, tokom kojeg je, između 2011. i 2017. godine, većina tekstova objedinjenih u ovoj knjizi napisana, kao i urednicima koji su ih, nakon pozitivnog mišljenja anonymnih recenzentata, objavili u svojim zbornicima (navedenim u Bibliografskoj napomeni). Hvala mojoj dugogodišnjoj leksikološko-leksikografskoj saradnici doc. dr Gordani Lalić Kristin, na kreativnom učešću u teorijskom osmišljavanju i praktičnom sprovođenju naših zajedničkih kurseva, naročito onog ovde relevantnog, Leksikografija, koji su iznova urađali brojnim konstruktivnim idejama, uključujući i teme za neke od ovih i drugih tekstova, ali i predloge za neke buduće radove i leksikografske projekte. Hvala i mojoj koleginici prof. dr Jasmini Dražić, koja je s ozbiljnom, sebi svojstvenom, posvećenošću obavila završnu korekturu knjige i uklonila preostale moje previde i propuste, a prethodno je, s još ozbiljnijom posvećenošću, procitala i komentarisala dobar deo ovih tekstova, na neke od njih dajući sugestije od suštinske važnosti za poboljšanje kvaliteta formulacija.

Posebna zahvalnost pripada recenzentima, prof. dr Ranku Bugarskom, prof. dr Veri Vasić i prof. dr Gordani Štasni, na vrednim i korisnim primedbama, koje su mi umnogome pomogle da popravim prvobitnu sadržinu nekih delova rukopisa. Dodatno

iskreno i veliko hvala prof. Bugarskom, na svemu lingvističkom i nelingvističkom što sam od njega imao čast da naučim u protekle tri decenije našeg *profesioteljstva*, a naročito na tome što je jednom nedavnom, i spontanom, svojom opaskom neposredno podstakao i ubrzao nastanak ove knjige, u čijem je uobličavanju učestvovao svojim kratkim, ali znalačkim, savetima. Dodatno iskreno i veliko hvala prof. Vasić, bez čijeg diskretnog, ali presudnog i pokretačkog, uticaja – započetog ponudom, koja se ne odbija, da se pridružim autorskom timu *Du yu speak anglosrpski? Rečnika novijih anglicizama*, 1998. godine – izvesno nikad ne bi došlo do mog sistematskog i ozbiljnijeg bavljenja praktičnom i teorijskom leksikografijom, a samim tim očito ne bi bilo ni ovih tekstova, čiju je glavninu s pažnjom i sebi svojstvenom dobro-namernošću pročitala i obogatila kompetentnim i značajnim, ali opet diskretnim, sugestijama. Znanju, iskustvu i dobroti svih ovih kolega i prijatelja ova monografska zbirka tekstova i njen autor duguju neobično mnogo.

Naravno, za eventualne formalne i/ili sadržinske propuste u knjizi odgovornim se može smatrati jedino autor.

U Subotici, u zimu 2017/18.

T. P.

## **1. Kakva nam leksikografija treba**

Glavni cilj ovog, uvodnog i programatskog, poglavlja jeste da ponudi koherentan i zaokružen niz odgovora na naslovno pitanje – kakva nam leksikografija treba, i to u pogledu, prvo, njenog identiteta i, drugo, njenog sistematskog i celovitog institucionalnog izgrađivanja u našoj sredini na početku 21. veka. Neophodnost postavljanja ovakvog pitanja, i još više dobijanja konkretnih odgovora na njega, odavno je primetna među upućenim i zainteresovanim lingvističkim stručnjacima, s obzirom na okolnost da organizovane leksikografije kod nas i dalje nema, kao što i dalje nema kvalitetnih i modernih opštih, specijalizovanih i terminoloških rečnika, usredsređenih na opis i obradu celokupnog vokabulara jednog jezika, odn. posebnog segmenta vokabulara, kao njegovog podskupaoličenog u formalno i/ili sadržinski povezanim leksičkim jedinicama, odn. posebnog segmenta vokabularaoličenog u tehničkim terminima jedne, ili više srodnih, naučnih ili stručnih oblasti (up. Hartmann i James 1998), ni štampanih, ni elektronskih – pre svega srpskog jezika, a onda i ostalih maternjih i stranih jezika, i parova jezikâ, koji se koriste, uče i izučavaju u Srbiji.

### **1.1. Rečnik i leksikografija**

Na samom početku, da bi se tačno znalo o čemu će biti govor, mora se omeđiti obuhvat dva stožerna pojma i termina, koji nužno idu ruku podruku – ‘leksikografija’ i ‘rečnik’, pri čemu ovaj drugi čini centralni predmet interesovanja i konačni proizvod one prve. U tom smislu, REČNIK predstavlja vrstu priručnika, u štampanom i/ili elektronskom obliku (potonji dostupan preko

interneta uz pomoć kompjutera, tableta ili mobilnog telefona), koji nudi podatke o formi, funkciji, sadržini i upotrebi reči, spojeva reči ili njihovih sastavnih delova, i koji se, kao i većina ostale priručičke literature, upotrebljava povremeno i ciljano, prema trenutno ukazanoj potrebi njegovih korisnika. Uopšte uzev, rečnik može imati četiri funkcije, pojedinačno ili, danas sve više, kombinovano (up. Hartmann i James 1998; Prćić 1996):

- PASIVNA, ili RECEPТИВНА, FUNKCIJA, kada se korisnicima pomaže u razumevanju izgovorenih i napisanih tekstova,
- AKTIVNA, ili ПРОДУКТИВНА, FUNKCIJA, kada se korisnicima pomaže u usmenom i pisanom izražavanju,
- POSРЕДНИЧКА FUNKCIJA, kada se korisnicima pomaže u razumevanju tekstova uz pomoć prevoda i/ili im se pomaže u prevodenju tekstova s jednog jezika na drugi, i
- МЕТАЛЕКСИЧКА FUNKCIJA, kada se korisnicima pruža uvid u formalno i sadržinsko ustrojstvo vokabulara jednog ili više jezika.

Otuda se kao vrhovni, i jedini pravi, motiv za sastavljanje, ili planiranje sastavljanja, bilo kakvog savremenog rečnika imaju smatrati isključivo komunikativne potrebe potencijalnih korisnika, koje se kroz navedene funkcije rečnika nastoje zadovoljiti – i kvantitativno, i kvalitativno, i zbog kojih se rečnici prvenstveno i rade. Pravim motivima nikako se ne bi mogli smatrati postojanje podeblje kapitalne knjige, ili niza kapitalnih knjiga, na bibliotečkoj polici, kojima se malo ko obraća za pomoć; ili naslov rečnika i sopstveno ime u bibliotečkom ili nekom drugom katalogu; ili sopstveno ime u impresumu rečnika ili nekoj alfabetskoj ili tematskoj bibliografiji.

S druge strane, LEKSIKOGRAFIJA predstavlja naučno-stručnu delatnost i akademsku oblast usredsređenu na rečnike i drugu priručičku literaturu. Samu delatnost leksikografije moguće je razložiti na četiri komponente, ili domena, na sledeći način (up. Hartmann 2001; Hartmann i James 1998; Sinclair 1983):

- ПРАКТИЧНА LEKSIKOGRAFIJA, koja podrazumeva proces sastavljanja rečnika, od pripremne faze, preko prikupljanja, obrade i uređivanja podataka, do objavljivanja gotovog proizvoda,

- TEORIJSKA LEKSIKOGRAFIJA, ili METALEKSIKOGRAFIJA, koja podrazumeva naučna istraživanja vezana za rečničku historiju, tipologiju, strukturu, upotrebu, kritiku i tehnologiju, iz perspektive četiri aktera, ili realizatora, leksikografije – sastavljačâ, korisnikâ, nastavnikâ i istraživačâ,
- PEDAGOŠKA LEKSIKOGRAFIJA, koja podrazumeva ospozobljavanje potencijalnih leksikografa u domenima praktične i teorijske leksikografije, najčešće u okviru kratkih i intenzivnih tematskih seminara, kreativnih radionica i, posebno, univerzitetskih kurseva, na masterskim i doktorskim studijama, uključujući pisanje masterskih radova i doktorskih disertacija, i
- OBRAZOVNA LEKSIKOGRAFIJA, koja podrazumeva priređivanje i izdavanje naučnih časopisa, knjiga, priručnika, zbornika radova i bibliografija na teme iz praktične, teorijske i pedagoške leksikografije.

U nastavku, sledi pokušaj da se pruže odgovori na pitanje iz naslova, odgovori koji nude autorsko viđenje problema i njegovih mogućih rešenja, proisteklo iz višegodišnjeg bavljenja praktičnom, teorijskom i pedagoškom leksikografijom, potpomognutog savremenim svetskim dostignućima prikazanim u stranim rečnicima, prvenstveno britanskim i američkim, te inostranim i domaćim časopisima i zbornicima, monografijama i sveobuhvatnim preglednim priručnicima (navedenim u Literaturi). Neki od stavova i predloga koji će biti izneseni već su ranije bili uvedeni, izloženi ili obrazloženi (up. Prćić 1996, 2002a, 2004b, 2008b, 2011a, 2012a), pa će se zato njihove formulacije oslanjati, u manjoj ili većoj meri, na one prvobitne, po potrebi osvežene, popravljene ili dopunjene.

## **1.2. Osvrt na sadašnju domaću leksikografiju**

Sadašnje stanje domaće leksikografije biće u ovom odeljku prikazano u kratkim i opštim crtama, s osvrtom na sva četiri njena gorepomenuta domena.

(1) Što se praktične leksikografije tiče, po načinu njihovog nastanka, u našoj sredini moguće je razlikovati tri tipa rečnika, za koje će ovde biti predloženi karakteristični nazivi:

- VELIKI ISTRAŽIVAČKI REČNICI, koji su proizvod dugoročnih kolektivnih projekata, spadaju u tradicionalnu akademsku leksikografiju, okupljaju profesionalne, tj. lingvistički obrazovane, urednike i sastavljače, namenjeni su uglavnom profesionalnim korisnicima, sastavljuju se pri Institutu za srpski jezik SANU i imaju vrlo ograničenu dostupnost; leksikografski rad na ovakvim rečnicima, koji uključuju *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*, dosad objavljene sveske 1-19 (1959-2014) i *Etimološki rečnik srpskog jezika*, dosad objavljene sveske 1-3 (2003-2008), zvanično je priznat kao naučni rad, koji, kroz projekte osnovnih istraživanja, institucionalno podržava, stručno i finansijski, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, pa tako ovakvi rečnici, i rad na njima, uživaju privilegovan status,
- MANJI ISTRAŽIVAČKI REČNICI, koji su proizvod srednjoročnih ili kratkoročnih individualnih ili grupnih projekata, spadaju u tradicionalnu akademsku leksikografiju, okupljaju profesionalne urednike i sastavljače, namenjeni su različitim profilima korisnika, sastavljuju se uglavnom pri odsecima, fakultetima i univerzitetima, i imaju ograničenu dostupnost; leksikografski rad na ovakvim rečnicima zvanično nije priznat kao naučni rad i otuda nije institucionalno podržan ni stručno ni finansijski, budući da sastavljanje rečnikâ ovog tipa nije moguće prijaviti na konkurs za projekte osnovnih istraživanja Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, pa tako ovakvi rečnici, i rad na njima, zvanično ne uživaju nikakav status, i
- PREPISIVAČKI REČNICI, koji su proizvod kratkoročnih individualnih ili grupnih projekata, spadaju u komercijalnu leksikografiju upitnog i sumnjivog kvaliteta, neretko na ivici leksikografije, okupljaju uglavnom neprofessionalne sastavljače i izdavače, namenjeni su najširem krugu kori-

snika i imaju veliku dostupnost, sračunatu na laku i brzu zaradu sastavljačâ i, znatno više, izdavačâ; leksikografski rad na ovakvim rečnicima nema osnova da bude priznat kao bilo kakav oblik naučnog ili stručnog rada, mada im laici često pridaju vrlo uzvišen status.

Iz ove karakterizacije može se zaključiti kako su, od navedena tri tipa rečnika, samo veliki i manji istraživački rečnici proizvod OZBILJNE LEKSIKOGRAFIJE, tj. savesnog i mukotrpnog naučno-istraživačkog rada, koji dovodi do ozbiljnih, tj. kvalitetnih i modernih, rečnika, pri čemu je rad na prvom tipu priznat i zvanično kao naučni rad, dok rad na drugom tipu (još) nije.

(2) Što se teorijske leksikografije tiče, koliko se moglo utvrditi, zasad nema monografskih publikacija posvećenih leksikografskim temama, iako ima odbranjenih valjanih doktorskih disertacija, magistarskih teza i masterskih radova. Međutim, u domaćim i inostranim naučnim lingvističkim i, posebno, leksikografskim časopisima, te na domaćim i inostranim naučnim konferencijama, može se naći na nemali broj vrlo značajnih članaka i saopštenja, najviše na teme vezane za sastavljanje jednojezičnih i dvojezičnih rečnika, te za kvalitativnu analizu podataka ponuđenih u raspoloživim rečnicima. Pošto objedinjena bibliografija, onlajn ili štampana, domaćih leksikografskih članaka i knjiga i dalje ne postoji, približno tačan i celovit uvid u same priloge i dijapazon obrađenih tema moguće je steći jedino dugotrajnim pretraživanjem Virtuelne biblioteke Srbije, u sastavu baze podataka COBISS (Kooperativni onlajn bibliografski sistem i servisi), unošenjem reči ‘rečni\*’, ‘leksikograf\*’ i srodnih u polje ‘Naslov’.<sup>1</sup>

(3) Što se pedagoške leksikografije tiče, koliko se moglo utvrditi, na našim univerzitetima drže se četiri kursa iz predmeta Leksikografija, i to jedan na Filološkom fakultetu u Beogradu, na Katedri za srpski jezik sa južnoslovenskim jezicima, na osnovnim studijama, i tri na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, na Odseku za srpski jezik i lingvistiku, jedan na masterskim, drugi na doktorskim studijama, i na Odseku za anglistiku, na masterskim studijama. U sklopu ovih kurseva, ali i van njih, napisani su i

---

<sup>1</sup> COBISS: <http://www.vbs.rs/cobiss/>.

odbranjeni malobrojni, ali važni, masterski radovi, magistarske teze i doktorske disertacije iz oblasti praktične i teorijske, jednojezične i dvojezične, leksikografije. Pošto objedinjeni registar, onlajn ili štampani, masterskih, magistarskih i doktorskih naslova odbranjenih i prijavljenih na univerzitetima u Srbiji takođe ne postoji, bar delimičan uvid u naslove i obrađene teme može se steći takođe samo pretraživanjem COBISS-a, na malopre opisani način.

(4) Što se obrazovne leksikografije tiče, dosad je, prvo, izdato tri zbornika radova s održаниh naučnih konferencija, od čega dva pod naslovom *Leksikografija i leksikologija. Zbornik referata* (Ćupić 1982; Jerković 1984) i jedan tematski zbornik pod naslovom *Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njenе teorijske osnove* (2002). Drugo, priređena je jedna kolektivna monografija pod naslovom *Savremena srpska leksikografija u teoriji i praksi. Kolektivna monografija* (Dragićević 2014). I treće, objavljen je prevod jednog klasičnog priručnika leksikografije – *Manual of Lexicography* (Zgusta 1971, prevod: 1991).

Kao što je iz ovog kratkog, i stoga nužno nepotpunog i manjkavog, pregleda moguće razabratи, o institucionalno organizovanoj domaćoj leksikografiji još se ne može govoriti. S izuzetkom sastavljanja velikih istraživačkih rečnika, ostale aktivnosti, u sva četiri domena leksikografije, zavise najviše od lične inicijative i angažovanja preduzetnih pojedinaca ili manjih timova samoorganizovanih pojedinaca. Koliko god da je njihov doprinos domaćoj leksikografiji značajan, a nesumnjivo je da jeste, nama je isuviše dugo preko potrebna institucionalno organizovana leksikografija, koja će biti moderna i digitalno realizovana, uspešno i osmišljeno vođena, i, nadasve, delatna i delotvorna, utoliko što će davati očekivane rezultate, na prvom mestu u praktičnom domenu sastavljanja i objavlјivanja novih, predugo očekivanih, ozbiljnih, istraživačkih rečnika, srednjeg i manjeg obima, opštih, specijalizovanih i terminoloških, izvedenih prvenstveno u elektronskom obliku i besplatno dostupnih svima zainteresovanim putem interneta.

### **1.3. Opšti principi savremene leksikografije**

Temeljno svojstvo sva četiri domena savremene leksikografije, koja je nastajala krajem 20. veka, a svoj dinamičan, inventivan i svestran razvoj doživljava početkom 21. veka, jeste osavremenjenost dosadašnjih, tradicionalnih teorijsko-metodoloških i praktičnih postavki, pristupa i postupaka. Uprkos tome što predstavlja tek evoluciju vladajuće leksikografske paradigmе, ta osavremenjenost u suštini je dovela, i sve više dovodi, do revolucionarnih efekata, koji se ostvaruju dvojako, kroz dva procesa i dva ključna činioca savremene leksikografije, a to su modernizacija i njen krajnji, najkrupniji i najuočljiviji rezultat – digitalna realizacija. Modernizacija i digitalna realizacija združeno su podstaknute i omogućene nekolikim opštim principima savremene praktične i teorijske leksikografije, koji će u nastavku biti prikazani (up. Prćić 2002a, 2011a: Pogl. 19).

(1) NAUČNA ZASNOVANOST, koja obuhvata primenu najnovijih teorijsko-metodoloških i praktičnih dostignuća svetske leksikografije, kao i leksikologije, korpusne, kognitivne, kontrastivne i kontaktne lingvistike.<sup>2</sup> Zajedničko krovno opredeljenje navedenih disciplina jeste PRAGMATIZACIJA (ili KONTEKSTUALIZACIJA, odn. KONKRETIZACIJA, ZNAČENJA), tj. posmatranje jezičkih pojava manifestovanih u konkretnom jezičkom i vanjezičkom kontekstu. Time se stvaraju uslovi za analizu autentične upotrebe jezika na

---

<sup>2</sup> Principe i primene relevantnih aspekata svih šest navedenih lingvističkih disciplina razmatraju, između ostalih, sledeće strane i domaće studije:

– praktična i teorijska leksikografija: Al-Kasimi 1977; Apresjan 2000; Atkins 1996; Atkins i Rundell 2008; Béjoint 2000, 2010; Bergenholz i Tarp 1995; Čermák 2010; Ćupić 1982; *Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove* 2002; Dragićević 2014; Dražić 2014a, 2014b, 2016; Durkin 2015; Fontenelle 2008; Fuertes-Olivera 2010; Fuertes-Olivera i Arribas-Baño 2008; Halas 2014, 2016a, 2016b; Hanks 2010; Hartmann 2001, 2005; Hausmann, i dr. 1991; Jackson 2002, 2013; Jerković 1984; Lalić Krstin 2016; Landau 2001; Lew 2004; Milić 2011b, 2015a, 2016; Milić, Panić Kavgić i Kardoš 2017; Obradović 2013a, 2013b; Prćić 1999b, 2002a, 2004b, 2008b, 2012a; Ristić, Lazić Konjik i Ivanović 2016; Roberts 1992; van Sterkenburg 2003; Svensén 2009; Yong i Peng 2007; Zgusta 1971,

svim nivoima i sticanje objektivnih uvida u ostvarene leksičke, gramatičke i ostale jezičke pojave, što osigurava njihovu celovitu, valjanu i pouzdanu leksikografsku obradu, lišenu raširene subjektivnosti jezičke intuicije urednikâ i sastavljačâ, i njihovih ličnih idealâ o poželjnoj upotrebi, ali i stihiskske upotrebe ‘osećajnih’ i ‘misaonih’ korisnika jezika u svakodnevnoj praksi, tj. onih koji se oslanjaju na svoje jezičko osećanje i mišljenje, odn. na intuiciju, opet, po pravilu nepostojanu i nepouzdanu.

(2) FUNKCIJSKA PROFILISANOST REČNIKA, koja obuhvata usmenost, prvo, ka pasivnoj (receptivnoj) funkciji komunikacije, vezanoj za razumevanje napisanih i izgovorenih tekstova na  $L_1$ ; i/ili, drugo, ka aktivnoj (produktivnoj) funkciji komunikacije, vezanoj za izražavanje u usmenoj i pisanoj formi na  $L_1$  (ili na  $L_2$ , kod prevodenja i učenja stranog ili drugog jezika); i/ili, treće, ka posredničkoj funkciji komunikacije, vezanoj za razumevanje tekstova uz pomoć prevoda i/ili za prevodenje tekstova s  $L_1$  na  $L_2$ .

- 
- leksikologija: Bugarski 2006, 2013; Cabré Castellví 1999; Cruse 1986, 2010; Divjak 2010; Dragičević 2010; Dražić 2008, 2014a; Geeraerts 2010; Gortan Premk 2004; Gotštajn 1986; Halas Popović 2017; Lalić Krstin 2010, 2016; Lehrer 1974; Lipka 2002; Lyons 1977; Milić 2013, 2015b; Murphy 2008, 2013; Nida 1975; Otašević 2008a; Prćić 2008c, 2011c, 2016a, 2016b; Rasulić 2016; Ristić 2004; Siepmann 2005, 2006; Stojičić 2006b, 2010; Štasni 2008, 2013,
  - korpusna lingvistika: Atkins, Clear i Ostler 1992; Biber i Reppen 2015; Facchinetti 2007; Gatto 2014; Hanks 2012; Hundt, Nesselhauf i Biewer 2007; Kavgić 2015; Kilgarriff, i dr. 2014; O'Keeffe i McCarthy 2010; Renouf 2003; Sampson i McCarthy 2005,
  - kognitivna lingvistika: Evans i Green 2006; Filipović Kovačević 2013; Geeraerts i Cuyckens 2010; Klikovac 2004; Kövecses 2010; Prodanović Stankić 2008, 2016; Radić Bojanjić 2013; Rasulić 2016; Rasulić i Klikovac 2014,
  - kontrastivna lingvistika: Chesterman 1998; Đorđević 2004; Ivir 1985; Klajn i Piper 2010; Krzeszowski 1990; Lazović 2009, 2011; Newmark 1988; Panić Kavgić 2014; Stojičić 2003; Vidaković 2008,
  - kontaktna lingvistika: Damjanovski 2016; Dimković Telebaković 2017; Đurović 2017; Filipović 1986; Filipović 2005; Furiassi 2010; Mićić 2009; Milić 2004, 2015b; Mišić Ilić 2011, 2014, 2017; Mišić Ilić i Lopičić 2011; Panić Kavgić 2006; Obradović 2016; Prćić 2011a, 2012b, 2013, 2014a, 2014b, 2015a; Radić Bojanjić 2007, 2016; Silaški 2012.

Poslednjih decenija uočljiva je tendencija, započeta u britanskim pedagoškim rečnicima, objedinjavanja pasivne i aktivne funkcije u okviru jednog istog rečnika, pa čak i sve tri funkcije, u okviru hibridnih jednojezičnih pedagoških rečnika s prevodima (o kojima će više govora biti niže). Četvrta funkcija, metaleksička, vezana za pružanje uvidâ u formalno i sadržinsko ustrojstvo vokabulara, implicitno je zastupljena u svim rečnicima, a eksplisitno u specijalizovanim, u kojima se obrađuje jedan podskup vokabulara, poput sinonimâ, kolokacijâ ili afiksâ.

(3) OKRENUTOST PREMA KORISNICIMA, koja obuhvata zadovoljavanje njihovih očekivanih komunikativnih potreba u pogledu celovitosti, valjanosti i pouzdanosti ponuđenih podataka, u zavisnosti od vrste, namene i funkcije rečnika. Pored jezičkih podataka o formi, funkciji, sadržini i upotrebi reči, njihovih spojeva i sastavnih delova, u rečnike je poželjno uključiti, tamo gde je to potrebno i moguće, i enciklopedijske podatke o kulturnom, pa i o pojmovnom, sistemu  $L_1$ , a kod dvojezičnih rečnika i  $L_2$ . Ovaj princip jedan je od dva vida ispoljavanja usredsređenosti na korisnike i predstavlja, kako je već pomenuto, vrhovni primarni pokretački motiv i cilj svakog rečnika planiranog i/ili realizovanog u današnje vreme.

(4) PREDUSRETLJIVOST PREMA KORISNICIMA, koja obuhvata zadovoljavanje njihovih očekivanih referentnih potreba u pogledu pristupačnosti rečnika, kao i brzog i lakog pronalaženja traženih podataka, što se postiže, prvo, detaljnim vodičem kroz rečnik, s objašnjenjima postupaka primenjenih u obradi i prezentaciji podataka; drugo, preglednom, višeparagrafskom organizacijom rečničkog članka uz napuštanje klasične prakse njegovog strukturiranja kao jednog neprekinutog zbijenog paragrafa; treće, efektnim sloganom i tipografijom, s različitim oblicima i stilovima slova, uz mogućnost korišćenja boje; i četvrtto, sa skraćenicama i simbolima svedenim na neophodni minimum. Ovaj princip je drugi, komplementarni, vid ispoljavanja usredsređenosti na korisnike.

(5) INSTITUCIONALNO RAZVIJANJE REČNIČKE KULTURE, koje obuhvata popularisanje leksikografije, upoznavanje potencijalnih korisnika, naročito u sklopu obrazovnog sistema, s različitim vrstama i namenama rečnika, te osposobljavanje za njihovo osmišlje-

no i delotvorno korišćenje, takođe u sklopu obrazovnog sistema, počev od viših razreda osnovne škole nadalje. Na ovaj način, kao sastavnom delu opšte jezičke kulture, bili bi postavljeni temelji REČNIČKE KULTURE, koju je moguće definisati kao naučenu sposobnost efikasnog korišćenja rečnika i trajnu naviku da se leksičke, gramatičke, izgovorne, pravopisne i ostale nedoumice i praznine u jezičkom znanju redovno razrešavaju, odn. popunjavaju, provravanjem u rečnicima i drugim jezičkim priručnicima, a ne pukim pribegavanjem sopstvenom jezičkom osećanju ili mišljenju, što se naročito odnosi na posebne korisnike jezika, tj. one koji, zbog prirode svoje profesije, sistematski utiču, ili mogu da utiću, na formiranje jezičkih navika javnosti i stoga moraju raspolažati odgovarajućim jezičkim znanjem (up. Prćić 2011a).

(6) DIGITALNA REALIZACIJA, kao krajnja i najbitnija etapa modernizacije leksikografije, obuhvata realizaciju čitavog leksikografskog procesa, počev od sastavljanja pa sve do korišćenja rečnika, u digitalnom, ili elektronskom, obliku, uz pomoć kompjutera opremljenih najnovijim hardverskim i softverskim resursima. Komputerski potpomognuta leksikografija danas je zastupljena, i nezaobilazna, prvo, pri prikupljanju i odabiru jezičkog materijala; drugo, pri obradi, uređivanju i prezentaciji podataka; treće, pri izradi, izvedbi, objavljivanju i distribuciji rečnika; i četvrto, pri korišćenju gotovih rečnika.

Svi ovi aspekti modernizacije i digitalne realizacije podvode se pod pojam i termin ‘elektronska leksikografija’ ili ‘e-leksikografija’.<sup>3</sup> Uzakujući na medijum u kojem se savremena leksikografija najviše ostvaruje u praksi, i to u sva četiri svoja domena, ovaj termin istovremeno određuje i njen teorijsko-metodološki identitet, i njenu teorijsko-metodološku suštinu. S ovom okolnošću na umu, termini SAVREMENA LEKSIKOGRAFIJA i ELEKTRONSKA LEKSIKOGRAFIJA ovde će biti izjednačeni, pa svako pominjanje prvog treba razumeti u smislu drugog – ili, objedinjeno: SAVREMENA (E-)LEKSIKOGRAFIJA. I upravo ovakva leksikografija nalazi se u centru pažnje predloga koji će biti razrađen u sledećem odeljku.

<sup>3</sup> Principe i primene elektronske leksikografije u konkretnim projektima razmatraju: Fuertes-Olivera i Bergenholz 2013; Gouws, i dr. 2013; Granger i Paquot 2012; Kosem i Kosem 2011; Kosem, i dr. 2013, 2015, 2017.

## **1.4. Kako do savremene srpske leksikografije**

Izgrađivanje savremene domaće leksikografije ni najmanje nije lako ili jednostavno, ali je bez sumnje ostvarivo i izvodivo, samo ukoliko postoji želja i volja zainteresovane naučne i stručne javnosti, i, mnogo značajnije, ukoliko među odlučiocima sazri svest o tome da današnja naša leksikografija i ono malo njenih učinaka ne zadovoljavaju potrebe ni korisnika, ni lingvističke nauke, ni kulture uopšte. S jednim ciljem da se stvari pomere na bolje i da se otpočne delatno raditi bar nešto u pravcu opipljivog i vidljivog osavremenjavanja duboko uspavane domaće leksikografije, sledi najavljeni predlog izgrađivanja savremene srpske leksikografije. Ovaj predlog razrađuje, korak po korak, proces izgrađivanja, podeljen u dvanaest tačaka s dvanaest opisanih prioriteta, od opštijih ka specifičnijima, onoga šta i kako treba konkretno da se uradi – tokom tri etape, na kratke, srednje i duge staze.

### **1.4.1. Prva etapa: kratkoročni prioriteti**

Ova etapa zahvatala bi neposrednu budućnost, u okvirnom trajanju ne dužem od tri godine, i bavila bi se aktivnostima koje doprinose postavljanju zdravih i čvrstih temelja savremene domaće leksikografije. Etapa bi bila sprovedena kroz pet kratkoročnih prioriteta.

(1) OSNIVANJE NACIONALNOG CENTRA ZA LEKSIKOGRAFIJU (NCL). Ustrojen ili kao zasebna institucija, ili u sastavu neke veće, kao što su Institut za srpski jezik SANU, Matica srpska ili neki državni univerzitet, Centar bi se bavio organizacijom i koordinacijom svih aktivnosti vezanih za institucionalno izgrađivanje savremene domaće leksikografije, u kojoj bi težište bilo na tri kruga jezika zastupljenih u Srbiji: prvi krug činio bi srpski jezik, obrađivan u jednojezičnim rečnicima, drugi krug objedinio bi ostale maternje jezike (pre svega, mađarski, slovački, rumunski, rusinski i sve druge koji su zakonom definisani kao maternji jezici), obrađivane takođe u jednojezičnim rečnicima, dok bi treći krug uključivao sve strane jezike koji se uče i izučavaju kod nas (pre svega, engle-

ski, nemački, francuski, španski, italijanski, ruski i kineski), i koji bi, u svojstvu  $L_1$  odn.  $L_2$ , bili obrađivani u dvojezičnim rečnicima ili u jednojezičnim rečnicima s prevodima, u paru s maternjim jezicima, u svojstvu  $L_2$  odn.  $L_1$ . U delokrugu Centra nalazile bi se četiri grupe aktivnosti, i to:

- PRIMARNE AKTIVNOSTI, koje se ostvaruju u okviru dve podgrupe:
  - praktični poslovi, koji se sastoje od planiranja i organizovanja procesa sastavljanja i objavljivanja rečnika, elektronskih (i štampanih), opštih, specijalizovanih i terminoloških, za sve pomenute naše materne i strane jezike, i parove jezikâ, prema redosledu utvrđenom u skladu s potrebama za određenim vrstama rečnika, i
  - teorijski poslovi, koji se sastoje od planiranja, organizovanja, podsticanja i omogućavanja naučnoistraživačkog rada stalnih i spoljnih saradnika, naročito na teme (meta)leksikografske i leksikološke zasnovanosti rečnika, metodoloških i praktičnih aspekata sastavljanja kvalitetnih i modernih rečnika, uključujući i pripremanje uputstava za sastavljače, te izrade bibliografija i naučnih radova iz sva četiri domena leksikografije.
- PRATEĆE AKTIVNOSTI, koje se ostvaruju u okviru više podgrupa, s delatnostima posredno značajnim za savremenu leksikografiju i rečnike:
  - utvrđivanje komunikativnih i referentnih potreba potencijalnih korisnika za vrstama rečnika i podacima ponuđenim u njima, od kojih su neke potrebe praktične prirode – pasivne, aktivne i posredničke, dok su neke teorijske (profesionalne) prirode – deskriptivne, preskriptivne i metaleksičke,
  - istraživanje načina upotrebe rečnikâ među korisnicima, naročito u obrazovanju, počev od viših razreda osnovne škole nadalje,
  - pisanje kritika postojećih rečnika radi pobošljavanja njihovih novih izdanja,

- razvijanje rečničke kulture, kroz popularizaciju i podučavanje efikasne upotrebe rečnika, naročito u obrazovanju, te predstavljanje i reklamiranje završenih rečnika, naročito na web-sajtu Centra,
- pokretanje domaćeg naučnog leksikografskog časopisa, pripremanje knjiga i zbornika radova na srpskom jeziku, te prevođenje odabranih inostranih knjiga, naročito sveobuhvatnih preglednih priručnika, na srpski jezik, i
- organizovanje okruglih stolova, tematskih seminara i kreativnih radionica, radi razmene znanja i iskustava s domaćim i inostranim leksikografima.
- KADROVSKE AKTIVNOSTI, koje se ostvaruju u okviru dve podgrupe:
  - angažovanje i sveobuhvatno osposobljavanje ljudskih resursa, ne samo stalno zaposlenog stručnog i tehničkog osoblja, nego i, sasvim ravnopravno, honorarno uposlenih spoljnih saradnika, s relevantnih odseka, fakulteta i univerziteta, i
  - formiranje uredničkih i sastavljačkih timova za pojedine rečničke projekte.
- TEHNIČKE AKTIVNOSTI, koje obuhvataju nabavljanje, instaliranje, prilagođavanje i eksploataciju kompjuterskih, i hardverskih i softverskih, resursa, uz pomoć kojih se realizuje čitav proces sastavljanja rečnika.

(2) SPROVOĐENJE DIGITALIZACIJE POSTOJEĆIH JEZIČKIH PRIRUČNIKA. Jedan od prvih i osnovnih prioriteta NCL-a, u prelaznoj fazi između tradicionalne i savremene leksikografije, bio bi da se što pre izvrši digitalizacija najznačajnijih i najpotrebnijih štampanih jezičkih priručnika, koji bi u elektronskom izdanju bili postavljeni na zvanični priručnički web-sajt srpskog jezika, za besplatno korišćenje svima zainteresovanim. Digitalizacija bi se mogla obaviti na jedan od dva načina: prvo, pripremanje elektronskih knjiga, koje se sastoji od skeniranja štampanih priručnika i njihove konverzije u kompjuterski čitljiv i pretraživ PDF format, najrasprostranjeniji format elektronskih knjiga današnjice; i dru-

go, pripremanje onlajn elektronskih priručnika, koje se sastoји од konverzije štampanog teksta u elektronski, njegove redakture i korekture, te adaptacije za onlajn eksploraciju, uključujući opremanje pristupačnim i predusretljivim korisničkim interfejsom, uz čiju bi se pomoć traženi podaci mogli brzo i lako pronaći, takođe u sklopu zvaničnog priručničkog vebajta srpskog jezika.

Digitalizaciji podležu, pre svega, dva najautoritativnija tradicionalna rečnika – *Rečnik srpskoga jezika* (Nikolić 2011) i *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, sveske 1-6 (1967-1978), kao i nekoliki značajni jednojezični i dvojezični opšti i specijalizovani rečnici. Pored njih, u ovoj digitalnoj jezičkoj biblioteci svakako treba da se nađu i sledeći nezaobilazni naslovi: *Normativna gramatika srpskog jezika* (Piper i Klajn 2014), *Pravopis srpskoga jezika* (Pešikan, Jerković i Pižurica 2017), *Srpski jezički priručnik* (Ivić, i dr. 2011) i *Rečnik jezičkih nedoumica* (Klajn 2011a). Mora se naglasiti da je potreba za ovim priručnicima u elektronskom obliku vrlo izražena među korisnicima, o čemu svedoče piratski skenirane i besplatno internetski distribuirane PDF verzije navedenih, i brojnih drugih, priručnika, koje bi, objavljinjem njihovih zvaničnih elektronskih izdanja, postale izlišne i obesmišljene.

(3) ZVANIČNO PRIZNAVANJE LEKSIKOGRAFIJE KAO NAUČNE DISCIPLINE. Iako među mnogim laicima i, što je naročito začuđujuće, među nemalo istraživača u oblastima prirodnih nauka, pa i nekih društveno-humanističkih, vlada rašireno mišljenje, ako ne i uverenje, da bavljenje leksikografijom i sastavljanje rečnika nije naučnoistraživački rad, nego, u najboljem slučaju, stručni rad, poput prevodenja, pošto leksikografija navodno nije nauka, dosad, koliko je poznato, ovaj stav нико nije eksplisitno i zvanično obrazložio i podupro naučnim, ili drugim, kriterijumima i/ili argumentima. Najverovatnije je posredi nedovoljna upućenost u prirodu i suštinu ozbiljnog leksikografskog rada i njegovih konkretnih rezultata, jer тамо nema retorti, zupčanika, formula, patenata, novih sojeva, sorti ili rasa i drugih klasičnih stereotipa „prave“ nauke u domaćoj svesti. Izgleda da, po mišljenju nekih, u leksikografiji ne može, ili ne sme, biti novih sojeva, sorti ili rasa, a leksikografski rad ne može, ili ne sme, ponuditi ništa novo osim starih, dobrih

i beskrajno monotonih spiskova reči s kakvim-takvim prevodima na jedan ili drugi jezik, ili s kakvim-takvim objašnjenjima na istom jeziku. Zbog tog i takvog predubedenja rečnici se kod nas ne uvažavaju i ne vrednuju u dovoljnoj i potrebnoj meri, ni u struci, ni u nauci, ni u prosvetnoj birokratiji, ni u društvu uopšte. Upravo zbog tog i takvog predubedenja ozbiljni rečnici se kod nas ne prave u dovoljnoj i potrebnoj meri – na sramotu i struke, i nauke, i društva uopšte. Delimičan izuzetak možda čine rečnici ‘stranih’ reči i englesko-srpski i srpsko-engleski opšti rečnici, valjda zato što bez njih odgonetanje značenja reči postupkom ‘osećajne’ ili ‘misaone’ dedukcije ne urađa baš uvek željenim ciljem. Međutim, objektivna stvarnost ipak se ponešto razlikuje od one stereotipne, pa se stoga mora prikazati u pravom svetlu – odgovorom na samopostavljeno pitanje KADA SASTAVLJANJE REČNIKA NIJE NAUKA, A KADA IPAK JESTE.

Ranije je pomenuto da prema načinu nastanka imamo prepisivačke rečnike, čija je izrada zasnovana na mehaničkom prepisivanju i preslikavanju postojećih rečnika, po obrascu reč–izgovor–značenje. Takvi rečnici, naravno, ne spadaju ni u naučni, ni u stručni rad i nisu proizvod ozbiljne leksikografije, nego komercijalne nadrileksikografije, čiji je glavni cilj laka i dobra materijalna dobit njihovih sastavljača, ponekad čak i nepotpisanih, i, još više, njihovih visokotiražnih izdavača. Nasuprot ovakvima, sve se više može naići i na rečnike s drukčijim svojstvima, od kojih se moraju pomenuti četiri suštinski najznačajnija:

- rečnici koji su u pripremi, izradi i izvedbi bili zasnovani na leksikološkim i metaleksikografskim postavkama, uz nužno konsultovanje s kompetentnim stručnjacima iz drugih oblasti,
- rečnici koji su teorijsko-metodološki i praktično inovativni i originalni, po odabiru jezičkog materijala, te obradi, organizaciji i prezentaciji podataka,
- rečnici koji su upotrebljivi, važni i, nadasve, korisni za svoju ciljnu publiku, i
- rečnici koji, uz sve to, podstiču naknadna (meta)leksi-kografska, leksikološka i druga istraživanja.

Takvi rečnici, ne treba posebno isticati, i te kako spadaju u naučni rad, i to kreativan naučni rad, proizvod su ozbiljne leksikografije i predstavljaju krupan doprinos ne samo lingvističkoj nauci, nego i našoj kulturi uopšte. Ovako realizovani rečnici obično se štampaju u relativno malim tiražima, za njih se zna uglavnom u okvirima date struke, dok široj publici ostaju slabije poznati, a njihovi sastavljači i urednici, većinom vukovi samotnjaci, rade ih mahom iz ličnog entuzijazma, altruizma i zadovoljstva. U tom smislu, tvrditi paušalno, neodmereno i nepromišljeno da rečnici nisu naučni rad, a leksikografija nije nauka mogu samo oni koji nikad nisu ni čuli za ozbiljne leksikografske projekte, a po svoj prilici ni imali u ruci ozbiljan rečnik, niti se služe ozbiljnim rečnicima, jer su očito ‘osećajni’ ili ‘misaoni’ korisnici jezika, kojima su priručnici s takvim bogatstvom podataka suvišni.

Umesto ovakvih paušalnosti treba uvideti da neki rečnici nisu nauka, a neki rečnici, oni ozbiljni, koji su rezultat ozbiljnog naučnoistraživačnog rada, nesporno jesu nauka, i ta se nauka zove leksikografija. Da li bi se možda, po logici tih i takvih merila, imalo smatrati da, na primer, jednotomni *Rečnik srpskoga jezika* (Nikolić 2011) nije rezultat naučnog rada, ili *Obratni rečnik srpskoga jezika* (Nikolić 2000), ili dvotomni *Semantičko-derivacioni rečnik* (Gortan Premk, Vasić i Nedeljkov 2003; Gortan Premk, Vasić i Dragićević 2006), ili dvotomni *Asocijativni rečnik srpskoga jezika* (Piper, Dragićević i Stefanović 2005; Dragićević, Piper i Stefanović 2011), ili Klajnovi *Rečnik novih reči* (1992), *Rečnik jezičkih nedoumica* (2011a) i *Italijansko-srpski rečnik* (2011b), ili Hlebecovi *Enciklopedijski srpsko-engleski rečnik* (2010) i *Rečnik slenga: englesko-srpski srpsko-engleski* (2011)? Naravno, svaki ozbiljan rečnik sigurno ne prepostavlja, ne iziskuje i ne ispoljava podjednak stepen inovativnosti i originalnosti, ali leksikografski projekti poput ovih i njima sličnih sigurno jesu naučni rad, koji na odgovarajući način treba da bude prepoznat, priznat i vrednovan.

Leksikografiju naukom čine uobičajena obeležja nauke i naучnog istraživanja, od kojih valja izdvojiti sledeća najbitnija:

- egzaktno omeđena oblast, predmet i ciljevi istraživanja,
- teorijsko-metodološka aparatura i tehnička terminologija,

- empirijski materijal i metodi istraživanja s izvodivim generalizacijama,
- rezultati istraživanja predočivi i pretočivi na praktičnom planu u obliku gotovih rečnika, a na teorijsko-metodološkom i praktičnom planu u obliku naučnih članaka, knjige, priručnika, konferencijskih saopštenja i drugih resursa,
- primenljivost rezultata istraživanja u praksi, uključujući i popularizaciju naučnih saznanja,
- obradivost teorijskih i praktičnih rezultata istraživanja u sklopu univerzitetskih kurseva, na masterskim i doktorskim studijama, uključujući i pisanje masterskih radova i doktorskih disertacija,
- doprinos razvoju leksičkih, leksikoloških i leksikografskih istraživanja, kao i jezičke i opšte kulture, i
- postojanje strukovnih udruženja, naučnih časopisa, knjiga, priručnika, konferencija, zbornika radova, bibliografija rečnika i radova.

Na kraju, neće biti na odmet ukazati na nekoliko indikativnih činjenica o neupitnom naučnom statusu leksikografije u svetu. Da leksikografija nije opštepriznata naučna disciplina, iako primarno primjenjeno lingvistička, ali sve više i teorijska,

- da li bi se podsticala i vršila stalna leksikografska i meta-leksikografska istraživanja, i sastavljele bibliografije radova iz oblasti leksikografije,
- da li bi se objavljivali sveobuhvatni pregledni priručnici (navedeni u Literaturi) i udžbenici leksikografije (poput Hartmann 2001), te rečnici leksikografskih termina (poput Hartmann i James 1998),
- da li bi se izdavali naučni leksikografski časopisi, od kojih su neki, poput *International Journal of Lexicography*, Oxford University Press, uvršteni i na Clarivate Analytics (donedavno Thomson Reuters) i na ERIH listu najprestižnijih svetskih naučnih časopisa,
- da li bi aktivno delovala strukovna udruženja leksikografa na skoro svim kontinentima; u Evropi to je Evropsko

udruženje za leksikografiju (eng. *European Association for Lexicography; EURALEX*),

- da li bi se redovno održavale naučne konferencije leksi-kografa i priređivali zbornici konferencijskih saopštenja; tri takve bile su i kod nas: u Beogradu, 1980. godine, sa zbornikom *Leksikografija i leksikologija. Zbornik referata* (Ćupić 1982), pa u Novom Sadu, 1983. godine, sa zbornikom *Leksikografija i leksikologija. Zbornik referata* (Jerković 1984), te u Novom Sadu i Beogradu, 2001. godine, s tematskim zbornikom *Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove* (2002),<sup>4</sup>
- da li bi se držali univerzitetski kursevi leksikografije; tri takva i na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu i jedan na Filološkom fakultetu u Beogradu,
- da li bi se branili masterski radovi i doktorske disertacije iz leksikografije, i
- da li bi postojao Istraživački centar za leksikografiju (eng. *Dictionary Research Centre*), osnovan u Exeteru, u Velikoj Britaniji, a sada smešten u Birminghamu?

U svetlu svega izrečenog, zvaničnim priznavanjem leksi-kografije kao naučne discipline od strane merodavnih i nadležnih institucija, a to su u prvom redu Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Nacionalni savet za visoko obrazovanje i Matični naučni odbor za jezik i književnost, u saradnji s budućim Nacionalnim centrom za leksikografiju, bio bi ispravljen jedan krupan profesionalni propust. Time bi ujedno bilo omogućeno da

<sup>4</sup> Bibliografski podaci:

– tematske i/ili alfabetске bibliografije: <http://euralex.pbworks.com/> ; <http://www.udc.es/grupos/lexicografia/bibliografia.htm> ; <http://www.owid.de/obelex/en/index.jsp>,

– leksikografski časopisi: <http://www.euralex.org/links/>,

– Clarivate Analytics Master Journal List: <http://mjl.clarivate.com/>,

– udruženja leksikografa: <http://www.euralex.org/links/> ; <http://www.lexicography.eu/>,

– leksikografske konferencije: <http://www.euralex.org/conferences/> ; <https://elex.link/>,

– zbornici konferencijskih saopštenja: <http://www.euralex.org/publications/> ; <https://elex.link/>.

u okviru projekata osnovnih istraživanja koje finansira resorno Ministarstvo svoje mesto dobije i sastavljanje rečnika – opštih, specijalizovanih i terminoloških, jednojezičnih i dvojezičnih, elektronskih i štampanih, čime bi se svakako povećao broj kvalitetnih i modernih, a toliko nedostajućih, rečnika kod nas, koje bi radili oni najpozvаниji i najkompetentniji – adekvatno leksikografski sposobljeni lingvistički stručnjaci zaposleni i na jezičkim i lingvističkim odsecima naših i, delom, stranih fakulteta i univerziteta, ovog puta u svojstvu leksikografâ i leksikografskog podmlatka, kao njihovog najperspektivnijeg izdanka.

(4) PRAVEDNO VREDNOVANJE REZULTATA LEKSIKOGRAFSKOG RADA.  
Nakon priznavanja leksikografije kao naučne discipline (a ne kao besciljnog i beskorisnog igruckanja rečima dokonih vukova samotnjaka i vučica samotnjakinja, koji sebe zovu leksikografima i koji periodično priređuju i objavljaju neka pisanija, koja oni zovu rečnicima i koji služe za prosvetljavanje leksički, jezički i ino nedoučene, a zainteresovane, zanesenjačke publike), trebalo bi postaviti kvalitativno i kvantitativno objektivne kriterijume za pravedno, a samim tim i podsticajno, vrednovanje rezultata leksikografskog rada – a to su urađeni elektronski ili štampani rečnici.

Trenutno se određivanje naučnosti ostvarenih rečničkih projekata, strogo uzev, nalazi u delokrugu ‘viših instanci’. Naime, u Prilogu 2, str. 34-35 (nenumerisane), *Pravilnika o postupku, načinu vrednovanja i kvantitativnom iskazivanju naučnoistraživačkih rezultata istraživača*,<sup>5</sup> koji je 2017. godine donelo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, u rubrici „Ostale publikacije i rezultati od značaja za nauku”, stoje i ova dva paragrafa, između kojih su ponuđene kratke, uopštene i nejasne definicije četiri kategorije naučno-leksikografskih publikacija – izuzetnog međunarodnog značaja, međunarodnog značaja, izuzetnog nacionalnog značaja i nacionalnog značaja:

---

<sup>5</sup> Up. <http://www.mpn.gov.rs/dokumenta-i-propisi/zakonski-okvir/> ; tekst Pravilnika: <http://www.ff.uns.ac.rs/Files/Pravilnik%20o%20nacinu%20vrednovanja%20rezultata%20istrazivaca.pdf>.

„Naučno-leksikografska i enciklopedijska publikacija predstavlja naučni rezultat ukoliko, i u meri u kojoj, pored stručne komponente, pruža originalan naučno-istraživački doprinos. To se prvenstveno odnosi na rezultate projekata iz ove kategorije koji su finansirani od strane Ministarstva. Kao naučni rezultat ne vrednuju se publikacije i prilozi u njima kompilativnog, popularizatorskog i komercijalnog karaktera, koje imaju isključivo kulturno-prosvetni značaj. Kategorizaciju publikacija ove vrste predlaže nadležni matični naučni odbor a prihvata Ministarstvo.

...

Naučno-leksikografski tekst vrednuje se srazmerno svom obimu i u skladu sa kategorijom publikacije. Naučno-leksikografska jedinica iznosi najmanje jedan autorski tabak, zavisno od karaktera publikacije, što procenjuje nadležni matični naučni odbor a prihvata Ministarstvo.”

Iz ovih odredaba očigledno je da u domen nauke spadaju samo oni rečnici čiju izradu finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, a to su, kao što je poznato, isključivo višetomna i višedecenijska kapitalna dela, čije okončanje nadilazi životni vek jedne generacije, a realizuju se samo na jednom mestu u ovoj zemlji – u Institutu za srpski jezik SANU. Svi ostali leksikografski projekti, kratkoročni ili srednjoročni, tokom kojih bi se sastavljali drugčiji rečnici, jednojezični i dvojezični, opšti, specijalizovani i terminološki, u elektronskom ili štampanom obliku, koji bi se realizovali na univerzitetima i koji bi imali i „kulturno-prosvetni značaj”, ne mogu se, kao što je poznato, prijaviti na konkurse za projekte osnovnih istraživanja Ministarstva, jer oni, po trenutno važećem opredeljenju, a, kako izgleda, i po zakonskoj regulativi, nisu u domenu nauke. Nije ni najmanje lako oteti se utisku da se ovakvim, nedomišljenim, odredbama Pravilnika, u kome je izjednačeno neizjednačivo, tj. neka od svojstava nadrikeksikografije (kompilativnost i komercijalnost) i neka od svojstava ozbiljne leksikografije (popularizatorstvo i kulturno-prosvetni značaj), favori-

zuje jedna, i to privilegovana, kategorija leksikografije, mogla bi se ona nazvati još i elitističkom, dok se sve ostalo, što nije kapitalnog i perpetualnog karaktera, i što nastaje na univerzitetima, odbacuje kao nedostojno visokih elitističkih stremljenja.

Pa ako jedan od glavnih ciljeva nauke nije njena primena u praksi, koja uključuje i popularisanje rezultata svojih istraživanja i kulturno prosvećivanje ljudi, a posebno mладих, kojima je to, naročito u oblasti jezika i jezikâ, više nego potrebno – šta onda jesu ciljevi nauke?! I šta uopšte jeste nauka, ovako zamišljena? Posebno kada je reč o onim, počesto diskretno ismevanim, društveno-humanističkim njenim ograncima? Možda ono što neko savetodavno i/ili zakonodavno telo dekretom proglaši i propiše da jeste – ili nije?

Najveći antiklimaks ovako konstruktivnog i, na duži rok, stimulativnog odnosa prema leksikografskom radu doživljavaju leksikografski orijentisani univerzitetski nastavnici i saradnici, čije vrednovanje naučnog učinka komisije za pisanje izveštaja za izbor u nastavnička i saradnička zvanja, prilikom bodovanja ozbiljnih rečnika, vrše potpuno proizvoljno, na jedan od četiri moguća, i u praksi uočena, načina:

- boduju ih prema Pravilniku, u skladu s mišljenjem dobijenim od nadležnog Matičnog odbora,
- boduju ih prema Pravilniku, bez mišljenja nadležnog Matičnog odbora,
- boduju ih kao monografije nacionalnog značaja ili izuzetnog nacionalnog značaja, i
- uopšte ih ne boduju, čime se, krajnje nekolegijalno, obezvredjuje, nipodaštava i potcenjuje višegodišnji vredan, predan i mukotrpan autorski rad urednikâ i sastavljačâ rečnikâ.

Nesređeno i samovoljno vrednovanje leksikografskog rada, udruženo sa svešću o tome da se kod nas leksikografija, osim one elitističke i privilegovane, i dalje ne smatra naukom, čime su ozbiljni rečnici koji bi se sastavliali na univerzitetima, fakultetima i odsecima isključeni iz projekata osnovnih istraživanja Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, dovelo je, dovodi i,

ukoliko se nešto ubrzo ne promeni nabolje, dovodiće do poraznih, ali predvidljivih, posledica, među kojima su tri najporaznije.

Kao prvo, onemogućena je institucionalna podrška kompetentnoj izradi raznih vrsta kvalitetnih i modernih, jednojezičnih i dvojezičnih, opštih, specijalizovanih i terminoloških rečnika, izuzetno nedostajućih i preko potrebnih ovoj zemlji, svim njenim jezicima, svim njenim strukama i svim njenim kulturama. Spisak takvih rečnika, kad bi bio napravljen, bio bi daleko duži od spiska postojećih kvalitetnih i modernih rečnika, kojih jedva da ima za srpski jezik, za druge maternje jezike, za parove maternjih jezika, te za parove maternjih i stranih jezika. Bez obzira na to kako nas prosvetna birokratija, a i drugi, cene i ocenjuju, svima im se mora vrlo jasno staviti do znanja da su za sastavljanje ozbiljnih rečnika ipak najpozvaniji i najkompetentniji upravo adekvatno osposobljeni lingvistički profesionalci, zvani leksikografi, zaposleni i na univerzitetima, i leksikografski podmladak, kao njihov najperspektivniji i najdragoceniji izdanak, koji u ovakvim uslovima nema prilike ne da bude negovan, nego ni da postoji – umesto da im se svima omogući da budu institucionalno organizovani, u okrilju Nacionalnog centra za leksikografiju, u male, efikasne, uigrane i dobro vođene timove, koji su jedina garancija za uspešno realizovanje svakovrsnih ozbiljnih leksikografskih projekata.

Kao drugo, u tesnoj vezi s prethodnim, nameće se pitanje svrsishodnosti i isplativosti sastavljanja bilo kakvih ozbiljnih rečnika, te negovanja leksikografskog podmlatka, jer, ruku na srce, ko bi to, izuzev pukih zanesenjaka i nepopravljivih idealista, pristao na višegodišnji intelektualni kuluk – a ozbiljan naučnoistraživački rad na ozbilnjom rečniku to jeste – od kojeg neće imati ni profesionalne, ni finansijske, ni druge koristi, osim možda samo osećanje unutrašnje stvaralačke ispunjenosti i ostvarenosti? Drugim rečima, sve je prepusteno ličnoj inicijativi i ličnom entuzijazmu. Uprkos svemu, a na sreću ove kulture i ovog društva, goreopisanih zanesenjaka i idealista, koliko god da ih je malo, i sve manje, ipak još ima.

I kao treće, budući da nemamo dovoljno kvalitetnih i modernih rečnika, uključujući i one elektronske, svima besplatno dostu-

pne putem interneta, u našoj sredini ne postoji razvijena rečnička kultura, što bi se najviše očekivalo od posebnih korisnika jezika. Takva, bezrečnička i bespriručnička kultura umnogome potpo-maže ‘osećajnost’ i ‘misaonost’ u upotrebi srpskog jezika, a ne-posredno doprinosi i sve rasprostranjenijem nadriprevođenju sa svih jezika i na sve jezike (up. Prćić 2011a). Sva je prilika da će se ova neslavna „tradicija” nastaviti, ukoliko se ne shvati sva po-gubnost, na kraće i duže staze, navedenih posledica i ukoliko se nešto sistemski i konkretno ne učini za ublažavanje, a vremenom i otklanjanje, sadašnjeg nedopustivog i uvredljivog odnosa prema leksikografiji, leksikografskom radu i leksikografima, naročito onima koji tek (treba da) stasavaju.

U svetu svega izrečenog, prvi korak ka uspostavljanju pra-vednog vrednovanja rezultata leksikografskog rada bila bi razra-dna, i ovde od strane već pomenutih merodavnih i nadležnih insti-tucija, i ovde u saradnji s budućim Nacionalnim centrom za leksi-kografiju, objektivnih, preciznih i lako primenljivih kriterijuma za svrstavanje gotovih rečnika, i velikih, i srednjih, i manjih, u jednu od četiri postojeće kategorije naučno-leksikografskih publikacija – izuzetnog međunarodnog značaja, međunarodnog značaja, izu-zetnog nacionalnog značaja i nacionalnog značaja. Najpravedni-jim rešenjem čini se polazište da ozbiljni rečnici budu ocenjivani prema tome u kojoj i kolikoj meri zadovoljavaju ranije navedene kriterijume ozbiljne leksikografije, a oni su – još jedanput ponov-ljeni – sledeći:

- zasnovanost rečnika na leksikološkim i metaleksikogra-fskim postavkama,
- teorijsko-metodološka i praktična inovativnost i original-nost rečnika, po odabiru jezičkog materijala, te obradi, or-ganizaciji i prezentaciji podataka,
- upotrebljivost, važnost i korisnost rečnika ciljnoj publici, i
- podsticajnost i podatnost rečnika naknadnim (meta)leksi-kografskim, leksikološkim i drugim istraživanjima.

Ovde predloženim kriterijumima, koji su podložni proširi-vanju i, svakako, preciziranju i dorađivanju, bio bi ispravljen još

jedan krupan profesionalni previd i propust, i jedna dugogodišnja velika profesionalna nepravda s dalekosežnim negativnim implikacijama po našu nauku i kulturu u celini. Uvođenjem pravednog sistema vrednovanja rezultata leksikografskog rada, uključivanjem sastavljanja ozbiljnih rečnika u projekte osnovnih istraživanja koje finansira, podržava i podstiče resorno Ministarstvo, i priznavanjem leksikografije kao naučne discipline relativno brzo bi počelo buđenje predugo uspavanog interesovanja za praktičnu, teorijsku, pedagošku i obrazovnu leksikografiju kod nas, a potom bi, u okrilju Nacionalnog centra za leksikografiju, otpočelo i realizovanje projekata preko nam potrebnih rečnika, manjih, srednjih i većih, čija izrada traje od dve do pet i više godina, svih jezika koji se koriste, uče i izučavaju u Srbiji.

(5) ORGANIZOVANJE STRUČNOG USAVRŠAVANJA LEKSIKOGRAFÂ.  
Kao poslednji, i ujedno najvažniji, kratkoročni prioritet ostaje usavršavanje onih koji rade na uređivanju i sastavljanju rečnikâ. Manje je poznato da fakultetska diploma osnovnih i/ili master-skih studija maternjeg ili stranog jezika, lingvistike i književnosti nije dovoljna da bi se njeni imaoци mogli uspešno baviti ozbiljnom leksikografijom, budući da takva diploma još uvek ne podrazumeva i nužno ne pruža neophodna uskostručna praktična i teorijska znanja i veštine za realizovanje rečnika. Stoga leksikografi, podjednako i lingvistički i kompjuterski stručnjaci, a leksikografski podmladak ponajviše, moraju proći kroz obavezno specijalizovano osposobljavanje, svako u svom delokrugu, iz svih oblasti praktične i teorijske leksikografije, i, posebno, elektronske leksi-kografije, uključujući i korpusnu lingvistiku i kompjuterski podržanu leksikografiju. Pretpostavljajući kao neophodan preduslov najmanje pasivno znanje akademskog engleskog jezika, koji je danas, treba li na to podsećati, glavni jezik svetske komunikacije i u društveno-humanističkim naukama, pa samim tim i u leksi-kografiji, ovakvo stručno usavršavanje, organizovano u okrilju Nacionalnog centra za leksikografiju, s ciljem da bude što sve-stranije, sastojalo bi se od nekoliko međupovezanih komponenti:

- stalno praćenje aktuelne domaće i inostrane stručne literature, a to su naučni časopisi, zbornici radova, knjige i,

naročito, sveobuhvatni pregledni priručnici (čiji je izbor naveden u Literaturi),

- učestvovanje sa saopštenjima, ili bez njih, na naučnim konferencijama u inostranstvu, radi upoznavanja s najnovijim tendencijama i razmenjivanja iskustava s kolegama,
- pohađanje leksikografskih tematskih seminara i/ili kreativnih radionica u inostranstvu, od kojih je daleko najpoznatija i najkorisnija *Lexicom Workshops*, serija intenzivnih praktičnih radionica, koje se od 2001. godine redovno održavaju u različitim krajevima sveta,<sup>6</sup> i
- gostovanja istaknutih inostranih stručnjaka iz oblasti praktične leksikografije i korpusne lingvistike, u svojstvu instrukturâ sastavljačâ i/ili konsultanata urednikâ jednojezičnih i dvojezičnih rečnika, i kreatorâ Srpskog nacionalnog elektronskog korpusa, među kojima treba izdvojiti sledeće nesporno najveće autoritete: Patrick Hanks, jedan od najznačajnijih i najcenjenijih britanskih leksikografa današnjice; Mark Davies, tvorac nekoliko najobimnijih elektronskih BYU veb-korpusa engleskog i drugih jezika; Pavel Rychlý, tvorac jezgra softverskog paketa *Sketch Engine*, koji se primenjuje u analizi elektronskih korpusa; David Joffe, tvorac softverskog paketa *TLex*, koji se primenjuje u pripremanju elektronskih i štampanih rečnika; i nikako ne na poslednjem mestu, Sue Atkins i Michael Rundell, svetski priznati i poznati britanski leksikografi, predavači i instruktori.<sup>7</sup>

---

<sup>6</sup> Informacije o programima svih godišnjih radionica, mestima njihovog održavanja i biobibliografskim podacima o predavačima: <http://www.lexmasterclass.com/>.

<sup>7</sup> Biobibliografski podaci:

- Hanks: <http://www.patrickhanks.com/>,
- Davies: <http://davies-linguistics.byu.edu/personal/>,
- Rychlý: <http://www.fi.muni.cz/~parý/>,
- Joffe: <http://tshwanedje.com/members/djoffe/cv.html>,
- Atkins: <http://www.lexmasterclass.com/people/sue-atkins/>,
- Rundell: <http://www.lexmasterclass.com/people/michael-rundell/>.

## **1.4.2. Druga etapa: srednjoročni prioriteti**

Ova etapa zahvatala bi blisku budućnost, u okvirnom trajanju ne dužem od dve godine, i bavila bi se aktivnostima koje omogućavaju suštinsko funkcionisanje savremene domaće leksikografije. Etapa bi bila sprovedena kroz dva srednjoročna prioriteta.

(6) STVARANJE SRPSKOG NACIONALNOG ELEKTRONSKOG KORPUSA (SNEK). Elektronski korpus podrazumevani je metodološki postupak izrade svih vrsta kvalitetnih i modernih rečnika, i drugih jezičkih priručnika, današnjice, jer predstavlja jedini pravi resurs koji omogućava ranije pominjanu pragmatizaciju, tj. objektivnu analizu autentične upotrebe jezika na svim nivoima, ispoljenu u konkretnom jezičkom i vanjezičkom kontekstu, a zatim pouzdan i sveobuhvatan opis leksičkih, i drugih jezičkih, pojava, te njihovu valjanu leksikografsku, i drugu lingvističku, obradu. Obima ne manjeg od 500 miliona reči, SNEK bi se nalazio u kategoriji monitorskih, dinamičnih, korpusa (up. Hartmann i James 1998), koji se periodično dopunjavaju novim materijalom i na taj način pružaju, prvo, uvide, primenljive u deskriptivno orijentisanim istraživanjima, u trenutno stanje jezičkih pojava, ali i u prirodu i tok njihovih promena; i drugo, uvide, primenljive u preskriptivno orijentisanim istraživanjima, u novonastale sistemske i nesistemske greške u upotrebi i njihove frekvencije. Sastavu SNEK-a trebalo bi pridodati i ostale raspoložive korpusne srpskog jezika, a naročito Korpus savremenog srpskog jezika,<sup>8</sup> koji bi zajedno činili uskladenu i zaokruženu celinu, opremljenu jednostavnim, pristupačnim i efektnim korisničkim interfejsom, poput onog primjenjenog na korpusima razvijenim na Univerzitetu Brigham Young (eng. *Brigham Young University; BYU*), u Sjedinjenim Državama. Da bi se postigla što celovitija i potpunija iskoristivost goleme količine raspoloživog jezičkog materijala, SNEK bi trebalo da obezbedi laku pretraživost po različitim kriterijumima, osnovnim, složenim i kombinovanim, ne samo po običnim rečima, njihovim oblicima i konkordancama, nego i po spojevima

<sup>8</sup> Informacije o Korpusu savremenog srpskog jezika, s pratećom dokumentacijom i bibliografijom, uključujući i pristupnu stranu: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/>.

reči, sleva i/ili zdesna od glavne, i po delovima reči, početnim i/ili srednjim i/ili krajnjim.

Imajući u vidu dva ključna obeležja valjano organizovanog korpusa – reprezentativnost, koja se tiče kvantitativne zastupljenosti tekstova, i uravnoteženost, koja se tiče kvalitativne zastupljenosti tekstova (up. Atkins, Clear i Ostler 1992), strukturu SNEK-a činili bi tekstovi savremenog jezika od sredine 20. veka do današnjih dana, s težištem na proteklih pedesetak godina, pri čemu bi, idealno, jedna trećina tekstova bila iz tradicionalnih izvora, od čega dve trećine iz pisanog medijuma i jedna trećina iz govornog, dok bi preostale dve trećine tekstova činio materijal prikupljen iz internetskih izvora, čime bi SNEK ujedno bio svrstan među veb-korpuse, tj. korpuse koji su izgrađeni na, besplatno dostupnim, elektronskim, internetskim, resursima. Ovakvi korpusi danas su daleko najčešći, najlakši i najjeftiniji za stvaranje, i, što je od posebne važnosti, najvernije odslikavaju autentičnu upotrebu jezika 21. veka, jer, sviđalo se to nekom ili ne, komunikacija je danas postala i rob, i gospodar, interneta, i svih oblika tamo zastupljenih opštenja među ljudima. Stoga, eventualno istražavanje samo na književnim delima, i to dobrih pisaca (šta god to značilo), na stručnoj literaturi i na dnevnoj i periodičnoj štampi, ne bi u dovoljnoj i nužnoj meri odrazило celinu i celovitost stvarnog srpskog jezika na početku novog veka.

U prilog konstataciji o značaju veb-korpusâ valja pomenuti činjenicu da su najobuhvatniji korpusi aktuelnog engleskog jezika, koji se koriste za sastavljanje novih rečnika i svakovrsna lingvistička istraživanja širom sveta, sazdani upravo na internetskim temeljima: prvo, BYU korpusi, od kojih najobimniji, *NOW [News on the Web] Corpus*, u vreme pisanja ovog teksta, sačinjava preko 5,5 milijardi reči, a naredna dva po obimu, *Global Web-Based English (GloWbE)* i *Wikipedia Corpus*, po 1,9 milijardi reči; drugo, *Oxford English Corpus* sadrži 2,5 milijarde reči; i treće, inovativni višejezični *WebCorp*, koncipiran i realizovan na

Univerzitetu grada Birminghama (eng. *Birmingham City University*), u Velikoj Britaniji.<sup>9</sup>

Digitalni izvori koji bi svakako trebalo, selektivno, da uđu u sastav SNEK-a, pripadaju sledećim kategorijama:

- dnevna, nedeljna i mesečna štampa, različitih žanrova, tematskih oblasti i ciljnih grupa,
- originalna, prevedena i nadriprevedena dela umetničke književnosti i stručne literature, različitih žanrova i ciljnih grupa,
- vebajtovi različitih namena, tematskih oblasti i interesnih grupa,
- različite internetske komunikacije u okviru društvenih mreža, časkaonica, blogova, foruma i komentara čitalaca,
- televizijske emisije, različitih tematskih oblasti i ciljnih grupa, s naglaskom na domaćim, prevedenim i nadriprevedenim filmovima i serijama, informativnim programima, političkim intervjuiima, zabavnim tok-šouovima, sportskim prenosima, te domaćim, prevedenim i nadriprevedenim reklamama, i
- ostali pisani i govorni izvori, poput SMS-poruka i razgovora na radiju.

Današnjim korpusnim lingvistima i leksikografima posao je umnogome unapred obavljen kvalitetnim softverskim rešenjima, koja omogućavaju i/ili olakšavaju rad s veb-korpusima, kako u fazi njihove izgradnje, tako i u fazi njihove eksploracije. Među prvima izdvaja se svestrani i vrlo rasprostranjeni komercijalni paket *Sketch Engine* i njegova prvobitna, izvorna, besplatna verzija *NoSketch Engine*, razvijen na Masarykovom univerzitetu (češki

---

<sup>9</sup> Informacije o korpusima engleskog jezika s pratećom dokumentacijom i bibliografijom:

– svi BYU korpsi, uključujući i pristupnu stranu za svaki: <https://corpus.byu.edu/>,

– Oxford English Corpus: <https://en.oxforddictionaries.com/explore/oxford-english-corpus>,

– WebCorp, uključujući i pristupnu stranu: <http://www.webcorp.org.uk/live/>,

– pregled raspoloživih elektronskih korpusa po tipovima i jezicima: <http://www.lancaster.ac.uk/fass/projects/corpora/cbls/corpora.asp>.

*Masarykova univerzita*) u Brnu, u Češkoj Republici, a usavršavan na Univerzitetu u Brightonu (eng. *University of Brighton*), u Velikoj Britaniji, a kasnije u okviru firme *Lexical Computing Ltd.* Ovaj programski paket, koji koriste najveće i najuglednije leksikografske kuće u Evropi, nudi izuzetne mogućnosti za automatizovano generisanje, a onda i višedimenzionalnu formalnu i sadržinsku analizu elektronskih korpusa, uključujući i veb-korpuse.<sup>10</sup> Uprkos tome što su programi poput ovog u većoj ili manjoj meri automatizovali tzv. mehaničke radnje vezane za stvaranje i obradu elektronskih korpusa, nemoguće je, i nezamislivo, zanemariti ključni ideo leksikografa, korpusnih lingvista i kompjuterskih stručnjaka u obavljanju tzv. nemehaničkih, tj. mislećih i/ili kreativnih, aktivnosti, a najviše sledeće četiri:

- kod određivanja oblika navođenja konkretnih odrednica,
- kod odabira konkretnih tipova podataka za mikrostrukturu rečnika,
- kod semantičko-pragmatičkog razdvoznačavanja konkretnih odrednica, i
- nesumnjivo najbitnije, kod formulisanja definicija tako ustanovljenih konkretnih značenja.

Posle obavljene obrade podataka dobijenih analizom korpusa, čime je određen sastav makrostrukture i mikrostrukture bilo kog rečnika, preostaje da se podaci uobiče u rečnički članak, za šta takođe postoje posebni programi. Iako se čini da većina leksikografskih izdavačkih kuća naručuje ovakve programe prilagodene sopstvenim zahtevima i zamislima, i za ovu etapu izrade rečnika postoje gotova kvalitetna softverska rešenja, od kojih se ističe moćan komercijalni paket, razvijen i stalno usavršavan u Južnoj Africi, *Tlex Suite*, koji sačinjava pet modula: za uređivanje elektronskih i štampanih rečnika (*Tlex*), za obradu baza termina (*tlTerm*), za pravljenje korpusa i konkordanci

---

<sup>10</sup> Informacije o funkcijama i primenama ovih programa, s pratećom dokumentacijom, demonstracijama, uputstvima i bibliografijom: <https://www.sketchengine.co.uk/> ; <http://nlp.fi.muni.cz/trac/noske>.

(*tlCorpus*), za obradu podataka (*tlDatabase*) i za čitanje rečnika (*tlReader*).<sup>11</sup>

Znalačkom primenom pomenuta dva provereno i dokazano pouzdana programska paketa, *Sketch Engine* i *TLex*, o čemu sveđoče brojni uspešno okončani leksikografski projekti, kao i oni koji su u toku ili se tek planiraju, softverski aspekt izrade većine rečnika bio bi, van svake sumnje, ispunjen i zadovoljen na najbolji mogući način.<sup>12</sup>

Ovaj deo biće zaokružen jednim ličnim opažanjem: što skorije uspešno ostvarenje projekta Srpskog nacionalnog elektronskog korpusa moralо bi da postane sveopšti zajednički prioritet svih vodećih jezički i lingvistički orijentisanih naučnoistraživačkih i obrazovnih institucija u zemlji: Srpske akademije nauka i umetnosti, Instituta za srpski jezik SANU, Odbora za standardizaciju srpskog jezika, Matice srpske, Vukove zadužbine, Narodne biblioteke Srbije, Univerzitetske biblioteke „Svetozar Marković”, te relevantnih univerziteta, fakulteta i odseka. Sama izgradnja SNEK-a uopšte ne bi morala biti skupa, a još manje dugotrajna, kako bi se u prvi mah moglo pomisliti, jer bi glavninu stvarnih troškova činila nabavka nužne hardverske i softverske opreme, osposobljavanje sastavljačа i angažovanje inostranih stručnjaka u svojstvu instrukturа i/ili konsultanata. Finansiranje svega ovoga, kao i osnivanja Nacionalnog centra za leksikografiju, moglo bi se obezbediti iz redovnih sredstava za naučne projekte, u okrilju Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, dok bi se dodatna sredstva izvesno mogla pribaviti iz namenskih fondova i projekata u okrilju Evropske unije. U svakom slučaju, neće biti preterano da se ustvr-

---

<sup>11</sup> Informacije o funkcijama i primenama ovih programa, s pratećom dokumentacijom, demonstracijama, uputstvima i bibliografijom: <http://tshwanedje.com/tshwanelex/>.

Bibliografija softvera i radova o sistemima za pisanje rečnika: [http://www.elexicography.eu/wp-content/uploads/2015/04/Bibliography\\_DWS\\_CQS\\_v7\\_web.pdf](http://www.elexicography.eu/wp-content/uploads/2015/04/Bibliography_DWS_CQS_v7_web.pdf).

<sup>12</sup> Korisna iskustva i saveti o izgradnji veb-korpusâ i izradi rečnika zasnovanih na njima: Čermák 2010; Fuerjes Olivera i Bergenholz 2013; Gatto 2014; Granger i Paquot 2012; Hanks 2010, 2012; Kilgarriff, i dr. 2014; Kosem i Kosem 2011; Kosem, i dr. 2013, 2015, 2017; Kövecses i Csábi 2014; Renouf 2003.

di kako će bez Srpskog nacionalnog elektronskog korpusa, kao fundamentalnog i nezaobilaznog naučnoistraživačkog jezičko-lin-gvističkog resursa današnjice, analiza, opis i kodifikacija srpskog jezika nastaviti da se bave pojavama iz prošlosti, dok će nasušno potrebni i dugo očekivani sistematski uvidi u najnovije tendencije, one s kraja 20. i s početka 21. veka, i dalje biti uskraćeni, a na duže staze i onemogućeni, sinhronim istraživačima jezika.

(7) STVARANJE DRUGIH ELEKTRONSKIH KORPUSA. Po uzoru na metodologiju izgradnje SNEK-a, ali verovatno manjeg obima, mada nikako i manjeg značaja, trebalo bi pristupiti i stvaranju elektronskih korpusa ostalih maternjih jezika koji su kod nas za-stupljeni, a koji bi odslikavali specifičnosti upotrebe tih jezika u Srbiji, u poređenju prema njihovoj upotrebi u matičnim zemljama. Ovi korpsi poslužili bi za sastavljanje jednojezičnih opštih, specijalizovanih i terminoloških rečnika tih jezika.

Kao drugo, za potrebe sastavljanja dvojezičnih rečnika, kao i dvofunkcijskih, pasivnih i aktivnih, te dvosmernih, s oba para jezikâ u jednom rečniku, trebalo bi pristupiti stvaranju paralelnih elektronskih korpusa parova jezikâ – pre svega, srpskog jezika s najzastupljenijim stranim jezicima; zatim, ostalih maternjih jezi-ka s tim stranim jezicima; i konačno, maternjih jezika kombino-vanih međusobno. Za razliku od jednojezičnih korpusa, paralelni korpsi su dvojezični i sadrže tekstove uporedive sadržine i for-me, nastale bilo kao prevodi s jednog jezika na drugi, bilo kao ne-zavisni tekstovi na slične teme, čijom se analizom mogu utvrditi formalne i sadržinske sličnosti i razlike između sistemâ i upotreba dvaju posmatranih jezika (up. Hartmann 2001; Hartmann i James 1998).

#### **1.4.3. Treća etapa: dugoročni prioriteti**

Ova etapa zahvatala bi doglednu budućnost, u okvirnom tra-janju od tri godine nadalje, i bavila bi se aktivnostima koje nepo-sredno dovode do opipljivih rezultata savremene domaće leksi-kografije. Etapa bi bila sprovedena kroz pet dugoročnih prioriteta – ili, možda bolje, grupâ prioriteta.

(8) SASTAVLJANJE SAVREMENOG OPŠTEG REČNIKA SRPSKOG JEZIKA.

Zajedno sa stvaranjem Srpskog nacionalnog elektronskog korpusa, ovaj e-rečnik se van svake sumnje može, i mora, smatrati najvećim prioritetom savremene domaće leksikografije, na čije se ostvarenje čeka decenijama. Ovaj rečnik, pod radnim naslovom *Savremeni rečnik srpskog jezika* (SRSJ), u potpunosti bi bio zasnovan na podacima iz SNEK-a i bio bi realizovan kao onlajn elektronsko izdanje, besplatno dostupno putem interneta svima zainteresovanim, preko predusretljivog, jednostavnog i efektnog korisničnog interfejsa.<sup>13</sup> Rečnik bi, idealno, sadržavao oko 100.000 odrednica, odabranih, po frekventnosti javljanja u korpusu, iz ustaljene opšte, svakodnevne leksičke aktuelnog, današnjeg srpskog jezika, u vremenskom rasponu od sredine 20. veka do sadašnjeg trenutka, s težištem na proteklih pedesetak godina. Opšta karakterizacija i tipološka identifikacija Rečnika, kao i detaljno razrađen plan njegove makrostrukture, mikrostrukture, izrade i izvedbe, ponuđeni su u Pogl. 2 ove knjige.

(9) SASTAVLJANJE REČNIKA RAZLUČENIH SINONIMA SRPSKOG JEZIKA.

Ovaj e-rečnik pokrio bi jedan segment paradigmatske ravnje leksičke srpskog jezika – sinonimiju, kao najčešći i najvažniji tip smisaonih odnosa, u kojem najmanje dve reči dele isto deskriptivno značenje (up. Cruse 1986, 2010; Dragičević 2010; Lipka 2002; Milić 2013; Murphy 2008, 2013; Prćić 1999a, 2016a). Zasnovan takođe na podacima iz SNEK-a, rečnik bi bio organizovan azbučno, oko osnovnih, semantički neobeleženih reči, u kategorijama glagolâ, pridevâ, imenicâ i prilogâ, odabranih po frekventnosti u korpusu, i njihovih obeleženih sinonima, pri čemu sve

---

<sup>13</sup> Onlajn rečnici s predusretljivim, jednostavnim i efektnim korisničkim interfejsima:

- engleski jezik: <http://www.oxforddictionaries.com/> ; <http://www.merriam-webster.com/> ; <https://ahdictionary.com/> ; <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> ; <http://dictionary.cambridge.org/> ; <http://www.ldoceonline.com/> ; <http://www.macmillandictionary.com/>,
- nemački jezik: <http://dict.tu-chemnitz.de/>,
- francuski jezik: <http://www.larousse.fr/>,
- ruski jezik: <http://dic.academic.ru/>,
- mađarski jezik <http://www.szotar.net/>.

takve reči zajedno obrazuju sinonimske nizove, poput neobeleženog *objaviti* prema obeleženim *obnarodovati, obelodaniti*, itd., ili neobeleženog *poznat* prema obeleženim *čuven, slavan, proslavljen, glasovit, znamenit, velik, popularan, razvikan*, itd. Obeleženi članovi sinonimskog niza bili bi diferencijalno definisani s jasno predloženim značenjskim kontrastom, po asocijaciji, kolokaciji i/ili dodatnoj implikaciji, u odnosu na značenje neobeležene reči, a tipično ponašanje svake reči u jezičkom kontekstu bilo bi ilustrovano primerima u punoj rečenici i, unutar nje, posebno istaknutim strukturama u kojima data reč uobičajeno nastupa.

Polazište za skicirani rečnik razlučenih sinonima srpskog jezika mogla bi da čine, znatno unapređena i nadgrađena, rešenja u priručnicima *Sistematski rečnik srpskohrvatskoga jezika* (Jovanović i Atanacković 1980) i *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskoga jezika* (Lalević 1974), te u studentskom rečniku engleskog jezika *Oxford Learner's Thesaurus. A Dictionary of Synonyms* (Lea 2008). Najnovija iskustva u vezi s teorijsko-metodološkom i praktičnom leksikografskom obradom jednojezične i dvojezične sinonimije izložena su u specijalnom broju časopisa *International Journal of Lexicography* (26/3, 2013), naslovljenom *Synonymy and Sameness of Meaning*.

(10) SASTAVLJANJE REČNIKA KOLOKACIJA SRPSKOG JEZIKA. Ovaj e-rečnik pokrio bi jedan segment sintagmatske ravni leksičke srpskog jezika – leksičke i/ili gramatičke kolokacije, kao najsloženiji i najvažniji tip leksičkih spojeva, u kojem se dve reči uobičajeno, a ponekad i redovno, javljaju zajedno, unutar neke sintagme ili, nešto ređe, rečenice (up. Dragićević 2010; Dražić 2014a, 2014b, 2016; Lipka 2002; Prćić 2016a; Siepmann 2005, 2006; Stojičić 2010). Zasnovan i ovog puta na podacima iz SNEK-a, rečnik bi bio organizovan takođe azbučno, oko primarnih kolokata, u kategorijama imenicâ, glagolâ, pridevâ i prilogâ, odabrаниh po frekventnosti u korpusu, i njihovih sekundarnih leksičkih i/ili gramatičkih kolokata u kategorijama imenicâ, glagolâ, pridevâ, prilogâ i predlogâ, koji se udružuju u skladu s međukategorijском kolokabilnošću i koji bi bili tematski navedeni ispred i/ili iza primarnog kolokata, poput imenice *hleb* i njenih sekundarnih kolokata *svež*,

vruć, topao, bajat, tvrd, mekan, gnjecav, reš, svetliji, itd., prideva koji odgovaraju na implicitno pitanje ‘kakav sve može biti hleb’, ili glagola *spavati* i njegovih sekundarnih kolokata *čvrsto, tvrdo, duboko, slatko*, itd., priloga koji odgovaraju na implicitno pitanje ‘kako se sve može spavati’.

Polazište za skicirani rečnik kolokacija srpskog jezika mogla bi da čine rešenja ponuđena u monografiji *Leksičke i gramatičke kolokacije u srpskom jeziku* (Dražić 2014a), kao i u nekoliko, mahom studentskih, rečnika engleskog jezika: *The BBI Combinatory Dictionary of English*, 3rd edition (Benson, Benson i Ilson 2010), *Oxford Collocations Dictionary for Students of English*, 2nd edition (McIntosh 2009), *Macmillan Collocations Dictionary for Learners of English* (Rundell 2010) i *Longman Collocations Dictionary and Thesaurus* (Cleveland-Marwick, i dr. 2013). Najnovija iskustva u vezi s teorijsko-metodološkom i praktičnom leksikografskom obradom jednojezičnih i dvojezičnih kolokacija izložena su u tematskom delu časopisa *Lexicographica* (24, 2008), naslovlenom *Collocations in European Lexicography and Dictionary Research*.

(11) SASTAVLJANJE DRUGIH JEDNOJEZIČNIH REČNIKA. Posle savremenog opštег rečnika srpskog jezika, koji je prvi prioritet savrمه domaće leksikografije, slede rečnici razlučenih sinonima i kolokacija, kao vrlo potrebni i korisni specijalizovani rečnici, a za njima i druge vrste jednojezičnih specijalizovanih rečnika, koji u potpunosti zavise od dosetljivosti njihovih sastavljača i prepoznatnih komunikativnih potreba njihovih potencijalnih korisnika – mogućnosti su gotovo neograničene. Ovamo bi trebalo uvrstiti dopunjena izdanja rečnika neologizama (up. Otašević 2008b), anglicizama (up. Vasić, Prćić i Negebauer 2001, 2018; Prćić 2012a, te Pogl. 6 i 7 ove knjige) i žargonizama (up. Andrić 2005; Bugarski 2006), a zatim im pridodati sasvim nove rečnike smisaonih odnosa, leksičkih polja, kulturno specifičnih reči, te slivenica, kao najoriginalnijih leksičkih tvorevinu u srpskom jeziku danas (up. Bugarski 2006, 2013). Jedan inovativan teorijsko-metodološki pristup organizaciji kombinovanog rečnika sinonima, antonima i hiponima, s

jedne strane, kolokacija, s druge strane, i tvorbenih leksičkih odnosa, s treće strane, biće predstavljen u Pogl. 3 ove knjige.

Na kraju, kao podvrsta specijalizovanih rečnika, ne smeju se zaboraviti ni terminološki rečnici, čiji se nedostatak, pored opštег rečnika srpskog jezika, verovatno najviše i najjače oseća, u bezmalo svim prirodnim i društveno-humanističkim naukama, ali i u svim drugim oblastima.

Ovde treba ponoviti već ponavljanu konstataciju da sve što je dosad rečeno o prioritetnim rečnicima srpskog jezika važi i za sve ostale maternje jezike koji se u našoj zemlji koriste, uče i izučavaju.

(12) **SASTAVLJANJE DVOJEZIČNIH REČNIKA.** Ako imamo manjak kvalitetnih i modernih jednojezičnih rečnika, taj manjak, uz minimalne izuzetke, daleko je izraženiji kod dvojezičnih rečnika, jer i dalje željno iščekujemo i opšte, i specijalizovane, i terminološke rečnike, po mogućству dvofunkcijske (tj. pasivne i aktivne) i dvosmerne (tj.  $L_1$  prema  $L_2$  i  $L_2$  prema  $L_1$ ), koji će povezati, prvo, srpski jezik sa stranim jezicima; drugo, ostale maternje jezike sa stranim jezicima; i, treće, maternje jezike međusobno. Što se tiče vrsta rečnika, svi oni rečnici pomenuti u tačkama (8-11) vrlo su pogodni za dvojezičnu obradu, ali se ovde mora dodati i jedna dvojezična specifičnost, a to su rečnici lažnih parova između  $L_2$  i  $L_1$  (up. Kovačević 2011; Hlebec 2009).

Kada je reč o najvažnijim englesko-srpskim i srpsko-engleskim prioritetima, sažete, iako sadržajne, skice za sastavljanje pet rečnika, jednog opštег – *Savremeni englesko-srpski i srpsko-englenski opšti rečnik*, i četiri specijalizovana – *Rečnik engleskog jezika s prevodima na srpski*, *Englesko-srpski rečnik sinonima*, *Englesko-srpski rečnik kolokacija* i *Englesko-srpski rečnik kulturno specifičnih reči* (up. Prćić 2008b), s opisima njihove strukture i izrade ponuđene su u Pogl. 4 ove knjige.

Kada je reč o kvalitetnim i modernim dvojezičnim terminološkim rečnicima, kojih takođe imamo pre malo, kao veoma podsticajan teorijsko-metodološki i praktični uzor za njihovo sastavljanje može poslužiti *Englesko-srpski rečnik sportskih termina* (Milić 2006).

Kada je reč o savremenoj dvojezičnoj leksikografiji uopšte, neophodno je još ukazati na jednu relativno novu vrstu rečnika, u sve brojnijoj kategoriji hibridnih rečnika (up. Hartmann 2005). Posredi je tzv. ‘bilingvalizovani’ rečnik, tj. jednojezični rečnik s prevodima (eng. *bilingualized dictionary, semi-bilingual dictionary*), za čije se polazište uzima tekst nekog jednojezičnog rečnika, obično pedagoškog, u koji se unose prevodi pojedinačnih značenja, ilustrativnih primera, pa i definicija samih značenja. U ovako realizovanom rečniku korisnicima se pruža skladan spoj teksta rečničkog članka na stranom, izvornom, jeziku i njegovih ključnih delova prevedenih na maternji, ciljni, jezik korisnikâ, čime im se obezbeđuje, prvo, veća razumljivost izvornog teksta i, drugo, i bitnije, neposredniji, pregledniji i efikasniji uvid u sadržinske i formalne sličnosti i razlike između vokabulara stranog i maternjeg jezika (up. Pogl. 4 ove knjige).<sup>14</sup>

## **1.5. Razvijanje srpske rečničke kulture**

U ovom poglavlju izložen je predlog, razrađen u dvanaest tačaka i tri etape, autorsko viđenje načinâ za sistematsko i celovito institucionalno izgrađivanje savremene, elektronske, leksikografije u našoj sredini.

Neposredni očekivani rezultati ovako osavremenjene domaće leksikografije dvojaki su: kao prvo, to je postavljanje domaće (e-)leksikografije na zdrave, čvrste i delotvorne temelje, u okrilju budućeg Nacionalnog centra za leksikografiju; i kao drugo, to je nadgradnja i dogradnja ovih temelja, preko procesa sastavljanja i objavljivanja kvalitetnih i modernih, korpusno zasnovanih, rečnika svih vrsta, koji predugo nedostaju našim korisnicima, našoj nauci i našoj kulturi uopšte – rečnika elektronskih (i štampanih), opštih, specijalizovanih i terminoloških, jednojezičnih i dvojezičnih, svih maternjih i stranih jezika, i parova jezikâ, koji se koriste, uče i izučavaju u Srbiji.

---

<sup>14</sup> Strukturu, organizaciju i upotrebe jednojezičnih rečnika s prevodima razmatraju: Baker i Kaplan 1994; Hartmann 1994; Laufer i Hadar 1997; Laufer i Kimmel 1997; Laufer i Melamed 1994; Lew 2004.

Posredni očekivani rezultat osavremenjene domaće leksiografije, proistekao iz navedenih neposrednih rezultata, jeste stvaranje preduslovâ za institucionalno razvijanje srpske rečničke kulture. Kao što je ranije rečeno, REČNIČKA KULTURA, čineći deo opšte jezičke kulture (up. Bugarski 1997a, 1997b), predstavlja naučenu sposobnost efikasnog korišćenja rečnika i trajnu naviku da se leksičke, gramatičke, izgovorne, pravopisne i ostale nedoumice i praznine u jezičkom znanju redovno razrešavaju, odn. popunjavaju, proveravanjem u rečnicima i drugim jezičkim priručnicima, što naročito treba da važi za posebne korisnike jezika (up. Prćić 2011a). U sadašnjoj našoj praksi korišćenje jezičkih priručnika, uključujući i rečnike, više je redak i hvale vredan izuzetak, nego pravilo, pre svega zbog nepostojanja odgovarajućih rečnika, zatim zbog otežane dostupnosti i ono malo dobrih postojećih rečnika i, najviše, zbog školskog sistema u kojem je upoznavanje učenika i studenata s vrstama i namenama rečnika, te njihovo osposobljavanje za osmišljeno korišćenje rečnika, kako maternjih jezika, tako i stranih, gotovo sasvim zaobiđeno i otuda nepoznato.

Da bi se moglo otpočeti s razvijanjem naše rečničke kulture, idealno, prilikom predstojeće reforme školskog sistema, u kojem bi se našli i ovakvi sadržaji, moraju biti ispunjeni određeni preuslovi i obavljene određene predradnje:

- potencijalni korisnici, saglasno svojim interesovanjima i komunikativnim potrebama, moraju biti upoznati s raspoloživim elektronskim i štampanim rečnicima, te načinima njihovog korišćenja,
- budući rečnici moraju biti okrenuti i predusretljivi prema potencijalnim korisnicima i biti im neprekidno na raspolaganju putem interneta,
- korišćenje rečnika u praksi mora se podsticati, a njihova osmišljena upotreba, pre svega tehnike brzog i delotvornog pronalaženja željenih podataka, mora se sistematski podučavati, počev od viših razreda osnovne škole nadalje, naročito na univerzitetu i naročito posebnim korisnicima jezika,

- za ovu pedagošku aktivnost nužno je izraditi prateće dijaktičke materijale, najbolje radne sveske i/ili interaktivne softverske aplikacije, uz čiju bi pomoć učenici i studenti temeljitim ovladali osmišljenom upotrebom rečnika, a naročito tehnikama njihovog ciljanog pretraživanja, i
- ono najvažnije, bez čega nema ni rečničke kulture, ni savremene leksikografije: mora se što pre pristupiti osnivanju Nacionalnog centra za leksikografiju, stvaranju Srpskog nacionalnog elektronskog korpusa i pokretanju projekata sastavljanja, objavljivanja i obwebljivanja preko nam potrebnih rečnika svih maternjih i stranih jezika koji se u Srbiji koriste, uče i izučavaju, počev od ubedljivo najpotrebnijeg – *Savremenog rečnika srpskog jezika*.

## **2. Nacrt za savremeni opšti rečnik srpskog jezika**

Obaveštenim jezičkim i lingvističkim stručnjacima, kao i ostalim zainteresovanim, odavno je dobro poznata činjenica da je srpski jezik nedovoljno pokriven savremenim opštim, specijalizovanim i terminološkim rečnicima, pri čemu su razlozi za takvo stanje nepoznati i nejasni, i mogu se samo nagađati. Od opštih rečnika raspoloživi su sledeći, najznačajniji: šestotomni *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika* (RMS; 1967-1978), jednotomni *Rečnik srpskoga jezika* (RSJ; Nikolić 2011), *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*, dosad s 19 objavljenih tomova (RSANU; 1959-2014), 23-tomni *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (RJAZU; 1880-1976) i *Školski rečnik standardnog srpskohrvatskog / hrvatskosrpskog jezika*, s dva objavljena toma (Vasić i Jocić 1988-1989). Sva ova ostvarenja uvažavana su kao dragocena, poštovanja i divljenja dostoјna dela tradicionalne, tj. pretkompjuterske i predelektronske, akademske leksikografije, koja imaju svoje jače i slabije strane. One slabije u vezi su ne toliko sa samim rečnicima i njihovim sastavljačima, nego s protokom vremena: svi-ma njima nedostaju inovirana izdanja, dopunjena novim rečima, novim spojevima, novim značenjima i novim upotrebama, nastali-lim krajem 20. i početkom 21. veka. Nadalje, većina ovih rečni-ka, zbog svoje višetomnosti i glomaznosti, ograničeno je dostupna potencijalnim korisnicima, koji ih mogu pronaći uglavnom samo u javnim bibliotekama, a neke od njih (RMS i RSJ) odskora i u piratski skeniranim i internetski distribuiranim PDF fajlovima. I konačno, najautoritativniji i najobimniji rečnik (RSANU) i dalje se nalazi u fazi izrade, što potencijalnim korisnicima onemogućava celovit, zaokružen pristup traženim i/ili ponuđenim podacima.

Ove tri okolnosti – potpomognute našim obrazovnim sistemom, u kojem su, s delimičnim izuzetkom tek nekoliko maternjih i stranih jezičko-lingvističkih katedara na univerzitetima, rečnici i njihova osmišljena upotreba gotovo sasvim zaobiđeni i zanemareni – dovele su do toga da za rečnike znaju i njima se redovno služe jedino oni koji su po prirodi svog posla upućeni na njih, a to su jezički i lingvistički profesionalci, tj. profesori, istraživači, studenti, prevodioci, pisci, pesnici, leksikografi. Svi drugi, uključujući i ostale posebne korisnike jezika, koji sistematski utiču, ili mogu da utiču, na formiranje jezičkih navika javnosti (up. Prćić 2011a), svoje jezičke, a naročito leksičke, nedoumice i praznine u znanju, ako su ih uopšte svesni, rešavaju, naravno, intuitivno, na ‘osećajni’ ili ‘misaoni’ način, onako kako osećaju ili misle da nešto treba izreći ili napisati. Iz svega ovoga proizlazi nedvosmislen, i neveseo, zaključak da u našoj sredini rečnici još uvek nemaju dovoljnu, potrebnu i očekivanu korisničku bazu – što zbog objektivnih, što zbog subjektivnih razloga, i da se takvo stanje, neprihvatljivo, nedopustivo i neodrživo u društвima koja drže do svoje opште i jezičke kulture, uključujući i rečničku kulturu kao deo potonje, mora hitno početi menjati nabolje.

Kao skroman doprinos tom menjanju nabolje, u ovom pogлављу biće ponuђен predlog za sastavljanje modernog opштег rečnika srpskog jezika, koji bi trebalo da popuni postojeću prazninu u produkciji najnovijih jednojezičnih i jednotomnih rečnika današnjeg, aktuelnog srpskog jezika i čija bi realizacija sledila najnovija svetska dostignuća korpusno i kompjuterski zasnovane leksikografije. Ovaj predlog treba razumeti kao autorski odgovor na pitanje ‘kakav nam opšti rečnik srpskog jezika najviše treba’, koji proističe iz tri spleta okolnosti: prvo, to je dugogodišnje praćenje i kritičko sagledavanje razvoja anglofonih rečnika, posebno britanskih, kako onih namenjenih izvornim govornicima engleskog jezika, tako i onih namenjenih učenicima i studentima strancima, koji po svojoj inovativnosti, informativnosti i atraktivnosti predstavljaju teško dostižan uzor kvalitetno urađenih rečnika, što potvrđuje i ogroman broj prodatih primeraka i još veći broj poseta njihovim elektronskim izdanjima na internetu;

drugo, to je praćenje i kritičko promišljanje relevantne literature vezane za leksikografiju, opet na engleskom jeziku, koji je, treba li na to podsećati, danas glavni jezik svetske komunikacije i u društveno-humanističkim naukama, i na kojem se, samim tim, i iz svih oblasti leksikografije objavljuje ubedljivo najviše naučnih i stručnih časopisa, zbornika konferencijskih saopštenja, naučnih monografija i izvanrednih preglednih sveobuhvatnih priručnika; i treće, i možda najvažnije, to su lična iskustva stečena tokom više od dve decenije bavljenja praktičnim, teorijskim i pedagoškim aspektima leksikografije, jednojezične i dvojezične, opšte i specijalizovane – u, ponekad ne baš zahvalnoj i lako razdvojivoj, dvostrukoj ulozi kritičkog korisnika i samokritičkog sastavljača rečnika.

## **2.1. Opšta karakterizacija Rečnika**

U Rečnik čije se sastavljanje ovde predlaže treba da budu ugrađena (navедена u Pogl. 1) najnovija dostignuća praktične i teorijske leksikografije, te ostalih dodirnih naučnih disciplina, ali i, ništa manje važno, najaktueltnije teorijske, metodološke i praktične tendencije u sastavljanju modernih i kvalitetnih rečnika u svetu, što bi odredilo način njegove realizacije i obezbedilo makrostrukturu, mikrostrukturu, izradu i izvedbu uobičajenu, i očekivanu, u 21. veku. Naime, poslednje dve decenije 20. veka i prve decenije 21. veka pokrenule su doskora nezamislive promene u metodologiji sastavljanja i korišćenja rečnikâ, jer je u oba procesa centralna uloga dodeljena hardverski i softverski specijalno prilagođenoj kompjuterskoj tehnologiji. Pri tome, kompjuter se više nikako ne može smatrati (u)savršenom pišačom mašinom, nego (u)savršenim, složenim i moćnim sistemom, alatkom, koja, ukoliko je valjano programirana, sastavljačima uveliko olakšava, ubrzava, a ponegde i automatizuje, rad na pripremi rečnika (o čemu će više govora biti uskoro).

Ovakvo opredeljenje implicira da nema svrhe da se Rečnik pripeđuje preradom i doradom postojećih rečnika, nego se mora krenuti od samog početka, od nule, na novim i savremenim te-

meljima, i u potpuno novoj i revolucionarno drukčijoj paradigmi poimanja sastavljanja i korišćenja rečnikâ u novom veku. U tom smislu, ovo bi trebalo da bude rečnik koji nastaje *u novom veku* i *za novi vek*, koji govori *o novom veku*, koji je namenjen ljudima *novog veka* i koji stoga kodifikuje leksički sistem srpskog jezika *novog veka*, pružajući sveobuhvatan, celovit i pouzdan uvid u mrežu formalnih i sadržinskih međuodnosa unutar njegovog vokabulara, izведен iz autentične pisane i govorne upotrebe, u vremenu od druge polovine 20. veka do sadašnjeg trenutka, s težištem na proteklih pedesetak godina.

Ciljnu publiku Rečnika činili bi svi zainteresovani korisnici, najšireg raspona obrazovanja i uzrasta, počev od viših razreda osnovne škole nadalje, koji žele da zadovolje različite vrste svojih komunikativnih potreba. Te potrebe su višestruke i kreću se od onih praktičnih – pasivnih i aktivnih, svojstvenih običnim, svakodnevnim, korisnicima, pa do onih teorijskih – deskriptivnih, preskriptivnih i metaleksičkih, svojstvenih profesionalnim, akademskim, korisnicima, u prvom redu jezičkim i lingvističkim stručnjacima. S ovako projektovanom ciljnom publikom i njihovim očekivanim komunikativnim potrebama, dolazi se i do ciljeva koje bi sastavljanjem Rečnika trebalo postići (popis je izведен modifikacijom modela prvo bitno izloženog u Prćić 2012a):

- KOMUNIKATIVNI, I UJEDNO GLAVNI, CILJ: pomoći korisnicima da ispravno razumeju i valjano koriste u sopstvenom govoru i pisanju reči, spojeve reči i njihove sastavne delove u današnjem srpskom jeziku, uz pomoć autentičnih podataka o njihovoј formi, funkciji, sadržini i upotrebi.
- DESKRIPTIVNI CILJ: sveobuhvatno, celovito i pouzdano predstaviti stvarnu upotrebu reči, spojeva reči i njihovih sastavnih delova, kodifikacijom njihovih tipičnih ponašanja na grafološkom, fonološkom, morfološkom, sintaktičkom, semantičko-pragmatickom, stilističkom, te na paradigmatskom i sintagmatskom planu.
- PRESKRIPTIVNI CILJ: ukazati na sistemska odstupanja od standardne upotrebe reči, spojeva reči i njihovih sastavnih delova, i dati naznake za njihovu preporučenu standardnu

upotrebu, u slučajevima postojanja varijacija ili pogrešaka u upotrebi, na grafološkom, fonološkom, morfološkom, sintaktičkom, semantičko-pragmatičkom i stilističkom planu.

- **METALEKSIČKI CILJ:** omogućiti uvid u funkcionalisanje leksičkog sistema srpskog jezika, u pogledu formalno i/ili sadržinski povezanih reči na paradigmatskom i sintagmatskom planu.
- **LEKSIKOGRAFSKI CILJ:** prikazati podatke o rečima, spojevima reči i njihovim sastavnim delovima na pregledan, tipografski efektan i prema korisnicima predusretljiv način, u skladu s tendencijama savremene praktične leksikografije.
- **OBRAZOVNI i, delom, SOCIOLINGVISTIČKI CILJ:** podići svest kod korisnika o važnosti razvijanja navike da se leksičke, i uopšte jezičke, nedoumice i praznine u znanju razrešavaju redovnim konsultovanjem rečnika i drugih jezičkih priručnika, što naročito važi za posebne korisnike jezika.

## **2.2. Tipološka identifikacija Rečnika**

Tipološka obeležja Rečnika biće utvrđena u skladu s uobičajenim kriterijumima i merilima postavljenim za tipologizaciju rečnika (up. naročito Atkins i Rundell 2008; Hartmann 2001; van Sterkenburg 2003; Svensén 2009; Zgusta 1971). Prema onome kako je Rečnik zamišljen i osmišljen, njegov tipološki profil može se definisati pomoću deset obeležja, na sledeći način (popis je izведен modifikacijom modela prvobitno izloženog takođe u Prćić 2012a):

- OPŠTI REČNIK, jer bi obuhvatao opštu, svakodnevnu, neterminološku leksiku srpskog jezika,
- SINHRONI REČNIK, jer bi obrađivao aktuelni, današnji jezik,
- JEDNOTOMNI REČNIK SREDNJEVJEVNI, jer bi sadržavao približno 100.000 odrednica,
- JEDNOJEZIČNI REČNIK, jer bi i odrednice, i metajezik kojim se one objašnjavaju pripadali jednom istom jeziku,
- AZBUČNI REČNIK, jer bi njegove odrednice i pododrednice bile raspoređene po azbučnom redosledu,

- SEMAZIOLOŠKI REČNIK, jer bi polazio od reči i išao ka njihovim značenjima i ostalim svojstvima,
- REČNIK S TROJNIM TEORIJSKO-METODOLOŠKIM PRISTUPOM OBRAĐI PODATAKA, deskriptivnim, preskriptivnim i metaleksičkim, jer bi pored opisa stvarne upotrebe jezika, ukazivao na sistemske propuste u upotrebi i nudio preporuke za standardnu upotrebu, te pružao uvid u ustrojstvo vokabulara, posebno mreže paradigmatskih i sintagmatskih leksičkih međuodnosa,
- REČNIK S DVOJNOM CILJNOM PUBLIKOM, jer bi bio namenjen ne samo izvornim govornicima srpskog jezika, nego i učenicima i studentima koji ga usvajaju kao strani jezik,
- REČNIK S DVOJNOM FUNKCIJOM, pasivnom i aktivnom, jer bi korisnicima pomagao i da razumeju izgovorene i napisane tekstove, ali i da ih sami proizvode u sopstvenom govoru i pisanju, i
- REČNIK S DVOJNOM IZVEDBOM, elektronskom i štampanom, jer bi bio objavljen u oba medijuma.

Iz ponuđene tipološke identifikacije vidi se da poslednja četiri obeležja Rečnika kombinuju dve do tri srodne karakteristike u okviru jedne stavke, što ga delom čini, u današnje vreme dobrodošlim, hibridnim rečnikom (up. Hartmann 2005).

### **2.3. Makrostruktura Rečnika**

Pod makrostrukturom se podrazumeva odabir, popis i organizacija odrednica u rečniku (up. Hartmann 2001; Hartmann i James 1998). Odabir odrednica koje bi činile makrostrukturu *Savremenog rečnika srpskog jezika* bio bi uslovljen sledećim univerzalnim leksikografskim kriterijumima:

- ustaljena opšta, svakodnevna, neterminološka leksika aktuelnog, današnjeg srpskog jezika, u vremenskom rasponu od sredine 20. veka do sadašnjeg trenutka, s težištem na proteklih pedesetak godina,
- leksika bez obzira na etimološko poreklo, što znači unošenje ne samo domaćih reči, nego i odomaćenih reči stranog porekla,

- leksika i standardna, i nestandardna,
- leksika i iz napisanih, i iz izgovorenih izvora,
- leksika teritorijalno, društveno i funkcionalno raslojena, uključujući dijalektizme, kolokvijalizme, žargonizme, vulgarizme, te vremenski, registarski i drukčije stilistički obeležene reči (up. Bugarski 2006; Dragičević 2010; Prćić 2016a; Radovanović 2003; Ristić 2004), i
- morfosintaktički, semantičko-stilistički i eksterni (pozajmljeni) neologizmi, kao izuzetno važan segment savrme-ne leksičke svakog jezika (up. Klajn 2006; Otašević 2008a; Prćić 2016b).

Uskostručni termini bili bi uključivani samo ukoliko su postali ustaljeni u opštoj leksici ili su postali relevantni za opšti jezik, dok bi svi ostali trebalo da se nađu u odgovarajućim terminološkim rečnicima.

Nadalje, odrednice odabrane po ovim univerzalnim leksiografskim kriterijumima, sa stanovišta svoje morfološke strukture bile bi sledeće:

- monomorfemske, proste, reči,
- reči nastale primarnim tvorbenim postupcima – izvedenice, složenice, polusloženice, pretvorenice i slivenice (up. Klajn 2002, 2003a; Bugarski 2006, 2013),
- abrevijacije, tj. reči nastale postupcima skraćivanja osnove, prvo, uklanjanjem jednog njenog segmenta, najčešće zadnjeg, ili bez morfološkog produženja, poput *komp*, od *kompjuter*, *blam*, od *blamaža*, *poz*, od *pozdrav* (s više mogućih dodatnih z u nizu), *pljeska*, od *pljeskavica*, ili sa morfološkim produženjem, poput *profα*, od *profesor*, *rođus*, od *rođendan*, *fotka*, od *fotografija*, *kobaja*, od *kobasica*; i drugo, eliptiranjem jedne njene osnove, najčešće zadnje, iz frazne imenice, polusloženice ili složenice, poput *mobilni*, od *mobilni telefon*, *hemijiska*, od *hemijiska olovka* (frazne imenice), *brus*, od *brushalter*, *grejp*, od *grejpfrut* (složenice u jeziku davaocu),
- akronimi, ili inicijalizmi, tj. reči nastale izdvajanjem početnih slova, jednog ili više njih, iz dugačkih i glomaznih

leksičkih jedinica, obično fraznih imenica, u cilju njihovog skraćivanja, poput *EPP*, *PDV*, *DNK*, *NLO*, uključujući i pozajmljenice iz drugih jezika, poput anglicizama *SMS*, *DVD*, *USB*, *PR* – uprkos tome što imaju atipičan grafološki i, delom, fonološki oblik, po svom morfološkom obliku, sintaktičkoj funkciji, jedinstvenom značenju i samostalnoj upotrebi, ove tvorbe ponašaju se kao reči (up. Prćić 2002b, 2011a: Pogl. 17), zbog čega im pripada zasebna rečnička odrednica,

- skraćenice, tj. konvencijom utvrđeni skraćeni oblici reči ili sintagmi u pisanju, ili sa završnom tačkom, poput *g.*, *od gospodin*, *npr.*, *od na primer*, *itd.*, *od i tako dalje*, ili bez završne tačke, poput *gđa*, *od gospođa*, *dr*, *od doktor*, *kg*, *od kilogram* (up. Pešikan, Jerković i Pižurica 2017), pri čemu se sve ove jedinice po pravilu izgovaraju u punom, neskraćenom, obliku i u kontekstom uslovljrenom gramatičkom obliku: *1 kg* kao ‘*1 kilogram*’ prema *10 kg* kao ‘*10 kilograma*’ – pravopisne skraćenice imaju jedino grafološki oblik, a ostala svoja svojstva preuzimaju od punih reči i sintagmi koje zamenjuju u pisanju, te im upravo zbog ove zamenske, ili predstavničke, ili zastupničke, službe pripada zasebna rečnička odrednica,
- homonimi, poput *kosa* u smislu ‘*vlasi na glavi*’, ‘*alatka za košenje*’ i ‘*padina*’, te homografi, poput *grad* u smislu ‘*naseljeno mesto*’ i ‘*atmosferska padavina*’, budući da imaju različita i nepovezana značenja, nastupaju kao zasebne odrednice sa zasebnom numeracijom,
- frazne imenice, tj. hibridne leksičke jedinice, poput *aleva paprika*, *nosač aviona*, *mleko u prahu*, *pas lutalica*, koje se ponašaju kao sintagme po svom grafološkom, fonološkom i morfološkom obliku, a kao reči po svojoj sintaktičkoj funkciji, jedinstvenom značenju i samostalnoj upotrebi, pa im zbog toga pripada zasebna rečnička odrednica (up. Prćić 2011c, 2016a),
- afiksi, tj. prefiksi, sufiksi i infiksi, te afiksoidi, tj. prefiksoidi i sufiksoidi, koji ulaze, ili mogu ući, u sastav izvedeni-

ca odn. složenica (up. Klajn 2002, 2003a; Bugarski 2006, 2013), i

- idiomi, ili frazeologizmi, tj. redovni, a ponekad i sistematski, spojevi najmanje dveju reči, a često više njih, kako semantičkih tako i funkcijskih, po pravilu unutar određene sintagme ili rečenice, s manjom ili većom prozirnošću njihovog zbirnog značenja (up. Prćić 2016a) – ovakve leksičke jedinice u makrostrukturi opštег rečnika uobičajeno nastupaju kao pododrednice jedne ili više odrednica koje ulaze u njihov sastav.

I na kraju, ukupan broj odrednica koje bi činile makrostrukturu Rečnika iznosio bi, idealno, oko 100.000 jedinica (bez pododrednica). Njihov popis bio bi utvrđen frekventnošću javljanja u korpusu, dok bi kod neologizama u obzir bio uzet još i stepen njihove ustaljenosti i rasprostranjenosti u korpusu. Organizacija odrednica bila bi po azbučnom redosledu.

## **2.4. Mikrostruktura Rečnika**

Pod mikrostrukturom se podrazumeva odabir, formulacija i prikaz podataka o odrednicama u rečniku (up. Hartmann 2001; Hartmann i James 1998). Ovo je nesumnjivo najbitniji i najsloženiji deo svakog rečnika, jer treba da ponudi pouzdane, jasne i pregledne podatke o svakoj odrednici i pododrednici vezane za njihove forme, funkcije, sadržine i upotrebe, te paradigmatske i sintagmatske međuodnose s formalno i/ili sadržinski srodnim odrednicama i pododrednicama. Parafrasirajući jedno usputno, mada po svom efektu gotovo programatsko, opažanje Ch. Fillmorea, podaci u rečniku trebalo bi da odraze, i kvalitativno i kvantitativno, ono znanje koje je potrebno, prvo, da bi se razumeli ljudi kada upotrebljavaju neku reč (pasivna funkcija), i drugo, da bi ljudi neku reč mogli adekvatno upotrebiti u svom govoru i pisanju (aktivna funkcija). Imajući u vidu kako ovaj temeljni princip, tako i komunikativne potrebe potencijalnih korisnika, podaci uključeni u Rečnik bili bi raspoređeni u deset rubrika: Ortografija, Fonologija, Morfosintaksa, Semantika s pragmatikom 1-3, Stilistika, Primeri, Unakrsna upućivanja i Napomene.

Konkretna metodološka i praktična rešenja oslanjaju se na rešenja, predloge i iskustva iz tri grupe izvora, pažljivo prilagođenih obradi materijala srpskog jezika: prvo, to su poglavlja u priručnicima savremene leksikografije, koja se bave sastavljanjem jednojezičnih rečnika, naročito u: Atkins i Rundell 2008; *Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove* 2002; Dragićević 2014; Fontenelle 2008; Jackson 2013; van Sterkenburg 2003; Svensén 2009; Zgusta 1971; drugo, to je nacrt mikrostrukture modernog englesko-srpskog / srpsko-engleskog opštег rečnika iznesen u Prćić 2002a, 2011a: Pogl. 19, te u Pogl. 4 ove knjige; i treće, to su najnovija izdanja pet najsavremenijih i najcenjenijih jednotomnih britanskih rečnika srednjeg obima: dva za izvorne govornike – *Oxford Dictionary of English*, 3rd edition (Stevenson 2010) i *Bloomsbury English Dictionary*, 2nd edition (Rooney 2004), a tri za učenike i studente strance – *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, 9th edition (Deuter, Bradberry i Turnbull 2015), *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, 4th edition (McIntosh 2013) i *Longman Dictionary of Contemporary English*, 6th edition (Fox i Combley 2014).

U nastavku, svrha i struktura podataka u najavljenih deset rubrika biće objašnjene i, po potrebi, ilustrovane:

(1) ORTOGRAFIJA – pruža podatke o pravopisnom obliku odrednice, i mogućim varijantama, u skladu s pravilima i preporukama važećeg *Pravopisa srpskoga jezika* (Pešikan, Jerković i Pižurica 2017). Ovi podaci daju se na vrhu rečničkog članka, kao neakcentovan tekst, budući da akcenti spadaju u inventar stručnog metajezika vezanog za fonologiju i fonetiku, koji se u uobičajenom grafološkom predstavljanju reči ne koristi.

(2) FONOLOGIJA – pruža podatke o izgovornom obliku odrednice, i mogućim varijantama, u skladu s četvoroakcenatskim standardom srpskog jezika (up. Petrović i Gudurić 2010). Ovi podaci daju se u produžetku onih ortografskih, u kosim zgradama, kao akcentovan tekst, budući da donose posebnu vrstu podatka, koji stoga mora posebno biti i prikazan, pri čemu bi u elektronskoj izvedbi bio ponuđen i audio-snimanak izgovora, dostupan pritiskom na ikonicu zvučnika.

(3) MORFOSINTAKSA – pruža podatke o morfosintaktičkoj funkciji i oblicima odrednice, i mogućim varijantama, u skladu s pravilima i preporukama *Normativne gramatike srpskog jezika* (Piper i Klajn 2014). Ovi podaci daju se u produžetku onih fono-loških, dvojako: prvo, skraćeno, kada su posredi funkcije, tj. vrste reči, poput *im.*, *gl.*, *prid.*, *pril.*, i njihove podvrste, poput *m*, *ž*, *s*, za imenice; i drugo, neskraćeno, kada su posredi ključni paradigmatski oblici nužni za deklinaciju ili konjugaciju promenljivih reči, prvenstveno kod oblika koji odstupaju od sistemske predvidljivosti, poput *pas* prema *psa*, *psi*, itd.

(4) SEMANTIKA S PRAGMATIKOM 1, DEFINICIJA – pruža podatke o deskriptivnom značenju odrednice (up. Prćić 2016a), koji se smatraju nesumnjivo najbitnijim segmentom rečničkog članka i izvesno najčešćim motivom potencijalnih korisnika za konsultovanje rečnika. Ovi podaci daju se u novom redu, u sklopu definicije, koja treba da ima sledeća opšta svojstva:

- formulisana je kao hiperonimom dominiran rematski deo pune rečenice, koji nudi kratak, celovit, nepristrasan, jasan i razumljiv opis konkretnog značenja i kojem, kad je to potrebno i korisno, prethodi naznaka kolokacionog ograničenja, u obloj zagradi, radi eksplicitne kontekstualizacije, odn. pragmatizacije, opisanog značenja,
- iz definicije su izostavljene stručne, uskostručne i semantički kompleksne reči, koje su širem krugu potencijalnih korisnika uglavnom slabo poznate i stoga nerazumljive,
- iz definicije su izostavljena definisanja sinonimom, pošto sinonimi sami za sebe ne definišu ništa, osim činjenice da između njih postoji smisaoni odnos sinonimije, čime se doprinosi kružnosti i maglovitosti definicije, naročito ukoliko su posredi redi i/ili slabije poznati sinonimi, i
- definicija prozirnih reči nastalih primarnim tvorbenim postupcima, tj. izvedenica, složenica, polusloženica, pretvorenica i slivenica, formulisana je tako da uključuje pri-padajuću osnovu, kako bi se pokazala morfosemantička veza date reči i njene osnove.

(5) SEMANTIKA S PRAGMATIKOM 2, INDIKATORI SMISLA – pružaju podatke o sistemskoj smisaonoj povezanosti pojedinih deskriptivnih značenja u okviru polisemije, koja obuhvata metaforičko i metonimijsko prenošenje, te širenje i sužavanje značenja (up. Dragićević 2010; Gortan Premk 2004; Halas 2014, 2016a, 2016b; Halas Popović 2017; Klikovac 2004; Kövecses 2010; Kövecses i Csábi 2014; Prćić 2008c, 2011a, 2016a; Rasulić i Klikovac 2014). Ovi podaci daju se ispred definicije, na početku reda, kao tipografski posebno obeležene ključne reči iz definicije, opštiji sinonimi ili kolokati, čiji je cilj da razdvoje, najave i, nadasve, kontekstualizuju sva pojedinačna značenja polisemnih odrednica i tako olakšaju i ubrzaju njihovo pronalaženje u okviru rečničkog članka (različite pristupe utvrđivanju i navođenju polisemnih značenja, prema kriterijumima hronologije, frekventnosti i smisalne povezanosti, kritički sagledavaju naročito Halas 2014, 2016a, 2016b; Kövecses i Csábi 2014).

(6) SEMANTIKA S PRAGMATIKOM 3, SMISAONI ODNOŠI – pružaju podatke o paradigmatskoj uporedivosti pojedinih deskriptivnih značenja, koji obuhvataju sinonimiju, antonimiju (skalarnu, komplementarnu, recipročnu, dijametralnu i reverzivnu) i hiponimiju (up. Cruse 1986, 2010; Dragićević 2010; Lyons 1977; Milić 2013; Murphy 2008, 2013; Prćić 2016a; Rasulić 2016). Ovi podaci daju se iza definicije, kao leksičke jedinice uvedene posebnim simbolima za svaki od tri smisaona odnosa, koje su, uz to, redovno unakrsno upućene na svoj smisaoni parnjak.

(7) STILISTIKA – pruža podatke o asocijativnom značenju odrednice, ukoliko ono postoji (up. Prćić 2016a). Ovi podaci daju se neposredno ispred definicije, kao tipografski posebno obeležene stilističke označke, koje ukazuju na teritorijalnu, društvenu i funkcionalnu raslojenost leksike (up. Radovanović 2003), te na lektalno i registarski obeleženu leksiku (up. Prćić 2016a), čime se ujedno određuje situaciona primerenost datog značenja odrednice.

(8) PRIMERI – pružaju podatke o tipičnom ponašanju odrednice u jezičkom kontekstu, u datom značenju, s pažnjom usmernom ka spojevima s drugim rečima, tj. leksičkim i/ili gramatičkim kolokacijama (up. Dragićević 2010; Dražić 2014a, 2014b, 2016;

Prćić 2016a; Stojičić 2010), strukturnim dopunama i idiomatičovanim upotrebama. Ovi podaci daju se iza definicije, na kraju reda, kao cele rečenice ili, tamo gde je to dovoljno, kao sintagme, pri čemu su relevantni spojevi unutar tih rečenica ili sintagmi tipografski posebno obeleženi. Za afikse i afiksoide prirodan jezički kontekst, koji treba da bude odražen u primerima, jesu reči u kojima se oni javljaju.

(9) UNAKRSNA UPUĆIVANJA – pružaju podatke o formalno i/ili sadržinski povezanim odrednicama, gde formalna povezanost podrazumeva tvorbene postupke, poput *profesor* prema *profesorka* i *profesorica*, dok sadržinska povezanost podrazumeva smisalne odnose, poput antonimskih parova *pre* i *posle*, te *ranije* i *kasnije*. Ovi podaci, koji se delom poklapaju s onima u rubrici (6), daju se iza definicije, kao leksičke jedinice uvedene posebnim simbolima, a u elektronskoj izvedbi kao hiperlinkovan tekst.

(10) NAPOMENE – pružaju tri vrste podataka o oblicima i/ili značenjima reči, i to:

- o razlučenim sinonimima, koji se daju kod osnovnog, neobeleženog, člana sinonimskog niza,
- o leksičkim i/ili gramatičkim kolokacijama, koje se daju kod primarnog kolokata, i
- o nestandardnim, neprihvatljivim, upotrebama oblika i/ili značenja, koje se daju kod standardnog oblika i/ili značenja, zajedno s naznakom preporučene upotrebe.

Cilj potonjih preskriptivnih napomena jeste razvijanje i negovanje jezičke kulture (up. Bugarski 1997a, 1997b) i istovremeno ublažavanje uticaja sve razmahanije pseudonorme (up. Prćić 2007, 2010, 2011a), pri čemu se materijal za ove napomene može uzimati ne samo iz korpusa, nego iz još jednog izvora – Panela preferentne upotrebe (eng. *The Usage Panel*), sastavljenog od istaknutih lingvista, književnika, novinara i drugih jezičkih poslenika, među kojima bi, po uzoru na dugogodišnju praksu u rečniku *American Heritage Dictionary*, bila sprovedena opsežna anketa o varijantnim i pogrešnim upotrebama radi utvrđivanja stavova i sudova članova panela o stepenima prihvatljivosti pojedinih oblika i značenja.

Nakon predstavljanja deset rubrika mikrostrukture Rečnika, na Ilustraciji 1 sledi prikaz najvažnijih tipova podataka i njihove vizuelne organizacije i prezentacije, na primeru delimičnog rečničkog članka za odrednicu *mačka* i pripadajućih idioma, koji čine njene pododrednice.

**mačka** /mäčka / im. ž; dat. mački /mäčki ◀/, gen. mn. mačaka /mäčakā◀/

- 1 DOMAĆA ŽIVOTINJA mala domaća životinja s četiri noge, repom i krznom, koja lovi miševe, oglašava se mijaukanjem, prede kad je zadovoljna i koju ljudi drže kao kućnog ljubimca: *Cela kuća im je puna mačaka.* • Zašto se neki ljudi boje crne mačke?
- 2 DIVLJA ŽIVOTINJA divlja životinja iz porodice mačaka, kao što su lav, tigar i leopard
- 3 ŽENSKA OSOBA *kolok.* zgodna, doterana i privlačna mlada žena; = *kolok.* riba: *Kakva mačka!* • Njegova nova devojka je stvarno **dobra mačka**.  
[...]
  - **živeti / slagati se kao pas i mačka** [definicija: primer]
  - **kupiti / kupovati mačku u džaku** [definicija: primer]
  - **ne videti ni belu mačku** [definicija: primer]
  - **obilaziti (oko nečeg / nekog) kao mačka oko vruće kaše** [definicija: primer]
  - **prebiti nekog kao mačku** [definicija: primer][...]

Ilustracija 1: tipovi, organizacija i prezentacija podataka – odrednica *mačka*

## 2.5. Izrada Rečnika

Pod izradom se podrazumeva prikupljanje, obrada i organizacija podataka, koji će činiti makrostrukturu i mikrostrukturu rečnika. Proces izrade Rečnika bio bi, u najvećoj izvodivoj meri, korpusno, odn. kompjuterski, zasnovan. Njegovo polazište činio

bi Srpski nacionalni elektronski korpus (SNEK), obima ne manjeg od 500 miliona reči, koji bi bio izgrađen od tekstova savremenog jezika – kako je već pominjano u Pogl. 1 i drugde, od sredine 20. veka do današnjih dana, s težištem na proteklih pedesetak godina. Elektronski korpus nezaobilazan je metodološki postupak izrade svih vrsta kvalitetnih rečnika današnjice, jer predstavlja jedini pravi resurs koji omogućava takođe pominjanu pragmatizaciju, tj. objektivnu analizu autentične upotrebe jezika na svim nivoima, ispoljenu u konkretnom jezičkom i vanjezičkom kontekstu, a zatim pouzdan i sveobuhvatan opis relevantnih leksičkih pojava, te njihovu valjanu leksikografsku obradu.

Konkretna jezička upotreba koju bi SNEK odražavao i iz koje bi se izvodili svakovrsni podaci o potencijalnim odrednicama Rečnika obuhvatali bi sledeće najvažnije:

- postojeće i nove forme – pisane, govorne, flektivne, tvorbenе, sintaktičke, uključujući morfosintaktičke i eksterne neologizme,
- postojeće i nove sadržine, uključujući semantičko-stilističke neologizme,
- smisaone odnose sinonimije, antonimije i hiponimije između uporedivih sadržina,
- leksičke i/ili gramatičke spojeve, uključujući n-grame, kolokacije i idiome,
- frekventnost oblika i/ili značenja, npr. koliko se često javljaju oblici *odmarati* (bez se), *pecijah* i *višlji*, a koliko često glagol *pričati* u smislu ‘govoriti’ i ‘razgovarati’,
- konkurentnost oblika i/ili značenja, npr. *srećan* prema *sretan*, *proizlazi* prema *prozilazi*, *hvala na nečemu* prema *hvala za nešto*, *pritvor od 30 dana* prema *pritvor do 30 dana*, i
- nestandardne, neprihvatljive, upotrebe oblika i/ili značenja, npr. pisani oblik *pre podne*, izgovorni oblik /pätri-jarh/, flektivni oblik *vršioc*, tvorbeni oblik *zavistan*, komparativ *strožiji*, dopuna *čestitati pobedu*, *ljubimac* u smislu ‘ljubitelj, obožavalac’, kolokacija *olakšati bol*, iz kojih se dolazi do generalizacija o sistemskim propustima

u upotrebi i njihovoј frekventnosti, a onda i do preporuka za standardnu upotrebu.

Međutim, ni elektronski korpus, ni delatan softver, ni izvanredan hardver ne znače ništa bez ljudi koji bi ih služili i koji bi se njima služili, u svojstvu sastavljačkog tima Rečnika. Taj tim trebalo bi da broji između 10 i 15 članova, valjano obučenih, uigranih i vođenih. Glavninu bi činili leksikografi, dok bi jedan do dva bili korpusni lingvisti i jedan do dva kompjuterski stručnjaci. Od izuzetne je važnosti da se ima na umu činjenica da ozbiljne i kvalitetne rečnike ne može raditi svako ko misli da može azbučno poređati reči, njihove oblike, funkcije i značenja, pa čak ni onaj ko ima fakultetsku diplomu bilo kog jezika i lingvistike, jer diploma sama za sebe ne pruža uskostručna praktična i teorijska znanja nužna za realizovanje rečnika. Stoga, svi članovi ovog tima, i svih njima sličnih, pored završenih (najmanje) osnovnih i/ili master-skih studija, morali bi proći dodatnu specijalizovanu obuku, svako u svom domenu, iz praktične i teorijske leksikografije i e-leksikografije. Uz to, na početku rada na bilo kom rečniku, pa tako i ovom, sastavljači bi morali dobiti knjižicu s iscrpnim i preciznim uputstvom, u kojem bi bili razrađeni metodološki i praktični aspekti realizacije Rečnika, kako bi se postigla što veća doslednost i jednoobraznost načina rada čitavog tima. Stručno usavršavanje sastavljačâ imalo bi nekoliko vidova:

- redovno praćenje domaće i inostrane stručne literature – pregledni sveobuhvatni priručnici, monografije, zbornici konferencijskih saopštenja, časopisi, rečnici (čiji je izbor naveden u Literaturi), kao i učestvovanje na konferencijama, radi upoznavanja s najnovijim dostignućima i tendencijama,
- pohađanje leksikografskih kurseva, seminara ili radionica u inostranstvu – najpoznatija i najkorisnija je *Lexicom Workshops*, serija intenzivnih praktičnih radionica, koje se od 2001. svake godine održavaju u različitim krajevima sveta, i
- gostovanja istaknutih stranih stručnjaka iz oblasti leksikografije i korpusne lingvistike u svojstvu instrukturâ sastavljačâ i/ili konsultanata urednikâ Rečnika – u prvom

redu, to bi mogli biti, ranije pominjani, Patrick Hanks, jedan od najznačajnijih i najcenjenijih britanskih leksikografa današnjice, zatim Pavel Rychlý, tvorac jezgra softverskog paketa *Sketch Engine*, David Joffe, tvorac softverskog paketa *TLex*, i, nikako ne na poslednjem mestu, Sue Atkins i Michael Rundell, svetski priznati britanski leksikografi, predavači i instruktori.

## **2.6. Izvedba Rečnika**

Pod izvedbom se podrazumeva način realizovanja, objavljanja, a onda i korišćenja rečnika, koji je određen medijumom, elektronskim ili štampanim, odabranim za sprovođenje konkretnog leksikografskog projekta. S obzirom na sve što je do sada izrečeno, Rečnik bi primarno bio izведен kao elektronsko izdanie, a, po potrebi, i kao štampano.

Elektronska izvedba podrazumeva nekoliko vidova realizacije: prvo, to je ELEKTRONSKA KNJIGA, ili E-KNJIGA, koja se proizvodi, objavljuje i distribuira uz pomoć kompjutera, a može se čitati preko svih vrsta kompjutera (stoni, laptop, noutbuk, netbuk), tableta, mobilnih telefona i čitača e-knjiga. E-knjige obično nastaju digitalizacijom klasičnih knjiga – bilo skeniranjem njihovih stranica, bilo konverzijom fajla namenjenog štampanju u jedan od formata za pripremu e-knjiga, od kojih su trenutno najrasprostranjeniji PDF i EPUB. I drugo, to je ELEKTRONSKI REČNIK, s podacima u digitalnoj formi, uobičajenim u softversku aplikaciju kojoj se može pristupiti najčešće uz pomoć kompjuterâ, tabletâ, mobilnih telefona i specijalnih e-čitača. Elektronski rečnici s kompjuterskim pristupom mogu se javiti u dve glavne izvedbe: ili kao OFLAJN izdanja, kada je softver instaliran na kompjuteru, te je rečnik korisniku stalno dostupan, ili kao ONLAJN izdanja, kada softver nije instaliran na kompjuteru, nego je rečnik dostupan preko pretraživačkog programa, samo ukoliko je kompjuter priključen na internet. Najznačajnije prednosti elektronske izvedbe rečnikâ jesu sledeće:

- multimedijalnost, koja podrazumeva dodatne audio i video sadržaje, odn. govor, zvukove i muziku, te svakovrsne ilustracije i filmske sekvence,
- trenutno prelaženje s jednog dela teksta na drugi, pomoću sistema hiperlinkovanog unakrsnog upućivanja,
- interaktivnost, koja podrazumeva ulogu korisnika u odbiru ponuđenih podataka i načina njihovog prikaza,
- pretraživost teksta po različitim parametrima, uključujući početak, sredinu i kraj reči, ili njihove kombinacije (zasad uspešno primenjeno samo u oflajn izvedbama),
- olakšano periodično dodavanje novih odrednica i/ili podataka, te otklanjanje ranijih propusta, i
- prenosivost i gotovo univerzalna dostupnost, bez zauzimanja dragocenog fizičkog prostora.

Upravo zbog ovih razloga, kao i zbog besplatnog univerzalnog pristupa svim zainteresovanim korisnicima, osnovna izvedba Rečnika bila bi onlajn elektronsko izdanje, koje, u trenutku pisanja ovog teksta, predstavlja daleko najčešći oblik realizacije savremenih rečnika u svetu. Posebno je vredno istaći mogućnost da se izgovor odrednica i pododrednica čuje preko audio-snimaka, s glasom profesionalnih glumaca ili spikera, čime bi dosadašnje zbumujuće tipografsko akcentovanje odrednica bilo oživljeno i na pravi način zvukovno opredmećeno. Kao odlični uzori za elektronsku izvedbu Rečnika mogu poslužiti dva vebajta: britanski *Oxford Dictionaries* i američki *Merriam-Webster*, a, u manjoj ili većoj meri, i ostali sajtovi navedeni u prethodnom poglavljiju.<sup>15</sup>

Nasuprot elektronskoj, štampana izvedba Rečnika podrazumeva realizaciju u obliku klasične, papirne knjige. Uprkos tome što kod nekih potencijalnih korisnika i dalje postoji izražena sklonost ka hedonističkom aspektu uživanja u fizikumu knjige, odn. u mirisu hartije i štamparske boje, te zvuku listanja i šuškanja stranica, treba imati na umu i objektivne, i čisto praktične aspekte štampanog rečnika, a to su:

---

<sup>15</sup> Up. <http://www.oxforddictionaries.com/>; <http://www.merriam-webster.com/>.

- neuobičajene dimenzije za uobičajenu, prosečnu, štampa-nu knjigu, koje i veličinom, i masom otežavaju rukovanje rečnikom,
- dostupnost samo na malom broju mesta, najčešće u javnoj biblioteci, knjižari, kabinetu ili radnoj sobi, što uveliko umanjuje pristup rečniku prema trenutno ukazanoj potrebi,
- dodavanje novog materijala i/ili ispravljanje postojećeg moguće je samo ponovnim štampanjem čitave knjige, što zahteva ulaganje i novca, i vremena, a pritom se sve odvija prilično usporeno, i
- možda najbitnije, proizvodnja štampanih rečnika, u relativno malim tiražima, danas je veoma skupa, što nameće i njihovu veliku prodajnu cenu, koju su spremni da plate tek malobrojni posvećeni bibliofili i leksikofili, dok brojni drugi zainteresovani korisnici ostaju uskraćeni za jedan izuzetno važan i nužan, zapravo temeljni, jezički priručnik – ili se dovijaju na „drukčije“ načine, pomenute na početku ovog i prethodnog poglavlja.

Bez obzira na ove prilično ubedljive činjenice, Rečnik bi, prvenstveno iz poštovanja prema gutenbergovskoj tradiciji, sekundarno, imao i svoje štampano izdanje, ukoliko bi se ono pokazalo dovoljno traženim. Ponuđeno alternativno rešenje za institucije, bibliofile i leksikofile bila bi mogućnost za štampanje Rečnika po specijalnoj narudžbi. Kao delimični uzori za štampanu izvedbu Rečnika mogu poslužiti dva već pomenuta britanska rečnika: *Oxford Dictionary of English, 3rd edition* (Stevenson 2010) i *Bloomsbury English Dictionary, 2nd edition* (Rooney 2004).

### **3. Nacrt za jedan specijalizovani rečnik srpskog jezika**

U ovom poglavlju biće ponuđen predlog za sastavljanje jednog specijalizovanog rečnika srpskog jezika, koji se, prema autorskoj oceni, a iz perspektive zainteresovanih potencijalnih korisnika, trenutno može smatrati verovatno najpotrebnijim u našoj sredini. Podsećanja radi, pod terminom ‘specijalizovani rečnik’ podrazumeva se rečnik koji je usredsređen na opis i obradu jednog posebnog segmenta vokabulara, kao njegovog podskupa oличеног u formalno i/ili sadržinski povezanim leksičkim jedinicama (up. Hartmann i James 1998, odrednica ‘specialised dictionary’). U konkretnom slučaju, predloženi rečnik obuhvatao bi tri takva podskupa vokabulara srpskog jezika – tačnije, leksičke odnose ostvarene između pojedinih leksičkih jedinica i njihovih sastavnih delova, unutar tog vokabulara, koji se ispoljavaju na paradigmatskom, sintagmatskom i tvorbenom planu, i međusobno obrazuju više ili manje kompleksne leksičke mreže. Ovaj rečnik, s mogućim radnim naslovom *Rečnik leksičkih mreža srpskog jezika* (RLMSJ) ili, alternativno i laicima terminološki manje opterećeno, *Rečnik leksičkih odnosa srpskog jezika* (RLOSJ), bio bi, pomodnom frazom kvalifikovan, rečnik ‘3 u 1’ (izgovor: ‘tri u jednom’, nasuprot rasprostranjrenom i nakaradnom obliku ‘tri u jedan’), budući da bi na jednom mestu pružao objedinjen uvid u tri najvažnija tipa leksičkih mreža, koje se uspostavljaju između odabranih odrednica.

Po svim svojim teorijsko-metodološkim i praktičnim aspektima, *Rečnik leksičkih mreža* predstavljao bi izdanak u prethodnom poglavlju predloženog *Savremenog rečnika srpskog jezika*

(SRSJ). Otuda ovo poglavlje treba tumačiti kao izdanak tog poglavlja, odn. kao njegov dodatak ili nastavak.

### **3.1. Leksičke mreže u srpskom jeziku**

Iako je u svim jezicima, pa tako i srpskom, moguće prepoznati brojne sistemske formalne i/ili sadržinske veze među rečima i njihovim sastavnim delovima, koje se realizuju i kroz leksičke mreže, u centru pažnje ovog uвода nalaze se, kako je već pomenuto, tri, verovatno najznačajnija i najzastupljenija, njihova tipa – paradigmatske, sintagmatske i tvorbene mreže, koje će u nastavku ukratko biti opisane i ilustrovane.

(1) PARADIGMATSKE LEKSIČKE MREŽE sačinjavaju sadržinski odnosi – specifično, smisaoni odnosi, koji se uspostavljaju između pojedinačnih značenja, tj. semema, pojedinačnih polisemnih reči, u kategorijama imenicâ, glagolâ, pridevâ ili prilogâ, pri čemu postoje tri glavne vrste takvih smisaonih odnosa (up. Prćić 2016a: Pogl. 7):<sup>16</sup>

- ukoliko se radi o istovetnosti smisla, posredi je SINONIMIJA, kada najmanje dve reči u istoj kategoriji dele isto deskriptivno značenje, ali se razlikuju po asocijaciji i/ili kolokaciji i/ili dodatnoj implikaciji, kao u *pametan* prema *intelligentan*, *bistar*, *uman*, *oštromušan*, *razborit*, *mudar*, itd.,
- ukoliko se radi o suprotnosti smisla, posredi je ANTONIMIJA, kada dve reči u istoj kategoriji dele isto deskriptivno značenje, ali se razlikuju po bar jednom obeležju suprotnosti, kao u *brz* prema *spor* (skalarna antonimija, zasnovana na kontrastu više/manje), *istinit* prema *lažan* (komplementarna, zasnovana na kontrastu da/ne), *sever* prema *jug* (dijametalna, zasnovana na kontrastu dve krajnosti na jednoj osi), *kupiti* prema *prodati* (recipročna, zasnovana

<sup>16</sup> Za teorijske, metodološke i praktične aspekte paradigmatskih leksičkih odnosa videti još i: Cruse 1986, 2010; Dragičević 2010; Fellbaum 1998; Geeraerts 2010; Gortan Premk 2004; Halas 2014; Halas Popović 2017; Lipka 2002; Lyons 1977; Milić 2013; Miller, i dr. 1993; Murphy 2008, 2013; Prćić 1999a; Rasulić 2016.

na kontrastu dve simetrične perspektive jedne situacije) i *ući* prema *izaći* (reverzivna, zasnovana na kontrastu dva obrnuta stanja jedne radnje ili procesa), i

- ukoliko se radi o uključenosti smisla, posredi je HIPONI-MIJA, kada najmanje dve reči u istoj kategoriji dele isto deskriptivno značenje, ali se razlikuju po tome što jedna od njih, hiponim, sadrži bar još jedno obeležje, što je čini specifičnjom i podređenom onoj drugoj, opštijoj i njoj nadređenoj, reči, hiperonimu, kao u *ruža, karanfil, jorgovan, zumbul*, itd. prema *cvet*.

(2) SINTAGMATSKE LEKSIČKE MREŽE sačinjavaju sadržinsko-formalni odnosi – specifično, leksički spojevi, koji se uspostavljaju između pojedinih semema semantički udruživih reči, pri čemu se najsloženijima smatraju kolokacije, kao tipično dvočlani spojevi, realizovani u dve glavne vrste (up. Prćić 2016a: Pogl. 8):<sup>17</sup>

- ukoliko se radi o uobičajenom, a ponekad i redovnom, zajedničkom javljanju dveju leksičkih, punoznačnih, reči, u kategorijama imenicâ, glagolâ, pridevâ ili prilogâ, unutar neke sintagme ili, nešto ređe, rečenice, posredi su LEKSIČKE KOLOKACIJE, poput *bajat hleb*, u kojima jedna reč (ovde, *hleb*) nastupa kao primarni kolokat, težište kolokacije i glavni nosilac značenja, a druga reč (ovde, *bajat*) kao sekundarni kolokat, koji ga pobliže određuje ili opisuje, i
- ukoliko se radi o uobičajenom, a ponekad i redovnom, zajedničkom javljanju jedne leksičke reči, u kategorijama imenicâ, glagolâ, pridevâ ili prilogâ, s jednom gramatičkom rečju, u kategoriji predlogâ, unutar neke sintagme, posredi su GRAMATIČKE KOLOKACIJE, ili KOLIGACIJE, poput *naglasak na (nečemu)*, u kojima predlog (ovde, *na (nečemu)*) nastupa kao sekundarni kolokat, koji dopunjuje primarni kolokat (ovde, *naglasak*).

(3) TVORBENE LEKSIČKE MREŽE sačinjavaju formalno-sadržinski odnosi – specifično, porodice reči, koji se uspostavljaju na pod-

---

<sup>17</sup> Za teorijske, metodološke i praktične aspekte sintagmatskih leksičkih odnosa videti još i: Dragičević 2010; Dražić 2014a, 2014b, 2016; Lipka 2002; Siepmann 2005, 2006; Stojičić 2010.

leksičkom nivou, između leksičkih jedinica manjih od reči, a to su morfeme, u funkciji osnovâ, afiksâ ili afiksoidâ, kojima se, primenom različitih tvorbenih postupaka, stvaraju nove reči, u kategorijama imenicâ, glagolâ, pridevâ ili prilogâ i u kojima se ukrštaju paradigmatski i sintagmatski plan, odn. odabir između raspoloživih morfema i ulančavanje tako odabranih morfema, u skladu s njihovom morfosintaktičkom i semantičkom udruživošću. Obuhvat pojma i termina ‘porodica reči’ može biti vrlo rastegljiv – počev od svih reči, ostvarenih i ostvarivih, ustaljenih i ustaljujućih, nastalih od određene motivne osnove, pa sve do samo ostvarenih i ustaljenih reči nastalih delovanjem jedne grupe tvorbenih postupaka, najčešće prefiksacije i/ili sufiksacije, kada se obično nazivaju ‘derivaciona paradigma’ i, odskora, ‘afiksalna mreža’ (up. Prćić 2015b).

No, imajući u vidu namenu, ciljeve i ciljnu publiku Rečnika, koji treba da pruži uvid u stvarne, sistemski aktualizovane, leksičke, i podleksičke, odnose unutar vokabulara, ovde će POREDICA REČI podrazumevati skup svih onih reči, ostvarenih, ustaljenih, morfološki raščlanjivih i semantički prozirnih, koje su od određene motivne osnove nastale postupcima sufiksacije i prefiksacije (izvedenice), kompozicije (složenice i polusloženice) i konverzije (prevorenice), koje čine primarne, pravilima regulisane, tvorbene postupke. Kao ilustrativni primer ove definicije poslužiće porodica reči oko imenice *mir*, kao motivne osnove, u čijem se sastavu nalaze izvedenice (sa svojim izvedenicama i prevorenicama) i složenice (sa svojim izvedenicama i prevorenicama):<sup>18</sup>

- izvedenice sa sufiksima: *miran, mirno, mirnoća, mirovati, mirovanje, miriti (se), mirenje,*
- izvedenice s prefiksom *ne-*: *nemir, nemiran, nemirno, nemirko,*
- izvedenice s prefiksom *u-*: *umiriti (se), umirivati (se), umirenje, umirujući, umirujuće,*

<sup>18</sup> Za teorijske, metodološke i praktične aspekte tvorbenih leksičkih odnosa videti: Antoniová 2016; Antoniová i Štekauer 2015; Augst 1991–1993; Bauer 1997; Bauer i Nation 1993; Dragičević 2012; Klajn 2002, 2003a; Lalić Krstić 2016; Lipka 2002; Nation 2004; Otašević 2008a; Prćić 1999b, 2015b; Stojičić 2006b; Šipka 2005; Štasni 2008, 2013; Štekauer 2014.

- izvedenice s prefiksom *s*: *smiriti (se)*, *smirivati (se)*, *smirenje*, *smirujući*, *smirujuće*, *smiren*, *smireno*, *smirenost*,
- izvedenice s prefiksom *uz*: *uznemiriti (se)*, *uznemiravati (se)*, *uznemiravanje*, *uznemirujući*, *uznemirujuće*, *uznemiravajući*, *uznemiravajuće*, *uznemiren*, *uznemireno*, *uznemirenost*,
- izvedenice s prefiksom *po*: *pomiriti (se)*, *pomirenje*, *pomirljiv*, *pomirljivo*, *pomirljivost*, *pomiritelj*, *pomiriteljski*, *pomiren*, *pomireno*, *pomirenost*, i
- složenice: *miroljubiv*, *miroljubivo*, *miroljubivost*; *mirotvoran*, *mirotvornost*, *mirotvorac*, *mirotvorački*, *mirotvorstvo*.

### **3.2. Opšta karakterizacija Rečnika**

Ciljnu publiku *Rečnika leksičkih mreža* činili bi svi zainteresovani korisnici, širokog raspona obrazovanja i uzrasta, počev od viših razreda osnovne škole nadalje, koji žele da zadovolje različite vrste svojih komunikativnih potreba, od onih praktičnih, svojstvenih običnim, svakodnevnim, korisnicima – da steknu uvid u tri tipa leksičkih odnosa između odabranih odrednica, pa do onih teorijskih, relevantnih profesionalnim, akademskim, korisnicima, u prvom redu jezičkim i lingvističkim stručnjacima – da steknu uvid u funkcionalisanje ovih podskupova, tj. leksičkih mreža, srpskog jezika. S ovako projektovanom ciljnom publikom i njihovim očekivanim komunikativnim potrebama, dolazi se i do ciljeva koje bi sastavljanjem Rečnika trebalo postići (popis je izведен modifikacijom opštег modela prvobitno izloženog u Prćić 2012a):

- KOMUNIKATIVNI, I UJEDNO GLAVNI, CILJ: omogućiti korisnicima da upoznaju, spoznaju i u sopstvenom govoru i pisanju valjano primenjuju odnose među rečima u današnjem srpskom jeziku, koji se ispoljavaju na paradigmatskom, sintagmatskom i tvorbenom planu, i koji su opisani i ilustrovani uz pomoć autentičnih podataka o njihovoј formi, funkciji, sadržini i upotrebi.

- DESKRIPTIVNI CILJ: sveobuhvatno, celovito i pouzdano predstaviti paradigmatske, sintagmatske i tvorbene leksičke odnose, kodifikacijom tipičnih ponašanja reči na morfološkom, sintaktičkom, semantičko-pragmatičkom i stilističkom planu.
- METALEKSIČKI CILJ: omogućiti uvid u funkcionalisanje leksičkog sistema srpskog jezika, u pogledu formalno i/ili sadržinski povezanih reči i njihovih sastavnih delova, na paradigmatskom, sintagmatskom i tvorbenom planu.
- LEKSIKOGRAFSKI CILJ: prikazati podatke o tri tipa odnosa među rečima na pregledan, tipografski efektan i prema korisnicima predusretljiv način, u skladu s tendencijama savremene praktične leksikografije.
- OBRAZOVNI i, delom, SOCIOLINGVISTIČKI CILJ: podići svest kod korisnika o važnosti razvijanja navike da se leksičke, i uopšte jezičke, nedoumice i praznine u znanju, ovde vezane za leksičke mreže, razrešavaju redovnim konsultovanjem rečnika i drugih jezičkih priručnika, što naročito važi za posebne korisnike jezika.

### **3.3. Tipološka identifikacija Rečnika**

Tipološka obeležja Rečnika biće utvrđena u skladu s uobičajenim kriterijumima i merilima postavljenim za tipologizaciju rečnika (up. naročito Atkins i Rundell 2008; Hartmann 2001; van Sterkenburg 2003; Svensén 2009; Zgusta 1971). Prema onome kako je Rečnik zamišljen i osmišljen, njegov tipološki profil može se definisati pomoću deset obeležja, na sledeći način (popis je izведен modifikacijom opšteg modela prvobitno izloženog takođe u Prćić 2012a):

- SPECIJALIZOVANI REČNIK, jer bi obuhvatao nekoliko formalno i/ili sadržinski povezanih podskupova vokabulara srpskog jezika,
- SINHRONI REČNIK, jer bi obrađivao aktuelni, današnji jezik,
- JEDNOTOMNI REČNIK MANJEG OBIMA, jer bi sadržavao između 5000 i 10.000 odrednica, a optimalno oko 7500,

- JEDNOJEZIČNI REČNIK, jer bi i odrednice, i metajezik kojim se one objašnjavaju pripadali jednom istom jeziku,
- AZBUČNI REČNIK, jer bi njegove odrednice bile raspoređene po azbučnom redosledu,
- SEMAZIOLOŠKI REČNIK, jer bi polazio od reči i išao ka njihovim povezanim značenjima i formama, a delimično i ONOMAZIOLOŠKI rečnik, jer bi u jednom svom segmentu polazio od zajedničkog značenja i išao ka rečima,
- REČNIK S DVOJNIM TEORIJSKO-METODOLOŠKIM PRISTUPOM OBRAĐI PODATAKA, deskriptivnim i metaleksičkim, jer bi pored opisa stvarne upotrebe jezika, pružao uvid u ustrojstvo mreže paradigmatskih, sintagmatskih i tvorbenih leksičkih međuodnosa unutar vokabulara,
- REČNIK S DVOJNOM CILJNOM PUBLIKOM, jer bi bio namenjen ne samo izvornim govornicima srpskog jezika, nego i učenicima i studentima koji ga usvajaju kao strani jezik,
- REČNIK S DVOJNOM FUNKCIJOM, pasivnom i aktivnom, jer bi korisnicima pomagao i da razumeju reči u izgovorenim i napisanim tekstovima, ali i da ih sami proizvode u sopstvenom govoru i pisanju, i
- REČNIK S DVOJNOM IZVEDBOM, elektronskom i štampanom, jer bi bio objavljen u oba medijuma.

Iz ponuđene tipološke identifikacije može se videti kako poslednjih pet obeležja Rečnika kombinuje po dve srodne karakteristike u okviru jedne stavke, što ga delom čini, u današnje vreme dobrodošlim i sve češćim, hibridnim rečnikom (up. Hartmann 2005).

### **3.4. Makrostruktura Rečnika**

Pod makrostrukturom se podrazumeva odabir, popis i organizacija odrednica u rečniku (up. Hartmann 2001; Hartmann i James 1998). Makrostrukturu *Rečnika leksičkih mreža srpskog jezika* činilo bi, idealno, ukupno oko 7500 azbučno poređanih odrednica, u kategorijama imenicâ, glagolâ, pridievâ i prilogâ, odabranih prema frekventnosti javljanja u korpusu – u ovom slučaju, u

budućem Srpskom nacionalnom elektronskom korpusu (SNEK; više govora o tome bilo je u Pogl. 1 i 2 ove knjige), iz kojeg bi se crpli podaci i izvodile generalizacije o leksičkim mrežama uspostavljenim između odrednica i, s jedne strane, ostalih reči, a, s druge, između morfema u sastavu odrednica. Odrednice bi bile uključivane u Rečnik ukoliko nastupaju u sve tri leksičke mreže, izuzetno ukoliko nastupaju u dve dovoljno razvijene mreže, a sasvim retko ukoliko nastupaju u samo jednoj, ali razgranatoj, mreži. Naravno, nemoguće je da sve odrednice budu zastupljene, ili zastupljene podjednako, u sve tri leksičke mreže i njihovim gorenavedenim segmentima, odn. podmrežama.

S obzirom na tri tipa leksičkih odnosa obrađenih u Rečniku, tipična odrednica u okviru rečničkog članka imala bi trojnu leksičku funkciju:

- osnovna, semantički neobeležena, reč u prikazu njenih sinonima, antonima i hiponima,
- primarni kolokat u prikazu njenih sekundarnih kolokata, i
- motivna osnova u prikazu njenih tvorenica unutar pripadajuće porodice reči.

Svaka odrednica bila bi tipografski posebno istaknuta, a iza nje bi sledila dva bitna podatka: jedan formalni, u vidu oznake kategorije reči kojoj pripada, a drugi sadržinski, u vidu indikatora smisla, tj. ključnih reči iz definicije i/ili opštijeg sinonima i/ili tipičnih kolokata, radi kontekstualizacije konkretnog značenja date odrednice i, uporedo s tim, radi razdvoznačavanja polisemnih odrednica.

### 3.5. Mikrostruktura Rečnika

Pod mikrostrukturom se podrazumeva odabir, formulacija i prikaz podataka o odrednicama u rečniku (up. Hartmann 2001; Hartmann i James 1998).<sup>19</sup> Mikrostrukturu *Rečnika leksičkih mrež*

<sup>19</sup> Za teorijske, metodološke i praktične aspekte organizacije mikrostrukture specijalizovanih rečnika videti: Atkins i Rundell 2008; Bergenholz i Tarp 1995; Hartmann 2001; Lalić Krstin 2016; van Sterkenburg 2003; Svensén 2009; Zgusta 1971.

ža srpskog jezika činili bi podaci o leksičkim mrežama, čiju vrstu i prirodu uslovljavaju ciljevi leksikografske obrade svake od njih. U nastavku, ti ciljevi biće opisani, a potom će, saglasno s njima, biti izložen i ilustrovan predlog sistema obrade i prezentacije podataka za sve tri leksičke mreže, obrazovane oko makrostrukturalnih odrednica u njihovom središtu.

(1) OBRADA PARADIGMATSKIH LEKSIČKIH MREŽA kao svoj cilj imala bi da se korisnicima pruži uvid u skup reči kojima se isto osnovno značenje može izraziti na drugi način, preciznije i/ili živopisnije (sinonimi), pa u reč koja ima suprotno značenje od reči s osnovnim značenjem (antonimi) i onda u reči koje su značenjski podređene ili nadređene reči s osnovnim značenjem (hiponimi i hiperonimi). Time bi se dobijali odgovori na implicitna ili eksplicitna pitanja tipa ‘kako se ovo značenje može drukčije izraziti’ ili ‘koja je razlika u značenju između reči A, B i C’, te ‘šta je suprotno od značenja reči A’ i ‘da li značenje reči A izražava vrstu značenja reči B’.

Prezentacija sinonima sastojala bi se od sledećih podataka (up. Pogl. 5 ove knjige):

- uvodna identifikaciona skraćenica SIN ili simbol ‘=’
- sinonimski niz, ne veći od 10 članova, koji su poređani u skladu sa stepenom bliskosti značenju odrednice, kao osnovne, semantički neobeležene reči i nosioca čitavog niza (npr. *poznat* prema *čuven*, *slavan*, *proslavljen*, *glasovit*, *znamenit*, *velik*, *popularan*, *razvikan*),
- za svaki semantički obeleženi član niza, diferencijalna definicija, s jasno predočenim značenjskim kontrastom, po asocijaciji i/ili kolokaciji i/ili dodatnoj implikaciji, u odnosu na značenje osnovne reči, i
- za svaki semantički obeleženi član niza, primer u punoj rečenici, koji bi ilustrovaо tipično ponašanje svakog sinonima u jezičkom kontekstu, a, unutar date rečenice, tamo gde je to bitno, opravdano i potrebno, s posebno istaknutim strukturama u kojima sinonim uobičajeno nastupa.

Prezentacija antonima sastojala bi se od sledećih podataka:

- uvodna identifikaciona skraćenica ANT ili simbol ‘≠’, i
- antonim date odrednice (npr. *pre* prema *posle*).

Prezentacija hiponima i hiperonima, sastojala bi se od sledećih podataka:

- uvodna identifikaciona skraćenica HIP ili simbol ‘ $\uparrow$ ’, i
- hiponim date odrednice, uveden simbolom ‘ $\downarrow$ ’ (npr. *alatka* prema *čekić*) i/ili hiperonim date odrednice, uveden simbolom ‘ $\uparrow$ ’ (npr. *ljubav* prema *osećanje*).

Po potrebi, unakrsnim upućivanjem, pomoću simbola ‘ $\rightarrow$ ’ iza reči, ukazivalo bi se na značenjski povezane i/ili srodne reči, naročito one koje su obrađene u okviru posebnog rečničkog članka i/ili same nastupaju kao odrednica.

(2) OBRADA SINTAGMATSKIH LEKSIČKIH MREŽA kao svoj cilj imala bi da se korisnicima pruži uvid u skup reči koje se, u funkciji sekundarnih kolokata, uobičajeno ili redovno, zajednički javljaju s osnovnom rečju, u funkciji primarnog kolokata (leksičke i gramatičke kolokacije). Time bi se dobijali odgovori na implicitna ili eksplisitna pitanja tipa ‘s kojim se sve rečima može udružiti reč A’ ili ‘da li se reč A u datom značenju može udružiti s rečju B ili s rečju C’.

Prezentacija leksičkih i gramatičkih kolokacija sastojala bi se od sledećih podataka:

- uvodna identifikaciona skraćenica KOL ili simbol ‘ $+$ ’, i
- kolokacioni niz sekundarnih kolokata, razdvojeno leksičkih i gramatičkih, tematski grupisanih, koji čine uobičajen ili redovan spoj s odrednicom, kao primarnim kolokatom, predstavljenim simbolom ‘ $\sim$ ’, pri čemu bi struktura niza bila uslovljena međukategorijskom kolokabilnošću reči, na sledeći način:
  - kod leksičkih kolokacija, imenica kao primarni kolokat može imati sekundarni kolokat u kategoriji glagolâ (npr. *slavuj bigliše*, gde je agens, *porinuti brod*, gde je pacijens), pridevâ (*nesnosna vrućina*) ili, kad je u genitivu, neke druge imenice (*režanj slanine*, gde sekundarni kolokat izražava deo, *roj pčela*, gde izražava grupu),
  - glagol kao primarni kolokat može imati sekundarni kolokat u kategoriji prilogâ (npr. *čvrsto spavati*),

- pridev kao primarni kolokat može imati sekundarni kolokat u kategoriji prilogâ (npr. *lako zapaljiv*),
- prilog kao primarni kolokat može imati sekundarni kolokat u kategoriji prilogâ (npr. *neizdržljivo bučno*), i
- kod gramatičkih kolokacija (koligacija), predlog kao sekundarni kolokat može se javiti s imenicom, glagolom i pridevom kao primarnim kolokatom (npr. *naklonost prema, zavisiti od, besan na*, po redosledu navođenja).

Po potrebi, unakrsnim upućivanjem, pomoću simbola ‘ $\rightarrow$ ’ iza reči, ukazivalo bi se na kolokaciono povezane reči, naročito one koje su obrađene u okviru posebnog rečničkog članka i/ili same nastupaju kao odrednica.

(3) OBRADA TVORBENIH LEKSIČKIH MREŽA kao svoj cilj imala bi da se korisnicima pruži uvid u skup reči, više ili manje ustaljenih, koje su, u funkciji izvedenice, složenice, polusloženice i pretvorenice, nastale od osnovne reči, u funkciji motivne osnove (porodice reči). Time bi se dobijali odgovori na implicitna ili eksplicitna pitanja tipa ‘koje su sve reči nastale od reči A’ ili ‘da li je od reči A nastala reč B ili reč C’.

Prezentacija porodica reči sastojala bi se od sledećih podataka:

- uvodna identifikaciona skraćenica POR ili simbol ‘ $\ast$ ’, i
- tvorbeni niz ostvarenih i ustaljenih, azbučno navedenih, tvorenica, nastalih od odrednice, kao motivne osnove, postupcima sufiksacije, prefiksacije, kompozicije i konverzije, kojima se stvaraju sufiksalne izvedenice, prefiksalne izvedenice, složenice, polusloženice i pretvorenice, i njihove izvedenice i pretvorenice (up. primer za motivnu osnovu *mir*, gore).

Polazni izvor ideja za obradu i organizaciju podataka, prvo, o sinonimima, antonimima i hiponimima mogla bi da budu, proširena, nadgrađena i prilagođena, rešenja primenjena u priručnicima *Rečnik sinonima* (Ćosić, i dr. 2008), *Sistematski rečnik srpskohrvatskoga jezika* (Jovanović i Atanacković 1980) i *Sinonimi i sroдne reči srpskohrvatskoga jezika* (Lalević 1974), u studentskom rečniku engleskog jezika *Oxford Learner's Thesaurus. A Dictionary of*

*Synonyms* (Lea 2008), te u elektronskim rečnicima proizašlim iz projekta *WordNet* (up. Fellbaum 1998; Miller, i dr. 1993); drugo, o kolokacijama u monografiji *Leksičke i gramatičke kolokacije u srpskom jeziku* (Dražić 2014a) i u rečnicima engleskog jezika *The BBI Combinatory Dictionary of English*, 3rd edition (Benson, Benson i Ilson 2010), *Oxford Collocations Dictionary for Students of English*, 2nd edition (McIntosh 2009), *Macmillan Collocations Dictionary for Learners of English* (Rundell 2010) i *Longman Collocations Dictionary and Thesaurus* (Cleveland-Marwick, i dr. 2013); i treće, o porodicama reči u rečniku *A Dictionary of Slavic Word Families* (Herman 1975).

Nakon predstavljanja obrade elemenata mikrostrukture Rečnika, na Ilustraciji 2 sledi rekapitulativni pregled sistema vizuelne organizacije i prezentacije tipova podataka, koja se daje u obliku opšteg šablonu rečničkog članka pune strukture za oglednu odrednicu u kategoriji imenice ženskog roda, gde su, umesto stvarnih primera, primjenjeni njihovi opisi na leksikografskom metajeziku (u ovom modelu, svi leksički odnosi uvedeni su simbolima, čije će značenje korisnicima stalno biti dostupno, u vidu kratkog podsetnika – na ekranu i/ili na dnu strane).

**odrednica<sub>1</sub>**, im. ţ, INDIKATOR SMISLA

= sinonim1, sinonim2, sinonim3, ...

**sinonim1** diferencijalna definicija: *primer u rečenici s istaknutom strukturom*

**sinonim2** diferencijalna definicija: *primer u rečenici*

**sinonim3** diferencijalna definicija: *primer u rečenici*

≠ antonim →

↓ hiponim(i)  
↑ hiperonim

+ ▪ ~ glagoli  
▪ glagoli ⇒ ~

- pridevi ~
  - imenice ~<sup>gen</sup>
  - ~ predlozi
  - ✳ ▪ sufiksalne izvedenice
  - prefiksalne izvedenice
  - složenice
  - polusloženice
  - pretvorenice
- odrednica<sub>2</sub>**, im. ž, INDIKATOR SMISLA  
[...]

Ilustracija 2: tipovi, organizacija i prezentacija podataka – opšti šablon

### **3.6. Izrada Rečnika**

Pod izradom se podrazumeva prikupljanje, obrada i organizacija podataka, koji će činiti makrostrukturu i mikrostrukturu rečnika. Proces izrade Rečnika bio bi, u najvećoj izvodivoj meri, korpusno, odn. kompjuterski, zasnovan.

Njegovu prvu fazu činilo bi prikupljanje i obrada podataka. Kao i ranije pomenuti *Savremeni rečnik srpskog jezika*, i *Rečnik leksičkih mreža srpskog jezika* sadržavao bi podatke izvedene iz budućeg Srpskog nacionalnog elektronskog korpusa (SNEK). Ovakvi korpsi postali su nezaobilazni metodološki postupak izrade svih vrsta kvalitetnih i modernih rečnika današnjice, zbog toga što su jedini pravi resurs koji omogućava pragmatizovanu i objektivnu analizu autentične upotrebe jezika na svim nivoima, ispoljenu u konkretnom jezičkom i vanjezičkom kontekstu, a zatim pouzdan i sveobuhvatan opis leksičkih pojava, uključujući i leksičke mreže, i njihovu valjanu i celovitu leksikografsku obradu. Korpusno zasnovana leksikografska istraživanja, uz pomoć sve savršenijih i automatskijih softverskih alatki, pružaju valjan i pouzdan uvid u oblike i značenja reči, njihove frekvencije, nastanak novih reči, razvoj novih značenja postojećih reči, smisalne odnose među rečima, kolokacije i porodice reči. Verovatno

najbitnije i dosad svakako najtemeljitije leksikografski ispitane i obrađene jesu kolokacije, leksičke i gramatičke, koje je bez korpusne metodologije nemoguće sveobuhvatno utvrditi. U ovom trenutku najmoćniju i najvišestraniju alatku za analizu korpusnih podataka predstavlja ona razvijena u češko-britanskom projektu *Sketch Engine*, sa svojim nekolikim modulima, u neprestanom procesu poboljšavanja i usavršavanja (up. Kilgarriff, i dr. 2014; Thomas 2016a, 2016b), od kojih je najpoznatiji i najkorisniji *Word Sketch*, tj. Leksički profil, čija je namena generisanje sažetog prikaza, na jednoj stranici teksta, gramatičkog i kolokaciоног ponašanja neke reči. Važna teorijsko-metodološka i praktična iskustva u vezi s leksikografskom obradom kolokacija izložena su u tematskom delu časopisa *Lexicographica* (24, 2008), naslovљеном *Collocations in European Lexicography and Dictionary Research*.

Za ispitivanje smisaonih odnosa, prvenstveno sinonimije, od velike pomoći mogu biti moduli *Thesaurus*, tj. Tezaurus, i *Word Sketch Difference*, tj. Razlikovni leksički profil, iz programskog paketa *Sketch Engine*, koji na osnovu javljanja i zajedničkog javljanja više reči u sličnom jezičkom kontekstu ukazuju na srodnosti njihovih značenja i razlike među njima. Važna teorijsko-metodološka i praktična iskustva u vezi s leksikografskom obradom sinonimije izložena su u specijalnom broju časopisa *International Journal of Lexicography* (26/3, 2013), naslovљенom *Synonymy and Sameness of Meaning*. Dragocen izvor informacija i ideja o ispitivanju i obradi svih smisaonih odnosa, uključujući sinonimu, antonimiju, hiponimiju i druge, pruža dokumentacija i bibliografija značajnog pionirskog američkog projekta *WordNet* (up. Fellbaum 1998; Miller, i dr. 1993).<sup>20</sup>

Alatki za korpusno istraživanje porodicâ reči, koliko je bilo moguće utvrditi, za sada još uvek ima veoma malo, sasvim u skladu s mlakim interesovanjem leksikologa i leksikografa prema tvorbi reči, njenoj korpusnoj analizi i leksikografskoj obradi (up.

---

<sup>20</sup> Teorijsko-metodološki i praktični aspekti projekta WordNet, s pratećom dokumentacijom, demonstracijama, uputstvima i bibliografijom: <http://wordnet.princeton.edu/>.

Prćić 1999b). Jedan od retkih izuzetaka je studija “A study of the most frequent word families in the British National Corpus” (Nation 2004), te nov i inovativan britanski projekat *MorphoQuantics*, usredsređen na kvantitativnu analizu derivacionih morfema, tj. afiksâ i afiksoidâ (up. Laws i Ryder 2014),<sup>21</sup> koje delimično pokrivaju oblast porodicâ reči. Da bi se trenutni nedostatak nužnih alatki za ovakva istraživanja ublažio, a vremenom i otklonio, ovde se predlaže dodavanje specijalnog modula u programskom paketu *Sketch Engine*, pod nazivom *Word Family*, tj. Porodica reči, čija bi namena bilo generisanje alfabetkog spiska svih onih reči nastalih od neke motivne osnove primenom tvorbenih postupaka sufiksacije, prefiksacije, kompozicije i konverzije. Na ovaj način, mogućnosti paketa *Sketch Engine* bile bi znatno pojačane, dok bi leksikolozima i leksikografima, korpusnim istraživačima tvorbe reči, ustaljenih i novih, bila podarena jednostavna, efikasna i korisna alatka, koja im u sadašnjem njihovom radu upadljivo manjka.

Druga faza izrade Rečnika sastojala bi se od organizovanja i uobličavanja podataka u rečnički članak, njihovo pretvaranje u jedinstvenu strukturnu celinu i prilagođavanje za objavljivanje u elektronskoj i/ili štampanoj formi. Ovde bi bio primenjen moćan, takođe višemodulski, softverski paket za izradu rečnika *TLex Suite*, razvijen i stalno usavršavan u Južnoj Africi (o čemu je detaljnije bilo govora u Pogl. 1 i 2 ove knjige).

### **3.7. Izvedba Rečnika**

Pod izvedbom se podrazumeva način realizovanja, objavljanja, a onda i korišćenja rečnika, koji je određen medijumom, elektronskim i/ili štampanim, odabranim za konkretni leksički projekat. Po uzoru na dve predložene izvedbe *Savremennog rečnika srpskog jezika* (up. Pogl. 2 ove knjige), *Rečnik leksič-*

---

<sup>21</sup> Teorijsko-metodološki i praktični aspekti projekta MorphoQuantics, s pratećom dokumentacijom, demonstracijama, uputstvima i bibliografijom: <http://morphoquantics.co.uk/>.

kih mreža srpskog jezika primarno bi bio izведен kao elektronsko izdanje, a sekundarno i kao štampano.

Elektronsko izdanje Rečnika moglo bi se, teorijski posmatrano, realizovati u tri različite izvedbene verzije:

- kao specijalna komponenta onlajn izvedbe *Savremenog rečnika srpskog jezika*, s mogućnošću izbora uključenog i isključenog prikaza paradigmatske, sintagmatske ili tvorbene mreže – jedne, dve ili sve tri, uz odgovarajuću odrednicu,
- kao samostalan oflajn rečnik, koji bi se s interneta besplatno preuzimao na korisnikov kompjuter, tablet ili mobilni telefon i tamo pretraživao, slično programima *TheSage* i *WordWeb*,<sup>22</sup> zasnovanim na leksičkoj bazi *WordNet*, mada bi, u odnosu na ove rečnike, RLMSJ bio proširen i unapređen, jer bi davao podatke o tri vrste leksičkih mreža, a ne samo o paradigmatskoj, te podatke o razlučenim značenjima sinonima, a ne samo o sinonimskim nizovima bez sadržinskog diferenciranja njihovih članova, i
- kao samostalan onlajn rečnik, realizovan na principima primjenjenim pri sastavljanju SRSJ.

Iz korisničke perspektive, sve tri navedene verzije imaju svoje jače i slabije strane, pa bi jedna verzija nekima delovala privlačno ili privlačnije, a neka druga odbojno ili odbojnije. Pri tome bi, i objektivno i subjektivno, prednost trebalo da pripadne samostalnom oflajn rečniku, zbog specifičnosti i autonomnosti ponuđenih sadržaja, njihove lakše dostupnosti korisnicima i upotrebe samog Rečnika, dok bi na drugom mestu bila zasebna komponenta onlajn verzije SRSJ.

Nasuprot, i/ili komplementarno, ovome, štampano izdanje Rečnika moglo bi se, teorijski posmatrano, realizovati u dve različite izvedbene verzije:

- kao specijalna komponenta štampanog *Savremenog rečnika srpskog jezika*, s podacima o sve tri mreže posebno

---

<sup>22</sup> – TheSage: <http://www.sequencepublishing.com/thesage.html>, s verzijama za operativne sisteme Microsoft Windows i Android,

– WordWeb: <http://wordweb.info/free/>, s verzijama za operativne sisteme Microsoft Windows, Android i iOS.

tipografski prikazanim i inkorporiranim u grafički vidljivo izdvojena polja u sklopu rečničkog članka za odgovarajuću odrednicu, i

- kao samostalan štampani rečnik.

Iz korisničke perspektive, obe navedene verzije takođe imaju svoje jače i slabije strane, pri čemu bi ovde, i objektivno i subjektivno, prednost trebalo da pripadne samostalnom štampanom rečniku, iz istih razloga pomenutih gore, dok bi na drugom mestu bila zasebna komponenta stampane verzije.

### **3.8. Predlog za ostale specijalizovane rečnike**

U ovom poglavlju izložen je predlog za organizaciju makrostrukture, mikrostrukture, izrade i izvedbe *Rečnika leksičkih mreža srpskog jezika*, u kojem bi bili obrađeni i efektno prikazani paradigmatski, sintagmatski i tvorbeni odnosi uspostavljeni između odabranih odrednica u kategorijama imenicâ, glagolâ, pridevâ i priloga. S obzirom na to da RLMSJ spada u specijalizovane rečnike, na kraju bi bilo korisno i uputno pomenuti još nekoliko specijalizovanih rečnika koji su našoj lingvističkoj nauci, te jezičkoj i opštoj kulturi takođe veoma potrebni: to su osvežena i dopunjena izdanja rečnika neologizama (up. Otašević 2008b), anglicizama (up. Vasić, Prćić i Nejgebauer 2001, 2018; Prćić 2012a, te Pogl. 6 i 7 ove knjige) i žargonizama (up. Andrić 2005; Bugarski 2006), a potom i sasvim nov rečnik kulturno specifičnih reči, pa rečnici leksičkih polja, poput boja i njihovih nijansi, zvukova u prirodi, oglašavanja životinja, te rečnik slivenica, kao svakako najoriginalnijih i najduhovitijih leksičkih tvorevinu u današnjem srpskom jeziku (up. Bugarski 2006, 2013).

Ovde svakako treba istaći slikovni rečnik srpskog jezika, u kojem bi, uz pomoć kvalitetnih i preciznih ilustracija u boji, bili vizualizovani i očigledno objašnjeni, s jedne strane, smisalni odnos hiponimije i, s druge, smisalni odnos meronimije, tj. deo-celina i celina-deo (up. Cruse 1986, 2010; Dragičević 2010), s težištem na tematski razvrstanim celinama i delovima svakovr-

snih objekata u vanjezičkoj stvarnosti, poput kuće, sobe, kupatila, automobila, broda, bicikla, drveta, cveta, oka, stopala, itd.<sup>23</sup>

Kao specijalna podvrsta specijalizovanih rečnika, ne smeju se zaboraviti ni terminološki rečnici, čiji se nedostatak odavno primećuje među svim jezički i lingvistički zainteresovanim i osetljivim istraživačima u bezmalo svim društveno-humanističkim i prirodnim naukama, ali i u svim drugim oblastima. Nesumnjiva prednost u sastavljanju ovakvih rečnika trebalo bi da pripadne rečniku lingvističkih termina srpskog jezika, koji bi obuhvatio sve nivoje jezičko-lingvističke analize, sve važnije teorijske i primenjene lingvističke discipline i sva važnija lingvistička usmerenja, čime bi ujedno otpočeo dugoočekivan, dugotrajan i mukotrpan proces standardizacije naše lingvističke terminologije – a zatim, po tom teorijsko-metodološkom modelu, i terminologijâ svih ostalih nauka i oblasti.

---

<sup>23</sup> Jedan od najosmišljenije organizovanih i realizovanih slikovnih rečnika jeste interaktivni multimedijalni projekat Merriam-Webster Visual Dictionary Online: <http://www.visualdictionaryonline.com/>.

## **4. Skice za nove englesko-srpske rečnike**

U krugovima upućenih jezičkih i lingvističkih stručnjaka, ali i van njih, odavno je poznata žalosna činjenica da naša kultura raspolaže nedopustivo malim brojem rečnika, naročito onih kvalitetnih i modernih. Ovo se odnosi kako na rečnike srpskog jezika, tako i na dvojezične rečnike svih parova jezika koji se u Srbiji koriste, uče i izučavaju. Situacija nije mnogo drugačija ni s englesko-srpskim i, još više, sa srpsko-engleskim rečnicima, uprkos tome što je engleski danas prvi jezik svetske komunikacije, što je postao globalni zajednički jezik (eng. *lingua franca*), što se jedini izdvojio kao odomaćeni strani jezik (up. Prćić 2003, 2004a, 2011a: Pogl. 2, 2011b, 2014a, 2014b) i što predstavlja ubedljivo najpredavaniji i najučeniji, mada ne nužno i najnaučeniji, strani jezik. Uprkos svemu tome, domaća rečnička produkcija mahom se svodi na brojne, i sve brojnije, englesko-srpske i, u manjoj meri, srpsko-engleske opšte rečnike,<sup>24</sup> koji se međusobno suštinski jedva razlikuju i kojima su, uz malobrojne izuzetke, zajedničke četiri glavne karakteristike:

- zastarelost makrostrukture, mikrostrukture i prezentacije podataka,
- česta nepreciznost ponuđenih prevoda,
- vizuelna i tipografska monotonija, i
- zanemarenost potencijalnih korisnika i njihovih komunikativnih potreba – pasivnih i, još više, aktivnih.

---

<sup>24</sup> Podaci o svim dostupnim rečnicima za ova dva para jezika mogu se dobiti pretraživanjem Virtuelne biblioteke Srbije, u sastavu baze podataka COBISS (Kooperativni onlajn bibliografski sistem i servisi), na adresi <http://www.vbs.rs/cobiss/>, unošenjem reči ‘englesko-srpski’ i ‘srpsko-engleski’ u polje ‘Naslov’.

Osim opštih, ostali tipovi rečnika, specijalizovani i terminološki, naročito oni kvalitetni i moderni, prava su retkost, kao da, pored opštih, sveukupnih vokabulara engleskog i srpskog jezika, ne postoji podskupovi tih vokabulara, a ni formalni i/ili sadržinski međuodnosi unutar njih, koje treba istražiti, opisati i leksikografski obraditi. U okvirima tih retkosti posebno se ističu sledeće: *Lažni prijatelji u engleskom jeziku. Zamke doslovnog prevodenja* (Kovačević 2011), *Srpsko-engleski rečnik lažnih parova* (Hlebec 2009), *Rečnik slenga: englesko-srpski srpsko-engleski* (Hlebec 2011), *Frazeološki rečnik: englesko-srpski* (Kovačević 2010a), *Frazeološki rečnik: srpsko-engleski* (Kovačević 2010b), *Englesko-srpski rečnik novih reči* (Stojičić 2006a) i *Du you speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama* (Vasić, Prćić i Nejgebauer 2001, 2018; iscrpu analizu ovog rečnika, njegovih učinaka i razradu predloga za novo, prošireno izdanje nude Prćić 2012a, te Pogl. 6 i 7 ove knjige), svi u domenu specijalizovanih rečnika, dok su u domenu onih terminoloških to *Medicinski rečnik – englesko-srpski, srpsko-engleski / Medical Dictionary – English-Serbian, Serbian-English* (Mićić 2011) i *Englesko-srpski rečnik sportskih termina* (Milić 2006).

Uz ove minimalne, ali pažnje i hvale vredne, izuzetke, ovako uspavano stanje u našoj leksikografiji traje već decenijama i ima sve izglede da potraje i dalje. Njegovi uzroci nisu samo subjektivni, nego su znatno više objektivni, pošto su ozbiljni leksikografi uglavnom prepušteni sami sebi i sopstvenoj inicijativi, a posledice nepostojanja pravih rečnika, kao i navike da se oni koriste (na pravi način), svakodnevno se vide u nepotpunom razumevanju napisanih i izgovorenih tekstova na engleskom jeziku, u manjkavom govoru i pisanju na engleskom (i srpskom) jeziku i, naravno, u sve slabijim prevodima svih vrsta tekstova s engleskog jezika na srpski i sa srpskog jezika na engleski, koji – zbog nedostatka valjanih informacija u rečnicima, pa i sve redovnije prakse da se rečnici pri prevodenju sve ređe koriste – sve češće nastaju običnim preslikavanjem ili čak pukim prepisivanjem originala, dvama oprobanim postupcima nadriprevođenja (up. Prćić 2011a: Pogl. 16).

Pre nego što bi se odgovorilo na pitanje kakvi nam englesko-srpski i srpsko-engleski rečnici najviše trebaju (kakvi u smi-

slu vrste rečnikâ, kakvi u smislu njihovog ustrojstva i kakvi u smislu njihove realizacije), nužno je odgovoriti na jedno drugo, naizgled izlišno, pitanje – zašto nam uopšte trebaju novi i drukčiji rečnici. Na prvom mestu, novi rečnici, ne samo englesko-srpski i srpsko-engleski, trebaju nam zato da bi potencijalni korisnici, tj. učenici, studenti, prevodioci, nastavnici, istraživači i svi ostali zainteresovani, imali gde da potraže i pronađu željene podatke o formalnim i sadržinskim svojstvima reči, i njihovim međudnosima. Drugo, novi rečnici trebaju nam zato da bi se popunile sadašnje krupne praznine u mnogim vidovima leksikografske obrade vokabulara i engleskog i srpskog jezika, naročito u specijalizovanim i terminološkim domenima. I treće, ali nikako ne i poslednje, drukčiji, a to ovde znači moderni i kvalitetni, rečnici trebaju nam zato da bi se išlo u korak s vremenom i da bi se na taj način napravili pouzdani, upotrebljivi, korisni i efektno izvedeni rečnici dostojni početka 21. veka, nastali u skladu s najnovijim svetskim dostignućima praktične i teorijske leksikografije, kao i leksikologije.

Sa svim ovde izloženim motivima na umu, sledi pregled englesko-srpskih i, eksplicitno ili implicitno i bez posebnog isticanja, srpsko-engleskih, rečnika koji se u ovom trenutku mogu smatrati najpotrebnijima potencijalnim korisnicima, domaćoj leksikografiji i našoj kulturi. Biće razmotreno pet tipova rečnika, u dva odeljka, koji će se baviti opštim i specijalizovanim rečnicima. Svaki tip rečnika biće predstavljen u zasebnom članku, s jednoobraznom strukturom: radni naslov rečnika, a zatim tipološka identifikacija, primarna ciljna grupa korisnika, komentar, makrostruktura, mikrostruktura i mogući uzori.

#### **4.1. Dva opšta englesko-srpska rečnika**

Pod terminom ‘opšti rečnik’ podrazumeva se rečnik koji je usredsređen na opis i obradu celokupnog vokabulara jednog jezika (up. Hartmann i James 1998, odrednica ‘general dictionary’, odn. ‘general-purpose dictionary’). U ovoj kategoriji nalaze se dva tipa rečnika.

#### **4.1.1. Savremeni englesko-srpski opšti rečnik**

(1) TIPOLOŠKA IDENTIFIKACIJA. Jednotomni opšti rečnik, koji bi bio dvosmeran, jer bi imao i englesko-srpski i srpsko-engleski deo, i dvofunkcijski, jer bi vršio ne samo pasivnu, tj. receptivnu, funkciju nego i onu aktivnu, tj. produktivnu, i to za oba izvorna jezika.

(2) PRIMARNA CILJNA GRUPA. Korisnici najšireg raspona obrazovanja i uzrasta, počev od viših razreda osnovne škole nadalje, koji žele da zadovolje različite vrste svojih komunikativnih potreba.

(3) KOMENTAR. Iako su opšti rečnici daleko najčešći tip dvojezičnih rečnika kod nas, oni i dalje ne pružaju dovoljno precizno razlučene i organizovane podatke, naročito kod značenja polisemnih odrednica i njihovih kontekstualizovanih prevoda. Delimične izuzetke čine, prvo, dvotomni *Enciklopediski englesko-srpsko-hrvatski rečnik* (Ristić, i dr. 1956), koji, uprkos tome što je jedan od najstarijih naših opštih rečnika, odlikuje neprevaziđena razrađenost polisemnih značenja i valjanost ponuđenih prevoda; i drugo, to su *Standardni englesko-srpski rečnik* (Hlebec 2012), *Standardni srpsko-engleski rečnik* (Hlebec 2006) i *Enciklopedijski srpsko-engleski rečnik* (Hlebec 2010), koji, prvi put u našoj sredini, uvode eksplicitnu kontekstualizaciju značenja polisemnih odrednica i njihovih prevoda, navođenjem tipičnih kolokatora u zagradi, i time prave važan otklon od tradicionalnog pristupa obradi leksičke polisemije, koji pojedinačna značenja polisemnih odrednica obrađuje implicitno, bez kontekstualizacije, običnim nabranjanjem, definisanjem i nesistematskim ilustrovanjem, pa je odgonetanje potrebnog značenja prepušteno korisnicima (podrobnu analizu obrade polisemije u rečnicima engleskog i srpskog jezika, i predlog novog modela njene leksikografske obrade donosi Halas 2014, 2016a, 2016b).

(4) MAKROSTRUKTURA, tj. uređeni skup svih uključenih leksičkih jedinica, koje nastupaju kao odrednice (up. Hartmann i James 1998, odrednica ‘macrostructure’). Reči sve četiri morfološke strukture (proste, izvedene, složene i frazne), od kojih bi

neke imale status pododrednice, zbog svoje formalne i/ili sadržinske povezanosti s odrednicom i podređenosti njoj. Rečnik bi činio aktuelni opšti vokabular i engleskog i srpskog kao izvornih jezika – standardnih i nestandardnih, napisanih i izgovorenih, teritorijalno, tematski i drukčije raslojenih, uključujući žargonizme, vulgarizme i ostale stilistički obeležene reči, kao i ustaljene neologizme. Uskostručni termini dobili bi svoje mesto samo ukoliko se nalaze u upotrebi i u opštem jeziku ili su postali relevantni za opšti jezik, dok bi svi ostali spadali u terminološke rečnike. Broj uključenih odrednica, koje bi bile utvrđene prema frekventnosti i relevantnosti u današnjoj komunikaciji, s obzirom na obuhvat i namenu Rečnika, ne bi smeо da bude manji od 100.000 (zajedno s pododrednicama), i u englesko-srpskom i u srpsko-engleskom delu.

Ovde se mora ukazati na to da praksa po kojoj bi se do makrostrukture srpsko-engleskog dela Rečnika došlo prostim obrtanjem desne strane englesko-srpskog dela, odn. mehaničkim pretvaranjem srpskih prevoda u odrednice, krije u sebi opasnost da se dobije iskrivljena slika stvarnosti, pošto bi takva makrostruktura, zapravo, preko reči srpskog jezika odslikavala pojmovni sistem engleskog jezika, izostavljajući nezaobilazne srpske kulturno specifične pojmove i njima pripadajuće reči srpskog jezika.

(5) MIKROSTRUKTURA, tj. uređeni skup formalnih i sadržinskih podataka o svim uključenim odrednicama, koji se daju u okviru rečničkog članka (up. Hartmann i James 1998, odrednica ‘micro-structure’). Celovit i iscrpan spektar podataka o ortografiji, fonologiji, morfosintaksi, semantici, pragmatici i stilistici odrednica. Ti podaci trebalo bi da odraze, kako kvalitativno, tako i kvantitativno, parafrazirajući jedno opažanje Ch. Fillmorea, ono znanje koje je potrebno da bi se razumeli ljudi kada upotrebljavaju datu reč (pasivna funkcija Rečnika), te da bi se određena reč mogla adekvatno upotrebiti u govoru i pisanju, uključujući i prevodeњe (aktivna funkcija). Rečnik bi nudio sedam tipova podataka, koji će ovde biti opisani (up. Atkins 1996; Dubois-Charlier 1997; Roberts 1992), a njihova organizacija i prezentacija pokazane na Ilustraciji 3, na primeru članka za glagolsku odrednicu *escape*, i

na Ilustraciji 4, obe iz englesko-srpskog dela (up. Prćić 2002a, 2011a; Pogl. 19, gde su prvobitno predstavljeni teorijsko-metodološki aspekti ustrojstva i praktični aspekti realizacije predloženog *Savremenog englesko-srpskog i srpsko-engleskog opštег rečnika*; prikaz svojstava ovog rečnika zasnovan je na delovima tog teksta).

### escape /ɪ'skeɪp/ verb

- 1 **BREAK FREE** [I] <break free from captivity or confinement> **POBEĆI**, (zastarelo) **UTEĆI**: *They were caught trying to escape. Uhvaćeni su dok su pokušavali da pobegnu.* | *Two burglars have just escaped from prison. Dva provalnika su upravo pobegla iz zatvora.*
- 2 **GET AWAY FROM** [T] <get away from someone or something dangerous> **POBEĆI = UMAĆI**: *He eventually managed to escape the police. Na kraju je uspeo da pobegne od policije.* = *Na kraju je uspeo da umakne policiju.*
- 3 **AVOID** <succeed in avoiding a dangerous or unpleasant situation> [I] **IZVUĆI SE**: *She escaped with minor injuries. Iзвукла се с manjim ozledama.* | *Both drivers escaped unhurt. Oba vozača su se izvukla nepovredena.* = *Oba vozača su se izvukla bez povreda.* • **SPASTI SE** (uz veliki napor): *Only four people managed to escape before the roof collapsed. Samo četvoro ljudi je uspelo da se spase pre nego što se krov srušio.* | *She escaped from the burning car. Spasla se iz automobila u plamenu.* | *The dog escaped through the back window of the bus. Pas se spasao kroz zadnji prozor autobusa.* • [T] **IZBECI**: *She was lucky to escape punishment. Imala je sreće da izbegne kaznu.* | *The back seat passengers narrowly escaped death. Putnici na zadnjem sedištu za dlaku su izbegli smrt.*
- 4 **(NAME, DATE)** [T] <cannot remember> **NE MOĆI SE SETITI**: *I've met him before, but his name escapes me. Srećom sam ga ranije, ali ne mogu da se setim njegovog imena.*
- 5 **(NOTICE, ATTENTION)** [T] <not see, realize or understand> **PROMAĆI**: *It may have escaped your notice, but this is not a hotel. Možda je promaklo vašoj pažnji, ali ovo nije hotel.*

- 6 (**GAS, LIQUID**) [I] <come out from a container, especially through a hole or crack> (gas) IZLAZITI: *Gas was escaping. Gas je izlazio.* • (**tečnost**) ISTICATI = IZLIVATI SE: *Oil was escaping into the sea. Nafta je isticala u more. = Nafta se izlivala u more.*
- 7 (**WORD, SOUND**) [T, I] <come out from someone's mouth or lips unintentionally> OMAKNUTI SE / OMAĆI SE = OTETI SE: *A sigh escaped her lips. Uz dah joj se omakao s usana.*

Ilustracija 3: tipovi, organizacija i prezentacija podataka – odrednica *escape*,

- (1) ORTOGRAFIJA – treba da uključi i eventualne varijante, a naročito one vezane za britansku i američku upotrebu.
- (2) FONOLOGIJA – treba da odrazi i britanski i američki standard (v. Ilustraciju 4, odrednicu *conductor*), i da bude predstavljen standardnim simbolima Međunarodnog fonetskog udruženja (eng. *International Phonetic Association; IPA*),<sup>25</sup> pri čemu bi se u srpsko-engleskom delu nalazila standardno akcentovana odrednica (up. Petrović i Gudurić 2010).
- (3) MORFOSINTAKSA – treba da ukaže na vrstu reči, na oblike morfološki nepravilnih odrednica (imenicâ, glagolâ, pridevâ i prilogâ), kao i na morfosintaktičku podvrstu date vrste reči, s naglaskom na sledećem:
  - za imenice: [C], od eng. *countable*, te [U], od eng. *uncountable* (v. Ilustraciju 4, odrednice *conductor*, *dentist*, *cyberspace*, *tam-o'-shanter*),
  - za glagole: [T], od eng. *transitive*, te [I], od eng. *intransitive* (v. Ilustraciju 3),
  - za prideve: [A], od eng. *attributive*, te [P], od eng. *predicative*.
- (4) INDIKATOR SMISLA – treba da razdvoji, istakne i kontekstualizuje sva pojedinačna značenja polisemnih odrednica i na taj način olakša i ubrza njihovo pronalaženje u okviru rečničkog članka. U zavisnosti od

<sup>25</sup> IPA: <https://www.internationalphoneticassociation.org/>.

dominantnog svojstva konkretnog značenja, koje iziskuje i način njegovog najefikasnijeg isticanja, moguće je razlikovati tri vrste takvih indikatora:

- DENOTATOR, koji značenje ističe putem skupa ključnih reči iz definicije ili opštijeg sinonima (v. Ilustraciju 3, značenja 1, 2 i 3),
- KOLOKATOR, koji značenje ističe putem tipičnih kolokata s kojima se imenica, glagol ili pridev uobičajeno javljaju (v. Ilustraciju 3, značenja 4, 5, 6 i 7), i
- TEMATIZATOR, koji značenje ističe putem oznake tematske oblasti za koju je ono najkarakterističnije (v. Ilustraciju 4, odrednicu *conductor*, značenja 1, 2 i 4).

- (5) DEFINICIJA NA IZVORNOM JEZIKU – treba da pruži kratak, ali celovit i lako razumljiv, opis svakog od njegovih deskriptivnih značenja. Ispred definicije, po potrebi, može se javiti stilistička oznaka, koja ukazuje na asocijativno značenje odrednice i utvrđuje njenu regionalnu, tematsku, interpersonalnu, vremensku, vrednosnu ili drugu obeleženost, a shodno tome i njenu situacionu primerenost (v. Ilustraciju 4, odrednicu *conductor*, značenje 3; up. Prćić 2016a: Pogl. 4).
- (6) PREVOD – treba da obezbedi pouzdan korespondent ili ekvivalent svakog od značenja odrednice, težeći da postigne stvarnu, funkcionalno-komunikativnu ekvivalentnost, pri čemu se pod KORESPONDENTOM podrazumeva reč u ciljnem jeziku koja formom, funkcijom i sadržinom odgovara reči s datim sadržajem u izvornom jeziku, npr. englesko *house* prema srpskom *kuća*, dok se pod EKVIVALENTOM podrazumeva reč, sintagma ili rečenica u ciljnem jeziku koja funkcijom i sadržinom odgovara reči s datim sadržajem u izvornom jeziku, npr. englesko *queue* prema srpskom *čekati u redu* ili *stajati u redu* (up. Prćić 2011a: Pogl. 13, 2015a). Od izuzetne je važnosti de se ovde istaknu sledeće pravilnosti:

- za svako pojedinačno značenje navodi se jedan prevod (ili najviše dva), kao najprimereniji većini neobeleženih, uobičajenih konteksta, pa se otuda može smatrati prototipskim prevodom datog značenja,
- ostali prevodi vezani su za specifične kontekste kojima su uslovjeni,
- prevodi mogu biti kolokaciono ograničeni (v. Ilustraciju 3, značenje 6, te Ilustraciju 4, odrednicu *kick*),
- prevodi mogu biti stilistički ograničeni i stoga primjeri različitim situacijama (v. Ilustraciju 3, značenje 1, te Ilustraciju 4, odrednicu *dentist*).

(7) PRIMERI – treba da odraže ponašanje odrednice u danom značenju i njenog prevoda, počev od tipičnih slobodnih spojeva u rečenici, klauzi ili sintagmi, preko specifičnih leksičkih i/ili gramatičkih kolokacija te strukturnih dopuna, koje su posebno tipografski istaknute (v. Ilustraciju 3, značenja 1, 2 i 3), pa sve do idiomatizovanih upotreba. Budući da pretežno potpoštu aktivnu funkciju rečnika, primere je najbolje birati i navoditi u skladu s frekventnošću i relevantnošću konkretne odrednice.

Pored navedenih sedam tipova podataka, bile bi obrađene još četiri značajne i nužne specifičnosti:

- označavanje lažnih parova između engleskog i srpskog jezika, i obrnuto (v. Ilustraciju 4, odrednicu *conductor*, značenja 1, 4 i 5; up. Prćić 2012b),
- označavanje kulturno specifičnih reči u izvornom jeziku (v. Ilustraciju 4, odrednicu *tam-o'-shanter*; up. Prćić 2008b, 2011a: Pogl. 14),
- unakrsno upućivanje na sinonimne i ostale značajnski i/ili oblički srođne odrednice (v. Ilustraciju 4, odrednicu *conductor*, značenja 3 i 5),
- standardizovana adaptacija anglicizama, u vidu preporučenog ortografskog oblika, koji se, idealno, mada ne isključivo, uvode ukoliko adekvatan prevod nije moguće postići, pa se pribegava preu-

zimanju reči iz engleskog jezika, uz prilagođavanje sistemu srpskog jezika, na nivou fonologije, morfosintakse i grafologije (v. Ilustraciju 4, odrednice *cyberspace* i *tam-o'-shanter*; up. Filipović 1986; Prćić 2002b, 2011a: Pogl. 14 i 17).

**conductor** /kən'dʌktər | kən'daktər/ noun [C]

- 1 **MUSIC** <...> (=) **DIRIGENT**: ...
- 2 **TRANSPORT** <...> **KONDUKTER** (u autobusu, tramvaju, trolejbusu): ...
- 3 **ON TRAIN (American)** <...> **PRATILAC (voza)**, **KONDUKTOR**: ... || → **guard**
- 4 **PHYSICS** <...> (=) **PROVODNIK**: ...
- 5 **ON BUILDING** 1 <...> (=) **GROMOBRAN**: ... || → **lightning conductor**, → **lightning rod**

**dentist** /.../ noun [C]

- 1 **TREAT TEETH** <...> **ZUBAR = ZUBNI LEKAR (stručno)**, **STOMATOLOG**: ...

**kick** /.../ verb

- 1 **HIT WITH FOOT** [T, I] <...> (**čovek**) **ŠUTNUTI**, **UDARITI NOGOM**: *She kicked me under the table. Šutnula me je pod stolom.* • (**konj, krava**) **RITNUTI**, **UDARITI NOGOM**: *The horse kicked him. Konj ga je ritnuo.*

**cyberspace** /.../ noun [U]

- 1 **COMPUTING** <the imaginary environment in which electronic communication takes place> **SAJBERSPEJS = SAJBER-PROSTOR**: ...

**tam-o'-shanter** /.../ noun [C]

- 1 **SCOTTISH CAP** © <a Scottish round woollen or cloth cap, with a small ball in the centre> **ŠKOTSKA KAPA = TAMOŠANTER**

Ilustracija 4: organizacija i prezentacija mikrostrukturnih specifičnosti

(6) MOGUĆI UZORI. *The Oxford-Hachette French Dictionary: French-English / English-French*, 4th edition (Corréard i Grundy 2007; 1st edition, 1994), koji treba da postane glavni uzor za sve buduće dvojezične, dvosmerne i dvofunkcijske savremene opšte rečnike (i za koji je kreiran specijalni vefsajt s informativnim i obrazovnim materijalom).<sup>26</sup> Za organizaciju i prezentaciju podataka kao odličan dodatni uzor mogu poslužiti *Oxford Dictionary of English*, 3rd edition (Stevenson 2010; 1st edition, *The New Oxford Dictionary of English*, 1998) i *Bloomsbury English Dictionary*, 2nd edition (Rooney 2004; 1st edition, *Encarta World English Dictionary*, 1999).

#### 4.1.2. Rečnik engleskog jezika s prevodima na srpski

(1) TIPOLOŠKA IDENTIFIKACIJA. Jednotomni engleski jednojezični rečnik u kojem bi se, osim celokupnog izvornog teksta, nalazili i prevodi na srpski – u prvom redu, pojedinačnih značenja i ilustrativnih primera, ali i samih definicija tih značenja, što ga čini hibridnim rečnikom – jednojezičnim s elementima dvojezičnog (up. Hartmann 2005).

(2) PRIMARNA CILJNA GRUPA. Studenti engleskog jezika i lingvistike, studenti drugih grupa koji uče engleski jezik, kao i svi ostali korisnici koji su ovladali najmanje srednjim nivoom znanja engleskog jezika.

(3) KOMENTAR. Ovaj tip rečnika, u isto vreme višestruko inovativan i koristan, lansiran je pre dvadesetak godina i najčešće se temelji na nekom pedagoškom rečniku engleskog jezika, čijem su tekstu dodati prevodi pojedinih mikrostruktturnih segmenata na ciljni jezik. Zbog toga bi najprikladniji naziv za ovakav tip rečnika bio ‘jednojezični rečnik s prevodima’ (eng. *bilingualized dictionary*, *semi-bilingual dictionary*).<sup>27</sup> Iz perspektive sastavljačâ,

<sup>26</sup> Up. <http://global.oup.com/booksites/content/9780198614227/>.

<sup>27</sup> Istorijeske, teorijske, metodološke, praktične i pedagoške aspekte ‘bilingualizovanih’ rečnika razmatraju: Baker i Kaplan 1994; Hartmann 1994; James 1994; Laufer 1995; Laufer i Hadar 1997; Laufer i Kimmel 1997; Laufer i Melamed 1994; Lew 2004; Marello 1998; Nakamoto 1995.

najveća prednost ovakvog rečnika je u tome što im je posao uveliko olakšan time što imaju gotov engleski tekst u koji samo treba da unesu odgovarajuće prevode. Iz perspektive korisnikâ, najveća prednost ovakvog rečnika je u tome što im se na jednom mestu, u skladnoj celini, nudi spoj ‘najboljeg od oba sveta’ – engleskog originala s ključnim delovima prevedenim na njihov maternji jezik, čime im se obezbeđuje, prvo, bolja razumljivost izvornog materijala; i drugo, i mnogo bitnije, neposredniji, pregledniji i efikasniji uvid u sadržinske i formalne sličnosti i razlike između vokabulara engleskog i srpskog jezika. Jedan rečnik ovog tipa dostupan je i za srpski jezik, pod naslovom *Oxford English-Serbian Student's Dictionary. Englesko-srpski rečnik sa srpsko-engleskim indeksom* (2006), ali je, zbog smanjenog obima i neujednačenog kvaliteta i kvantiteta ponuđenih prevoda, njegova upotrebljivost ograničena.

(4) MAKROSTRUKTURA. U potpunosti zavisi od konkretnе makrostrukture odabranog polaznog rečnika.

(5) MIKROSTRUKTURA. Takođe zavisi od polaznog rečnika, ali se sa sigurnošću može znati da svaki od njih pruža celovit skup formalnih i sadržinskih podataka o uključenim odrednicama, pri čemu su ti podaci, u dogовору с autorima i izdavačima, podložni manjim modifikacijama u vidu dopuna, saglasno specifičnostima ciljnog jezika. U ovom slučaju, izvorna mikrostruktura bila bi proširena prevodima pojedinačnih značenja odrednica i njihovih ilustrativnih primera na srpski jezik, koji bi bili prikazani drugim slovnim stilom i/ili bojom.

(6) MOGUĆI UZORI. Svi aktuelni britanski pedagoški rečnici, različitim obima, namena i ciljnih grupa korisnika predstavljaju provereno dobre uzore. U ovom trenutku, za opisanu ciljnu grupu korisnika izdvajaju se dva izvanredno osmišljena i realizovana rečnika: *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, 9th edition (Deuter, Bradbery i Turnbull 2015) i *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, 4th edition (McIntosh 2013).

## **4.2. Tri specijalizovana englesko-srpska rečnika**

Pod terminom ‘specijalizovani rečnik’ podrazumeva se rečnik koji je usredsređen na opis i obradu jednog posebnog segmenta vokabulara, kao njegovog podskupa oličenog u formalno i/ili sadržinski povezanim leksičkim jedinicama (up. Hartmann i James 1998, odrednica ‘specialised dictionary’). U ovoj kategoriji nalaze se tri tipa rečnika, koji će ovde biti prikazani u grubim crtama.

### **4.2.1. Englesko-srpski rečnik sinonima**

(1) TIPOLOŠKA IDENTIFIKACIJA. Hibridni, jednojezično-dvojezični, rečnik u kojem bi se objašnjavale razlike između sinonimnih odrednica u engleskom jeziku i davali njihovi primeri i prevodi na srpski, koji bi te razlike što vernije odražavali.

(2) PRIMARNA CILJNA GRUPA. Studenti engleskog jezika i lingvistike, studenti drugih grupa koji uče engleski jezik, učenici srednje škole, kao i svi ostali korisnici koji su ovladali najmanje srednjim nivoom znanja engleskog jezika.

(3) KOMENTAR. Ovaj rečnik usmeren je na segment vokabulara engleskog jezika u kojem su reči međusobno povezane sadržinski i tiče se paradigmatskih leksičkih odnosa. Oni se temelje na uporedivosti najmanje dve jezičke jedinice, koje bi se zbog izvesnih formalnih, funkcijskih i/ili sadržinskih sličnosti mogle javiti u istom kontekstu, određuju mogućnost njihovog odabiranja i stoga predstavljaju ravan selekcije. Pored smisaonih odnosa sinonimije, antonimije i hiponimije, ovamo spadaju i svi tipovi leksičkih polja i leksičkih skupova (up. Prćić 2016a: Pogl. 7), koje bi trebalo sveobuhvatno leksikološki istražiti, leksikografski obraditi i pretočiti u dvojezične rečnike. Vrlo dobar primer takvih istraživanja pružaju rečnički delovi studija posvećenih pridevima kojima se u engleskom i srpskom jeziku izražavaju osnovne boje i njihove nijanse (Krimer Gaborović 2011) i glagolima kojima se u engleskom i mađarskom jeziku izražavaju oglašavanja životinja (Németh Konc 2010).

(4) MAKROSTRUKTURA. Sinonimne reči, u kategorijama glagolâ, pridevâ i imenicâ, koje bi bile grupisane u grozdove, jedan

tip leksičkih polja (up. Prćić 2016a: Pogl. 7), na principu hiponimije: značenjski opšta i neobeležena reč, npr. glagol *laugh*, nastupala bi kao hiperonim i nosilac leksičkog polja, u kome bi se nalazili kohiponimi ovog hiperonima i ujedno njegovi značenjski specifičniji i obeleženi sinonimi, poput *chuckle*, *chortle*, *guffaw*, *roar*, *cachinnate*, *snicker*, *snigger*, *giggle*, *titter*. Hiperonimi bi činili glavne odrednice, alfabetски raspoređene, a njihovi kohiponimi bili bi podređene odrednice, takođe alfabetски raspoređene, s unakrsnim upućivanjem na odgovarajuće glavne odrednice i leksičko polje, u sastavu čijeg su rečničkog članka obrađene. Ovako ustrojenih hiposinonimnih leksičkih polja bilo bi ne manje od 1000.

(5) MIKROSTRUKTURA. Rečnički članak bio bi organizovan oko hiperonimâ, koje bi, pored uobičajenih podataka, u vidu ortografskog oblika i morfosintakse, pratila kratka definicija na engleskom i srpskom jeziku, te njihov prevod na srpski, dok bi svaki pripadajući kohiponim bio obrađen trojako: prvo, kroz diferencijalnu definiciju na oba jezika, koja bi isticala njegov značenjski kontrast prema hiperonimu; drugo, kroz prevod na srpski jezik, u vidu korespondenata ili ekvivalenta, koji bi dati kontrast što preciznije odslikivali; i treće, kroz ilustrativne primere na engleskom jeziku i njihove prevode na srpski, koji bi prikazivali tipično ponašanje kohiponima u konkretnom kontekstu i ukazivali na eventualne njihove sadržinske i/ili formalne osobenosti. Ovakvom organizacijom podataka, koja bi kombinovala semaziološku makrostrukturu i onomaziološku mikrostrukturu, korisnici bi lako dobijali odgovore na pitanja, implicitna ili eksplisitna, tipa ‘In what ways can you *laugh* in English and Serbian?’, ili ‘How do people described as *fat*, *overweight*, *plump*, *obese* and *chubby* differ and how can these differences be rendered in Serbian?’, i relativno brzo stizali do željene informacije, prvo, semaziološkim putem, na osnovu pisanih oblika hiperonima ili nekog od kohiponima, a zatim onomaziološkim putem, na osnovu njihovih značenjskih kontrasta, unutar konkretnog leksičkog polja.

(6) MOGUĆI UZORI. Budući da rečnika s ovakvom makrostrukturom i mikrostrukturom još nema, nema ni uzora za njega. Međutim, pri utvrđivanju popisa sinonimnih odrednica i njihovog

značenjskog razlikovanja u engleskom jeziku od velike pomoći bili bi *Oxford Learner's Thesaurus. A Dictionary of Synonyms* (Lea 2008), *Longman Language Activator* (Summers 2004), kao i elektronski rečnici proizašli iz projekta *WordNet*.<sup>28</sup> Leksikološki i leksikografski aspekti sinonimije sagledani su u Milić 2013, dok su najnovija iskustva u vezi s teorijskom, metodološkom i praktičnom leksikografskom obradom jednojezične i dvojezične sinonimije predstavljena u specijalnom broju časopisa *International Journal of Lexicography* (26/3, 2013), naslovom *Synonymy and Sameness of Meaning*.

Treba, na kraju, pomenuti i to da je na Odseku za anglistiku Filozofskog fakulteta u Novom Sadu u toku sastavljanje *Englesko-srpskog kontrastivnog rečnika sinonima* (detaljnije o aspektima njegovog ustrojstva i izrade raspravlja se u Pogl. 5 ove knjige).

#### **4.2.2. Englesko-srpski rečnik kolokacija**

(1) TIPOLOŠKA IDENTIFIKACIJA. Dvojezični rečnik u kojem bi se davale uobičajene leksičke i gramatičke kolokacije engleskog jezika i njihovi prevodi na srpski. Ovaj rečnik kasnije bi mogao biti urađen i iz drugog smera, kao srpsko-engleski.

(2) PRIMARNA CILJNA GRUPA. Studenti engleskog jezika i lingvistike, studenti drugih grupa koji uče engleski jezik, učenici srednje škole, kao i svi ostali korisnici koji su ovladali najmanje srednjim nivoom znanja engleskog jezika.

(3) KOMENTAR. Ovaj rečnik usredsređen je na segment vokabulara engleskog jezika u kojem su reči međusobno povezane formalno i sadržinski, i tiče se sintagmatskih leksičkih odnosa. Oni se temelje na blizini najmanje dve jezičke jedinice, koje se uobičajeno zajedno javljaju, ili mogu javiti, u istom kontekstu, određuju mogućnost njihovog ulančavanja i stoga predstavljaju ravan kombinacije. Pored kolokacija, ovamo spadaju i svi tipovi idioma, odn. frazeologizama (up. Prćić 2016a: Pogl. 8), čija je iscrpna leksikografska obrada urađena u dva ranije pomenu-

---

<sup>28</sup> – The Sage: <http://www.sequencepublishing.com/thesage.html>,  
– WordWeb: <http://wordweb.info/free/>.

ta englesko-srpska i srpsko-engleska rečnika (Kovačević 2010a, 2010b).

(4) MAKROSTRUKTURA. Na prvom mestu, leksičke kolokacije, ograničene i vezane, sa sledećih šest struktura (up. Prćić 2016a: Pogl. 8):

- imenica + glagol (npr. *a dog barks*),
- glagol + imenica (*ride a bicycle*),
- pridev + imenica (*a heated debate*),
- glagol + prilog (*refuse flatly*),
- prilog + pridev (*immaculately dressed*), i
- imenica + predlog *of* + imenica (*a bar of chocolate*).

Na drugom mestu, gramatičke kolokacije, odn. koligacije, sa sledeće tri strukture:

- imenica + predlog (npr. *affection for*),
- glagol + predlog (*name after*), i
- pridev + predlog (*proud of*).

Svaka kolokacija sastoji se od primarnog kolokata, koji nastupa kao težište kolokacije i glavni nosilac značenja (u gornjim primerima, to su: *dog*, *bicycle*, *debate*, *refuse*, *dressed* i *chocolate*, po redosledu navođenja, dok su u koligacijama to: *affection*, *name* i *proud*, po redosledu navođenja) i od sekundarnog kolokata, koji ga pobliže određuje ili opisuje (up. Prćić 2016a: Pogl. 8), ili, u slučaju koligacija, koji ga dopunjuje. Primarni kolokati činili bi glavne odrednice, alfabetски raspoređene, a sekundarni kolokati bili bi podređene odrednice, takođe alfabetiski raspoređene, s unakrsnim upućivanjem na odgovarajuće glavne odrednice i kolokacije, u sastavu čijeg su rečničkog članka obrađene.

(5) MIKROSTRUKTURA. Rečnički članak bio bi organizovan oko primarnih kolokata, koje bi, pored uobičajenih podataka, u vidu ortografskog oblika, fonologije, morfosintakse i kratke definicije na engleskom jeziku, pratili i tematski razvrstani kontekstualizovani sekundarni kolokati, te prevodi čitavih kolokacija na srpski jezik, u vidu korespondenata ili ekvivalenta. Ovakvom organizacijom podataka, koja bi kombinovala semaziološku makrostrukturu i delimično onomaziološku mikrostrukturu, korisnici bi lako dobijali odgovore na pitanja, implicitna ili eksplicitna, tipa ‘What

does a dog do? – A dog *barks*. = Pas *laje*.’, ili ‘How can you refuse someone? – Refuse *flatly*. = Odbiti *glatko*.’, i relativno brzo stizali do željene informacije, prvo, semaziološkim putem, na osnovuписаног облика primarnog ili sekundarnog kolokata, a zatim onomaziološkim putem, na osnovu značenja primarnog kolokata i njemu pridruženog sekundarnog kolokata u konkretnoj kolokaciji.

(6) MOGUĆI UZORI. Budući da ovako ustrojenog dvojezičnog rečnika takođe nema, kao njegov jedini uzor mogla bi poslužiti četiri rečnika kolokacija engleskog jezika, koji bi bili primenljivi najviše pri odabiru i organizaciji konkretnih kolokacija: *The BBI Combinatory Dictionary of English*, 3rd edition (Benson, Benson i Ilson 2010), *Oxford Collocations Dictionary for Students of English*, 2nd edition (McIntosh 2009), *Macmillan Collocations Dictionary for Learners of English* (Rundell 2010) i *Longman Collocations Dictionary and Thesaurus* (Cleveland-Marwick, i dr. 2013). Svojstva kolokacija, uključujući i one u engleskom i srpskom jeziku, te aspekti izrade jednojezičnih i dvojezičnih rečnika kolokacija sagledani su u Dražić 2014a, 2014b, 2016; Nejgebauer 1982, 1986; Pervaz 1988; Siepmann 2005, 2006; Stojić 2010, kao i u tematskom delu časopisa *Lexicographica* (24, 2008), naslovlenom *Collocations in European Lexicography and Dictionary Research*.

#### **4.2.3. Englesko-srpski rečnik kulturno specifičnih reči**

(1) TIPOLOŠKA IDENTIFIKACIJA. Dvojezični rečnik u kojem bi bile obrađene reči u vezi s pojmovima specifičnim za anglofone kulture, s težištem na Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Državama, dvema jezički i drukčije najzastupljenijim i najuticajnijim anglofonim zemljama. Ovaj rečnik kasnije bi mogao biti urađen i iz drugog smera, kao srpsko-engleski, s rečima svojstvenim kulturnim specifičnostima u Srbiji.

(2) PRIMARNA CILJNA GRUPA. Studenti engleskog jezika i lingvistike, studenti drugih grupa koji uče engleski jezik, učenici srednje škole, kao i svi ostali korisnici koji su ovladali najmanje srednjim nivoom znanja engleskog jezika.

(3) KOMENTAR. Ovaj rečnik spada u kategoriju onih koji se bave paradigmatskim leksičkim odnosima i u središte pažnje stavlja odrednice vezane za kulturne specifičnosti u engleskom jeziku. Pod terminom ‘kulturno specifična reč’ smatra se svaka reč u izvornom jeziku koja izražava pojam specifičan za izvornu kulturu, koji ne postoji u istovetnom obliku u ciljnoj kulturi i koji zbog toga nema odranije spreman prevod u ciljnem jeziku. Tematski gledano, kulturno specifične reči ovde su usmerene na ustrojstvo i funkcionalisanje ljudskog društva, i obuhvataju institucije (i njihove zvanične nazive), politiku, obrazovanje, religiju, trgovinu, finansije, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, saobraćaj, zabavu, sport, slobodno vreme, te jelo, piće i odevanje, i običaje vezane za njih (up. Prćić 2008b; alternativne definicije nude Ivir 1985; Newmark 1988). S obzirom na široko postavljen obuhvat, ovakve reči moguće je valjano leksikografski obraditi samo u delovima, oblast po oblast, koje bi na kraju bile objedinjene u celovit dvojezični rečnik. Rezultati istraživanja jedne takve oblasti prikazani su u rečničkom delu studije o profesionalnim titulama u Velikoj Britaniji i njihovom prevodenju na srpski jezik (Široki 2010).

(4) MAKROSTRUKTURA. Kulturno specifične reči, u kategorijama imenica i glagolâ, iz navedenih tematskih oblasti, činile bi odrednice, alfabetski raspoređene. Značenjski srodne odrednice bile bi međusobno unakrsno upućivane, čime bi ujedno bila omeđena pojedina leksička polja i pobrojani njegovi članovi, poput zvanja univerzitetskih nastavnika, *lecturer*, *senior lecturer*, *reader*, *professor*, u Velikoj Britaniji, odn. *assistant professor*, *associate professor*, *full professor*, u Sjedinjenim Državama.

(5) MIKROSTRUKTURA. Pored uobičajenih podataka o ortografском obliku, izgovoru i morfosintaksi, rečnički članak bi za svaku odrednicu ponudio tri neophodna tipa podataka, na sledeći način: prvo, to bi bile definicije pridruženog pojma i na engleskom i na srpskom jeziku, koje bi počinjale njegovim geografskim određenjem, u zagradi. Cilj dvojezičnih definicija, koje bi ovaj rečnik učinile delom ‘bilingvalizovanim’, bio bi da što potpunije osvetle dati pojam, približe ga na oba jezika korisnicima i

tako popune pojmovnu prazninu u njihovom vanjezičkom, tj. enciklopedijskom, znanju. Drugo, to bi bio prevod datog pojma na srpski jezik, u vidu korespondenata ili ekvivalenta, da bi se popunila leksička praznina u jezičkom znanju korisnikâ, ili, ukoliko adekvatan prevod nije moguće postići, odrednica bi bila preuzeta, uz prilagođavanje sistemu srpskog jezika i istovremeno uvođenje novog anglicizma (up. Filipović 1986; Newmark 1988; Prćić 2008b, 2011a: Pogl. 13-14, 2015a). I treće, to bi bile značenjski uporedive odrednice, najčešće sinonimi, na koje bi se ukazivalo međusobnim unakrsnim upućivanjem (više o ustrojstvu, organizaciji i prezentaciji podataka u ovako zamišljenom rečniku govori Prćić 2008b).

(6) MOGUĆI UZORI. Dvojezičnih, ali i jednojezičnih, rečnika kulturno specifičnih reči i dalje ima veoma malo, od kojih bi za odabir relevantnih odrednica kao uzor mogla poslužiti dva uspela mađarska rečnika (Bart 2000, 2003): prvi se bavi američkim kulturno specifičnim vokabularom, a drugi britanskim. Za adekvatno razumevanje i tumačenje obrađenih pojmoveva i pojava nezaobilazan bi bio *Oxford Guide to British and American Culture* (Crowther 2005).

### **4.3. Metodološki aspekti izrade rečnikâ**

Metodološkim aspektima obuhvaćena su dva postupka koja suštinski opredeljuju način dobijanja podataka uključenih u dvojezične rečnike. Prvi način odnosi se na ponuđene prevode, gde je moguće razlikovati dva pristupa – tradicionalni i savremeni (up. Prćić 2002a, 2011a: Pogl. 19):

- TRADICIONALNI PRISTUP, zastavljen u većini postojećih englesko-srpskih i srpsko-engleskih rečnika, rukovodi se načelom ‘reč za reč’, prema kojem bi (prostoj, izvedenoj, složenoj ili fraznoj) reči X iz izvornog jezika, najčešće van konteksta, mogla da odgovara reč Y iz ciljnog jezika, koja nastupa kao korespondent; npr. srpski *puniti* prema engleskom *fill, load, charge* i *stuff*, i

- SAVREMENI PRISTUP, zastupljen tek u malom broju opštih rečnika, rukovodi se načelom ‘sadržaj za sadržaj’, prema kojem sadržaju reči X iz izvornog jezika, u sprezi s drugom rečju iz datog opsega u datom kontekstu, semantičko-pragmatički i stilistički najviše odgovara sadržaj reči, sintagme ili rečenice Y iz ciljnog jezika, pri čemu reč ovde nastupa kao korespondent, a sintagma i rečenica kao ekvivalenti; npr. srpski *puniti* (*posudu*) prema engleskom *fill*, *puniti* (*vatreno oružje*) prema *load*, *puniti* (*bateriju*) prema *charge* i *puniti* (*meso ili povrće*) prema *stuff*.

Kod tradicionalnog metoda težište je stavljeno na potencijalne i približne prevode, od kojih neki mogu biti i stvarni; u rečnicima se obično navode sve one reči, ponekad i više od deset, koje bi se mogle javiti na datom mestu u rečenici, bez obzira na stepen semantičko-pragmatičke i stilističke podudarnosti. S druge strane, kod savremenog metoda težište se nalazi na utvrđivanju stvarnih, a ne potencijalnih ili približnih, funkcionalno-komunikativnih ekvivalenta u rasponu konkretnih konteksta; u rečnicima se uglavnom navode najviše dva, što, i teorijski i praktično uzev, realno odražava postojeće međujezičke odnose.

Tradicionalni metod orijentisan je semantički i nastoji da odgovori na pitanje ‘Šta sve može da znači i kako sve može da se prevodi reč X?’, dok je savremeni metod pragmatički orijentisan i odgovara na pitanje ‘Šta znači i kako se prevodi reč X u konkretnom kontekstu?’. Potonji metod, valja istaći, čini okosnicu pragmatizacije, oličene u kontekstualizaciji jezika, metodološkom usmerenu po kojem se jezičke pojave, uključujući i reči, i njima pridružena značenja, posmatraju, ispituju, objašnjavaju i opisuju kroz njihovu upotrebu u sklopu jezičkog i vanjezičkog konteksta, pa bi zato za ovakav postupak najprikladniji naziv bio pragmatički pristup.

Tesno povezan s ovim jeste korpusnolingvistički pristup, kao drugi postupak pribavljanja podataka. Sledeći princip kontekstualizacije jezika, korpusna lingvistika analizira kvalitativne i kvantitativne dimenzije ponašanja jezičkih jedinica upotrebljenih u konkretnom kontekstu, u okviru napisanih i izgovorenih (a po-

tom transkribovanih) tekstova, objedinjenih u obimne elektronske, kompjuterski pretražive, korpuze, počev od 100 miliona reči naviše. U vezi s leksikološkim i leksikografskim temama, korpusno zasnovana istraživanja, uz pomoć sve savršenijih softverskih alatki, pružaju precizan uvid u oblike i značenja reči, i njihove frekvencije, u nastanak novih reči, u razvoj novih značenja, u smisaone odnose među rečima i, možda najbitnije, u ustaljene spojeve reči, tj. kolokacije, koje je bez korpusne podrške nemoguće sveobuhvatno utvrditi. Na ovaj način izvedene informacije, naročito ukoliko su uobičene u leksičke profile (eng. *word sketches*), tj. sažete prikaze ponašanja reči u kontekstu, kao što nudi britanski projekat *Sketch Engine*, garantuju da su podaci ponuđeni u takvim rečnicima objektivni i autentični, a samim tim i uveliko lišeni subjektivnosti i proizvoljnosti svojstvenih mnogim tradicionalnim, pretkorpusnim rečnicima.

Kada je reč o gorepredloženim englesko-srpskim i srpsko-engleskim rečnicima, korpusnu zasnovanost neizostavno bi zahtevali *Opšti rečnik* i *Rečnik kolokacija*, što bi prethodno podrazumevalo sistematsku i institucionalnu podršku daljem obogaćivanju i usavršavanju Srpskog nacionalnog elektronskog korpusa (SNEK), po ugledu na Britanski nacionalni korpus (BNC),<sup>29</sup> novije i još obimnije korpuze, koji bi što pre morao da postane prvorazredni cilj, a onda i sredstvo, ne samo domaće stručne javnosti, nego i naše jezički i lingvistički osetljive kulture. Zaokružen i javno dostupan Srpski nacionalni elektronski korpus zatim bi omogućio i olakšao nužno formiranje paralelnog englesko-srpskog i srpsko-engleskog korpusa, i tek tada bi se moglo pristupiti i izradi pomenuta dva rečnika, kao i svih ostalih – bez obzira na to da li su ovde bili opisani ili ne.

#### **4.4. Praktični aspekti izrade rečnikâ**

Praktičnim aspektima obuhvaćeni su načini tehničke realizacije predloženih rečnika i, najvažnije od svega, onima bez kojih

---

<sup>29</sup> BNC: <https://corpus.byu.edu/bnc/>.

tih rečnika ne bi moglo ni biti, a to su, naravno, ozbiljni leksiografi. Postoje dva osnovna načina tehničke realizacije rečnikâ – klasična i elektronska:

- **KLASIČNA REALIZACIJA** podrazumeva štampanu, papirnu knjigu, u kojoj bi prezentacija podataka, saglasno aktuelnim tendencijama, napustila tradicionalnu obradu jedne odrednice u sklopu jednog neprekinutog paragrafa, nego bi podaci bili razmešteni u više manjih paragrafa (v. Ilustracije 3 i 4 gore) i bili prikazani različitim slovnim stilovima i/ili bojama, čime bi se umnogome doprinelo boljoj preglednosti podataka i lakšoj navigaciji kroz njih, i
- **ELEKTRONSKA REALIZACIJA** podrazumeva digitalnu, kompjuterski podržanu izvedbu, koja se može javiti u dva oblika – ili kao elektronska knjiga, ili kao elektronski rečnik, oba u delokrugu elektronske leksikografije, ili e-leksikografije, najmlađeg ogranka leksikografije.

Elektronska knjiga, ili e-knjiga, predstavlja publikaciju u digitalnoj formi koja se proizvodi, objavljuje i distribuira uz pomoć kompjutera, može se čitati preko svih vrsta kompjutera (stoni, laptop, noutbuk, netbuk), tableta, mobilnih telefona i čitača e-knjiga, i u današnje vreme najčešće nastaje konverzijom fajla namenjenog štampanju u neki od formata za pripremu e-knjiga, od kojih su trenutno najrasprostranjeniji PDF i EPUB. Ponešto drukčije, elektronski rečnik predstavlja rečnik s podacima u digitalnoj formi, ubliženim u softversku aplikaciju kojoj se može pristupiti uz pomoć kompjutera, tableta ili mobilnih telefona. Ovakvi rečnici mogu se proizvesti u dve glavne izvedbe – kao OFLAJN izdanja, kada je softver instaliran na kompjuteru ili telefonu, pa je rečnik korisniku stalno dostupan, ili kao ONLAJN izdanja, kada softver nije instaliran na kompjuteru ili telefonu, nego je rečnik dostupan preko pretraživačkog programa, samo ukoliko je kompjuter ili telefon priključen na internet.

Kada je reč o predloženim rečnicima, štampana knjiga i dalje ostaje prioritetan način njihove realizacije, mada se mora istaći sve jača i jasnija globalna tendencija prelaska na izvedbu i u obliku, ili samo u obliku, elektronskog rečnika, oflajn ili onlajn,

imajući pre svega na umu povremeni, referentni karakter rečnikâ, kojima korisnici pristupaju prema ukazanoj potrebi, putem kompjutera, tableta ili mobilnih telefona. Uz to, elektronski rečnici imaju više značajnih prednosti nad onim klasičnim, od kojih će ovde biti izdvojene dve, za korisnike verovatno najinteresantnije i najprivlačnije: prvo, multimedijalnost, koja uključuje dodatne audio i video sadržaje, odn. govor, zvukove i muziku, te svakovrsne ilustracije i filmske sekvence; i drugo, prenosivost i gotovo univerzalna dostupnost, bez zauzimanja dragocenog fizičkog prostora (više detalja o mogućnostima tehničke realizacije rečnikâ, na primeru novog izdanja jednog već urađenog rečnika, daje Pogl. 7 ove knjige). Zbog svih navedenih (i nenavedenih) razloga, uglavnom praktične prirode, koji se delom tiču korisnikâ a delom sastavljačâ, elektronska realizacija rečnikâ, prvenstveno u vidu trenutno mnogo rasprostranjenijih onlajn izdanja, koja bi bila besplatno dostupna preko interneta, sve se više i sve brže nameće kao prioritet, s brojnim osmišljeno i brižljivo izvedenim, takođe besplatno dostupnim, uzorima (pomenutim u prethodnim poglavljima).

Na kraju, neophodno je osvrnuti se na ulogu i sadašnji položaj onih bez kojih njednog predloženog rečnika ne bi moglo biti – na sastavljače rečnika, odn. ozbiljne leksikografe. Kako je rečeno ranije, ozbiljnim leksikografima smatraju se oni koji sastavljanje rečnika ne doživljavaju kao komercijalni poduhvat s lakom i dobrom zaradom, nego kao savestan i mukotrpan naučnoistraživački rad, koji dovodi do kvalitetnih i modernih rečnika. Iz ovoga proizlazi nekoliko bitnih prepostavki:

- ozbiljni leksikografi moraju vladati neophodnim jezičkim i lingvističkim znanjima, te znanjima i veštinama iz teorijske i praktične leksikografije,
- ozbiljni leksikografi, naročito oni mlati, koji tek stasavaju, moraju biti institucionalno podsticani, odgovarajućim usavršavanjem u inostranim leksikografskim centrima,
- ozbiljnim leksikografima mora se obezbediti aktuelna stručna literatura i najsavremenija kompjuterska oprema,

hardverska i softverska, bez koje je danas nezamislivo saставljavanje bilo kakvih kvalitetnih i modernih rečnika,

- ozbiljni leksikografi moraju biti organizovani u male, dobro uigrane i još bolje vodene timove, veličine od 5 do 15 članova, u zavisnosti od obima datog rečnika, i
- budući da ozbiljni leksikografi najčešće rade kao univerzitetski nastavnici i saradnici, rezultati njihovog rada, tj. urađeni rečnici, moraju biti na primeren i pravedan način vrednovani, tako što će u ocenjivanju naučnoistraživačkog učinka univerzitetskih nastavnika i saradnika rečnici biti bodovani kao monografije ili istaknute monografije nacionalnog ili međunarodnog značaja, u zavisnosti od njihove naučne originalnosti i značaja, čije kriterijume treba što pre razraditi i usvojiti (up. Pogl. 1 ove knjige).

Ukratko, i još jednom, leksikografiji mora zvanično biti priznat status naučne discipline u okrilju primenjene lingvistike, a njenim poslenicima mora biti omogućeno da ORGANIZOVANO stvaraju – i za srpski jezik, i za sve jezike koji se koriste, uče i izučavaju u Srbiji – kvalitetne i moderne, korpusno zasnovane, štampane i elektronske rečnike, koji će biti realizovani u skladu s principima savremene leksikografije i koji će mnogo dostoјnije nego sada biti naučno (ali i finansijski) vrednovani. Bez ovih prepostavki naša ozbiljna leksikografija i ozbiljni leksikografi nastaviće da tavore i da, potpuno neopravданo, nezasluženo i neobjašnjivo, ostaju izvan savremenih svetskih tokova, s kratkoročnim i dugoročnim posledicama koje su svima upućenima isuviše dobro poznate.

## **5. Englesko-srpski kontrastivni rečnik sinonima**

U proleće 2016. godine otpočet je, na Odseku za anglistiku Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, rad na novom kontrastivnom leksikološko-leksikografskom projektu, prvom ovakve vrste u našoj sredini, čiji bi rezultat trebalo da bude štampani ili elektronski rečnik, pod naslovom *Englesko-srpski kontrastivni rečnik sinonima* (ili kraće, ESKRS). Projekat je bio najavljen, a Rečnik u obrisima predstavljen u radu objavljenom 2014. godine, iz koga je nastalo Pogl. 4 ove knjige. Za to vreme, neophodne pripreme su okončane, autorski tim pažljivo odabran i temeljito stručno osposobljen, što je omogućilo da rad na Rečniku započe i da se odvija prema predviđenom planu (o kojem će više reći biti kasnije).

Autorski tim Rečnika čini osam članova – sedam sastavljača i jedan urednik, svi doktori lingvističkih nauka, većinom iz oblasti englesko-srpske kontrastivne lingvistike. U timu sastavljača nalaze se (abecednim redosledom prezimena): Sonja Filipović Kovačević, Ana Halas Popović, Sabina Halupka Rešetar, Aleksandar Kavgić, Gordana Lalić Krstin, Olga Panić Kavgić i Diana Prodanović Stankić. Urednik Rečnika je Tvrtko Prćić, ujedno i njegov idejni tvorac, i onaj koji ga je teorijsko-metodološki utemeljio, praktično razradio, te osmislio i sprovodi stalno stručno osposobljavanje sastavljačkog tima, tokom kojeg svi autori, tj. sastavljači i urednik, uče jedni od drugih (o čemu će se takođe govoriti kasnije) i time obezbeđuju još viši kvalitet rezultata svog rada.<sup>30</sup>

---

<sup>30</sup> S obzirom na upadljivo velik početni i dosadašnji entuzijazam svih sedam solista i dirigenta ovog malog orkestra, možda neće biti preterano da njegov (neformalni) naziv, ili zaštitni znak – koliko god neozbiljno i/ili komično delovao na prvi pogled – bude The Synonymaniax.

U nastavku ovog poglavlja biće prikazane, korak po korak, sve relevantne dimenzije *Englesko-srpskog kontrastivnog rečnika sinonima* – od njegovog mesta u savremenoj leksikografiji, preko principa njegove teorijsko-metodološke zasnovanosti, pa do principa njegove praktične realizacije.

## **5.1. Opšta karakterizacija Rečnika**

Na samom početku, neophodno je definisati ciljnu publiku Rečnika i raspon njihovih komunikativnih potreba, koje se kreću od onih praktičnih (pasivnih i aktivnih), svojstvenih običnim, svakodnevnim, korisnicima, pa do onih teorijskih (deskriptivnih, preskriptivnih i metaleksičkih), svojstvenih profesionalnim korisnicima, najčešće jezičkim i lingvističkim stručnjacima. Ciljnu publiku ovog rečnika činila bi četiri profila korisnika:

- primarno, studenti anglistike (tj. engleskog jezika, lingvistike i književnosti), čiji je maternji jezik srpski,
- prevodioci s engleskog jezika na srpski i sa srpskog jezika na engleski, kao i primjenjeni i teorijski lingvisti (anglisti, srbisti i svi drugi), koje zanimaju pitanja dvojezične leksikologije i leksikografije,
- ostali zainteresovani korisnici, različitih uzrasta i obrazovanja, počev od završnih razreda osnovne škole nadalje, i
- učenici i studenti srpskog jezika, koji ga, preko engleskog, usvajaju kao strani.

Njegovi potencijalni, i stvarni, korisnici, u prvom redu studenti anglistike i prevodioci, u Rečniku će pronaći valjane odgovore na pitanja poput ‘kojim se rečima može izraziti pojам ljubavi na engleskom?’, ‘kojim se rečima može izraziti pojам ljubavi na srpskom?’, ‘koja je razlika između engleskih glagola *like*, *love*, *adore* i *worship*?’, ‘kako se ti glagoli prevode na srpski?’, ‘kako se na engleskom kaže *biti drag (nekome)*?’. Iako se sada to još ne može videti u celosti, organizacija i realizacija Rečnika, čije će teorijske i praktične osnove podrobno biti prikazane u nastavku omogućiti odgovore upravo na ovakva pitanja, na pitanja vezana za značenjske sličnosti i razlike – ili bolje, za razlike među slič-

nostima – prvo unutar vokabularâ dvaju jezika zasebno, engleskog i srpskog, a onda između ova dva jezika dovedena u leksički kontrast, englesko-srpski i, implicitno, srpsko-engleski.

S tako projektovanom cilnjom publikom, čime se određuje celokupno ustrojstvo svakog rečnika, pa tako i ovog, dolazi se do ciljeva koje bi sastavljanjem Rečnika trebalo postići (popis nazivâ ciljeva izведен je modifikacijom modela prvobitno razvijenog i predloženog u Prćić 2012a):

- KOMUNIKATIVNI, I UJEDNO GLAVNI, CILJ: omogućiti korisnicima da upoznaju, spoznaju i u sopstvenom govoru i pisanju valjano primenjuju englesko-srpske sinonimijske leksičke odnose i na taj način obogate svoj vokabular i prošire svoju izražajnost na oba jezika.
- DESKRIPTIVNI CILJ: sveobuhvatno, celovito i pouzdano predstaviti englesko-srpske sinonimijske leksičke odnose, posebno na semantičko-pragmatičkom i stilističkom planu.
- METALEKSIČKI CILJ: omogućiti uvid u funkcionalisanje leksičke sinonimije u engleskom i srpskom jeziku pojedinačno, a potom u engleskom i srpskom kontrastivno.
- LEKSIKOGRAFSKI CILJ: prikazati podatke o englesko-srpskoj leksičkoj sinonimiji na moderan, pregledan, tipografski efektan i prema korisnicima predusretljiv način, u skladu s tendencijama savremene praktične leksikografije.
- OBRAZOVNI i, delom, SOCIOLINGVISTIČKI CILJ: podići svest kod korisnika o važnosti stvaranja navike da se leksičke, i uopšte jezičke, nedoumice i praznine u znanju, u ovom slučaju vezane za englesko-srpsku leksičku sinonimiju, razrešavaju redovnim konsultovanjem rečnika i drugih jezičkih priručnika, što naročito važi za studente i posebne korisnike jezika (up. Prćić 2011a).

Ovde je još potrebno osvrnuti se na upotrebu prideva ‘kontrastivni’ u naslovu Rečnika, budući da se njome pokrivaju, i ističu, čak tri semantičko-pragmatičko-stilistička postupka zastupljena i primenjena u Rečniku, koja čine njegove suštinske strukturne odlike:

- međusobno kontrastiranje engleskih sinonima,
- međusobno kontrastiranje srpskih sinonima, i
- međusobno kontrastiranje engleskih i srpskih reči, da bi se postigli kontekstualno što adekvatniji srpski prevodi engleskih sinonima.

## **5.2. Tipološka identifikacija Rečnika**

Tipološka obeležja Rečnika izvedena su u skladu s uobičajenim kriterijumima i merilima postavljenim za tipologizaciju rečnika (up. Atkins i Rundell 2008; Hartmann 2001; van Sterkenburg 2003; Svensén 2009; Zgusta 1971). Tipološki profil ovog rečnika, na način kako je zamišljen i osmišljen, može se opisati pomoću sledećih deset leksikografskih obeležja (popis je izведен modifikacijom modela prvobitno predstavljenog takođe u Prćić 2012a):

- SPECIJALIZOVANI REČNIK, jer obuhvata jedan specifičan sadržinski povezan podskup vokabulara engleskog i srpskog jezika,
- DVOJEZIČNI REČNIK, jer su glavne odrednice na srpskom jeziku, glavne pododrednice i pododrednice na engleskom, prevodi na srpskom, primeri na engleskom i srpskom, dok je opšti metajezik kojim se reči i pojmovi objašnjavaju srpski,
- SINHRONI REČNIK, jer obrađuje aktuelni, današnji engleski i srpski jezik,
- JEDNOTOMNI REČNIK MANJEG OBIMA, jer ga čini oko 1500 glavnih odrednica,
- ABECEDNI REČNIK, jer su glavne odrednice raspoređene abecednim redosledom,
- ONOMAZIOLOŠKI REČNIK, jer su pododrednice s engleskim sinonimima razvrstane prema zajedničkom deskriptivnom značenju, a delimično i SEMAZIOLOŠKI rečnik, jer polazi od osnovnih srpskih i engleskih reči, i ide ka srodnim i uporedivim značenjima engleskih i srpskih reči,
- REČNIK S DVOJNIM TEORIJSKO-METODOLOŠKIM PRISTUPOM OBRAĐI PODATAKA, deskriptivnim i metaleksičkim, jer pored opi-

sa stvarne upotrebe jezika, pruža uvid u ustrojstvo mreže sinonimijskih međuodnosa unutar vokabulara engleskog i srpskog jezika,

- REČNIK S DVOJNOM CILJNOM PUBLIKOM, jer je namenjen ne samo izvornim govornicima srpskog jezika, nego i učenicima i studentima koji ga, preko engleskog, usvajaju kao strani jezik,
- REČNIK S DVOJNOM FUNKCIJOM, pasivnom i aktivnom, jer korisnicima pomaže ne samo da razumeju značenjske nijanse u izgovorenim i napisanim tekstovima, nego i da ih kreativno primenjuju u sopstvenom govoru i pisanju,
- REČNIK S POTENCIJALNO DVOJNOM IZVEDBOM, u štampanom ili elektronskom medijumu, odn. u obliku štampane ili elektronske knjige.

U ponuđenoj tipološkoj identifikaciji primetno je da poslednjih pet, od deset, obeležja ovog rečnika kombinuje dve srodne karakteristike u okviru jedne stavke, što ga delom čini, u današnje vreme dobrodošlim, hibridnim rečnikom (up. Hartmann 2005).

### **5.3. Leksikološki aspekti organizacije Rečnika**

*Englesko-srpski kontrastivni rečnik sinonima* utemeljen je na četiri leksičke pojave, za ovu priliku objedinjene i povezane u jednu leksikološku celinu:

- semantička polja,
- leksička polja,
- razlučeni sinonimi engleskog jezika, i
- prevodi razlučenih engleskih sinonima na srpski jezik.

To sve čini ga kombinovanim rečnikom, 4 u 1 (izgovor: četiri u jednom): rečnikom semantičkih polja, leksičkih polja, razlučenih sinonima i prevedenih sinonima istovremeno. Ova njegova odlika, ali i savremena leksikografska obrada dobijenih rezultata, te pregledna, atraktivna i prema korisnicima predusretljiva prezentacija podataka, činiće ovaj rečnik jedinstvenim, savremenim leksikografskim projektom i priručnikom, ne samo u našoj sre-

dini, nego, po svojim inovativnim leksikografskim i metaleksiografskim svojstvima, možda i šire.

Sve četiri pomenute pojave, koje se nalaze delom u delokrugu leksikologije (prve tri), a delom kontrastivne leksikologije i teorije prevođenja (četvrta), biće ukratko opisane i ilustrovane, iz perspektive prilagodene sastavljanju ovog rečnika.

(1) SEMANTIČKA POLJA predstavljaju opšte pojmove, apstraktne značenjske dimenzije u domenu vanjezičke (posebno, pojmovne) stvarnosti i čine segmente unutar celovitog i sveobuhvatnog semantičkog prostora, koji jezici, u svom poimanju i izražavanju stvarnosti, razdeljuju na različite načine (Prćić 2016a: Pogl. 7); na primer, pojam ‘bacanje nečega’ prepostavlja mentalnu sliku o, uprošćeno, pomeranju predmeta koji se drži u ruci naglim zahom ruke i istovremenim otpuštanjem predmeta.

(2) LEKSIČKA POLJA, nasuprot i komplementarno semantički ma, predstavljaju konkretnu realizaciju semantičkih polja, ispoljenu rečima grupisanim prema srodnosti značenja, odn. prema objektivno utvrdivim smisaonim odnosima, pri čemu najmanje dve reči u istoj morfosintaktičkoj klasi, u svom relevantnom smislu, tj. sememi, dele ista obeležja osnovnog, deskriptivnog, značenja (Prćić 2016a: Pogl. 7); na primer, engleski glagoli *throw*, *toss*, *hurl*, *fling*, *chuck*, itd., koji omogućavaju da jedan apstraktan pojam, ‘bacanje nečega’, bude konkretno leksikalizovan, i izražen, na više formalno različitim, iako u suštini sadržinski istih, načina. Budući da su zasnovana na smisaonom odnosu sinonimije, uglavnom one deskriptivne, ovde se radi o grozdovima, jednom tipu linearnih leksičkih polja, u sastavu serija, kada poredivost, uređenost i konačnost članova nisu bitne, nego sličnost i, samim tim, uporedivost njihovih osnovnih, deskriptivnih, značenja (up. Prćić 2016a: Pogl. 7).<sup>31</sup>

(3) SINONIMIJA, kao definiciono svojstvo članova svakog grozda, podrazumeva istovetnost osnovnog, deskriptivnog, značenja najmanje dve reči u istoj morfosintaktičkoj klasi, u svom

---

<sup>31</sup> Detaljnije o semantičkim i leksičkim poljima videti i: Cruse 1986, 2010; Dragićević 2010; Geeraerts 2010; Gortan Premk 2004; Lehrer 1974; Lipka 2002; McCarthy 1990; Nida 1975.

relevantnom smislu, što dopušta bar delimičnu međuzamenljivost tih reči u rečeničnom kontekstu i obezbeđuje da se određeni pojmovi mogu izraziti preciznije i/ili živopisnije (Prćić 1999a, 2016a: Pogl. 7). U ovom slučaju, posredi je deskriptivna (nepotpuna) sinonimija, kod koje, unutar sinonimskog niza, između semantički neutralnog, neobeleženog, člana (*throw*) i obeleženih članova (*toss*, *hurl*, *fling*, *chuck*, itd.) nastaje značenjski kontrast, uzrokovani dodatnom implikacijom, i/ili asocijacijom, i/ili kolo-kacijom, po kojima obeleženi sinonimi podležu razlučivanju u kontrastu prema onom neobeleženom (up. Prćić 2016a: Pogl. 7).

Međutim, unutar ovakvih nizova, između neobeleženog člana i onih obeleženih nastaje još jedan značenjski kontrast, zasnovan na HIPONIMIJI, kada se neobeleženi član (*throw*), u svom relevantnom smislu, javlja kao nadređeni član, hiperonim, s opštijim značenjem, a obeleženi članovi kao njemu podređeni članovi, kohiponimi, sa specifičnijim značenjima (*toss*, *hurl*, *fling*, *chuck*, itd.) (up. Prćić 2016a: Pogl. 7).<sup>32</sup>

Iz ove konstatacije proizlazi da dvostruki ili, bolje, dvojni, smisaoni odnos koji se uspostavlja i vlada između članova tipičnog grozda – sinonimija (s dijagnostičkim testom: ‘*throwing* implies *tossing*, etc., and *tossing*, etc., implies *throwing*’) i hiponimija (s dijagnostičkim testom: ‘*tossing* is a kind/type of *throwing*’, but not ‘*throwing* is a kind/type of *tossing*’), otvara mogućnost da se ova dva smisaona odnosa posmatraju i poimaju objedinjeno, kao hibridni smisaoni odnos pod kombinovanim nazivom HIPOSINONIMIJA (od ‘hipo[nimija]’ + ‘sinonimija’). U tom smisaonom hibridu, prvi put prepoznatom i opisanom u vezi s tipologijom anglicizama u srpskom jeziku (up. Prćić 2011a: Pogl. 11), neobeleženi član sinonimskog, ili hiposinonimskog, niza, *throw*, nastupa kao hipersinonim, a obeleženi članovi, *toss*, *hurl*, *fling*, *chuck*, itd., kao njegovi kohiposinonimi. Ovako definisanom hiposinonimijom izvesni opšti pojam ne izražava se samo preciznije i/ili

<sup>32</sup> Detaljnije o smisaonim odnosima sinonimije i hiponimije videti i: Adamska-Sałaciak 2013; Apresjan 2000; Cruse 1986, 2010; Divjak 2010; Dragićević 2010; Fellbaum 1998; Gotštajn 1986; Lyons 1977; Milić 2013; Miller, i dr. 1993; Murphy 2008, 2013; Rasulić 2016.

živopisnije – pomoću obeleženih (hipo)sinonima, nego se istovremeno izražava i vrsta ili način ispoljavanja pojave vezane za taj opšti pojam – pomoću kohipo(sino)nima. No, uprkos tome što ovo tumačenje, primenjeno na konkretnе primere, impresionistički deluje možda privlačno, zanimljivo, pa i ubedljivo, objektivni dijagnostički test za egzaktnije određenje odnosa između sinonimije i hiponimije odvojeno, s jedne strane, i, s druge strane, objedinjeno u hiposinonimiju – tek treba osmisliti, postaviti i ispitati. Zbog toga će se u nastavku ovog izlaganja upotrebljavati samo termin ‘sinonimija’, i njegove izvedenice, ali s presuponiranim objedinjenim značenjem ‘hiposinonimija’.

(4) PREVOĐENJE RAZLUČENIH ENGLESKIH SINONIMA na srpski jezik podrazumeva kontrastiranje deskriptivnog i asocijativnog značenja engleskih reči s deskriptivnim i asocijativnim značenjima srpskih reči, potencijalnih kandidata za prevode engleskih reči, radi utvrđivanja značenjskih istosti, sličnosti i razlika među njima. Kao tercijum komparacionis (lat. *tertium comparationis*), a to je formalno i/ili sadržinsko svojstvo preko kojeg se vrši leksičko kontrastiranje, odn. značenjsko upoređivanje, u ovom slučaju nastupaju raspoloživa obeležja deskriptivnog i asocijativnog značenja engleskih reči. U zavisnosti od utvrđenog stepena podudarnosti značenja, moguće je razlikovati dva glavna tipa prevoda: ukoliko u ciljnem jeziku, srpskom, postoji odgovarajuća reč, tj. reč uporediva po formi, funkciji i sadržini sa sinonimom u izvornom jeziku, engleskom, radi se o srpskom KORESPONDENTU, poput srpskog *baciti* prema engleskom *throw*. Pri tome, neki korespondenti, kao *toss*, *hurl*, *fling*, *chuck*, itd., mogu imati opštije ili specifičnije značenje od izvornog sinonima, kada je posredi njihova hiposemantizacija ili hipersemanitacija (up. Prćić 2011a: Pogl. 13), što se u beleženju prevoda mora označiti u vidu pretkomentara ili postkomentara u zagradi, poput srpskog *baciti* (*lakim pokretom*) prema engleskom *toss*. Nasuprot ovima, ukoliko u ciljnem jeziku, usled leksičke i/ili pojmovne praznine, ne postoji odgovarajuća reč, tj. reč uporediva po formi, funkciji i sadržini sa sinonimom u izvornom jeziku, neophodno je iznaći srpski EKVIVALENT, tj. reč ili sintagmu, koja je s izvornim sinonimom uporediva samo

po funkciji i sadržini, pa otuda ispoljava niži stepen podudarnosti od korespondenta (up. Prćić 2011a: Pogl. 13-14, 19, 2015a).<sup>33</sup>

Nakon prikaza četiri (kontrastivno)leksikološke pojave ugrađene u teorijske temelje *Englesko-srpskog kontrastivnog rečnika sinonima*, treba još pomenuti i teorijski pristup odabran za obradu značenja engleskih sinonima i njegovih kontekstualno adekvatnih srpskih prevoda, ako iz gornjeg opisa taj pristup nije već prepoznat. S obzirom na to da se sinonimi posmatraju kao sememe, odn. kao reči u svom pojedinačnom, kontekstualno uslovljenom, značenju (up. Lipka 2003; Prćić 2016a), ovaj pristup obradi značenja stoga se smatra kontekstualnim ili, preciznije, pragmatičkim, kojim se odgovara na, eksplicitno ili implicitno, pitanje ‘šta znači i kako se prevodi data reč u konkretnom kontekstu?’ (up. Prćić 2011a: Pogl. 19). Svaka kontekstualizacija, odn. pragmatizacija, značenja podrazumeva prethodno razdvoznačavanje, ili dezambiguizaciju, polisemnih značenja, u skladu s postavkama kognitivne lingvistike (up. Evans i Green 2006; Geeraerts 2010; Geeraerts i Cuyckens 2010; Halas 2014; Halas Popović 2017; Rasulić i Klikovac 2014).

Na ovakav način opredeljena organizacija i realizacija Rečnika obezbeđuju njegovu višestruku upotrebljivost i primenljivost među potencijalnim, i stvarnim, korisnicima, pošto može da posluži kao pedagoška, didaktička, obrazovna, edukativna, heuristička, otkrivačka, kognitivna, saznajna, samoučka, autodidaktička, itd., leksikološka alatka, prвobitno baš tako i zamiшljena, s najmanje sedam međupovezanih funkcija, 7 u 1 (izgovor, opet: sedam u jednom), i to kao alatka za: (1) pronalaženje pojmoveva, (2) pronalaženje reči, (3) razlučivanje značenja reči, (4) prevođenje značenja reči, (5) nijansiranje značenja reči, (6) ilustrovanje ponašanja reči, i (7) pružanje uvida u pojmovni sistem – ovde, u dva pojmovna sistema dvaju jezika i (najmanje) dveju kultura.<sup>34</sup>

<sup>33</sup> Detaljnije o leksičkom kontrastiranju videti i: Adamska-Sałaciak 2013; Bugarski 1996; Chesterman 1998; Đorđević 2004; Hartmann 1988; Jaszczołt 2003; Klajn i Piper 2010; Kromann 1990; Krzeszowski 1990; Schnorr 1986; Soelberg 1990.

<sup>34</sup> Predloženi prevodi na engleski: (1) concept finder, (2) word finder, (3) word sense differentiator, (4) word sense translator, (5) word sense refiner, (6) word behaviour exemplifier, i (7) conceptualization insight-afforder.

## 5.4. Leksikografski aspekti organizacije Rečnika

Budući da, koliko je bilo moguće utvrditi, trenutno ne postoji dvojezični rečnik sinonima koji bi bio iskoristiv kao uzor za ovaj rečnik, a ne postoji, takođe koliko se moglo utvrditi, ni teoriji-ski opis ili predložak za njegovo sastavljanje, organizacija ovog rečnika i njegovih delova originalna je tvorevina, nastala, prvo, u skladu s opisima makrostrukture i mikrostrukture savremenih jednojezičnih i dvojezičnih, opštih i specijalizovanih, rečnika u leksikografskim priručnicima, monografijama i člancima; i drugo, u skladu s njihovim realizacijama u nekolikim najaktuelnijim autoritativnim britanskim rečnicima engleskog jezika, posebno *Oxford Dictionary of English*, 3rd edition (Stevenson 2010) i *Bloomsbury English Dictionary*, 2nd edition (Rooney 2004), a još više onim pedagoškim: *Oxford Learner's Thesaurus. A Dictionary of Synonyms* (Lea 2008), *Longman Language Activator*, 2nd edition (Summers 2004), te *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, 9th edition (Deuter, Bradbery i Turnbull 2015), *Longman Dictionary of Contemporary English*, 6th edition (Fox i Combley 2014), *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, 4th edition (McIntosh 2013), i *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*, 2nd edition (Rundell 2007).

Sveukupnu strukturu Rečnika činiće tri dela: Vodič kroz Rečnik, Registar englesko-srpskih sinonima i sam rečnički deo, koji se sastoji iz makrostrukture i mikrostrukture.

(1) VODIČ KROZ REČNIK namenjen je pre svega korisnicima i doneće kratak, ali iscrpan i efektan, pregled njegovih makrostruktturnih i mikrostruktturnih elemenata, s težištem na potonjima: prvo, na ulozi pojedinačnih elemenata u rečničkom članku; drugo, na načinima njihovog razmeštaja i tipografskog prikaza; i treće, i najvažnije, na objašnjavanju i ilustrovanju tipova podataka koje ti mikrostruktturni elementi nude. Glavna svrha Vodiča jeste da korisnicima približi Rečnik, da im tačno predovi što u njemu mogu očekivati, tražiti i naći, i da tako (potencijalne) korisnike (možda čak i) približi Rečniku.

(2) REGISTAR ENGLESKO-SRPSKIH SINONIMA obuhvatiće, alfabetski raspoređene, sve obrađene engleske sinonime, tj. glavne

pododrednice i pododrednice, upućene strelicom na pripadajuće srpske sinonime, tj. glavne odrednice, u čijem se rečničkom članku javljaju. Glavna svrha Registra jeste da korisnicima pruži celovit i zbirni uvid u celokupan skup engleskih i srpskih reči uključenih u Rečnik, ali i da im omogući alternativni, sekundarni, ulaz u Rečnik, gde se polazi od engleskih reči koje dovode do njihovih srpskih prevedenih sinonima.

(3) I na kraju, REČNIČKI DEO pruža detaljnu obradu svih reči koje čine njegovu makrostrukturu, pod kojom se podrazumeva odabir, popis i organizacija odrednica u rečniku (up. Hartmann 2001; Hartmann i James 1998). Makrostrukturu ovog rečnika čini oko 1500 srpskih reči, u trima morfosintaktičkim klasama: glagoli, pridevi i apstraktne imenice. Iz popisa je izostavljena većina konkretnih imenica, pošto one znatno češće potпадaju pod smisalni odnos hiponimije, a ne sinonimije (poput *cipele, čizme, mo-kasine, sandale, patike*, itd., vrsta su *obuće*), i idiomi, pošto oni spadaju u frazeološki segment vokabulara, a ne strogo u leksički.

Svaka makrostruktorna reč nastupa u funkciji GLAVNE ODREDNICE i to je osnovna, semantički prosta, neobeležena i neutralna reč, koja izražava neki opšti pojam, poznat i blizak korisnicima, i koja zastupa određeno semantičko polje, zajedničko srpskom i engleskom jeziku. Kao ustaljeni deo kognitivno-leksičkog znanja korisnika, glavna odrednica ne podleže definisanju i ilustrovanju jer se njen značenje i upotreba podrazumevaju kao datosti. Glavna odrednica ujedno je i preferirani, primarni, ulaz u Rečnik, gde se polazi od opštег pojma izraženog rečju na srpskom, maternjem jeziku korisnika, i ide ka njoj značenjski odgovarajućoj reči na engleskom, tj. GLAVNOJ PODODREDNICI, a onda i ka sinonimima te engleske reči, tj. njenim PODODREDNICAMA.

Za sve glavne odrednice Rečnika daju se ortografski, morfo-sintaktički, semantičko-pragmatički i stilistički podaci, u okviru elemenata rečničkog članka, njegove mikrostrukture, pod kojom se podrazumeva odabir, formulacija i prikaz podataka o odrednicama u rečniku (up. Hartmann 2001; Hartmann i James 1998). Pored pisanih oblika glavne odrednice, mikrostrukturu ovog rečnika čini sedam tipova podataka, odn. rečničkih elemenata

koji ih predstavljaju: Indikator smisla, Oznaka vrste reči, Glavna pododrednica, Pododrednica, Diferencijalna definicija, Prevod i Primeri. Priroda i realizacija svakog rečničkog elementa i njemu pridruženog tipa podatka detaljnije su opisani niže, a pre toga je priložen predložak vizuelne organizacije i prezentacije elemenata tipičnog rečničkog članka, na Ilustraciji 5.

**baciti**, predmet rukom kroz vazduh, *glagol*  
**throw**

Children were throwing stones **at** her window. = *Deca su bacala kamenice **na** njen prozor.*

**toss**

baciti nešto lakim pokretom, nehajno, ležerno; =  
*baciti (lakim pokretom)*  
They tossed a coin to see who'll start. = *Bacili su novčić da vide ko će početi.*

**hurl**

baciti [predmet, tako da...]; = *baciti ([šta i kako])*  
...

**fling**

baciti [predmet, tako da...]; = *baciti ([šta i kako])*  
...

**chuck**

NEFORMALNO, BRITANSKI baciti [predmet, tako da...];  
= *baciti ([šta i kako])*  
...

...

Ilustracija 5: tipovi, organizacija i prezentacija podataka – odrednica *baciti*

- (1) INDIKATOR SMISLA – sažeto i karakteristično određenje na srpskom jeziku značenja glavne odrednice, sa svrhom kontekstualizacije i razdvoznačavanja polisemije njenih značenja, koje se sastoji od niza reči, u funkciji denotatora (ključne reči iz definicije ili opštiji sinonimi date glavne odrednice), i/ili kolokatora (tipični kolokati s kojima se glavna odrednica uobičajeno javlja), i/ili tematizatora (ti-

- pične tematske oblasti u kojima se glavna odrednica najčešće koristi).
- (2) OZNAKA VRSTE REČI – glagol, pridev ili imenica, u čijoj se morfosintaktičkoj klasi nalazi glavna odrednica.
  - (3) GLAVNA PODODREDNICA – osnovna, semantički prosta, neobeležena i neutralna engleska reč, koja značenjski odgovara srpskoj glavnoj odrednici i predvodi sinonimski niz čiji članovi realizuju leksičko polje datog semantičkog polja. Glavna pododrednica, kao više ili manje ustaljeni deo kognitivno-leksičkog znanja korisnika, takođe ne podleže definisanju, nego je njeno značenje samo ilustrovano primerom tipične upotrebe u punoj engleskoj rečenici i njenim prevodom na srpski.
  - (4) PODODREDNICA – engleski sinonim, koji je podređen glavnoj pododrednici i obeleženi član sinonimskog niza u datom leksičkom polju. Leksičko polje spada u kategoriju grozdova, dok engleski sinonimi i njihovi srpski prevodi, svaki u svom jezičkom sistemu, čine hiposinonime ili, preciznije, kohiposinonime.
  - (5) DIFERENCIJALNA DEFINICIJA – jezgrovita i informativna definicija deskriptivnog značenja na srpskom jeziku za svaki engleski sinonim, sačinjena od najbitnijih dijagnostičkih obeležja, s uočljivim semantičkim kontrastom datog sinonima prema značenju osnovne reči. Ispred same definicije, tamo gde je to potrebno, daje se naznaka kolokacionog opsega datog sinonima – glagola s imenicom i/ili prilogom, prideva s imenicom i/ili prilogom, imenice s glagolom i/ili pridevom. Na početku definicije, opet tamo gde je to potrebno, daje se oznaka asocijacije, tj. asocijativnog značenja, datog sinonima – putem asocijativnih obeležja, obično dijalekatskih (poput američki), hronolekatskih (zastarelo), interpersonalnih (neformalno) ili ekspresivnih (uvredljivo).
  - (6) PREVOD – kontekstualno adekvatan prevod na srpski jezik za svaki engleski sinonim, u vidu korespondenata, kada u

cilnjom jeziku postoji odgovarajuća reč, ili ekvivalentna, kada takva reč ne postoji.

- (7) PRIMERI – uzorci upotrebe za svaki engleski sinonim u rečeničnom kontekstu, kojima se ilustruje njegovo tipično ponašanje u gramatičkim strukturama, naročito leksičkim i gramatičkim kolokacijama, tipografski posebno istaknutim. Svaki engleski primer sledi kontekstualno adekvatan prevod na srpski jezik.

## **5.5. Leksikografski aspekti realizacije Rečnika**

Proces realizacije Rečnika sastoji se iz dve uobičajene, međuslovljene komponente – izrade i izvedbe. Prva komponenta, izrada, sledi oprobane leksikografske principe etapne metodologije rada, kada su svi sastavljači angažovani na istoj etapi svog segmenta, tj. raspona, semantičkih polja, saglasno s ranije dogovorenim orientacionim planom rada i podelom posla. U konkretnom slučaju, izrada Rečnika odvija se u sedam etapa (detaljnije o toku i ustrojstvu svake etape govori se u Uputstvu za sastavljače, priloženom u Dodatku):

- 1. ETAPA – semantička i leksička polja: utvrđivanje i odabiranje konačnog broja semantičkih i leksičkih polja,
- 2. ETAPA – glavna odrednica: (a) utvrđivanje najprikladnije osnovne, semantički neutralne, srpske reči koja će biti predstavnik određenog semantičkog polja i njemu pripadajućeg leksičkog polja, te nosilac rečničkog članka u kojem se obrađuju, (b) utvrđivanje indikatora njenog smisla, (c) označavanje njene morfosintaktičke klase,
- 3. ETAPA – glavna pododrednica i pododrednice: (a) utvrđivanje osnovne, semantički neutralne, engleske reči i njenih sinonima, koji realizuju dato leksičko polje, (b) formulisanje diferencijalnih definicija za sve sinonime u datom nizu, s naglaskom na razlikama u odnosu prema osnovnoj engleskoj reči, koje se ispoljavaju kroz dodatne implikacije, i/ili asocijacije, i/ili kolokacije,

- 4. ETAPA – prevodenje: iznalaženje kontekstualno adekvatnih prevoda svih sinonima na srpski jezik, koji su realizovani dvojako – korespondentima (potpunim i delimičnim) i ekvivalentima,
- 5. ETAPA – primeri: odabiranje i prilagođavanje karakterističnih primera tipičnog ponašanja svih sinonima u gramatičkim strukturama engleskog jezika, (b) kontekstualno adekvatno prevodenje tih primera na srpski jezik,
- 6. ETAPA – Registar englesko-srpskih sinonima: sastavljanje Registra, koji čine sve engleske glavne pododrednice i odrednice, upućene na srpske glavne odrednice, u sklopu čijeg su rečničkog članka obrađene, i
- 7. ETAPA – lektura rukopisa: obavljanje brižljive jezičke lekture čitavog teksta.

Izrada Rečnika, od polazne ideje do konačne realizacije, podrazumeva precizno utvrđena, i ispunjena, zaduženja svakog člana autorskog tima. U tom smislu, zaduženja urednika obuhvataju sledeće aktivnosti:

- osmišljavanje i postavljanje teorijskih i metodoloških osnova Rečnika,
- osmišljavanje i sprovođenje metodološke i praktične organizacije i koordinacije procesa sastavljanja Rečnika,
- osmišljavanje i sprovođenje stalnog stručnog osposobljavanja sastavljačkog tima,
- osmišljavanje i pisanje teksta Uputstva za sastavljače,
- odabiranje početnog fonda engleskih semantičkih polja od oko 1500 pojmoveva i pripadajućih reči,
- osmišljavanje i pisanje teksta Vodiča kroz Rečnik, i
- obavljanje završne redakture celokupnog rukopisa Rečnika.

Nasuprot tome, zaduženja sastavljačâ obuhvataju samo dve aktivnosti, ali aktivnosti koje su nezaobilazne i od neprocenjive važnosti za nastanak Rečnika:

- višeslojna englesko-srpska leksikološko-leksikografska obrada odabranih semantičkih i leksičkih polja, i
- korektura svog dela kompjuterski pripremljenog teksta Rečnika.

Kada je reč o izvedbi, drugoj komponenti realizacije Rečnika, zasad postoje dve otvorene tehničke mogućnosti, i jedna i druga privlačna, iako i jedna i druga sa svojim dobrom i manje dobrom stranama. Kao prva, Rečnik bi bio objavljen u obliku štampane knjige, u izdanju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, ukoliko bi se pronašao pouzdan suizdavač, sa širokom distribucijom putem klasičnih i internetskih knjižara. Kao druga mogućnost, Rečnik bi bio objavljen u obliku elektronske knjige, u PDF formatu, prilagođene korišćenju uz pomoć kompjutera, tableta ili mobilnog telefona, u samostalnom izdanju Filozofskog fakulteta i dostupna u njegovoј Digitalnoj biblioteci.

## **5.6. Metodološki aspekti osposobljavanja sastavljačâ**

Na kraju, neophodno je pozabaviti se nesumnjivo najbitnjom etapom sastavljanja svakog ozbiljnog rečnika, pa tako i ovog – stručnim osposobljavanjem sastavljačkog tima, koje njegovim članovima pruža leksikološka i leksikografska teorijska i metodološka znanja i praktične veštine, nužne za što kvalitetniji i efikasniji rad na Rečniku. Ova etapa – ili možda tačnije, nad-etapa, budući da se odvija i pre, i tokom svih etapa procesa sastavljanja Rečnika – smatra se ‘nesumnjivo najbitnjom’ iz više razloga:

- sastavljači odmah na početku stiću jasnu sliku o onome šta rade, šta treba da urade i, posebno važno, kako to nešto treba da ostvare,
- sastavljači ovladavaju potrebnim znanjima i veštinama (mada im, naravno, nisu sva pružena teorijska znanja podjednako nova i nepoznata), i
- sastavljači imaju pred sobom dugoročni orijentacioni plan rada, podeljen u nekoliko, vremenski (rastegljivo) ograničenih ali precizno razrađenih, kratkoročnih etapa i jasnu predstavu o tome koliko svaka od njih (može, ili treba, ili sme da) traje.

Na ovaj način postižu se sledeći ciljevi, ranije postavljeni od urednika i sračunati na izgrađivanje timskog duha:

- bolja uigranost autorskog tima, tj. sastavljačâ i urednika, čime će i njihovi očekivani učinci biti bolji,
- jednoobraznost pristupa sastavljačâ pojedinim etapama rada na Rečniku, čime će kvalitativni i kvantitativni rezultati tog rada biti jednoobrazniji i homogeniji u većoj meri,
- svedenost teorijskih, metodoloških i praktičnih problema i nedoumica sastavljačâ (i urednika) na minimum – što se naročito odnosi na procese formulisanja diferencijalnih definicija i iznalaženja kontekstualno adekvatnih prevoda, dve sasvim izvesno najteže, najosetljivije i najodgovornije, ali istovremeno i najizazovnije, najkreativnije i najzahvalnije delatnosti u stvaranju ovog rečnika – čime će umnogome biti izbegnute moguće nedorečenosti i nejasnosti, a onda i snalaženja i dovijanja sastavljačâ na svoju ruku, i
- veća sigurnost, inovativnost i uspešnost sastavljačâ, čime će se doprineti njihovom (još) većem samopouzdanju, (još) snažnijoj motivaciji i (još) jačoj individualnosti, uprkos tome što je ovo timski rad, ali timski rad u kojem su svi članovi formirane, afirmisane i temeljito pripremljene ličnosti.

Stručno ospozobljavanje ovih ličnosti, i to stalno stručno ospozobljavanje, koje će trajati tokom čitavog procesa sastavljanja Rečnika, sprovodi se u dva osnovna oblika: u sklopu priprema, pre početka samog rada na Rečniku, članovima sastavljačkog tima podeljeno je, za celokupan ovaj projekat fundamentalno značajno, interno Uputstvo za sastavljače, u kojem je u šest celina, korak po korak, iscrpno, ali sažeto, prikazan budući Rečnik, njegovi delovi i etape ostvarenja tih delova. Nakon programatskog uvodnog izlaganja urednika, s dodatnim objašnjenima i obrazloženjima, o sadržaju tog Uputstva vođena je konstruktivna kritička rasprava, u vidu pitanja i odgovora sastavljačâ i urednika, tako da su sporne ili nedovoljno precizno sročene tačke, koliko se moglo zaključiti, razjašnjene na zajedničku korist čitavog tima. Drugi oblik ospozobljavanja, nipošto manje važan od Uputstva, jesu periodični konsultativni timski sastanci, obično pred svaku novu etapu ili nekoliko povezanih etapa, i timska elektronska do-

pisivanja, obično u toku pojedinih etapa, kada sastavljači, a ređe i urednik, pokreću suštinska pitanja vezana za rešavanje konkretnih metodoloških i praktičnih problema, kao što su primena kriterijuma za uključivanje i isključivanje pojedin(ačn)ih sinonima, formulacije pojedin(ačn)ih diferencijalnih definicija ili beleženje prevodnih korespondenata pojedin(ačn)ih sinonima.

Ne treba posebno ni isticati, bez valjane organizacije sastavljanja i sastavljačâ Rečnika, i, što je svakako najznačajnije, bez redovne koordinacije aktivnosti svih sastavljača i urednika, raštrkan rad, u maniru ‘svaka vaška obaška’, sigurno ne bi uradio očekivanim rezultatima i ciljevima postavljenim na početku. Zbog toga se, radi autentičnog i verodostojnijeg uvida čitalaca u okosnicu stalnog stručnog ospozobljavanja sastavljačkog tima ovog rečnika, u Dodatu donosi tekst Uputstva za sastavljače, koje tako prestaje da bude interni dokument učesnikâ ovog projekta i postaje javno dobro svih zainteresovanih čitalaca, među njima i potencijalnih sastavljača i urednika nekih budućih rečnika, i koji može poslužiti kao model kako bi trebalo – ili, možda, kako ne bi trebalo – da izgleda jedan brižljivo razrađen putokaz ka valjano organizovanom radu na konkretnom rečniku.

## **5.7. Dodatak: Uputstvo za sastavljače**

Uputstvo za sastavljače podeljeno je, kako je već rečeno, svim članovima sastavljačkog tima i čini glavno polazište njihovog stalnog stručnog ospozobljavanja pre i tokom procesa sastavljanja Rečnika. U tom smislu, ono je specifično pisano za profesionalne lingviste, angliste po užestručnoj spremi, koji ipak ne raspolažu nužno svim, ili dovoljnim, znanjima i veštinama profesionalnih leksikografa i koje je trebalo što bolje upoznati s prirodom nastajućeg Rečnika, njegovom strukturom i, naročito, etapama njegove realizacije. Zbog svega ovoga, Uputstvo se sastoji iz nekoliko tematskih celina, obrađenih u više različitih odjeljaka:

- projekcija ciljne publike i iz nje proistekli ciljevi Rečnika,
- pregled organizacije makrostrukture i mikrostrukture Rečnika,

- detaljna razrada sedam etapa leksikološko-leksikografske dvojezične obrade sinonima, koja sadrži precizne definicije svih relevantnih stručnih pojmoveva i termina, kao i precizne opise svih postupaka unutar svih sedam etapa, i
- predložak za formalnu i sadržinsku organizaciju tipičnog rečničkog članka – sve ovo, ovako i ovoliko, da bi sastavljači pred sobom imali jasnu ideju o tome šta rade, šta treba da urade i, najvažnije, kako to treba da urade i da se na taj način timski rad učini što homogenijim, sa što manje nesnalaženja, frustracija i neželjenih improvizacija.

Slikovito predstavljeno, suština Uputstva uporediva je sa suštinom recepta za pripremu nekog jela: zna se o kom se i kakvom jelu radi, zna se koji su sastoјci potrebni, a koji su raspoloživi, a tek će se saznati šta treba uraditi, i kako, da bi se od datih sastojaka spravilo dato jelo – recimo, palačinke, koje će, uz to, biti privlačne po svom izgledu, mirisu i, ponajviše, ukusu.

Sledi nekoliko modifikovana verzija izvornog teksta Uputstva, po potrebi popravljana, proširivana ili skraćivana, i tipografski drukčije složena. U pojedinim njegovim delovima javlja se materija koja je tokom ranijeg izlaganja već bila pominjana, više ili manje podrobno, pa bi je zato, od slučaja do slučaja, trebalo shvatiti ili kao rekapitulaciju rečenog, ili kao elaboraciju nedorečenog.

© Tvrtko Prćić, 2016

## *Englesko-srpski kontrastivni rečnik sinonima*

### **Uputstvo za sastavljače**

#### **1. PROFIL REČNIKA**

- ciljna publika Rečnika: prvo, studenti anglistike sa srpskim maternjim jezikom; drugo, prevodioci sa engleskog i sa srpskog jezika, i lingvisti; treće, svi ostali zainteresovani korisnici, počev od završnih razreda osnovne škole nadalje; i četvrti, učenici i studenti srpskog jezika kao stranog

- opšti cilj Rečnika: da korisnici steknu uvid u različite mogućnosti izražavanja određenog opšteg pojma na engleskom i srpskom jeziku
- posebni ciljevi Rečnika: da korisnici sa srpskim maternjim jezikom prošire svoj vokabular engleskog i srpskog jezika, na sledeće načine:
  - novim engleskim sinonimima, tj. rečima kojima se određeni opšti pojmovi mogu izraziti preciznije i/ili živopisnije,
  - tačnim značenjima i značenjskim razlikama između engleskih i srpskih sinonima,
  - kontekstualno adekvatnim prevodima engleskih sinonima na srpski jezik,
  - ilustracijama tipičnog ponašanja engleskih i srpskih sinonima u rečeničnom kontekstu
- ‘kontrastivni’ u naslovu Rečnika implicira tri međupovezana postupka, a samim tim i tri njegove strukturne odlike:
  - međusobno kontrastiranje engleskih sinonima,
  - međusobno kontrastiranje srpskih sinonima,
  - međusobno kontrastiranje srpskih reči s engleskim rečima, da bi se došlo do kontekstualno što adekvatnijih srpskih prevoda za engleske sinonime
- metajezik objašnjavanja reči i pojmoveva: srpski

## 2. ORGANIZACIJA REČNIKA

- leksički sastav Rečnika:
  - opšta, svakodnevna, nespecijalizovana leksika,
  - morfosintaktičke klase glagola, prideva i imenica,
  - u sastav Rečnika *ne* ulazi većina konkretnih imenica i idiomi
- delovi Rečnika:
  - Vodič kroz Rečnik,
  - Registar englesko-srpskih sinonima,
  - rečnički deo

- struktura Vodiča: objašnjenja, potkrepljena primerima, makrostrukturnih i mikrostrukturnih elemenata Rečnika, s naglaskom na ulozi pojedinačnih elemenata mikrostrukture, načinima njihovog razmeštaja i tipografskog prikaza, te tipovima podataka koje ti elementi predstavljaju
- struktura Registra: alfabetски poređani engleski sinonimi, tj. glavne pododrednice i pododrednice, upućeni na srpske glavne odrednice u čijem su rečničkom članku obrađeni
- struktura rečničkog dela objedinjuje njegovu makrostrukturu i mikrostrukturu:
  - makrostruktura se sastoji od glavne odrednice, a to je osnovna (semantički prosta, neobeležena i neutralna) srpska reč, koja izražava neki opšti pojam, poznat i blizak korisnicima, i koja zastupa određeno semantičko polje, zajedničko srpskom i engleskom jeziku; ukupan broj glavnih odrednica: oko 1500; redosled: abecedni,
  - mikrostruktura se sastoji od sedam elemenata, koji pružaju sedam tipova podataka vezanih za glavnu odrednicu: (1) Indikator smisla, (2) Oznaka vrste reči, (3) Glavna odrednica, (4) Glavna pododrednica, (5) Pododrednica, (6) Diferencijalna definicija, (7) Prevod, i (8) Primeri

### 3. ETAPE LEKSIKOLOŠKO-LEKSIKOGRAFSKE OBRADE

1. etapa – semantička i leksička polja:

- dopuniti postojeća semantička polja novim, koja su izostala iz početnog fonda, a mogla bi biti važna i/ili korisna
  - izvor: *Oxford Learner's Thesaurus. A Dictionary of Synonyms* (OLT; Lea 2008)
  - postupak:
    - proći kroz sve odrednice, u levom polju na ekranu, u okviru slovnog opsega dodeljenog svakom sastavljaču,
    - tekst s odabranim sinonimskim nizom selektovati mišem,
    - tekst kopirati klikom na ikonicu ‘Copy to the clipboard’, gore desno,

- tekst preneti u *Word* dokument pritiskom na CTRL + V,
- obrisati donji red, koji sadrži naznaku OUP autorskog prava,
- ako odabrani niz spada u neki drugi slovni opseg, taj paragraf proslediti njegovom sastavljaču
- ukloniti iz sastava leksičkih polja, odn. sinonimskih nizova, idiome i reči koje su suviše uskostručne ili specijalizovane, ili se iz nekog drugog opravданog razloga mogu izostaviti

2. etapa – glavna odrednica:

- utvrditi najprikladniju osnovnu (semantički prostu, neobeleženu i neutralnu) srpsku reč koja će predstavljati određeno semantičko polje i ujedno biti glavna odrednica, i koja se u OLT javlja na engleskom jeziku kao prva u pripadajućem sinonimskom nizu
  - izvori:
    - *Standardni englesko-srpski rečnik* (Hlebec 2012), *Enciklopediski englesko-srpskohrvatski rečnik*, 1-2 (Ristić, i dr. 1956)
  - odrediti za svaku glavnu odrednicu efektan indikator smisla na srpskom jeziku, čiji je cilj kontekstualizacija i razdvoznačavanje njenog polisemnog značenja
    - izvori:
      - primarni – *Rečnik srpskoga jezika* (Nikolić 2011),
      - sekundarni – *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, 1-6 (1967-1978)
    - postupak: polazeći od sopstvene procene prikladnosti, formulisati indikator smisla, u vidu sažetog i karakterističnog određenja, sastavljenog od niza ključnih reči, ne manje od 2 i ne više od 6, u funkciji denotatora, i/ili kolokatora, i/ili tematizatora (up. Prćić 2002a, 2011a: Pogl. 19)
  - označiti vrstu reči glavne odrednice na srpskom jeziku
    - postupak: u skladu s pripadnošću određenoj morfosintaktičkoj klasi, svaku glavnu odrednicu obeležiti na srpskom jeziku kao glagol, pridev ili imenicu

3. etapa – glavna pododrednica i pododrednice:

- utvrditi osnovnu (semantički prostu, neobeleženu i neutralnu) englesku reč, koja će biti nosilac određenog leksičkog polja i ujedno glavna pododrednica, a zatim utvrditi i njoj podređeni sinonimski niz, čiji članovi realizuju dato leksičko polje i ujedno su njene pododrednice
  - izvor:
    - OLT
  - postupak:
    - polazeći od postavljenih kriterijuma za uključivanje reči u leksički sastav Rečnika, pažljivo odabratи glavnu pododrednicu i njene pododrednice, odn. engleske sinonime koji će se naći u svakom od ranije ustanovljenih leksičkih polja,
    - ukupan broj sinonima: najmanje 3, najviše 10, izuzetno 12,
    - redosled sinonima: prema redosledu u OLT i, važnije, prema stepenu značenjske bliskosti s osnovnom rečju, kao nosiocem datog leksičkog polja
- utvrditi ključna deskriptivna i asocijativna značenja svih engleskih sinonima u datom sinonimskom nizu, u odnosu prema značenju osnovne reči, s naglaskom na međusobnim značenjskim razlikama, koje se ispoljavaju kroz dodatne implikacije, i/ili asocijacije, i/ili kolokacije (up. Prćić 2016a: Pogl. 4, 7)
  - izvori:
    - primarni – OLT,
    - sekundarni – *Longman Language Activator* (Summers 2004),
    - tercijarni – studentski i drugi rečnici engleskog jezika, uključujući i elektronske rečnike *WordWeb* i *TheSage*, proistekle iz projekta *WordNet*<sup>35</sup>

---

<sup>35</sup> – OALD:

<http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>,

– LDOCE:

<http://www.ldoceonline.com/>,

– CALD:

<http://dictionary.cambridge.org/>,

- postupak: polazeći od značenja osnovne reči, utvrditi ključna deskriptivna i asocijativna obeležja koja uspostavljaju značenjske razlike između nje i njenih sinonima u datom leksičkom polju
- polazeći od značenja osnovne reči, koje je presuponirano, pa stoga ne podleže definisanju, za sve njene engleske sinonime formulisati diferencijalne definicije na srpskom jeziku
  - izvori: kao gore
  - postupak:
    - na temelju definicija u OLT i drugim izvorima, izvesti i formulisati sopstvenu jezgrovitu i informativnu definiciju značenja svakog sinonima, u kontrastu prema značenju osnovne reči, kojom svaka definicija treba da počinje,
    - ako je potrebno, na početku definicije uneti asocijativna obeležja datog sinonima, prikazana MALIM VER-ZALOM,
    - ako je potrebno, neposredno ispred definicije uključiti podatak o kolokacionom opsegu datog sinonima, prikazan (u zagradi),
    - ne prevoditi nepromenjeno i nekritički izvorne definicije u OLT i drugim izvorima
- u svim formulacijama na srpskom jeziku, koje obuhvataju srpske glavne odrednice, indikatore smisla, diferencijalne definicije i prevode, voditi računa o morfosintaktičkim i semantičkim obilježjima.

---

– MED:

<http://www.macmillandictionary.com/>,

– Oxford:

<http://www.oxforddictionaries.com/>,

– Merriam-Webster:

<http://www.merriam-webster.com/>,

– American Heritage:

<https://ahdictionary.com/>,

– WordWeb:

<http://wordweb.info/free/>,

– TheSage:

<http://www.sequencepublishing.com/1/thesage.html>.

tičkim specifičnostima sve tri vrste reči, a kao njihove oblike navođenja dosledno koristiti sledeće:

- glagoli se navode u obliku infinitiva, u svršenom vidu, poput *baciti*, kojim se implicira i nesvršeni vid, osim ukoliko se konkretno značenje izražava samo kroz nesvršeni vid, poput *pevati*, ili ukoliko između svršenog i nesvršenog vida postoji značajna razlika, poput *položiti* (*ispit*) na suprot *polagati* (*ispit*),
- pridevi se navode u obliku nominativa jednine muškog roda, u neodređenom vidu, poput *brz*, osim ukoliko se konkretni pridevi, posebno onaj izvedeni sufiksom *-an*, javljaju, uvek ili češće, u određenom vidu, obeleženom uglavnom sufiksom *-ni*, poput *glasni*,
- imenice se navode u obliku nominativa jednine, poput *lubav*, osim ukoliko se konkretno značenje izražava samo kroz množinu, poput *dokazi*

#### 4. etapa – prevodenje sinonima:

- za svaki engleski sinonim utvrditi kontekstualno adekvatan prevod na srpski jezik, koji može biti realizovan ili kao korespondent, ili kao ekvivalent
  - izvori:
    - primarni – *Standardni englesko-srpski rečnik*, *Enciklopediski englesko-srpskohrvatski rečnik*, 1-2,
    - sekundarni – *Rečnik sinonima* (Ćosić, i dr. 2008), *Sinonimi i srođne reči srpskohrvatskoga jezika* (Lalević 1974), *Sistematski rečnik srpskohrvatskoga jezika* (Jovanović i Atanacković 1980), *Rječnik sinonima hrvatskoga jezika* (Šarić i Wittschen 2008),
    - tercijarni – *Rečnik srpskoga jezika*, *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, 1-6, *Rječnička baza Hrvatskog jezičnog portala*<sup>36</sup>
  - postupak:
    - kontrastiranjem engleskih i srpskih deskriptivnih značenja iznaći kontekstualno što adekvatnije unosive

<sup>36</sup> Rječnička baza: <http://hjp.znanje.hr/>.

prevode na srpski jezik, koji se direktno mogu uneti u određeni tekst, a opisnim, tj. perifrastičnim, prevedima pribegavati samo ako su nezaobilazni, kao kod nekih prideva, posebno participskih, koji zahtevaju formulaciju ‘(koji...)’ (up. Prćić 2011a: Pogl. 19),

- prevodi se mogu javiti u tri oblika (up. Prćić 2011a: Pogl. 13, 2015a):
  - potpuni korespondent, kada se značenja engleske i srpske reči više ili manje podudaraju, deskriptivno i asocijativno,
  - delimični korespondent, kada se značenja engleske i srpske reči manje ili više razlikuju, zbog hiposemantizacije ili hipersemantizacije srpske reči, što iziskuje kompenzatorne komentare u zagradi, ispred i/ili iza samog prevoda, kao pretkomentare i postkomentare,
  - ekvivalent, kada postoji leksička i/ili pojmovna praznina, pa se podudarnost značenja u prevodu obično postiže premodifikovanim ili postmodifikovanim hiperonomom na srpskom jeziku
- posebnu pažnju posvetiti sledećim pojedinostima:
  - moguća stilistička obeleženost korespondenata ili ekvivalenata, koji stoga nisu kontekstualno adekvatni prevodi, poput neformalnih, žargonskih, zastarelih, regionalnih i drugih stilistički obeleženih reči iz srpskohrvatskog dijasistema,
  - reči stranog porekla, uključujući i anglicizme, ne izbegavati kao potencijalne prevode, ali prednost davati domaćim rečima, dok one stranog porekla tretirati kao njihove sinonime, ukoliko su im deskriptivna i asocijativna značenja dovoljno podudarna,
  - fenomen lažne parnosti između značenja engleskih i srpskih reči istog ili sličnog grafološkog oblika (up. Prćić 2012b)

- broj ponuđenih prevoda: ne više od 2 za svaki engleski sinonim, navedenih po redosledu procenjene kontekstualne adekvatnosti

**5. etapa – primeri:**

- odabrati dobre i efektne primere upotrebe u punoj rečenici svake engleske osnovne reči i njenih sinonima
  - izvori:
    - primarni – OLT,
    - sekundarni – studentski rečnici engleskog jezika,
    - tercijarni – *British National Corpus (BNC)*<sup>37</sup>
  - postupak:
    - birati primere tako da odražavaju tipično ponašanje datog engleskog sinonima u gramatičkim strukturama, s naglaskom na leksičkim i gramatičkim kolokacijama, koje će tipografski posebno biti istaknute polucrnim sloganom,
    - ne prepisivati primere nepromjenjeno, nego uvek uz skraćivanja i modifikacije perifernih, zamenljivih, elemenata,
    - broj ponuđenih primera: 1 za svaki engleski sinonim, osim ukoliko se dati sinonim javlja u više bitnih struktura, kada se navodi više primera, jedan ispod drugog
- sve odabранe i prilagođene primere kontekstualno adekvatno prevesti na srpski jezik
  - izvori:
    - *Standardni englesko-srpski rečnik, Enciklopediski englesko-srpskohrvatski rečnik, 1-2*

**6. etapa – Registar englesko-srpskih sinonima:**

- sastaviti i urediti spisak reči za Registar
  - postupak:
    - izvući sve engleske reči, tj. glavne pododrednice i pododrednice, i nadređene im srpske reči, tj. glavne odrednice,

---

<sup>37</sup> BNC: <http://corpus.byu.edu/bnc/>.

- engleske glavne pododrednice formatirati kao **Times, bold,10**, pododrednice kao Times,10, a srpske glavne odrednice kao *Times,italic,10*,
- automatski alfabetizovati prikupljene reči,
- znakom ‘>’ uputiti engleske reči na one srpske reči u čijem se rečničkom članku javljaju,
- srpske reči, u čijem se članku pojedine engleske reči takođe javljaju, ali u drugom značenju, redati abecedno i odvajati ih znakovima ‘, >’

#### 7. etapa – lektura rukopisa:

- izvršiti brižljivu završnu lekturu rukopisa, s posebnom pažnjom usmerenom na sledeće pojedinosti:
  - činjenična tačnost i stilska ujednačenost indikatorâ smisla, definicija i prevodâ,
  - pravila i principi srpskog Pravopisa, gramatike i upotrebe,
  - mogući slovni i ostali previdi

sve etape:

- nipošto se ne povoditi samo za sopstvenim neproverenim znanjem i mišljenjem u pogledu značenjâ engleskih i srpskih reči, indikatorâ smisla i definicija, prevodâ engleskih reči na srpski jezik, te srpskog Pravopisa, gramatike i upotrebe, nego sve nedoumice redovno, dosledno i pažljivo proveravati u gorepreporučenim priručnicima, kao i u sledećima: *Pravopis srpskoga jezika* (Pešikan, Jerković i Pižurica 2017), *Normalitivna gramatika srpskog jezika* (Piper i Klajn 2014) i *Rečnik jezičkih nedoumica* (Klajn 2011a)

#### 4. PREDLOŽAK TIPOGRAFIJE U REČNIČKOM ČLANKU

##### ***glavna odrednica***

**[Arial,bold,italic,14,plavo]**, indikator

smisla [Times,12], vrsta reči [*Times,italic,12*]

##### ***glavna pododrednica [Arial,bold,12,plavo]***

engleski primer u rečenici [Times,11], s **istaknutom**  
[Times,bold,11] strukturom = *srpski prevod*  
*primera* [Times,italic,11], s **istaknutom**  
[Times,italic,bold,11] strukturom

### **pododrednica [Arial,bold,12,plavo]**

ASOCIJACIJA [TIMES,SMALLCAPS,12]  
(kolokacioni opseg) diferencijalna  
definicija [Times,12]; = *prevod 1, prevod 2*  
[Times,italic,12]  
engleski primer u rečenici [Times,11], s  
**istaknutom** [Times,bold,11] strukturom  
= *srpski prevod primera* [Times,italic,11], s  
**istaknutom** [Times,italic,bold,11] strukturom

...

- u rukopisu tekst ne treba pretvarati u plavu boju, jer će to biti urađeno automatski u kompjuterskoj pripremi

## 5. FORMALNO-TEHNIČKE POJEDINOSTI

- rukopis se priprema u programu *Word* za *Microsoft Windows*; format fajla: DOC; format strane: A4
- očekivano vreme realizacije Rečnika: počev od proleća 2016. godine do predaje rukopisa na kompjutersku pripremu, najviše 3 godine
- očekivana godina objavlјivanja Rečnika: najkasnije 2020.
- izdavač Rečnika:
  - ako bude u štampanom obliku – Filozofski fakultet, Novi Sad, u suzdržavštu s nekim pouzdanim izdavačem, koji raspolože širokom distribucijom putem klasičnih i internetskih knjižara,
  - ako bude u elektronskom obliku, u PDF formatu – Filozofski fakultet, pri čemu će fajl biti besplatno dostupan preko fakultetske Digitalne biblioteke

- svi sastavljači su slobodni i dobrodošli da pripremaju saopštenja i radove, samostalne i/ili koautorske, iz sopstvenog delo-kruga, pri čemu urednik planira sledeća saopštenja i radove:
  - početno saopštenje i rad „*Englesko-srpski kontrastivni rečnik sinonima*: leksikološki i leksikografski principi organizacije”, za projekatsku konferenciju i tematski zbornik radova (ovo poglavlje, i rad iz kojeg je ono proisteklo, proširena su štampana verzija tog saopštenja),
  - završno saopštenje i rad, u koautorstvu sa svim sastavljačima, pod naslovom „Kako smo radili *Englesko-srpski kontrastivni rečnik sinonima*: pogled iznutra i izbliza”, i
  - kritički i samokritički osvrt na teoriju, metodologiju i praksu leksikografskog procesa, od njegovog početka do kraja, u koautorstvu sa svim sastavljačima, pod naslovom “Compiling a bilingual dictionary of English synonyms: problems addressed and solutions provided”, koji će biti ponuđen u časopis *International Journal of Lexicography* ili *Lexikos*, oba (trenutno) vrednovana na Clarivate Analytics listi kao M23.

## **6. Rečnik novijih anglicizama**

*Du ju speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama* (Vasić, Prćić i Nejgebauer 2001) rađen je između 1998. i 2000. godine, na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Sadrži 950 odrednica, anglicizama koji su se u većoj ili manjoj meri ustalili u srpskom jeziku tokom prethodnih tridesetak godina i koji su odabrani iz korpusa, specijalno napravljenog za potrebe ovog projekta, uglavnom od izvora iz dnevne i nedeljne štampe. Idejni tvorac Rečnika je Vera Vasić, a autori Vera Vasić, Tvrtnko Prćić i Gordana Nejgebauer, u saradnji s Ljiljanom Subotić (akcentovanje odrednica), devet postdiplomki i postdiplomaca s Katedre za srpski jezik i lingvistiku, i Katedre za engleski jezik i književnost (priključanje materijala za korpus), i Mladenom Mozetićem (kompjuterska priprema).

Godine 2011, deset godina posle objavlјivanja Rečnika, s bezbednog vremenskog odstojanja od čitave jedne decenije, moguće je oceniti, i objektivno i subjektivno, njegove neposredne i posredne učinke na ciljnu publiku u domaćoj jezičkoj, lingvističkoj i kulturnoj sredini. U tom smislu, ovo poglavlje predstavlja kritičku i samokritičku analizu postignuća *Rečnika novijih anglicizama*, onako kako ih je video, čuo i doživeo njen koautor.

Treba naglasiti da se ovde neće govoriti o praktičnim i teorijsko-metodološkim aspektima pripremanja *Rečnika novijih anglicizama*, nego samo o postignućima gotovog leksikografskog dela – detaljan opis procesa nastajanja Rečnika, od ideje, preko planiranja, do realizacije, razložen na 25 problema s kojima su autori bili suočeni i rešenja koja su predložili i sproveli, ponuđen je u Prćić 2012a.

## **6.1. Nameravani i ostvareni ciljevi autorâ**

Tokom pripremne faze, autori su neformalno postavili šest početnih ciljeva koje su izradom Rečnika nameravali da postignu i koji se ovde, sada već formalno uobličeni, navode u opadajućem redosledu prvenstva (up. Prćić 2012a):

- KOMUNIKATIVNI, I UJEDNO GLAVNI, CILJ: pomoći čitaocima da ispravno razumeju i dosledno koriste novije anglicizme u srpskom jeziku, uključivanjem praktičnih podataka o njihovoj formi, funkciji, sadržini i upotrebi, ali i teorijski relevantnih podataka o izvornim oblicima anglicizama, načinima njihove adaptacije i stepenu njihove integrisanoosti u srpski jezik. Ovaj cilj može se smatrati delimično ostvarenim.
- DESKRIPTIVNI CILJ: sveobuhvatno predstaviti upotrebu novijih anglicizama u današnjem srpskom jeziku, kodifikacijom njihove primarne i sekundarne adaptacije na grafološkom, fonološkom, morfosintaktičkom, semantičko-pragmatičkom i stilističkom nivou, u skladu s teorijskim i metodološkim principima savremene kontaktne i kontrastivne lingvistike (up. Chesterton 2008; Đorđević 2004; Filipović 1986; Krzeszowski 1990). Ovaj cilj može se smatrati ostvarenim.
- DESKRIPTIVNO-PRESKRIPTIVNI CILJ: osmisliti semantičko-pragmatički motivisanu skalu opravdanosti novijih anglicizama u srpskom jeziku. Ovaj cilj može se smatrati ostvarenim.
- PRESKRIPTIVNI CILJ: razraditi preporuke za upotrebu novijih anglicizama u srpskom jeziku, u slučajevima kada postoje varijacije ili pogrešne upotrebe, naročito u pisanju. Ovaj cilj može se smatrati ostvarenim.
- LEKSIKOGRAFSKI CILJ: prikazati podatke na efektan i prema čitaocima predusretljiv način, u skladu s tendencijama savremene leksikografije, koje se najviše očituju u britanskim pedagoškim rečnicima engleskog jezika (u to vreme naročito Crowther 1995; Procter 1995; Summers 1995). Ovaj cilj može se smatrati ostvarenim.

- SOCIOLINGVISTIČKI CILJ: podići svest kod korisnika srpskog jezika o anglicizmima u sopstvenom jeziku i kulturi, i izgraditi njihov odgovorniji stav prema nekritičkoj i nedoslednoj upotrebi novijih anglicizama. Ovaj cilj može se smatrati u potpunosti neostvarenim.

Kao što se može pretpostaviti, razlozi zbog kojih su dva cilja, prvi i poslednji, ostala nepotpuno ostvarena odn. potpuno neostvarena izlaze izvan polja odgovornosti autorâ i treba ih tražiti drugde – oni su u prvom redu posledica naše kulturno-obrazovne klime, zapuštene jezičke kulture i odsustva rečničke kulture, o kojima će biti više reči kasnije.

Pored ovih šest ciljeva, autori su imali još jedan, potajno priželjkivani, leksikografski cilj, a to je da ovim Rečnikom podstaknu izradu sličnih specijalizovanih i terminoloških rečnika manjeg i srednjeg obima. Taj cilj delimično je ostvaren, zahvaljujući leksikografskim istraživanjima nekih naših postdiplomskih i doktorskih studentkinja i studenata, koja će biti pomenuta u sledećem odeljku.

Ovako zamišljen i realizovan, Rečnik, bez sumnje, ima i svoje jače, i svoje slabije strane (up. Prćić 2012a). Posmatrano iz kritičkog ugla koautora kao korisnika, ali i iz samokritičkog ugla koautora, među prednostima Rečnika nalaze se sledeće njegove odlike:

- ponuđena prva sveobuhvatna, deskriptivna i preskriptivna, leksikografska kodifikacija novijih anglicizama u srpskom jeziku, na nivou pisanja, izgovora, oblikâ, značenja i upotrebe,
- razvijen i primenjen lingvistički zasnovan, jednostavan i lako naučljiv sistem pravilâ i preporukâ za standardizованo pisanje anglicizama, u funkciji kako reči tako i akronima, u srpskom jeziku,<sup>38</sup>

<sup>38</sup> Iako je prilog bio tražen i dostavljen (a pripremljen prema Prćić 2002a, 2011a: Pogl. 17), predložena rešenja nisu ušla u novi *Pravopis srpskoga jezika* (Pešikan, Jerković i Pižurica 2017), bez obrazloženja takve odluke. Tako ovaj danas verovatno najšarolikije pisani sloj leksičke srpskog jezika, kojim dominira proizvoljna transkripcija izmešana s proizvoljnim engleskim originalima i proizvoljnim srpsko-engleskim hibridima, i dalje ostaje zvanično nenormiran i prepušten stihiji svakodnevne prakse.

- lansirana reč ‘anglosrpski’, kao polušaljiv naziv za tada nastajući hibridni srpsko-engleski „jezik” ili, tačnije, sociolekt, koji se u međuvremenu u zainteresovanoj akademskoj zajednici ustalio kao stručni termin, kao što se i sam „jezik” ustalio u čitavom našem društvu i kulturi, dok je, u engleskom obliku ‘Angloserbian’, predložen i obrazložen zainteresovanoj inostranoj stručnoj javnosti (up. Prćić 2003, 2004a, 2008a, 2011b, 2012a, 2014a, 2014b),<sup>39</sup>
- uvedene leksikografske inovacije, naročito u domenima mikrostrukture, u vidu novih tipova ponuđenih podataka (Neprihvatljivi pravopisni oblici, Izvorni oblici i njihova adaptacija u srpskom jeziku i Indeks integrisanosti u srpski jezik) i grafičke opreme, u vidu višeparagrafske strukture rečničkog članka i dvobojne, crne i tamnocrvene, štampe.

S druge strane, kao nedostaci Rečnika uočavaju se dva njegova obeležja:

- mnogo, možda čak i premnogo, tipova uključenih podataka, s velikim brojem upotrebljenih skraćenica i simbola, što prosečnom čitaocu, koji često želi da sazna samo značenje reči, može delovati zbumujuće i odbojno – iako svesni ove mogućnosti, autori su zadržali celokupan repertoar planiranih podataka, kako bi izašli u susret najširem krugu potencijalnih čitalaca,
- korpus na kome je Rečnik zasnovan trebalo je da bude opsežniji i raznovrsniji, da bi potpunije odražavao raznolikost stilova i registara srpskog jezika.

---

<sup>39</sup> Naučnog poštenja radi, treba reći da autorstvo reči ‘anglosrpski’ pripada svim troma autorima Rečnika, a ne samo njegovom koautoru, kako se pogrešno uvrežilo. Manje je poznato da je istu reč, otprilike u isto vreme, u jednom svom radu upotrebila i M. Jocić (2000). S obzirom na okolnost da u datom trenutku nijedna strana nije znala za novoskovana reč one druge, očigledno je posredi nezavisno autorstvo ove reči, ali je zato autorsko pravo nesporno zajedničko i ravnopravno.

## **6.2. Učinci Rečnika u našoj lingvistici**

Pod ovim naslovom podrazumevaju se teorijsko-metodološka i praktična istraživanja iz lingvistike – specifično, iz oblasti kontaktne i kontrastivne lingvistike, koja su neposredno ili posredno bila podstaknuta Rečnikom i koje je moguće podeliti u tri grupe. Prvu čine istraživanja samih autora, pri čemu je ova materija, kako izgleda, najviše zainteresovala i motivisala koautora i urodila serijom tematski povezanih radova, sada objedinjenih u knjizi *Engleski u srpskom* (Prćić 2011a; prvo izdanje, 2005), kao i kasnijima (Prćić 2008a, 2008b, 2011b, 2012a, 2012b, 2013, 2014a, 2014b, 2015a). U tim radovima ponuđene su i izvesne teorijsko-metodološke i terminološke inovacije, od kojih se najbitnijima mogu smatrati sledeće (up. Prćić 2012a):

- tipologija anglicizama u srpskom jeziku, zasnovana na četiri međuslovljene dimenzije (vrsta, nastanak, opravdanost, status), na čijem se secištu može odrediti mesto svakog novijeg ili ustaljenog anglicizma (up. Prćić 2011a: Pogl. 10),
- tipologija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku i odnosâ između postojećih domaćih i odomaćenih reči prema njima sinonimnim anglicizmima (up. Prćić 2011a: Pogl. 11),
- distinkcija između ANGLICIZMA kao pozajmljenog elementa i INGLIŠIZMA kao stranog elementa, kod koga proces adaptacije sistemu srpskog jezika nije ni počeo (up. Prćić 2012a, 2014a, 2015a),
- kritički prikaz nastanka i ispoljavanja anglosrpskog na nivou pisanja, izgovora, morfosintakse, semantike, pragmatike i stilistike (up. Prćić 2011a: Pogl. 5-7),
- opis novog sociolingvističkog statusa engleskog kao odomaćenog stranog jezika (uz već poznate statuse prvog, drugog i stranog jezika), i njegovih globalnih implikacija (up. Prćić 2003, 2004a, 2008a, 2011a: Pogl. 2, 2011b, 2012a, 2014a, 2014b),

- predlog za ustanovljavanje kontaktne jezičke kulture, a zatim kontaktnojezičke kompetencije, nove poddiscipline primenjene lingvistike, s izraženom pedagoškom komponentom, koja bi kombinovala potrebne elemente kontaktne i kontrastivne lingvistike, i jezičkog planiranja, i bavila se standardizacijom, primenjivanjem i osmišljenim negovanjem pravilâ i preporukâ za doslednu upotrebu reči i imena iz engleskog jezika u maternjim jezicima primaočima, na ortografskom, fonološkom, morfosintaktičkom, semantičko-pragmatičkom i stilističkom nivou (up. Prćić 2011a: Pogl. 15, 2013, 2014a), i
- predlog za objedinjavanje kontaktne i kontrastivne lingvistike vezane za izučavanje engleskog kao odomaćenog stranog jezika u kontaktno-kontrastivnu lingvistiku (up. Prćić 2015a).

Drugu grupu istraživanja čine kratkoročni i dugoročni, postdiplomski i doktorski, projekti rađeni na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, kojima su rukovodili, i rukovode, V. Vasić i T. Prćić. U tim projektima, isuviše brojnim da bi ovde bili pojedinačno pobrojani, obrađena je upotreba anglicizama u srpskom jeziku i njihova adaptacija na svim nivoima, u registrima i terminologijama računarstva, interneta i mobilnih komunikacija, ekonomije, finansija, bankarstva, reklamiranja, nauke, medicine, sporta, mode, zabave, turizma i drugim.<sup>40</sup> No, po značaju teme, teorijsko-metodološkog pristupa i dobijenih rezultata, među dugoročnim projektima izdvajaju se dva – jedna magistarska teza (Panić 2006) i iz nje proistekla knjiga *Koliko razumemo nove anglicizme* (Panić Kavgić 2006), u kojoj je, uz pomoć opsežne ankete, dokazano slabo, a često i nikakvo, razumevanje anglicizama s kojima se obrazovani govornici srpskog jezika svakodnevno susreću, i jedna doktorska disertacija (Milić 2011a) i iz nje proistekla knjiga

---

<sup>40</sup> Iscrpna bibliografija publikacija o anglicizmima u jezicima sveta, uključujući i srpski, i pomenuta domaća istraživanja, koju održava i objavljuje Globalna mreža bazâ podataka o anglicizmima (eng. *Global Anglicism Database Network; GLAD*), dostupna je na adresi: <https://www.nhh.no/en/research-centres/global-anglicism-database-network/publications/>.

*Anglicizmi kao sinonimi u srpskom jeziku* (Milić 2013), u kojoj je, uz pomoć obimnog reprezentativnog korpusa, potvrđena, ali i dopunjena, postojeća tipologija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku (up. Prćić 2011a: Pogl. 11). Od kratkoročnih projekata ističe se najnovija analiza „Engleski u Novom Sadu“ (Gajšin, Panić Kavgić i Kavgić 2011), u kojoj je kritički opisana upotreba engleskog jezika u nazivima firmi i lokala, na javnim natpisima i u reklamnim materijalima na koje se nailazi po Novom Sadu.

Što se tiče ranije pomenutog potajno priželjkivanog leksikografskog cilja autorâ Rečnika, da svojim primerom podstaknu izradu sličnih specijalizovanih i terminoloških rečnika manjeg i srednjeg obima, on je delimično ostvaren u onim specijalističkim, masterskim, magistarskim i doktorskim istraživanjima koja sadrže rečničku komponentu, a neka od njih objavljena su i kao zasebni rečnici. Zbog značaja u domaćoj leksikografiji, sva ona zaslužuju da budu navedena (abecednim redosledom prezimenâ autorki i autora): Dražić 2008, 2014a; Kolarić 2010; Krimer Gaborović 2011; Halas 2014; Lalić Krstin 2016; Lazović 2009; Milić 2004, 2006, 2011a; Milićević Matić 2010; Németh Konc 2010; Obradović 2013a; Orčić 2003; Ružićić 2003a, 2003b; Simić 2008; Stojičić 2003, 2006a; Široki 2010. S pravom treba očekivati da će ovakvih, i sličnih, projekata na Fakultetu biti i u budućnosti.

I treću grupu po redu, ali ne i po važnosti, čine nezavisna istraživanja drugih autora, od kojih pažnju privlače tri skorašnje studije: dve su o pragmatičkim anglicizmima, tj. doslovno prevedenim diskursnim formulama iz engleskog jezika i njihovim upotrebama u srpskom (Mišić Ilić i Lopičić 2011; Mišić Ilić 2017), a treća donosi analizu formalnih i sadržinskih sličnosti i razlika između anglosrpskog i sergliša, dva, inače dobro prepoznata i valjano terminološki i suštinski razgraničena, nova varijeteta srpskog jezika nastala pod uticajem engleskog – onaj prvi u Srbiji, a onaj drugi među srpskom dijasporom u anglofonim zemljama (Mišić Ilić 2011). Ova terminološka i suštinska dvojnost detaljno je obrađena u doktorskoj disertaciji *Serbliš kao hibridni jezik među srpskom dijasporom u Kanadi. Svojstva i upotreba* (Damjanovski 2016), na materijalu autentične upotrebe govornog i

pisanog jezika, i odgovora ispitanika u iscpnom kombinovanom pisanom i usmenom upitniku.

Iz ovde ponuđenog sažetog pregleda očito je da su učinci Rečnika u našoj kontaktnoj i kontrastivnoj lingvistici impresivni – i kvantitativno, i kvalitativno. Mora se naglasiti da nema mnogo jezikâ koji se mogu pohvaliti ovolikom širinom i dubinom svojih istraživanja u ovoj oblasti. U svim navedenim radovima istražen je i obrađen velik broj tema, i u svojoj ukupnosti oni čine krupan doprinos celovitom sagledavanju englesko-srpskih jezičkih kontakata, ali ništa manji i domaćoj, a u nekim svojim aspektima i opštoj, kontaktnej i kontrastivnoj lingvistici. Naravno, neistraženih i neobrađenih tema ima još, a biće ih i dalje, kao što će biti istraživača voljnih i motivisanih da se s njima uhvate ukoštac.

### **6.3. Učinci Rečnika u našoj jezičkoj praksi**

Pod ovim naslovom podrazumeva se uloga koju je Rečnik odigrao u boljem pasivnom i aktivnom snalaženju čitalaca s anglicizmima u svakodnevnoj komunikaciji, te podizanju svesti i izgrađivanju odgovornijeg stava prema njima, što su bili početni ciljevi, prvi i poslednji – kako se jasno pokazalo, iluzorni i idealistički, ako ne i uzaludni. Ni najmanje neočekivano, ti učinci su krajnje ograničeni, gotovo nikakvi. Rečnik je široj publici, kojoj je prvenstveno namenjen, ostao nepoznat, mada je neočekivano dobro bio primljen i u zainteresovanoj akademskoj javnosti (up. Bugarski 2002; Lalić 2002; Pižurica 2002), i u zainteresovanim medijima, u novinskim, televizijskim i radio osvrtima. Uprkos tome, u proteklim godinama anglicizacija ili, tačnije, samoanglicizacija srpskog jezika i kulture sve je snažnija. Anglosrpski, tada tek neformalno najavljen, sada se već nepovratno učvrstio i sve nesputanije i nezaustavljivije jača i buja u svim oblastima i na svim nivoima, ne samo zbog nekontrolisanog priliva anglicizma, nego, još više, zbog manje očiglednih, ali i te kako zastupljenih, pojava: ustaljivanja doslovno prevedenih reči, sintagmi i čitavih rečenica iz engleskog jezika, ostavljanja pisanih anglicizama u engleskom originalu, pisanja velikog početnog slova u svim

članovima višečlanih naziva i naslova, pisanja decimalne tačke, master studija, master studenata i master radova, šamponâ dva u jedan i kafâ tri u jedan, a jezičkog znanja, interesovanja i odgovornosti nula u jedan. Ovo jačanje i bujanje ne potpomažu samo nadriprevodioci, nedoučeni mediji, jezički nepripremljeni stručnjaci, nego i deo lingvističkih profesionalaca, koji su, na njihovu sramotu, potpuno ravnodušni prema našoj svakodnevnoj jezičkoj praksi i ogrešenjima, svojim i tuđim, o jezičku normu, ne samo onu vezanu za upotrebu anglicizama, nego uopšte.

No, nesumnjivo najveća odgovornost svakako pripada našem obrazovnom sistemu, čiji kukurikulum-dizajneri, ako je tačno ono što čujemo, žele da smanje broj časova srpskog jezika i književnosti, ne žele da shvate pogubnost nepredavanja materijeg jezika u srednjoj školi, na šta godinama bezuspešno ukazuje I. Klajn (2003b i drugde), ne žele da razdvoje srednjoškolsku nastavu srpskog jezika i književnosti na dva predmeta s dva profesora i ne žele da prošire nastavni plan i program englesko-srpskim kontaktno-kontrastivnim sadržajima, u nastavi i srpskog i engleskog jezika, jer ne žele, a možda i ne umeju, da vide i čuju kakav se to srpski jezik danas govori i piše na svim nivoima naše javne i službene upotrebe, uključujući i univerzitete, i fakultete, i njihove odseke, katedre i departmane za jezike, lingvistike i književnosti.<sup>41</sup>

Ovakva dugogodišnja kulturno-obrazovna klima dovela je do zapuštenosti naše jezičke kulture (up. Piper 2003: 71-72), ako ne i njene napuštenosti, iz jednog jednostavnog razloga, koji se može sažeti parafrazom naslova jednog Márquezovog slavnog romana: o dobrom jeziku nema ko da brine, jer nema institucionalne oba-

---

<sup>41</sup> Ako se nekome potonja konstatacija možda učinila neverovatnom, šokantnom, alarmističkom ili čak izmišljenom, neka poseti vebajt svog fakulteta i razgleda natpise i tekstove u njegovim rubrikama, a posle neka pažljivije pročita i analizira leksiku, gramatiku, stil i, posebno, pravopis pravnih dokumenata, službenih dopisa dobijenih od istog tog fakulteta, izveštaja o prijavljenim i napisanim doktorskim disertacijama, uključujući i njihove naslove, te izveštaja o izborima i reizborima u zvanja nastavnika i saradnika. A posle neka se nad tim razgledanim, pažljivije pročitanim i analiziranim duboko zamisle svi, a najviše njihovi autori.

veze, unutrašnje potrebe, a samim tim i načina, da se sprovede svih deset etapa normiranja standardnog jezika, kako ih je opisao M. Radovanović (2003: Pogl. 9), naročito etape primenjivanja i negovanja norme. Jezik se, u celini uzev, koristi ‘osećajno’ ili ‘misaono’, tj. onako kako neko oseća ili misli da treba da govori i piše, bez posezanja za rečnicima i drugim jezičkim priručnicima, pa tako i za *Rečnikom novijih anglicizama*. Svest o postojanju jezičke norme i neophodnosti njenog poštovanja, posebno pravopisa, zavisi od pojedinaca i njihove lične kulture, prema nedavnom umesnom zapažanju jednog medijski eksponiranog lingviste, a one retke koji pokušaju, ili se odvaže, ili se drznu, da javno ukažu na jezičku normu i ogrešenja o nju većinom smatraju sitničavim i podsmeha dostoјnjim nadžak-dedama i babama.

Za to vreme, jezičku normu sve uspešnije istiskuje pseudonorma (up. Prćić 2007, 2010, 2011a), znatnim delom ona anglo-srpska, koju svakodnevno, putem sveprisutnih i sveuticajnih medija, interneta i drugih sredstava moderne komunikacije, stvaraju i učvršćuju, a da toga uopšte nisu ni svesni, posebni korisnici jezika (up. Prćić 2011a), ‘osećajne’ i ‘misaone’ orientacije, uglavnom nekadašnji jezički dvojkaši i trojkaši, a koju onda nesvesno prihvata i sledi jezički nepripremljena, neosetljiva i nezainteresovana većina, verujući da tako treba. Uticaj na našu jezičku kulturu takvih posebnih korisnika jezika, koji zbog prirode svoje profesije sistematski utiču, ili mogu da utiču, na formiranje jezičkih navika javnosti i stoga nose posebnu odgovornost za valjanost izgovorene i napisane reči, a to su danas najčešće raznovrsne kompjuterske tastaturdžije, poslom, ili zabavom, ili zabavnim poslom, ili poslovnom zabavom, vezane za tastaturu, ogroman je i, u poređenju s njima, uticaj krajnje marginalizovanih i ignorisanih standardologa i ostalih lingvističkih profesionalaca više je nego zanemarljiv, budući da im je domaćaj ograničen na malobrojne i malotiražne stručne publikacije, pa im se zato glas jedva i čuje, a njihove preporuke primenjuju se prema ličnom nahođenju pojedinaca. Iako je do egzaktnih podataka veoma teško doći, sa žaljenjem i gorčinom mora se primetiti da postoji vrlo mali broj jezika s pismenošću i tradicijom, ako ih uopšte ima, čija je javna

i službena upotreba, naročito ona medijska, ali nipošto ne samo ona, gotovo organizovano prepuštena stihijnosti, slučajnosti i proizvoljnosti, a da na to struka, uz uistinu minimalne izuzetke, ne samo da ne reaguje na primeren i potreban način, nego u tome delom i saučestvuje, svojom uistinu nedopustivom i neshvatljivom nezainteresovanju. Ili, parafrazom naslova još jednog slavnog romana, ovog puta Kunderinog, nepodnošljiva lakoća zapuštanja i napuštanja sopstvene jezičke kulture.

Ovakva naša, predugo zapuštana i sada već uveliko napuštena, jezička kultura ima brojne jezički i kulturno relevantne implikacije, od kojih su za oblast englesko-srpskih jezičkih kontakata najvažnije tri:

- prvo i glavno, proširivanje i opšteg i terminološkog vokabulara u bezmalo svim registrima srpskog jezika vrši se skoro isključivo preuzimanjem reči iz engleskog, s malim ali značajnim izuzetkom kreativnosti domaćim sredstvima u žargonu mlađih, koji godinama prati i dokumentuje R. Bugarski (2006 i druge),
- za to vreme, retko ko se ikad zapita da li će i kako publika razumeti upotrebljeni anglicizam, ili bilo koju drugu reč, ili čitavu poruku – njihovo tumačenje obično je ‘osećajno’ ili ‘misaono’, intuitivno i narodnoetimološko, a sama poruka često se razume tek delimično ili nikako (up. Panić Kavgić 2006; Jerković 2012), što znatno doprinosi tome da je današnja komunikacija sve više svedena na formu bez sadržine, na krupne i zvučne reči iza kojih se krije nejasno, ako ne i prazno, značenje, i
- na taj način nastaje jedan zanimljiv paradoks: namerna ili nenamerena jezička ksenofilija jednog dela korisnika srpskog jezika, pošiljalaca poruke, koja se u ovom slučaju ispoljava kao jezička anglofilija, anglomanija ili, najtačnije, angloholizam (up. Prćić 2011a), dovodi kod drugog dela korisnika, primalaca poruke, do izazvane, ili indukovane, jezičke ksenofobije, odn. jezičke anglofobije, a onda i ksenofobije uopšte, jer nemali broj ljudi ne razume ono što im se govori i piše (istini za volju, ne razumeju

sve ni oni koji im to govore i pišu), a ono što ne razumeju doživljavaju kao pretnju ili opasnost, koje se pribjavaju i vremenom prema njoj razvijaju odbojnost.

I upravo to je srž problema tzv. stranih reči i u srpskom i u drugim jezicima: NE RAZUMEM IH I ZATO IH NE VOLIM – A NE RAZUMEM IH ZATO ŠTO NEMA KO DA ME NJIMA NAUČI.

## **6.4. Da li je vredelo?**

*Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama* deset godina posle: da li je vredelo? Iz dosadašnjeg izlaganja verovatno je postalo jasno da odgovor na ovo pitanje ne može biti ni lak, ni jednostavan, ni direkstan, nego kompleksan, onakav kakav je i ozbiljan leksikografski rad. Stoga bi odgovor na (samo)postavljeno pitanje bio sledeći: delom da, zbog onog dobrog u Rečniku i oko njega; delom ne, zbog onog manje dobrog u njemu i oko njega; delom možda, kada se uravnoteženo i odmereno sagledaju i da i ne zajedno.

Celokupan tiraž prvog izdanja Rečnika rasprodat je, ali se nedavno, izgleda u čast njegovog desetog rođendana, pojavilo drugo, suštinski nepromenjeno, izdanje (2011), koje se od prvog razlikuje tek po tome što je, u to doba inovativna, dvobojna, crna i tamnocrvena, štampa sada svedena na, čini se takođe inovativnu, dvonijansnu – crnu i svetlosivu. No, ovaj jubilej diskretno, ali neizbežno, pokreće još jedno pitanje, naročito među zainteresovanim čitaocima: kakve su perspektive sastavljanja novog, proširenog izdanja *Rečnika novijih anglicizama*? Na ovo pitanje spremno bi se moglo odgovoriti protivpitanjem: zašto bi se to novo izdanje radilo? Autori su svoje ciljeve uglavnom ostvarili već u prvom izdanju, a oni koji nisu ostvareni ne zavise neposredno od njih: učinci u našoj kontaktnoj i kontrastivnoj lingvistici postignuti su i to će se nastaviti i bez novog izdanja; učinci u našoj svakodnevnoj jezičkoj praksi nisu postignuti i to će se nastaviti i bez novog izdanja; a svrshodnost i isplativost izrade novog izdanja trebalo bi svakome da su postale očigledne još od Pogl. 1 ove knjige.

Ukoliko bi, uprkos svemu, tog novog izdanja ipak bilo, bilo bi ga zbog četiri značajna razloga:

- da se poboljša prvo izdanje,
- da se obrade novi anglicizmi, koji su se u međuvremenu, tokom proteklih blizu dvadeset godina, u srpskom jeziku umnogostručili, dva ili čak tri puta,
- da se obrade nova značenja postojećih anglicizama, i
- da se pomogne onim čitaocima, koliko god malobrojnim i baš zbog toga dragocenim, koji žele da valjano razumeju i dosledno koriste nove anglicizme.

U korpus za to novo izdanje morali bi biti uključeni i u današnje vreme izuzetno rasprostranjeni, razuđeni i uticajni internetski izvori, kojih u prvobitnom korpusu, prirodno, nije bilo. Sam rečnik, najviše iz praktičnih razloga, bio bi realizovan u elektronskoj formi i bio svima besplatno dostupan putem interneta, što bi istovremeno umnogome olakšalo periodična (godišnja ili polugodišnja) dopunjavanja odrednica i podataka ponuđenih o njima.

U zaključku, uzimajući u obzir sve što je ovde izrečeno o *Rečniku novijih anglicizama* i povodom njega, a prethodno i urađeno na njegovom pripremanju, perspektive sastavljanja novog, proširenog izdanja trenutno su u domenu teorijskih razmatranja i, po svim pokazateljima, tako će i ostati, bar što se ovog autorskog tima tiče.

## **7. Novi rečnik novijih anglicizama**

Jesen 2011. godine obeležila je prvu deceniju od objavljivanja *Du yu speak anglosrpski? Rečnika novijih anglicizama*, prvo takve vrste u našoj sredini. Idejni tvorac i prvi koautor ovog rečnika je Vera Vasić, a drugo dvoje koautora su Tvrtko Prćić i Gordana Nejgebauer, u saradnji s Ljiljanom Subotić, devet naših postdiplomki i postdiplomaca, i Mladenom Mozetićem. Rečnik je naišao na neočekivano dobar prijem stručne i ostale zainteresovane javnosti i medija (za informativne prikaze, videti Bugarski 2002; Lalić 2002; Pižurica 2002), čitav tiraž vremenom je rasprodat, pa je u čast ovog jubileja štampano ponovljeno drugo izdanie (2011). Za opis teorijsko-metodoloških i praktičnih aspekata ovog pionirskog leksikografskog projekta i njegovih rezultata, videti Prćić 2012a, a za kritičku i samokritičku analizu Rečnika i njegovih neposrednih i posrednih učinaka u našoj sredini, uz obimnu literaturu, videti Pogl. 6 ove knjige.

Zaključni odeljci obe navedene studije dotiču se pitanja da li je vredelo sastavljati *Rečnik novijih anglicizama*, na koje je ponuđen sledeći odgovor: „delom da, zbog onog dobrog u Rečniku i oko njega; delom ne, zbog onog manje dobrog u njemu i oko njega; delom možda, kada se uravnoteženo i odmereno sagledaju i da i ne zajedno” (Pogl. 6 ove knjige). Tada je pokrenuto i ponešto očekivano, ako ne i neizbežno, pitanje inoviranja Rečnika, pa je konstatovano da su perspektive sastavljanja novog, proširenog izdanja trenutno „u domenu teorijskih razmatranja i, po svim pokazateljima, tako će i ostati, bar što se ovog autorskog tima tiče” (Pogl. 6 ove knjige). Iz ove konstatacije može se naslutiti kako vrata eventualnom novom leksikografskom projektu, s istim ili

drugim učesnicima i autorskim timom, nisu u potpunosti zatvorena. Nedovoljno ostvareni neki od prvobitnih ciljeva mogli bi se (pokušati) ostvariti, nedostaci mogli ispraviti, a prednosti i ostvareni prvobitni ciljevi mogli dodatno pobošljati i pojačati, ne treba trošiti reči, jedino u novom, proširenem izdanju *Rečnika novijih anglicizama*.

U tom smislu, ovo poglavlje valja smatrati nastavkom potonjeg poglavlja, ili njegovim dodatkom, u kojem će biti sagledane perspektive sastavljanja novog, proširenog izdanja *Rečnika novijih anglicizama* i ponuđeni konkretni odgovori na pitanja zašto, šta i kako bi se to moglo i/ili trebalo uraditi – naravno, ukoliko bi se toga uopšte vredelo poduhvatiti, s obzirom na splet različitih objektivnih i subjektivnih okolnosti (up. Prćić 2012a, te Pogl. 1 i 6 ove knjige).

## **7.1. Motivi za sastavljanje Novog rečnika novijih anglicizama**

Od većeg broja mogućih motiva za sastavljanje *Novog rečnika novijih anglicizama*, treba posebno izdvojiti tri.

(1) Nesumnjivo najbitniji, ovaj motiv tiče se potencijalnih odrednica, anglicizama koji su se tokom proteklih bezmalo dvadeset godina pojavili u srpskom jeziku i čiji je stalan dotok iz dana u dan više nego primetan. Glavnina njih već se ustalila u većoj ili manjoj meri, ili se još ustaljuje, pa bi sve takve anglicizme, koji su postigli bar izvestan stepen formalne i/ili sadržinske integrisanosti u sistem srpskog jezika, bilo nužno uneti u *Novi rečnik*, te ih leksikografski obraditi i kodifikovati. Na taj način, po slobodnoj, ali ne i slučajnoj, proceni, ukupan broj odrednica u odnosu na prvo izdanje, koje sadrži 950 odrednica, bio bi najmanje udvostručen, ako ne i utrostručen.

(2) Ne manje bitan, ovaj motiv tiče se korisnika *Novog rečnika*, onih zainteresovanih čitalaca, širokog dijapazona uzrasnih i obrazovnih profila, koliko god da su naizgled malobrojni i upravo zato izuzetno važni i dragoceni, koji žele, pre svega, da valjano razumeju sve brojnije novije i najnovije anglicizme u srpskom jeziku, što je pasivna komponenta jezičkog znanja (za rezultate em-

pirijskih istraživanja o stepenu razumevanja anglicizama na koje se svakodnevno nailazi u medijima, videti Panić Kavgić 2006; Jerković 2012); a zatim, da ispravno i dosledno umeju koristiti anglicizme u sopstvenom govoru i pisanju, što je aktivna komponenta jezičkog znanja. Na kraju krajeva, ovaj rečnik nastao je najpre zbog i radi svojih korisnika, budućih čitalaca. Svima njima *Novi rečnik* trebalo bi da postane lako i besplatno dostupan putem interneta, što bi umnogome potpomoglo širenje postojećeg kruga njegovih čitalaca, odn. korisnika.

(3) Moreći uglavnom autore, ovaj motiv tiče se podizanja kvaliteta *Novog rečnika*, koje bi se sastojalo u otklanjanju uočenih propusta u prvom izdanju. Uprkos velikom trudu uloženom u formulaciju definicija, odabir pravih primera i brižljivu korekturu celokupnog rukopisa, neke sitnije manjkavosti i previdi, posebno slovni i stilski, ipak su ostali, pa bi ih zato sve trebalo ispraviti.

## **7.2. Novine u Novom rečniku**

Tri su novine, u različitim domenima, koje bi u *Novom rečniku novijih anglicizama* trebalo sprovesti.

(1) Najmanja, ali i najupadljivija, u vezi je s naslovom. Kao što je poznato, sadašnje izdanje nosi dvodelni naslov *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, pri čemu je dvosmisleni i polušaljivi nadnaslov bio upotrebljen s ciljem da privuče pažnju potencijalnih kupaca i, daleko značajnije, da upečatljivo inauguriše naziv ‘anglosrpski’ i novoprepoznati sociolekt srpskog jezika, čiji su leksički, gramatički i pravopisni aspekti dokumentovani u Rečniku (a kasnije teorijski sagledani u Prćić 2003, 2004a, 2011a, 2011b, 2012a, 2014a, 2014b). Međutim, ovde se ne nalaze samo anglosrpski elementi, koji su lingvistički neopravdani i stoga nepotrebni, jer ne doprinose srpskom jeziku u pogledu izražajnosti, ekonomičnosti ili drukčije, nego čine sve žilaviju konkurenčiju standardnim običajima i upotrebama, sa sve jasnijom tendencijom njihovog postepenog istiskivanja. Znatno više u Rečniku su obrađeni formalni i sadržinski aspekti novijih anglicizama, koji su lingvistički opravdani i stoga potrebni, jer u većoj ili manjoj

meri doprinose njegovoj izražajnosti i/ili ekonomičnosti i otuda spadaju u standardni srpski jezik, a ne u anglosrpski. Pošto bi novo izdanje zasigurno nastavilo s ovakvim opštim opredeljenjem, da opisuje oba ova tipa anglicizama, sadašnji nadnaslov, koji, uprkos svojoj površinskoj privlačnosti, ne odražava stvarno stanje, bilo bi najbolje ukloniti, tako da bi novi naslov, kako je do-sad već nekoliko puta nagovešteno, kratko i efektno glasio: *Novi rečnik novijih anglicizama*.

(2) Sledeća novina u vezi je s makrostrukturuom *Novog rečnika*, tj. s odabirom, popisom i organizacijom njegovih odrednica (up. Hartmann 2001; Hartmann i James 1998). Na osnovu uvida u korpus prikupljen za prvo izdanje, termin ANGLICIZAM može se definisati kao reč iz engleskog jezika, poput *milkšejk*, bez obzira na njeno etimološko poreklo i morfološku strukturu (prosta, izvedena, složena ili frazna), ili afiks, poput *ko-*, ili afiksoid, poput *sajber-*, koji je ušao u srpski jezik i, adaptacijom na nivou forme i/ili sadržine, ostvario bar izvestan stepen integrisanosti u njegov sistem; takve jedinice imaju status POZAJMLJENE REČI, AFIKSA ILI AFIKSOIDA. S druge strane, reč ili sintagma iz engleskog jezika, poput *by the way*, koja se u srpskom jeziku javlja kao povremena interpolacija i nije još ni počela proces integracije u njegov sistem ne smatra se anglicizmom, nego se, kontraста radi, naziva novopredloženim terminom INGLIŠIZAM; takve jedinice imaju status STRANE REČI ILI SINTAGME.

Makrostrukturu *Rečnika novijih anglicizama* čini sledećih pet tipova reči:

- OČIGLEDNI ANGLICIZMI, koji se po svom grafoškom, fonološkom i morfološkom obliku prepoznaju kao pozajmljnice iz engleskog jezika (up. Filipović 1986; Prćić 2011a) i koji su se u srpskom jeziku ustalili u proteklih tridesetak godina (u doba sastavljanja Rečnika, 1999/2000. godine),
- MORFOSINTAKTIČKE IZVEDENICE, poput *bebisiterka* i *menadžerski*, nastale od osnova podvrgnutih sekundarnoj morfološkoj adaptaciji (up. Filipović 1986; Kardoš 2013, 2014; Obradović 2016),

- STARIJI ANGLICIZMI, poput *lider*, koji su ponovo preuzeti, ali sada s novim značenjem ili značenjima – u konkretnom slučaju, ‘osoba koja predvodi neku muzičku grupu’ i ‘firma, tim, proizvod i sl. koji zauzima prvo, vodeće ili najbolje mesto u konkurenciji s drugim firmama, timovima, proizvodima i sl.’, uz ranije značenje ‘politički šef ili voda’,
- SEMANTIČKE IZVEDENICE, poput *marketing*, u smislu ‘reklimiranje, naročito na radiju ili televiziji’, i *prebukirati*, u smislu ‘pretrpati ili preopteretiti raspoložive kapacitete, mogućnosti, vreme i sl.’, kod kojih je, sekundarnom semantičkom adaptacijom, u srpskom jeziku razvijeno novo značenje, koje je u engleskom nepoznato (up. Filipović 1986), i
- PSEUDOANGLICIZMI, poput *golgeter*, reči skovane u srpskom jeziku ili preuzete iz nekog drugog jezika, u kojem su skovane kombinovanjem engleskih elemenata, ponekad uz upotrebu elemenata iz domaćeg jezika, pri čemu reči s takvim oblikom i/ili značenjem u samom engleskom jeziku ne postoje (up. Filipović 1986; Prćić 2012b; Savić 2013, 2014, 2016; za sveobuhvatnu leksikološku i leksikografsku obradu pseudoanglicizama, na primerima italijanskog jezika, videti Furiassi 2010).

Po navedenim kriterijumima bile bi birane i odrednice za *Novi rečnik*. No, s obzirom na njihovu sve veću zastupljenost u svim vrstama tekstova, kao mogući kandidat nameće se još jedan tip, dosad neobjašnjivo neprimećivan i zaobilažen – SKRIVENI ANGLICIZMI (up. Prćić 2011a, 2012b, 2016b), poput *mapa puta* i *pametni telefon*, te *ohrabriti*, u smislu ‘podsticati, podržavati’, i *relaksacija*, u smislu ‘labavljenje primene nekog zakona ili zabrane’. Svi ovakvi, i slični, primeri posledica su direktnog prevođenja i u postojećim srpskim domaćim i odomaćenim rečima kriju forme i/ili sadržine svojstvene engleskom jeziku; u prva dva primera posredi je struktorno prevođenje ili kalkiranje, tj. doslovno prevođenje forme i njoj pridružene sadržine polimorfemskih reči, engleskih *road map* i *smartphone*, a u druga dva radi se o presađivanju engleske sadržine na srpsku formu. U ovu kate-

goriju spadaju i PRAGMATIČKI ANGLICIZMI, poput *Mogu li da vam pomognem?*, od engleskog *Can I help you?*, koji predstavljaju doslovno prevedene diskursne formule s engleskog jezika na srpski (up. Mišić Ilić i Lopičić 2011; Mišić Ilić 2017). Uprkos tome što skriveni anglicizmi kao pojedinačne reči čine deo odranije poznatnog vokabulara srpskog jezika, njihovi novi i neuobičajeni spojevi, i, naročito, njihova nova i neprozirna značenja dovoljno su opravданje za predlog da se u makrostrukturu *Novog rečnika novijih anglicizama* uvrste i skriveni anglicizmi, koji bi bili posebno obeleženi.

Na ovaj način, u skladu s novim jezičkim činjenicama i njihovim teorijskim opisom, bio bi redefinisan tradicionalni pojam anglicizma, ograničen na one očigledne, a ujedno bi bio postavljen i primenjen nov opšti princip da u sastav *Novog rečnika* treba da uđu formalni i/ili sadržinski neologizmi u srpskom jeziku, koji su ili preuzeti iz engleskog jezika, ili su nastali pod njegovim uticajem, ili su nastali od njegovih formi i/ili sadržina. Vrlo aktuelan primer za to je anglicizam *skrining*, od engleskog *screening*, u specijalizovanom smislu ‘sistemska analiza celokupnog zakonodavstva zemlje kandidatkinje radi upoređivanja i usklajivanja sa zakonodavstvom Evropske unije’, koji je gotovo zvanično inaugurisan u informativnim programima najuticajnih domaćih elektronskih medija 28. juna 2013. godine, na dan kada je doneta odluka o otpočinjanju pristupnih pregovora Srbije s Evropskom unijom.

(3) Poslednja novina u vezi je s mikrostrukturom *Novog rečnika*, tj. s odabirom, formulacijom i prikazom podataka o njegovim odrednicama (up. Hartmann 2001; Hartmann i James 1998). U prvom izdanju Rečnika o odrednicama se daje devet tipova podataka: Pravopis, Gramatika, Izgovor, Neprihvatljivi pravopisni oblici, Izvorni oblici i njihova adaptacija u srpskom jeziku, Indeks integrisanosti u srpski jezik, Značenje, Primeri i Ustaljeni spojevi reči (za detaljan prikaz i konkretnu primenu ovih podataka, videti Prćić 2012a). Iako ovolika količina podataka može delovati preteranom, ako ne i odbojnom, a mogla bi se smatrati i nedostatkom Rečnika, svi podaci svesno su odabrani, s ciljem

da se o svakom anglicizmu pruži celovita informacija o njegovoj formi, funkciji, sadržini i upotrebi, te da se čitaocima omogući ne samo da ga uspešno razumeju, nego i da ga sami valjano koriste, pa i da proniknu u njegovo mesto u leksičkom podsistemu srpskog jezika. Svi podaci pažljivo su formulisani i tipografski predstavljeni tako da svako može da se posluži onim što lično smatra bitnim i korisnim – neko samo značenjem, neko i gramatikom i izgovorom, a neko svime što je ponuđeno.

Mikrostruktura *Novog rečnika* zadržala bi, naravno, već raspoložive podatke, koji bi, po potrebi, bili osveženi kako bi odražili uočene formalne i sadržinske promene i novine kod postojećih odrednica, posebno onima proisteklim iz sekundarne morfosintaktičke i semantičke adaptacije. Osim toga, imajući i ovde na umu nove teorijske uvide u jezičke činjenice, mikrostruktura bi bila obogaćena u domenu Značenje, uvođenjem sledećih posebnih oznaka i objašnjenja:

- za anglicizme kao sinonime postojećim rečima srpskog jezika, poput *fan* prema *obožavalac* (up. Prćić 2011a: Pogl. 11; Milić 2013),
- za anglicizme kao lažne parove (nekim značenjima) engleskih reči, poput *oldtajmer*, ‘starinski automobil koji se čuva i ceni kao raritet ili antikvitet’, prema engleskom *old-timer*, ‘stariji čovek s mnogo iskustva, (časni) starina, veteran’ – takav starinski automobil u engleskom se naziva *classic car* (up. Prćić 2012b), i
- za anglicizme kao uskostručne termine koji su prešli, ili imaju vidljivu tendenciju da pređu, u opšti jezik, najčešće posredstvom sredstava masovne komunikacije – televizije, radija, štampe i interneta, poput malopre pomenu tog anglicizma *skrining*, iz diplomatskog registra, i *revolving-kredit*, iz bankarskog registra.

Nadalje, domen Neprihvatljivi pravopisni oblici bio bi preimenovan u Neprihvatljivi oblici, pošto bi, pored pravopisnih oblika očiglednih anglicizama, uključivao i dve novine:

- nadriprevedene skrivene anglicizme, poput *seksualno uzinemiravanje*, gde je reč preslabu, i *seksualno zlostavljanje*.

*ljanje*, gde je reč prejaka, prema engleskom *sexual harassment*, umesto *seksualno napastovanje* (ne *napastovanje*), i

- besufiksno adaptirane prideve, poput *master (studije)*, prema engleskom *master (studies)*, takođe posledica nadriprevođenja, umesto *masterske (studije)* (za kritičku analizu pojave nadriprevođenja, sve zastupljenije u prevođenju svih vrsta tekstova, videti Prćić 2011a: Pogl. 5 i 16).

I na kraju, u domenu Indeks integrisanosti u srpski jezik podatak o opravdanosti upotrebe anglicizama bio bi proširen sa sadašnje tri vrednosti (nepotreban, prihvatljiv, potreban) na petostepenu skalu, koja obuhvata sasvim neopravdane, neopravdane, uslovno opravdane, opravdane i sasvim opravdane anglicizme (up. Prćić 2011a: Pogl. 10).

Predloženim kvantitativnim i kvalitativnim mikrostrukturalnim novinama, čija se suština svodi na potpuniji i celovitiji prikaz doprinosa pojedinačnih novijih anglicizama izražajnom potencijalu srpskog jezika, bili bi pruženi važni podaci o njihovoj komunikativnoj vrednosti u poređenju s postojećim rečima srpskog jezika, naročito u pogledu njihove žargonske i/ili stilske izražajnosti i upotrebljivosti (up. Bugarski 2006, 2013; Milić 2013).

### **7.3. Internetski izvori Novog rečnika**

Da bi sve informacije u *Novom rečniku novijih anglicizama* bile pouzdane i utemeljene u stvarnoj upotrebi srpskog jezika, nužno je da on bude još čvršće korpusno zasnovan. Za prvo izdanje bio je izgrađen korpus od 5000 jedinica, starijih i novijih anglicizama u punom rečeničnom kontekstu, sistematski ekscerpiranih iz odabranih tekstova dnevne, nedeljne i mesečne štampe različitih žanrova i tematika, između 1998. i 1999. godine, dok je jedan mali broj prikupljen nesistematski, u emisijama televizije i radija, te u neobaveznim razgovorima. Nakon pažljivo obavljenе selekcije i odbacivanja neodgovarajućih jedinica, tj. onih koje nisu zadovoljavale postavljene kriterijume za uključivanje, budu-

ći da su bile uskostručni termini, englišizmi, stariji anglicizmi i/ili jednokratne upotrebe, ostao je konačan korpus od oko 3000 jedinica. Iako ovaj korpus odslikava tadašnje tipične uzorke stvarno upotrebljenog jezika, ovakvo njegovo ustrojstvo uzrokovalo je neka i kvalitativna i kvantitativna ograničenja, koja čine glavni nedostatak prvog izdanja Rečnika. Kvalitativno gledano, radi se o preteranom priklonu medijskom jeziku, koji jeste najveći rasadnik anglicizama u svakom jeziku, ali nije i jedini; kvantitativno gledano, radi se ipak o premalom broju raspoloživih jedinica, koji možda ne obezbeđuje dovoljnu reprezentativnost, što se smatra najvažnijim svojstvom svakog dobro kreiranog korpusa (up. Atkins, Clear i Ostler 1992).

Imajući ove manjkavosti na umu, korpus za *Novi rečnik* trebalo bi, pre svega, da bude znatno obimniji i da u prečišćenom obliku ima najmanje 10.000 jedinica, upravo zato da bi se postigla dovoljna reprezentativnost. Kao drugo, korpus bi trebalo da bude znatno raznovrsniji i da bude sastavljen od različitih izvora jednosmerne i dvosmerne komunikacije u različitim registrima, naročito u onima s visokom zastupljenosću novijih anglicizama: računarstvo i internet, radio i televizijsko emitovanje, privreda, unutrašnja i spoljna trgovina, finansije i bankarstvo, reklamiranje, nauka, medicina, sport, moda, zabava i turizam. Izvori iz kojih bi novi korpus bio ekscepiran, u najvećoj mogućoj meri, bili bi internetski, elektronski, digitalni, onlajn, kako se sve zovu. Najkrupniju i najkorisniju novinu u *Novom rečniku* predstavljalo bi upravo iskorišćavanje svakovrsnih internetskih izvora, u današnje vreme izuzetno rasprostranjenih, razuđenih i uticajnih, kojih u prvobitnom korpusu, iz tehničkih razloga, prirodno, nije moglo biti (up. Radić Bojanović 2007, 2016; za iscrpnu analizu upotrebe engleskog jezika na internetu, videti Crystal 2006). Ova novina značajna je i zato što su u međuvremenu tekstovi na internetu počeli da bivaju sistematski eksplorativni kao veb-korpsi i da pružaju doskora nezamislive kvantitativne i kvalitativne podatke o stvarnoj upotrebi jezika (up. za engleski jezik, projekte BYU kor-

pusâ, *Oxford English Corpus* i *WebCorp*,<sup>42</sup> Renouf 2003). Konačno, ova novina nužna je i zato što se u današnje vreme glavnina javne i privatne pisane, pa i govorne, komunikacije, jednosmerne i dvosmerne, odvija uveliko putem interneta, u elektronskom obliku, i upravo taj i takav srpski jezik, zastupljen na internetu, i u većoj ili manjoj meri lišen (ionako slabašnih) stega standarnojezičke norme, odslikava pravu i autentičnu upotrebu srpskog jezika, a u sklopu toga i upotrebu anglicizama na svim nivoima lingvističke analize.

Na osnovu svega izrečenog, korpus *Novog rečnika* bio bi sačinjen od materijala ekscerpiranog iz sledećih izvora:

- internetska izdanja dnevne, nedeljne i mesečne štampe, različitih žanrova, tematskih oblasti i ciljnih grupa,
- vebajtovi različitih namena, tematskih oblasti i interesnih grupa, te komunikacija u okviru društvenih mreža, časkaonica, blogova, foruma i komentara čitalaca,
- televizijske emisije, različitih tematskih oblasti i ciljnih grupa, s naglaskom na domaćim, prevedenim i nadriprevedenim filmovima i serijama, informativnim programima, političkim intervjuiima, zabavnim tok-šouovima, sportskim prenosima, te domaćim i nadriprevedenim inostranim reklamama,
- originalna, prevedena i nadriprevedena dela umetničke književnosti, različitih žanrova i ciljnih grupa, i
- ostali pisani i govorni izvori, poput tvitova, SMS-poruka i neobaveznih razgovora.

Iz ove neformalne tipologije može se zaključiti da bi novi korpus trebalo da obuhvati sve relevantne segmente upotrebe pisanih i govornog srpskog jezika, i njegove govorno-pisane mešavine, te da nastoji da bude koliko-tolikо uravnotežena celina, što čini još jedno važno svojstvo valjano kreiranog korpusa (up. Atkins, Clear i Ostler 1992). Pri tome, najmanje dve trećine mate-

---

<sup>42</sup> – BYU korpusi: <https://corpus.byu.edu/>,

– Oxford English Corpus: <https://en.oxforddictionaries.com/explore/oxford-english-corpus>,

– WebCorp: <http://www.webcorp.org.uk/live/>.

rijala bilo bi iz internetskih izvora, a jedna trećina iz onih tradicionalnih, od čega bi najmanje trećina trebalo da pripada govornom medijumu.

Ovako zamišljen i izведен korpus za *Novi rečnik novijih anglicizama* trebalo bi dodatno da doprinese podizanju kvaliteta, pouzdanosti i verodostojnosti svih ponuđenih podataka o uključenim odrednicama. Nakon prikupljanja kontekstualizovanih rečenica, pažljive selekcije jedinica po već pomenutim kriterijumima i njihove brižljive jezičke redakture, korpus bi bio konvertovan u mašinski čitljiv oblik, što podrazumeva pretraživost uz pomoć kompjutera i pravljenje konkordanci, koje daju uvid u leksičko-gramatičko ponašanje jedinica u kontekstu. Iz ovako priređenog specijalizovanog korpusa bile bi birane odrednice za *Novi rečnik*, a to su očigledni i skriveni noviji anglicizmi, opšti, svakodnevni i neterminološki, koji se, sledeći opredeljenje iz prvog izdanja, javljaju najmanje tri puta u različitim tekstovima različitih izvora. Preko mašinski čitljivog korpusa ovaj projekat neposredno bi postao oslonjen na korpusnu lingvistiku, koja se u proteklih tridesetak godina učvrstila kao nezaobilazan činilac u svakom iole ozbiljnijem istraživanju, analiziranju i opisivanju konkretne upotrebe jezika na svim nivoima, a posebno u kompjuterski potpomognutoj leksikografiji.

## **7.4. Mogućnosti izvedbe Novog rečnika**

Dve su mogućnosti tehničke realizacije *Novog rečnika novijih anglicizama*: prva je klasična izvedba i podrazumeva štampunu, papirnu knjigu, pripremljenu na način kako je urađeno prvo izdanje, uz eventualne dopune i dorade, tamo gde se to pokaže nužnim. Druga mogućnost je elektronska izvedba i podrazumeva digitalnu, kompjuterski podržanu realizaciju, koja se može javiti u dva oblika – kao elektronska knjiga ili kao elektronski rečnik.

(1) ELEKTRONSKA, ili DIGITALNA, KNJIGA ili, kako se sve češće naziva, E-KNJIGA (prema engleskom *e-book*) predstavlja publikaciju u digitalnoj formi koja se proizvodi, objavljuje i distribuira uz pomoć kompjutera, a može se čitati preko svih vrsta kompj-

tera (stoni, laptop, noutbuk, netbuk), tableta, mobilnih telefona i čitača e-knjiga odn. e-čitača (prema engleskom *e-book reader* odn. *e-reader*), tj. specijalnih elektronskih uređaja za čitanje takvih knjiga.<sup>43</sup> E-knjige obično nastaju digitalizacijom klasičnih knjiga – bilo skeniranjem njihovih stranica, bilo konverzijom fajla namenjenog štampanju u jedan od brojnih formata za pripremu e-knjiga, od kojih su trenutno najrasprostranjeniji PDF i EPUB. Međutim, u najnovije vreme postoji sve jasnija tendencija da se e-knjige, ali i ostale slične publikacije, objavljuju samo digitalno, bez klasičnog prethodnika, što pokazuju indikativni primeri *Enciklopedije britanske* (eng. *Encyclopædia Britannica*), trećeg izdanja prestižnog *Oksfordskog rečnika engleskog jezika* (eng. *Oxford English Dictionary*), Macmillanovih pedagoških rečnika engleskog jezika i američkog njuz-magazina *Newsweek*, koji se više ne izdaju u štampanom obliku. *Novi rečnik novijih anglicizama* doprineo bi ovoj sve jasnoj tendenciji i bio pripremljen samo kao e-knjiga, u PDF formatu, budući da je to format koji za ovakvu vrstu publikacije nudi najveće mogućnosti, relativno laku pripremu, oprobano dobre rezultate i univerzalnu dostupnost, putem kvalitetnih i besplatnih softverskih čitača raspoloživih za sve kompjuterske i mobilne platforme, uključujući i one koje se najviše upotrebljavaju u našoj sredini – *Microsoft Windows*, *Mac OS*, *Linux*, *Android* i *iOS*.<sup>44</sup> Za one čitaoce koji više vole KLASIČNE, ili PAPIRNE, KNJIGE, a takvih nije mali broj, postojala bi mogućnost da e-knjigu odštampaju i uvežu ili ukoriče, i tako od e-knjige dobiju staru, dobru p-knjigu.

Što se izgleda stranica tiče, organizacija odrednica u sklopu makrostrukture i raspored podataka o njima u sklopu mikrostrukture *Novog rečnika novijih anglicizama*, ili je to sada već *Novi e-rečnik novijih anglicizama*, ne bi se menjali u odnosu na prvo, štampano, izdanje, nego bi na odgovarajuća mesta bili ubaćeni novi, ranije predstavljeni, tipovi podataka. Pri tome, elektronsko izdanje bilo bi obogaćeno dvema značajnim navigacijskim novinama, koje omogućava novi medijum.

---

<sup>43</sup> Up. <https://en.wikipedia.org/wiki/E-book>.

<sup>44</sup> Up. [https://en.wikipedia.org/wiki/List\\_of\\_PDF\\_software](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_PDF_software).

Prva novina je HIPERLINK, tj. posebno označena reč, obično drugim fontom i/ili drugim slovnim stilom i/ili drugom bojom, na koju se može kliknuti i time se trenutno prebaciti na reč koja je s njom povezana. Ovaj sistem može poslužiti za unakrsna upućivanja, kojih bi i u *Novom rečniku* bilo tri vrste:

- neprihvatljive pisane varijante odrednica,
- odrednice i pododrednice u sklopu definicije, i
- sinonimne odrednice.

Druga novina je BUKMARK, tj. izdvojen deo teksta, obično naslov poglavlja ili odeljka, koji se, u vidu menija, prikazuje u zasebnom prozoru, uz levu ivicu ekrana, aktivira se po želji korisnika i nudi sadržaj, na čije se delove može kliknuti i time se na njih trenutno prebaciti. Ovaj sistem može poslužiti za odabir odrednica i pododrednica, jer bi svaka od njih ponaosob mogla biti hijerarhijski bukmarkovana – počev od svakog slova abecede, preko njemu grozdasto pridruženih odrednica, pa do njima pridruženih pododrednica. Na ovaj način, korisnici bi pred sobom imali jedinstven meni s uvidom u čitavu makrostrukturu *Novog rečnika*, koju bi mogli istraživati odrednicu po odrednicu.

Informacije bi se još mogle dobijati i listanjem stranica napred ili natrag, i prebacivanjem na pojedine stranice, i pronalaženjem konkretnih odrednica, pododrednica ili njihovih oblika pretraživanjem čitavog teksta prema zadatom nizu slova.

(2) Nasuprot elektronskoj knjizi, ELEKTRONSKI REČNIK predstavlja rečnik s podacima u digitalnoj formi, uobičenim u softversku aplikaciju kojoj se može pristupiti najčešće uz pomoć kompjutera, tableta i mobilnih telefona, ali i ovde postoje specijalni elektronski rečnički uređaji i e-čitači u koje su oni ugrađeni. Elektronski rečnici s kompjuterskim pristupom mogu se javiti u dve glavne izvedbe – kao OFLAJN izdanja, kada je softver instaliran na kompjuteru, te je rečnik korisniku stalno dostupan, i kao ONLAJN izdanja, kada softver nije instaliran na kompjuteru, nego je rečnik dostupan preko pretraživačkog programa, samo ukoliko je kompjuter priključen na internet.<sup>45</sup>

---

<sup>45</sup> Up. [https://en.wikipedia.org/wiki/Electronic\\_dictionary](https://en.wikipedia.org/wiki/Electronic_dictionary).

Mada većinom nastaju kao digitalne verzije štampanih rečnika, što više uopšte nije pravilo, elektronski rečnici, posebno oflajn izdanja, imaju nad klasičnim rečnicima nekoliko ogromnih prednosti, od kojih valja istaći sledeće:

- pretraživost teksta po različitim parametrima, uključujući početak, sredinu i kraj reči, ili njihove kombinacije,
- trenutno prelaženje s jednog dela teksta na drugi, pomoću sistema hiperlinkovanog unakrsnog upućivanja,
- multimedijalnost, koja podrazumeva dodatne audio i video sadržaje, odn. govor, zvukove i muziku, te svakovrsne statičke i dinamičke ilustracije,
- interaktivnost, koja podrazumeva ulogu korisnika u odbiru ponuđenih podataka i načina njihovog prikaza,
- olakšano periodično (godišnje, polugodišnje ili češće) dopunjavanje novim odrednicama i/ili podacima, te otklanjanje uočenih propusta, i
- prenosivost i gotovo univerzalna dostupnost, bez zauzimanja dragocenog fizičkog prostora.

Ne treba naglašavati da se karakteristike i mogućnosti elektronskih rečnika iz dana u dan sve više usavršavaju i proširuju, nudeći svojim korisnicima ne samo raznovrsne, pouzdane i efektivne predstavljene informacije o rečima i izrazima, nego i moćne alatke za ispitivanje svih aspekata vokabulara i leksičkih odnosa unutar njega. Za to vreme, kao najnoviji ogrank leksikografije, kako je rečeno u Pogl. 1 ove knjige, elektronska leksikografija, u okrilju koje, u čvrstom sadejstvu s korpusnom lingvistikom, nastaju doskora nezamislive inovacije, doživljava pravi bum – kako u samoj izradi sve kvalitetnijih elektronskih rečnika, tako i u istraživanjima radi otkrivanja sve boljih, savremenijih i naučno zasnovanih principa njihove pripreme, izrade i upotrebe.

Od navedenih prednosti, u eventualnom oflajn izdanju *Novog rečnika* bile bi iskorišćene sve, osim multimedijalnosti. U skladu s rasprostranjenim, ako ne i ustaljenim, obrascem, prikaz na ekranu bio bi podeljen u dva vertikalna prozora: u levom, užem prozoru nalazile bi se odozgo nadole abecedno poređane odrednice i njima pridružene pododrednice, koje bi se birale klikom,

dok bi se u desnom, širem prozoru nalazili podaci o odrednicama, raspoređeni približno onako kako je to urađeno na stranicama e-knjige. Iznad ova dva prozora bio bi horizontalni tanki prozorčić s poljem za unos parametara po kojima bi se tražile odrednice ili pretraživao tekst, te s komandama za navigaciju kroz tekst. U pogledu odabira i prikaza podataka, *Novi rečnik* imao bi tri moda: prvi, osnovni mod pokazivao bi samo odrednicu, značenja i primere; drugi, puni mod pokazivao bi sve raspoložive podatke; i treći, selektivni mod, između ova dva, pokazivao bi, uz osnovne podatke, i one tipove koje bi korisnik odabrao. Na ovaj način bila bi sprovedena interaktivnost i rad *Novog rečnika* bio bi podešen prema željama i potrebama korisnika.

Blisko povezano s prethodnim, eventualno njegovo onlajn izdanje sastojalo bi se jedino od prozorčića za upisivanje tražene odrednice i, ukoliko bi ona bila pronađena, od prikaza podataka o njoj, obično u polju ispod tog prozorčića. Pri tome, kompleksne pretraživosti ne bi moglo biti, dok bi interaktivnost bila svedena samo na puni mod, i jedno i drugo zbog ograničenja koja trenutno nameće softver za izradu onlajn rečnika (up. popis najkvalitetnijih ovakvih rečnika engleskog jezika ponuđen u pregledu Elektronski rečnici engleskog jezika). Za uzvrat, ovakvi rečnici mogu se konsultovati, najčešće potpuno besplatno, nezavisno od kompjuterske i mobilne platforme, te od pretraživačkog programa, pod uslovom da je obezbeđen nesmetan pristup internetu.

Da bi ovako zamišljen *Novi rečnik novijih anglicizama* mogao biti i ostvaren, potreban je softver pomoću kojeg bi digitalni podaci bili uobičeni i pripremljeni za upotrebu putem kompjutera, tableta ili mobilnih telefona. Postoji više paketa za pregledanje oflajn rečnika, kao što su *Lexique Pro*, *Lingoes*, *MobiSystems*, *Paragon* i *iSilo*,<sup>46</sup> od kojih su neki besplatni, a neki komercijalni, neki su dostupni za veći broj kompjuterskih platformi, a neki za

---

<sup>46</sup> – Lexique Pro: <http://www.lexiquepro.com/>,  
– Lingoes: <http://www.lingoes.net/en/translator/index.html>,  
– MobiSystems: <https://www.mobisystems.com/>,  
– Paragon: <http://slovoed.com/en>,  
– iSilo: <http://www.isilo.com/>.

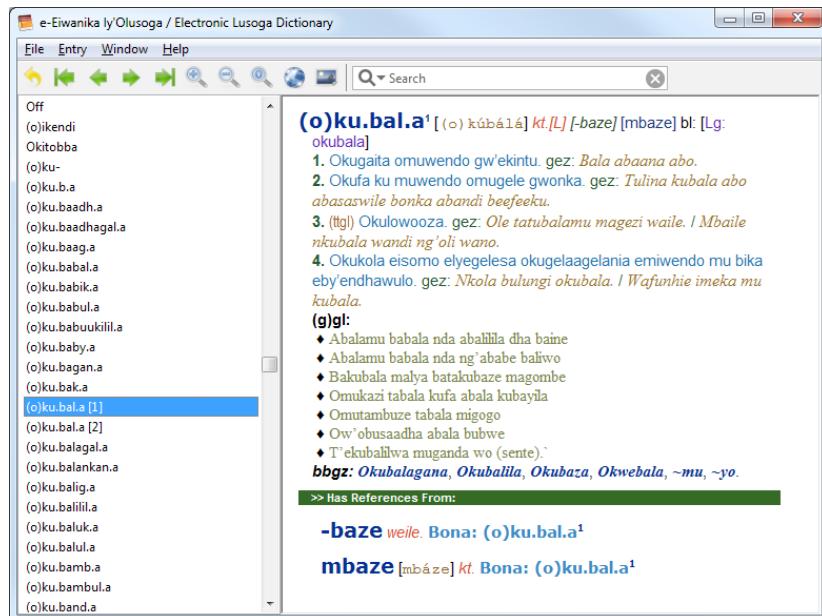
manji, dok tek neki korisnicima omogućavaju samostalnu izradu novih rečnika, a skoro svi zahtevaju da konverziju izvrši programerska firma, tj. proizvođač. Ovde treba posebno istaći značajan leksikografski projekat *TshwaneLex* (izgovor: /cvânelëks/),<sup>47</sup> koji predstavlja svestran, zaokružen, dobro osmišljen i izuzetno moćan komercijalni programski paket namenjen izradi i oflajn i onlajn elektronskih rečnika za platforme *Microsoft Windows* i *Mac OS*. Paket *TLex Suite* čine četiri komponente: program za sastavljanje rečnika (*TLex*), program za uređivanje baza termina (*tlTerm*), program za pravljenje korpusa i konkordanci (*tlCorpus*) i program za čitanje rečnika (*tlReader*). Primenom ovog programskog paketa mogao bi prvo biti izgrađen korpus za *Novi rečnik*, onako kako je opisano ranije, a zatim bi bilo priređeno i njegovo oflajn izdanje, budući da bi ono bilo mnogo fleksibilnije od trenutno izvodive onlajn verzije.

Kako bi to konkretno moglo izgledati u praksi pokazuje Ilustracija 6, sa snimkom ekrana *Elektronskog rečnika jezika lusoga* (eng. *Electronic Lusoga Dictionary*; jedan od glavnih u Ugandi, iz grupe bantu jezika), na kome se, saglasno malopređašnjem opisu, vide dva prozora – levi s odrednicama, desni s podacima o njima, a iznad njih je prozorići s poljem za pretraživanje, desno, i s komandama za navigaciju, levo. Jednostavnost, eleganca i efektnost ovakvog interfejsa, rasporeda i prikaza informacija zadovoljavaju sve vizuelne i funkcionalne kriterijume za izradu modernog i predusretljivog elektronskog rečnika, kakav bi *Novi rečnik novijih anglicizama* trebalo da bude.

Pored opisanih mogućnosti tehničke realizacije, vredelo bi razmotriti i eksperimentalnu primenu dva savremena interaktivna načina komunikacije, koji su zasnovani na internetskim resursima i čiji bi cilj bilo animiranje zainteresovanih čitalaca za tematiku upotrebe reči i imena iz engleskog jezika u srpskom. Prvi bi bio blog, tj. nedeljni ili češći napisi o aktuelnim zapažanjima i nedoumnicama iz ove oblasti, podstakuti i pitanjima čitalaca, s redovnom rubrikom pod naslovom „Anglicizam nedelje”, po uzoru na dugogodišnju rubriku J. Ćirilova „Reč nedelje”, u *NIN-u* ili po

---

<sup>47</sup> *TshwaneLex*: <http://tshwanedje.com/tshwanelex/>.



Ilustracija 6: snimak ekrana Elektronskog rečnika jezika lusoga<sup>48</sup>

uzoru na odličan leksikografski vefsajt *Word Spy*,<sup>49</sup> posvećen dokumentovanju neologizama u engleskom jeziku. Drugi način bilo bi otvaranje specijalne stranice na nekoj od društvenih mreža, *Facebook* ili *Google+*, na kojoj bi se kompetentno vodile i/ili usmeravale rasprave i razmene mišljenja na aktuelne teme iz ove oblasti. U sklopu ove stranice mogao bi biti pokrenut i OTVORENI REČNIK (eng. *open dictionary*),<sup>50</sup> projekat u kojem bi učestvovali

<sup>48</sup> Izvor ilustracije: <http://tshwanedje.com/gallery/photos/Electronic%20Lusoga%20Dictionary/Lusoga.png>.

<sup>49</sup> Word Spy: <https://www.wordspy.com/>.

<sup>50</sup> – Macmillan Open Dictionary: <http://www.macmillandictionary.com/open-dictionary/submit.html>,

– Merriam-Webster New Words & Slang: <http://nws.merriam-webster.com/opendictionary/>,

– American Heritage Open Dictionary Project: <https://ahdictionary.com/word/submitNew.html>.

čitaoci, tako što bi dostavljali nove anglicizme u punom rečeničnom kontekstu, zajedno s podacima o izvoru i sopstvenim tumačenjem njihovih značenja. Ukoliko bi zadovoljili uredničke kriterijume, ovi anglicizmi mogli bi poslužiti kao odrednice u *Novom rečniku*, a mogli bi čak postati i jezgro *Otvorenog rečnika novijih anglicizama*, u kojem bi stručnu obradu obavljali profesionalni leksikografi, da bi se izbegli činjenični i drugi propusti koji se ponekad mogu videti u nekim drugim otvorenim rečnicima – do maćim, poput *Vukajlja*, i stranim, poput *Urban Dictionary*.<sup>51</sup>

## **7.5. Da li bi vredelo?**

U ovom poglavlju ponuđeno je jedno viđenje izrade novog, proširenog izdanja *Rečnika novijih anglicizama*. Objektivne potrebe za jednim ovakvim rečnikom nesumnjivo postoje: globalni fenomen engleskog kao odomaćenog stranog jezika, udružen s lokalnim fenomenom sindroma širom otvorenih vrata prema uticajima engleskog jezika na srpski (up. Prćić 2011a: Pogl. 2 i 16), odgovorni su za sve snažniju anglicizaciju i hibridizaciju srpskog jezika, koje se najviše ispoljavaju u nekontrolisanom preuzimanju anglicizama, naročito očiglednih, i u njihovojo još nekontrolisanoj upotrebi. Ako se anglicizmi koriste s merom, znanjem i razumevanjem, oni samo mogu da obogate izražajni potencijal svakog jezika, pa tako i srpskog, ali ako se koriste bez mere, znanja i razumevanja, čemu smo svedoci svakodnevno i čija je najvažnija posledica delimično ili potpuno nerazumevanje anglicizama (up. Panić Kavgić 2006; Jerković 2012), postiže se pogrešan i neželjen efekat. Sistematsko zatvaranje očiju na svim nivoima našeg sadašnjeg obrazovnog sistema pred pojавom englesko-srpskih jezičkih kontakata, koje će se vrlo verovatno nastaviti, kao da tih kontakata uopšte i nema, dovodiće do dalje anglicizacije i hibridizacije srpskog jezika, te do daljeg jačanja anglosrpskog, koji ima sve izglede da postane, sviđalo se to nekom ili ne, glav-

---

<sup>51</sup> – Vukajlja: <https://vukajlja.com/>,

– Urban Dictionary: <https://www.urbandictionary.com/>.

ni, ako ne i standardni, ili bar kvazi-standardni, urbani varijetet srpskog jezika – svakako nikad *de iure*, ali zato i te kako *de facto*.

Ako se ovakve perspektive žele preduprediti, krajnje je vreme da se, umesto sada širom otvorenih vrata prema uticajima engleskog jezika, širom otvore oči onih koji ne žele da ih otvore i u nastavni plan i program – odskora preimenovan u kurikulum – za engleski i srpski jezik, počev od viših razreda osnovne škole, pa do univerziteta, uključe teme vezane za doslednu upotrebu reči i imena iz engleskog jezika u srpskom, čime bi otpočelo sistematsko negovanje preko nam potrebne kontaktne jezičke kulture i razvijanje kontaktnojezičke kompetencije (up. Prćić 2011a: Pogl. 15, 2013, 2014a), i, u sklopu nje, razvijanje englesko-srpske kontaktnojezičke kompetencije kod svih sadašnjih i budućih posebnih korisnika jezika (up. Prćić 2011a). Ne treba nikako zaboraviti na to da pomodno učenje i „učenje“ engleskog jezika svuda i na svakom mestu, kako se to danas kod nas radi, ne može pomoći tome da se anglicizmi pravilno razumeju i koriste, uz ostalo i zbog sekundarne morfosintaktičke i semantičke adaptacije, te mnogih formalnih i sadržinskih promena koje njihovim delovanjem nastaju i kojima se takvi anglicizmi udaljavaju od svojih engleskih originala. Stoga, AKO SE (MISLI DA SE) ZNA ENGLESKI, TO NIKAKO NE ZNAČI DA ĆE SE ZNATI I (SVI) ANGLICIZMI. Upravo s ovim glavnim ciljem na umu, da se omogući valjano razumevanje i korišćenje anglicizama u srpskom jeziku, urađen je *Rečnik novijih anglicizama* – taj cilj, međutim, nije ostvaren do kraja. *Novi rečnik novijih anglicizama*, s istim ili, izvesnije, drugim autorskim timom, bio bi rađen, ako bi, i dalje s istim ovim glavnim ciljem na umu.

## **8. Mali englesko-srpski rečnik pragmatičkih termina**

Na našim univerzitetima, lingvistika se u velikoj meri predaje tako da se pruža uvid u apstraktni jezički sistem – ili jezika uopšte, ili nekog određenog jezika, ili nekoliko odabralih jezika. Pri tome, naglasak je dugo vremena gotovo bez izuzetka bio na formalnim aspektima, obrađivanim na kursevima fonetike s fono- logijom, morfologije i sintakse, tradicionalnim nivoima jezičke i lingvističke analize, dok se sadržinskim aspektima jezičkog sistema, koje obuhvata nivo semantike, bavilo tek uzgredno i simbolički. Dakle, jezik je bio sagledavan, i još uvek uglavnom jeste, kao sredstvo komunikacije, sazdano od jezičkih jedinica i pravila za njihovo kombinovanje. O tome ko ta pravila primenjuje, na koji način, u kojim situacijama i s kojom namerom nije se govorilo – konkretna upotreba jezičkog sistema i ljudi koji se njime služe, i, što je naročito bitno, bez kojih jezika i komunikacije ne bi ni bilo, u najboljem slučaju, uzimani su, i još uvek uglavnom jesu, kao podrazumevane, prirodne i normalne pojave. Konkretna upotreba jezičkog sistema, oličena u pragmatici, na našim univerzitetima vrlo je skromno zastupljena kao nastavni predmet i nešto manje skromno kao oblast naučnog istraživanja, iako institucionalno postoji još od 1977. godine, kada je u prvom broju časopisa *Journal of Pragmatics*, u uredničkom programatskom članku “Editorial: linguistics and pragmatics” (Haberland i Mey 1977), inauguirisana u samostalnu (i novu) naučnu disciplinu.

Kod nas, najveću zaslugu u otklonu od čisto formalističkog pristupa jeziku, jezicima i lingvistici, kako u nastavi tako i u naući, ima prof. emer. Svenka Savić, koja 1980-ih godina prepoznaje

važnost izučavanja konkretne upotrebe jezika u konkretnim situacijama od strane konkretnih ljudi. U središte svog nastavnog i naučnog rada hrabro stavlja analizu diskursa (up. Savić 1993), takođe novu naučnu oblast, i time, prvi put u našoj sredini, otvara vrata nečemu lingvistički novom, aktuelnom, izazovnom, korisnom i – napokon – životno realnom. Analiza diskursa može se shvatiti kao sestrinska, ako ne i sastavna, disciplina pragmatike, ukoliko se delokrug pragmatike definiše, po uzoru na stanovište Međunarodnog pragmatičkog udruženja (eng. *International Pragmatics Association; IPRA*), „u najširem svom interdisciplinarnom smislu kao funkcionalno (tj. kognitivno, društveno i kulturno) sagledavanje jezika i komunikacije”.<sup>52</sup>

Uprkos tome što su pragmatika, analiza diskursa i njima srodne discipline u svetskim razmerama izuzetno rasprostranjenе, kako naučno tako i nastavno,<sup>53</sup> u Srbiji je interesovanje za njih i dalje začuđujuće slabo – tek nekoliko kurseva, na nekoliko fakulteta. Samim tim, i pragmatička terminologija na srpskom jeziku nije dovoljno razvijena i standardizovana, pa se istraživači i predavači dovijaju, po običaju, kako znaju i umeju. Zbog toga ovo poglavlje nastoji, prvo, da doprinese značajnijoj afirmaciji pragmatike kod nas; i, drugo, da podstakne sistematsko stvaranje i ustaljivanje pragmatičke terminologije na srpskom jeziku, koja se najvećim delom oslanja na termine iz engleskog.

## **8.1. Organizacija Rečnika**

*Mali englesko-srpski rečnik pragmatičkih termina* sadrži 270 najčešćih i najpotrebnijih odrednica. Pored termina koji čine

<sup>52</sup> Up. <https://ipra.uantwerpen.be/>: “...in its widest interdisciplinary sense as a functional (i.e. cognitive, social, and cultural) perspective on language and communication”.

<sup>53</sup> Najuticajniji časopisi iz oblasti pragmatike:  
– Journal of Pragmatics: <https://www.journals.elsevier.com/journal-of-pragmatics>,  
– Pragmatics: [https://ipra.uantwerpen.be/main.aspx?c=\\*&HOME&n=1267](https://ipra.uantwerpen.be/main.aspx?c=*&HOME&n=1267),  
– Intercultural Pragmatics: <https://www.degruyter.com/view/j/iprg>.

jezgro današnje pragmatike, a to su oblasti presupozicije, kooperativnosti, implikature, učitivosti, govornih činova, referencije i deikse, uključeni su i oni vezani za odvijanje verbalne i neverbalne komunikacije uopšte, a koji bi se mogli smatrati pragmatikom u širem smislu. Teorijsko-metodološki, odabir je bio ograničen na grajsovsku orientaciju, budući da je ona najstarija i najistraženija, zbog čega se može reći da predstavlja klasični teorijsko-metodološki pristup izučavanju pragmatike.

Kao izvori za odabir engleskih termina poslužili su terminološki rečnik *A Glossary of Semantics and Pragmatics* (Cruse 2006) i glosar u udžbeniku *Pragmatics* (Yule 1996), dopunjeni nekim terminima iz drugih pragmatičkih monografija i njih srodnih disciplina, od kojih valja istaći sledeće (alfabetski, prema prezimenu autorâ): *Politeness. Some Universals in Language Usage* (Brown i Levinson 1987), *Doing Pragmatics* (Grundy 2008), *Principles of Pragmatics* (Leech 1983), *Pragmatics* (Levinson 1983), *Pragmatics. An Introduction* (Mey 2001), *Meaning in Interaction. An Introduction to Pragmatics* (Thomas 1995), *Understanding Pragmatics* (Verschueren 1999) i *Teach Yourself Body Language* (Wainwright 2003).

Za svaki navedeni termin na engleskom jeziku ponuđena je adaptacija u srpskom, koja je izvršena ili na nivou sadrzine, prevodenjem, ili na nivou forme, preoblikovanjem, ili njihovom kombinacijom. Definicije termina ovde se ne daju, ali ih zainteresovani čitaoci mogu pronaći u pomenutim izvorima, kao i u dva opsežna i iscrpna enciklopedijska priručnika: *Concise Encyclopedia of Pragmatics* (Mey 2009) i *The Handbook of Pragmatics* (Horn i Ward 2005), te u tematskom zborniku *Key Notions for Pragmatics* (Verschueren i Östman 2009).

*Mali rečnik* podeljen je u dva dela – alfabetski i tematski, pri čemu se u alfabetском nalazi popis svih unesenih termina na engleskom jeziku, odakle se upućuje na jedan od 15 grozdova u tematskom delu, gde je svaka odrednica obrađena. Na taj način, korisnicima je omogućeno da termine potraže ili u celovitom alfabetском popisu, ili u tematskim grozdovima, unutar kojih mogu saznati, prvo, mesto svakog uključenog termina; drugo, među-

sobne značenjske odnose tih termina; i treće, njihovu adaptaciju u srpskom jeziku.

## **8.2. Rečnik: alfabetSKI deo**

U ovom delu, koji pruža opšti uvid u sve unesene jedinice, engleski termini navedeni su alfabetskim redosledom. Strelica upućuje na broj, u zagradi, tematskog grozda u tematskom delu, u sklopu koga je dati termin obrađen.

### ALFABETSKI DEO

- |  |   |
|--|---|
| 1. acceptability → (1)                 | 24. channel → (2)                       |
| 2. addressee → (2)                     | 25. clausal implicature → (9)           |
| 3. addressor → (2)                     | 26. code → (2)                          |
| 4. agreement maxim → (10)              | 27. coherence → (1)                     |
| 5. ambiguity → (6)                     | 28. cohesion → (1)                      |
| 6. anaphor → (12)                      | 29. comment → (14)                      |
| 7. anaphora → (12)                     | 30. commissive <sub>n</sub> → (11)      |
| 8. anaphoric reference → (12)          | 31. communication situation<br>→ (2)    |
| 9. antecedent → (12)                   | 32. communicative competence<br>→ (3)   |
| 10. approbation maxim → (10)           | 33. communicative dynamism<br>→ (14)    |
| 11. assertive <sub>n</sub> → (11)      | 34. competence → (3)                    |
| 12. attributive use → (12)             | 35. constant reference → (12)           |
| 13. background knowledge →<br>(4)      | 36. constative <sub>n</sub> → (11)      |
| 14. background entailment →<br>(1)     | 37. constative utterance → (11)         |
| 15. bald on-record utterance →<br>(10) | 38. content → (2)                       |
| 16. bodily contact → (15)              | 39. content condition → (11)            |
| 17. body movement → (15)               | 40. context <sub>1/2</sub> → (5)        |
| 18. bottom-up processing → (6)         | 41. context-sensitivity → (9)           |
| 19. bystander → (2)                    | 42. conventional implicature<br>→ (9)   |
| 20. calculability → (9)                | 43. conversational implicature<br>→ (9) |
| 21. cancellability → (9)               | 44. cooperative principle → (8)         |
| 22. cataphora → (12)                   |   |
| 23. cataphoric reference → (12)        |   |

45. coreferential anaphora → (12)  
46. co-text → (5)  
47. counterfactual presupposition → (7)  
48. de dicto interpretation → (6)  
49. de re interpretation → (6)  
50. declaration → (11)  
51. declarative<sub>n</sub> → (11)  
52. decoder → (2)  
53. defeasibility → (9)  
54. deference strategy → (10)  
55. definite description → (12)  
56. deictic<sub>n</sub> → (13)  
57. deictic centre/center → (13)  
58. deictic expression → (13)  
59. deictic projection → (13)  
60. deixis → (13)  
61. detachability → (9)  
62. direct speech act → (11)  
63. directive<sub>n</sub> → (11)  
64. disambiguation → (6)  
65. discourse → (1)  
66. discourse analysis → (1)  
67. discourse deixis → (13)  
68. discourse marker → (1)  
69. distal deictic expression → (13)  
70. eavesdropper → (2)  
71. egocentricity → (13)  
72. ellipsis → (12)  
73. encoder → (2)  
74. encyclopedic knowledge → (4)  
75. endophoric reference → (12)  
76. entail<sub>v</sub> → (1)  
77. entailment → (1)
78. essential condition → (11)  
79. exclusive ‘we’ → (13)  
80. existential presupposition → (7)  
81. exophoric reference → (12)  
82. explicit performative<sub>n</sub> → (11)  
83. explicit performative utterance → (11)  
84. expressive<sub>n</sub> → (11)  
85. extralinguistic context → (5)  
86. extralinguistic knowledge → (4)  
87. eye contact → (15)  
88. face → (10)  
89. face want → (10)  
90. face-saving act → (10)  
91. face-threatening act → (10)  
92. facial expression → (15)  
93. factive presupposition → (7)  
94. felicity condition → (11)  
95. final ellipsis → (12)  
96. flout a maxim → (8)  
97. focalization → (14)  
98. focus → (14)  
99. foreground entailment → (1)  
100. foregrounding → (14)  
101. frame → (4)  
102. FSP → (14)  
103. functional sentence perspective → (14)  
104. general collective reference → (12)  
105. general condition → (11)  
106. general distributive reference → (12)

- 107. general reference → (12)
- 108. generalized conversational implicature → (9)
- 109. generic reference → (12)
- 110. generosity maxim → (10)
- 111. gestural deixis → (13)
- 112. gesture → (15)
- 113. given information → (14)
- 114. happiness condition → (11)
- 115. head movement → (15)
- 116. hearer → (2)
- 117. hedge → (8)
- 118. highlighting → (14)
- 119. honorific<sub>n</sub> → (13)
- 120. IFID → (11)
- 121. illocution → (11)
- 122. illocutionary act → (11)
- 123. illocutionary force → (11)
- 124. illocutionary force indicating device → (11)
- 125. implicate<sub>v</sub> → (9)
- 126. implicature → (9)
- 127. implicit performativ<sub>n</sub> → (11)
- 128. implicit performativ utterance → (11)
- 129. impure deixis → (13)
- 130. inclusive ‘we’ → (13)
- 131. indexical<sub>n</sub> → (13)
- 132. indexical expression → (13)
- 133. indexicality → (13)
- 134. indirect speech act → (11)
- 135. infer<sub>v</sub> → (6)
- 136. inference → (6)
- 137. information structure → (14)
- 138. informativity → (1)
- 139. infringe a maxim → (8)
- 140. initial ellipsis → (12)
- 141. inscription → (1)
- 142. intended meaning → (2)
- 143. intentionality → (1)
- 144. interpretation → (6)
- 145. interpreted meaning → (2)
- 146. intertextuality → (1)
- 147. langage (fr.) → (3)
- 148. langue (fr.) → (3)
- 149. lexical presupposition → (7)
- 150. linguistic context → (5)
- 151. linguistic knowledge → (3)
- 152. locution → (11)
- 153. locutionary act → (11)
- 154. maxim of conversation → (8)
- 155. maxim of manner → (8)
- 156. maxim of politeness → (10)
- 157. maxim of quality → (8)
- 158. maxim of quantity → (8)
- 159. maxim of relation → (8)
- 160. maxim of relevance → (8)
- 161. medial deictic expression → (13)
- 162. medial ellipsis → (12)
- 163. message → (2)
- 164. mitigating device → (10)
- 165. modesty maxim → (10)
- 166. negative face → (10)
- 167. negative politeness → (10)
- 168. negative politeness strategy → (10)
- 169. neglect a maxim → (8)
- 170. new information → (14)
- 171. non-coreferential anaphora → (12)
- 172. non-detachability → (9)
- 173. non-factive presupposition → (7)

- 174. non-verbal communication → (15)
- 175. off-record utterance → (10)
- 176. on-record utterance → (10)
- 177. opt out of a maxim → (8)
- 178. orientation → (15)
- 179. overhearer → (2)
- 180. parole (fr.) → (3)
- 181. particularized conversational implicature → (9)
- 182. performance → (3)
- 183. performative<sub>n</sub> → (11)
- 184. performative utterance → (11)
- 185. performative verb → (11)
- 186. perlocution → (11)
- 187. perlocutionary act → (11)
- 188. perlocutionary effect → (11)
- 189. person deixis → (13)
- 190. phonological thematization → (14)
- 191. politeness → (10)
- 192. politeness principle → (10)
- 193. positive face → (10)
- 194. positive politeness → (10)
- 195. positive politeness strategy → (10)
- 196. posture → (15)
- 197. potential presupposition → (7)
- 198. pre-announcement → (10)
- 199. pre-invitation → (10)
- 200. preparatory condition → (11)
- 201. pre-request → (10)
- 202. pre-sequence → (10)
- 203. presuppose<sub>v</sub> → (7)
- 204. presupposition → (7)
- 205. projected deixis → (13)
- 206. prominence → (14)
- 207. proposition → (1)
- 208. propositional content → (1)
- 209. propositional meaning → (1)
- 210. proximal deictic expression → (13)
- 211. proximity → (15)
- 212. pure deixis → (13)
- 213. ratified participant → (2)
- 214. reader → (2)
- 215. refer<sub>v</sub> → (12)
- 216. reference → (12)
- 217. referential use → (12)
- 218. referring expression → (12)
- 219. reinforceability → (9)
- 220. representative<sub>n</sub> → (11)
- 221. rheme → (14)
- 222. salience → (14)
- 223. scalar implicature → (9)
- 224. schema → (4)
- 225. script → (4)
- 226. sentence → (1)
- 227. sentence meaning → (1)
- 228. sentential context → (5)
- 229. setting → (2)
- 230. sincerity condition → (11)
- 231. situational context → (5)
- 232. situationality → (1)
- 233. social deixis → (13)
- 234. solidarity strategy → (10)
- 235. spatial deixis → (13)
- 236. speaker → (2)
- 237. specific definite reference → (12)
- 238. specific indefinite reference → (12)

- 239. specific reference → (12)
- 240. speech act → (11)
- 241. stance → (15)
- 242. standard implicature → (9)
- 243. structural presupposition → (7)
- 244. structural thematization → (14)
- 245. symbolic deixis → (13)
- 246. sympathy maxim → (10)
- 247. T/V distinction → (10)
- 248. tact maxim → (10)
- 249. temporal deixis → (13)
- 250. text → (1)
- 251. text deixis → (12)
- 252. text linguistics → (1)
- 253. textual context → (5)
- 254. thematization → (14)
- 255. theme → (14)
- 256. top-down processing → (6)
- 257. topic → (14)
- 258. topicalization → (14)
- 259. truth conditions → (1)
- 260. truth value → (1)
- 261. universe of discourse → (2)
- 262. uptake → (11)
- 263. utterance → (1)
- 264. utterance meaning → (1)
- 265. variability → (9)
- 266. variable reference → (12)
- 267. violate a maxim → (8)
- 268. world knowledge → (4)
- 269. writer → (2)
- 270. zero anaphora → (12)

### 8.3. Rečnik: tematski deo

U ovom delu, koji donosi obradu svih unesenih odrednica, engleski termini razvrstani su u 15 tematskih grozdova, čiji su nazivi, najčešće i sami termini, otisnuti **polucrno**. Unutar grozđova, termini su prikazani hijerarhijski, uvedeni velikim izdignutim tačkama i s različitim stepenima uvlačenja pripadajućeg paragrafa, čime se označava stepen međusobne značenjske povezanosti termina – ili prema podređenosti (tj. hiponimiji), ili prema suprotnosti (tj. antonimiji). Za svaki engleski termin ponuđena je adaptacija u srpskom jeziku, otisnuta *kurzivno*, koja je nastala prevodenjem, preoblikovanjem ili njihovom kombinacijom.

Ukoliko za jedan engleski termin postoji deskriptivni sinonim, jedan ili više njih, oni se navode jedan iza drugog i obeležavaju znakom ‘=’ ispred; v. odrednicu ‘world knowledge’, pod (4).

Ukoliko za jedan engleski termin postoji više adaptacija u srpskom, koje se smatraju deskriptivnim sinonimima, one se navode prema redosledu prvenstva i obeležavaju brojevima ispred; v. odrednicu ‘performance’, pod (3).

Ukoliko za jedan engleski deskriptivno sinonimni termin postoji konkretna adaptacija u srpskom, ona se navodi neposredno iza njega i smatra se deskriptivnim sinonimom ostalih adaptacija; v. odrednicu ‘linguistic context’, pod (5), a ukoliko se jedna adaptacija u srpskom odnosi na sve deskriptivno sinonimne engleske termine, ona se navodi na kraju tog niza; v. odrednicu ‘maxim of relation’, pod (8).

Engleski termini koji se završavaju na dvofunkcijske, tj. pridevske i imeničke, sufikse *-ive* i *-ic*, obeleženi su spuštenim slovom ‘<sub>n</sub>’, od ‘noun’, iza, da bi se istakla njihova pripadnost kategoriji imenica; v. odrednice ‘expressive<sub>n</sub>’, pod (11), i ‘deictic<sub>n</sub>’, pod (13).

Engleski glagol koji je tvorbeno i značenjski povezan s imenicom, koja je od njega bila izvedena, navodi se ispod te imenice i obeležava znakom ‘<’ ispred i spuštenim slovom ‘<sub>v</sub>’, od ‘verb’, iza; v. odrednicu ‘presuppose<sub>v</sub>’, pod (7).

Opšti nazivi za kategorije pragmatičkih pojava, ispod kojih se nabrajaju njihovi tipovi, otisnuti su MALIM VERZALOM i ne predstavljaju termine; njihovi prevodi daju se u četvrtastim zagradama, otisnuti KURZIVNIM MALIM VERZALOM.

## TEMATSKI DEO

### (1) GENERAL CONCEPTS [OPŠTI POJMOVI]

- sentence *rečenica*
  - sentence meaning 1 *značenje rečenice*, 2 *rečenično značenje*
- utterance *iskaz*
  - utterance meaning *značenje iskaza*
- inscription *napis*
- proposition *propozicija*
  - propositional meaning *propoziciono značenje*,  
= propositional content *propozicioni sadržaj*
- truth value *istinosna vrednost*
  - truth conditions 1 *istinosni uslovi*,<sup>54</sup> 2 *uslovi istinitosti*

---

<sup>54</sup> Prema predlogu D. Klikovac, u privatnom razgovoru.

- entailment *jaka implikacija*<sup>55</sup>
    - < entail<sub>v</sub> *jako implicirati*
    - foreground entailment *glavna jaka implikacija*
    - background entailment *sporedna jaka implikacija*
  - discourse *diskurs*
    - discourse analysis *analiza diskursa*
    - discourse marker 1 *diskursni obeleživač*, 2 *diskursni marker*
  - text *tekst*
    - text linguistics 1 *lingvistika teksta*, 2 *tekstualna lingvistika*
  - STANDARDS OF TEXTUALITY [STANDARDI TEKSTUALNOSTI]:
    - cohesion *kohezivnost*
    - coherence *koherentnost*
    - intentionality 1 *namernost*, 2 *intencionalnost*
    - acceptability *prihvatljivost*
    - informativity *informativnost*
    - situationality *situativnost*
    - intertextuality *intertekstualnost*
- (2) **communication situation** 1 *komunikaciona situacija*, 2 *komunikacijska situacija*
- speaker *govornik*, = writer *pisac*, = addressor *adresor*, = encoder *enkoder*
    - intended meaning *nameravano značenje*
  - hearer *slušalac*, = reader *čitalac*, = addressee *adresat*, = decoder *dekoder*
    - interpreted meaning *protumačeno značenje*
  - ratified participant *konstatovani učesnik*
  - overhearer *slučajni slušalac*
    - bystander *posmatrač*
    - eavesdropper *prisluškivač*
  - content *sadržaj*
  - code *kod*
  - message *poruka*
  - channel *kanal*
  - setting 1 *okruženje*, 2 *scena*
  - universe of discourse *univerzum diskursa*

---

<sup>55</sup> Prema prevodu u Kristal 1999.

- (3) **linguistic knowledge** *znanje o jeziku*<sup>56</sup>
- competence 1 *kompetencija*, 2 *kodna kompetencija*, 3 *kompetencija koda*, 4 *jezičko znanje*
    - langage (fr.) *jezička sposobnost*
    - langue (fr.) *jezičko znanje*
    - communicative competence 1 *komunikativna kompetencija*, 2 *kompetencija komunikacije*
  - performance 1 *performansa*, 2 *jezičko ispoljavanje*, 3 *jezičko ostvarenje*
    - parole (fr.) 1 *jezičko ispoljavanje*, 2 *jezičko ostvarenje*
- (4) **world knowledge** *znanje o svetu*, = extralinguistic knowledge,  
= background knowledge 1 *vanjezičko znanje*, 2 *nejezičko znanje*,  
= encyclopedic knowledge *enciklopedijsko znanje*
- frame *slika*
  - script *scenario*<sup>57</sup>
  - schema *shema*
- (5) **context**, *kontekst*<sup>58</sup>
- linguistic context *jezički kontekst*, = sentential context  
*rečenični kontekst*, = textual context *tekstualni kontekst*,  
= co-text *kotekst*
  - extralinguistic context *vanjezički kontekst*, = situational context *situacioni kontekst*, = context<sub>2</sub> *kontekst*
- (6) **interpretation** 1 *interpretacija*, 2 *tumačenje*
- de dicto interpretation 1 *interpretacija na osnovu rečenog*, 2 *tumačenje na osnovu rečenog*
    - de re interpretation 1 *interpretacija na osnovu stvarnog*, 2 *tumačenje na osnovu stvarnog*
  - inference 1 *inferencija*, 2 *zaključivanje*, 3 *odgonetanje*
    - < infer<sub>v</sub> 1 *inferirati*, 2 *zaključiti / zaključivati*, 3 *odgonetnuti / odgonetati*
  - bottom-up processing *obrada odozdo nagore*

---

<sup>56</sup> Prevodi u ovom tematskom grozdu većim delom slede termine u Bugarski 2003 i Radovanović 2003.

<sup>57</sup> Prevodi ‘slika’ i ‘scenario’ prema predlogu O. Panić Kavgić, u privatnom razgovoru.

<sup>58</sup> Termin ‘kontekst’, pod uticajem upotrebe u engleskom jeziku, javlja se u dva smisla: u širem, to je zbirni, neutralni naziv za svaku vrstu konteksta, dok se u užem odnosi na vanjezički kontekst i tada je u kontrastu prema terminu ‘kotekst’.

- top-down processing *obrada odozgo nadole*
  - ambiguity *dvoznačnost*
    - disambiguation 1 razdvoznačavanje, 2 razrešavanje *dvoznačnosti, dezambiguizacija*
- (7) **presupposition** *presupozicija*
- < presuppose<sub>v</sub> *presuponirati*
  - potential presupposition *potencijalna presupozicija*
  - existential presupposition *egzistencijalna presupozicija*
  - factive presupposition *faktivna presupozicija*
  - non-factive presupposition *nefaktivna presupozicija*
  - counterfactual presupposition *kontrafaktivna presupozicija*
  - lexical presupposition *leksička presupozicija*
  - structural presupposition *strukturna presupozicija*
- (8) **cooperative principle** *princip kooperativnosti*
- maxim of conversation *konverzaciona maksima*
    - maxim of quantity *maksima informativnosti*
    - maxim of quality *maksima istinitosti*
    - maxim of relation, = maxim of relevance *maksima relevantnosti*
    - maxim of manner *maksima jasnosti*
  - hedge 1 *diskursna ograda*, 2 *ograda*
  - NON-ADHERENCE TO A MAXIM [NEPOŠTOVANJE MAKSIME]:
    - flout a maxim *narušiti maksimu*
    - violate a maxim *svesno narušiti maksimu*
    - infringe a maxim *nenamerno narušiti maksimu*
    - opt out of a maxim *prikriveno narušiti maksimu*
    - neglect a maxim *nemarno narušiti maksimu*<sup>59</sup>
- (9) **implicature** *implikatura*
- < implicate<sub>v</sub> *implikovati*<sup>60</sup>
  - conversational implicature *konverzaciona implikatura*
    - standard implicature *standardna implikatura*

---

<sup>59</sup> Prema prevodima u Panić Kavgić 2006, gde se, u vezi s upotreborom anglicizama u srpskom jeziku, opisuje i ova pojава, za nju predlaže termin ‘nemarno narušavanje maksime’ (jasnosti) i njegov engleski ekvivalent.

<sup>60</sup> Glagol ‘implikovati’ ovde se predlaže kao osnova za imenicu ‘implikatura’, da bi se ovaj terminološki par razlikovao od neterminološkog para ‘implikacija’ i ‘implicirati’.

- generalized conversational implicature 1  
*generalizovana konverzaciona implikatura, 2 opšta konverzaciona implikatura*
  - particularized conversational implicature 1  
*partikularizovana konverzaciona implikatura, 2 specifična konverzaciona implikatura*
  - scalar implicature *skalarna implikatura*
  - clausal implicature *klauzalna implikatura*
  - PROPERTIES OF IMPLICATURES [SVOJSTVA IMPLIKATURA]:
    - calculability *izvodivost*
    - variability 1 *kontekstna promenljivost, 2 kontekstualna promenljivost*, = context-sensitivity  
1 *kontekstna osetljivost, 2 kontekstualna osetljivost, 3 osetljivost na kontekst*
    - cancellability, = defeasibility *opozivost*
    - reinforceability *pojačivost*
    - non-detachability *neodvojivost*
    - detachability *odvojivost*
  - conventional implicature *konvencionalna implikatura*
- (10) **politeness principle** *princip učitosti*
- face 1 *lice, 2 obraz*<sup>61</sup>
    - negative face 1 *individualističko lice, 2 individualistički obraz*
    - positive face 1 *integrativno lice, 2 integrativni obraz*
  - face want 1 *potreba lica, 2 potreba obraza*
    - face-saving act 1 *čin uvažavanja lica, 2 čin uvažavanja obraza*
    - face-threatening act 1 *čin ugrožavanja lica, 2 čin ugrožavanja obraza*
  - politeness *učitost*
    - negative politeness *individualistička učitost*
      - negative politeness strategy *strategija individualističke učitosti*
    - positive politeness *integrativna učitost*
      - positive politeness strategy *strategija integrativne učitosti*
    - solidarity strategy *strategija bliskosti*
      - deference strategy *strategija udaljenosti*

---

<sup>61</sup> Prema predlogu D. Klikovac, u privatnom razgovoru.

- UTTERANCE ACCORDING TO DIRECTNESS [*ISKAZ PREMA DIREKTNOSTI*]:
  - off-record utterance *indirektni iskaz*
  - on-record utterance *drektni iskaz*
  - bald on-record utterance *krajnje direktni iskaz*
- mitigating device *sredstvo ublažavanja*
- pre-sequence *predsekvenca*
  - pre-request *predmolba*
  - pre-invitation *pretpoziv*
  - pre-announcement *prednjava*
- maxim of politeness *maksima učтивости*
  - tact maxim *maksima takta*
  - generosity maxim *maksima velikodušnosti*
  - approbation maxim *maksima odobravanja*
  - modesty maxim *maksima skromnosti*
  - agreement maxim *maksima slaganja*
  - sympathy maxim *maksima saosećanja*

(11) **speech act** *govorni čin*

- locution *lokacija*
  - locutionary act *lokacioni čin*
- illocution *ilokacija*
  - illocutionary act *ilokacioni čin*
  - illocutionary force *ilokucionia snaga*
- perlocution *perlokacija*
  - perlocutionary act *perlokacioni čin*
  - perlocutionary effect *perlokucioni efekat*
- illocutionary force indicating device, = IFID *indikator ilokucionie snage*<sup>62</sup>
  - performative verb *performativni glagol*
- felicity condition, = happiness condition 1 *uslov prikladnosti, 2 uslov primerenosti*
  - general condition *opšti uslov*
  - content condition *sadržinski uslov*
  - preparatory condition *pripremni uslov*
  - sincerity condition *uslov iskrenosti*
  - essential condition *suštinski uslov*
- performative utterance *performativni iskaz*, = *performative<sub>n</sub> performativ*

---

<sup>62</sup> Prema predlogu V. Vasić, u privatnom razgovoru.

- explicit performative utterance *eksplicitni performativni iskaz*, = explicit performative <sub>n</sub> *eksplicitni performativ*
- implicit performative utterance *implicitni performativni iskaz*, = implicit performative <sub>n</sub> *implicitni performativ*
- constative utterance *konstativni iskaz*, = constative <sub>n</sub> *konstativ*
- ACCORDING TO FUNCTION [PREMA FUNKCIJI]:
  - declaration, = declarative <sub>n</sub> *deklarativ*
  - representative <sub>n</sub> *reprezentativ*, = assertive <sub>n</sub> *asertiv*
  - expressive <sub>n</sub> *ekspresiv*
  - directive <sub>n</sub> *direktiv*
  - commissive <sub>n</sub> *komisiv*
- ACCORDING TO STRUCTURE [PREMA STRUKTURI]:
  - direct speech act *direktni govorni čin*
  - indirect speech act *indirektni govorni čin*
- uptake *prihvaćenost (od strane slušaoca)*

(12) **reference referencija**

- < refer <sub>v</sub> 1 *referirati (na)*, 2 *uputiti / upućivati (na)*
- referring expression 1 *referencijski segment*, 2 *referencijski izraz*
  - definite description *određeni opis*
- ACCORDING TO WHAT IS IDENTIFIED [PREMA ONOME ŠTO SE IDENTIFIKUJE]:
  - exophoric reference *egzoforična referencija*
  - endophoric reference *endoforična referencija*
    - anaphoric reference *anaforička referencija*
      - anaphora *anafora*
        - coreferential anaphora *koreferencijalna anafora*
        - non-coreferential anaphora *nekoreferencijalna anafora*
      - anaphor *anafora*
        - antecedent *antecedent*
      - cataphoric reference *kataforička referencija*
        - cataphora *katafora*
  - ACCORDING TO SCOPE [PREMA OBUHVATU]:
    - specific reference *specifična referencija*
      - specific definite reference *specifična određena referencija*

- specific indefinite reference *specifična neodređena referencija*
  - constant reference *stalna referencija*
  - variable reference *promenljiva referencija*
- general reference *generalna referencija*
  - general distributive reference *generalna distributivna referencija*
  - general collective reference *generalna kolektivna referencija*
- generic reference *generička referencija*
- ACCORDING TO USE [*PREMA UPOTREBI*]:
  - referential use *referencijalna upotreba*
  - attributive use *nereferencijalna upotreba*
- ellipsis *elipsa*, = zero anaphora *nulta anafora*
  - initial ellipsis 1 *početna elipsa*, 2 *inicijalna elipsa*
  - medial ellipsis 1 *srednja elipsa*, 2 *medijalna elipsa*
  - final ellipsis 1 *krajnja elipsa*, 2 *finalna elipsa*

(13) **deixis deiksa**, = indexicality *indeksičnost*

- deictic expression, = deictic <sub>n</sub> *deiktički izraz*, = indexical expression, = indexical <sub>n</sub> *indeksički izraz*
  - proximal deictic expression *proksimalni deiktički izraz*
  - medial deictic expression *medijalni deiktički izraz*
  - distal deictic expression *distalni deiktički izraz*
- deictic centre/center 1 *deiktički centar*, 2 *deiktičko središte*
  - egocentricity 1 *usmerenost prema govorniku*, 2 *okrenutost prema govorniku*
- ACCORDING TO WHAT IS POINTED TO [*PREMA ONOME NA ŠTA SE POKAZUJE*]:
  - spatial deixis *prostorna deiksa*
  - temporal deixis *vremenska deiksa*
  - person deixis *lična deiksa*
    - inclusive ‘we’ 1 *uključno ‘mi’*, 2 *uključujuće ‘mi’*, 3 *inkluzivno ‘mi’*
    - exclusive ‘we’ 1 *isključno ‘mi’*, 2 *isključujuće ‘mi’*,<sup>63</sup> 3 *ekskluzivno ‘mi’*
  - social deixis *društvena deiksa*
    - honorific <sub>n</sub> 1 *honorifik*, 2 *oblik iz poštovanja*

---

<sup>63</sup> Prevodi ‘uključujuće’ i ‘isključujuće’ prema predlogu D. Klikovac, u privatnom razgovoru.

- T/V<sup>64</sup> distinction 1 *distinkcija T/V*, 2 *T/V distinkcija*
- discourse deixis *diskursna deiksa*, = text deixis *tekstovna deiksa*
- ACCORDING TO REALIZATION [*PREMA REALIZACIJI*]:
  - gestural deixis *gestovna deiksa*
  - symbolic deixis *simbolička deiksa*
- ACCORDING TO HOW MUCH IS CONVEYED [*PREMA TOME KOLIKO JE SAOPŠTENO*]:
  - pure deixis *osnovna deiksa*
  - impure deixis *dodatna deiksa*
- deictic projection *deiktička projekcija*
- projected deixis *projektovana deiksa*

(14) **information structure** *informacijska struktura*

- given information 1 *data informacija*, 2 *poznata informacija*
  - new information *nova informacija*
- theme, = topic *tema*
  - rheme *rema*, = comment *komentar*
  - focus *fokus*
- thematization *tematizacija*, = topicalization 1 *tematizacija*, 2 *topikalizacija*
  - phonological thematization *fonološka tematizacija*
  - structural thematization *strukturna tematizacija*
- focalization *fokalizacija*
- salience, = prominence *istaknutost*
  - foregrounding *dovođenje u prednji plan*, = highlighting *isticanje*
- communicative dynamism *komunikativna dinamika*
- functional sentence perspective, = FSP 1 *funkcijska perspektiva rečenice*, 2 *funkcionalna rečenična perspektiva*

(15) **non-verbal communication** *neverbalna komunikacija*

- eye contact *kontakt očima*
- facial expression *izraz lica*
- head movement *pokret glave*
- gesture *gest*
- body movement *pokret tela*

---

<sup>64</sup> Akronim ‘T/V’ sačinjavaju početna slova latinskih zamenica ‘tu’ (tj. ti) i ‘vos’ (tj. vi), koje odgovarajuće oblike, s istim početnim slovima, imaju u ostalim romanskim jezicima, ali i u srpskom.

- posture *položaj tela*
- stance *držanje tela*
- proximity *blizina*
- orientation 1 *okrenutost tela*, 2 *usmerenost tela*<sup>65</sup>
- bodily contact *dodir telom*

---

<sup>65</sup> Prema predlogu D. Klikovac, u privatnom razgovoru.

## **Bibliografske napomene**

U sastav ove knjige ušli su autorovi ranije objavljeni radovi, u kojima su izvršene veće ili manje dorade, u vidu preformulacija naslova poglavlja i odeljaka, pa ispravki, preinaka, skraćenja, proširenja i unakrsnih upućivanja unutar i između tekstova, te dopuna svežim primerima i literaturom. Slede izvorni bibliografski podaci za uključene radove, prema poglavlјima:

Poglavlje 1, Kakva nam leksikografija treba – „Kakva nam domaća leksikografija treba u 21. veku”. U: S. Gudurić i M. Stefanović (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru V. Tematski zbornik*. Filozofski fakultet, Novi Sad, 2016: 231-251. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2016/978-86-6065-374-3>. (plenarno izlaganje, *Međunarodna konferencija „Jezici i kulture u vremenu i prostoru 5”*, Novi Sad, oktobar 2015).

Poglavlje 2, Nacrt za savremeni opšti rečnik srpskog jezika – „Kakav nam opšti rečnik srpskog jezika najviše treba”. U: S. Ristić, I. Lazić Konjik i N. Ivanović (ur.). *Leksikologija i leksikografija u svetu savremenih pristupa. Zbornik naučnih radova*. Institut za srpski jezik SANU, Beograd, 2016: 87-117. Dostupno i na: <https://zenodo.org/record/437541/files/Leksikologija%2003Prcic.pdf>. (saopštenje, 8. međunarodni interdisciplinarni simpozijum „Susret kultura”, Novi Sad, decembar 2014).

Poglavlje 3, Nacrt za jedan specijalizovani rečnik srpskog jezika – „Kakav nam specijalizovani rečnik srpskog jezika najviše treba”. U: R. Dragičević (ur.). *Putevima reči. Zbornik radova u čast Darinki Gortan Premk*. Filološki fakultet, Beograd, 2017: 275-296.

Poglavlje 4, Skice za nove englesko-srpske rečnike – „Kakvi nam englesko-srpski i srpsko-engleski rečnici najviše trebaju”. U: T. Prćić, M. Marković, i dr. (ur.). *Engleski jezik i anglofone književnosti u teoriji i praksi. Zbornik u čast Draginji Pervaz.* Filozofski fakultet, Novi Sad; Orfelin izdavaštvo, Novi Sad, 2014: 419-442. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2014/978-86-6065-276-0>.

Poglavlje 5, *Englesko-srpski kontrastivni rečnik sinonima – „Englesko-srpski kontrastivni rečnik sinonima: teorijske i praktične osnove”*. U: S. Gudurić i B. Radić Bojanić (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru VI. Tematski zbornik.* Filozofski fakultet, Novi Sad, 2017: 269-287. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2017/978-86-6065-432-0>. (saopštenje, *Međunarodna konferencija „Jezici i kulture u vremenu i prostoru 6”*, Novi Sad, decembar 2016).

Poglavlje 6, *Rečnik novijih anglicizama – „Du yu speak anglosrpski?* Rečnik novijih anglicizama deset godina posle: da li je vredelo?”. U: S. Gudurić (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru I. Tematski zbornik.* Filozofski fakultet, Novi Sad, 2013: 253-264. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2012/978-86-6065-133-6>. (plenarno izlaganje, *Međunarodna konferencija „Jezici i kulture u vremenu i prostoru”*, Novi Sad, novembar 2011).

Poglavlje 7, *Novi rečnik novijih anglicizama – „Novi rečnik novijih anglicizama: zašto, šta i kako”*. U: M. Alanović, i dr. (ur.). *Leksika, gramatika, diskurs. Zbornik u čast Veri Vasić.* Filozofski fakultet, Novi Sad, 2014: 41-58. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2013/978-86-6065-193-0>.

Poglavlje 8, *Mali englesko-srpski rečnik pragmatičkih termina – „Mali englesko-srpski rečnik pragmatičkih termina”*. U: V. Vasić (ur.). *Diskurs i diskursi. Zbornik u čast Svenki Savić.* Filozofski fakultet, Novi Sad, 2010: 399-415. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2010/978-86-6065-051-3>.

## Literatura

Preporučena transkripcija prezimena stranih autora daje se iza izvornog oblika, u uglastim zagradama.

- Adamska-Sałaciak, A. <Adamska-Salaćak>. (2013). “Equivalence, synonymy, and sameness of meaning in a bilingual dictionary”. *International Journal of Lexicography* 26/3: 329-345.
- Al-Kasimi, A. <Al-Kasimi>. (1977). *Linguistics and Bilingual Dictionaries*. E. J. Brill, Leiden.
- Andrić, D. (2005). *Dvosmerni rečnik srpskog žargona i žargonu srodnih reči i izraza*. 2., znatno dopunjeno izdanje. Zepter Book World, Beograd.
- Antoniová, V. <Antonova>. (2016). “Derivational paradigm – Is there any? A contrastive research”. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics* 13/2: 91-105. Available at: [http://www.skase.sk/Volumes/JTL32/pdf\\_doc/05.pdf](http://www.skase.sk/Volumes/JTL32/pdf_doc/05.pdf).
- Antoniová, V. and Štekauer, P. <Antonova, Štekauer>. (2015). “Derivational paradigms within selected conceptual fields – contrastive research”. *Facta Universitatis, Series: Linguistics and Literature* 13/2: 61-75. Also available at: <http://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FULingLit/article/download/833/1030>.
- Apresjan, J. <Apresjan>. (2000). *Systematic Lexicography*. Oxford University Press, Oxford.
- Atkins, B. T. S. <Atkins>. (1996). “Bilingual dictionaries: past, present and future”. In: M. Gellerstam, et al. (eds.). <Jelerstam>. *Euralex '96 Proceedings I-II. Part II*. Göteborg University, Department of Swedish, Göteborg: 515-546. Also available at: <http://euralex.org/category/publications/euralex-1996-2/>.

- Atkins, B. T. S., Clear, J. and Ostler, N. <Atkins, Klir, Osler>. (1992). “Corpus design criteria”. *Literary and Linguistic Computing* 7/1: 1-16.
- Atkins, B. T. S. and Rundell, M. <Atkins, Randel>. (2008). *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford University Press, Oxford.
- Augst, G. <Augst>. (1991-1993). “New trends in the research on word-family dictionaries”. *Studia Anglica Posnaniensia* 25-27: 183-197.
- Baker, M. and Kaplan, R. B. <Bejker, Kaplan>. (1994). “Translated! A new breed of bilingual dictionaries”. *Babel* 40/1: 1-11.
- Baker, P., Hardie, A. and McEnery, T. <Bejker, Hardi, Makeneri>. (2006). *A Glossary of Corpus Linguistics*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Bart, I. <Bart>. (2000). *Amerikai-magyar kulturális szótár*. [American-Hungarian Cultural Dictionary]. Corvina, Budapest.
- Bart, I. <Bart>. (2003). *Angol-magyar kulturális szótár*. 2. kiadás. [British-Hungarian Cultural Dictionary. 2nd edition]. Corvina, Budapest.
- Bauer, L. <Bauer>. (1997). “Derivational paradigms”. *Yearbook of Morphology* 1996: 243-256.
- Bauer, L. and Nation, P. <Bauer, Nejšn>. (1993). “Word families”. *International Journal of Lexicography* 6/4: 253-279.
- Béjoint, H. <Bežoen>. (2000). *Modern Lexicography. An Introduction*. Oxford University Press, Oxford.
- Béjoint, H. <Bežoen>. (2010). *The Lexicography of English*. Oxford University Press, Oxford.
- Benson, M., Benson, E. and Ilson, R. <Benson, Benson, Ilson>. (2010). *The BBI Combinatory Dictionary of English*. 3rd edition, expanded and revised, revised by R. Ilson. <Ilson>. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.
- Bergenholtz, H. and Tarp, S. (eds.). <Bergenholc, Tarp>. (1995). *Manual of Specialised Lexicography. The Preparation of Specialised Dictionaries*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.
- Biber, D. and Reppen R. (eds.). <Bajber, Repen>. (2015). *The Cambridge Handbook of English Corpus Linguistics*. Cambridge University Press, Cambridge.

- Brown, P. and Levinson, S. C. <Braun, Levinson>. (1987). *Politeness. Some Universals in Language Usage*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Bugarski, N. (2002). „*Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, Vera Vasić, Tvrtnko Prćić, Gordana Nejgebauer, Novi Sad, Zmaj, 2001, 1-277”. *Književnost i jezik* 49/1-2: 153-157.
- Bugarski, R. (1996). *Lingvistika u primeni*. 2., dopunjeno izdanje. Čigoja štampa, XX vek, Beograd.
- Bugarski, R. (1997a). „Kultura u jeziku i jezička kultura”. U: *Jezik u kontekstu*. Čigoja štampa, XX vek, Beograd: 244-249.
- Bugarski, R. (1997b). „Lingvistika i jezička kultura”. U: *Jezik u kontekstu*. Čigoja štampa, XX vek, Beograd: 250-256.
- Bugarski, R. (2003). *Uvod u opštu lingvistiku*. 2. izdanje. Čigoja štampa, Beograd.
- Bugarski, R. (2006). *Žargon. Lingvistička studija*. 2., prerađeno i prošireno izdanje. Biblioteka XX vek, Knjižara Krug, Beograd.
- Bugarski, R. (2013). *Sarmagedon u Mesopotamiji. Leksičke skrivalice*. Biblioteka XX vek, Knjižara Krug, Beograd.
- Cabré Castellví, M. T. <Kabre Kasteljvi>. (1999). *Terminology. Theory, Methods and Applications*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.
- Chesterman, A. <Česterman>. (1998). *Contrastive Functional Analysis*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.
- Cleveland-Marwick, K., et al. (eds.). <Klivland-Marvik>. (2013). *Longman Collocations Dictionary and Thesaurus*. Pearson Education, Harlow.
- Corréard, M.-H. and Grundy, V. (eds.). <Korear, Grandi>. (2007). *Oxford-Hachette French Dictionary: French-English / English-French*. 4th edition, edited by J.-B. Ormal-Grenon and N. Rollin. <Ormal-Grenon, Rollin>. Oxford University Press, Oxford; Hachette Livre, Paris.
- Crowther, J. (ed.). <Krauder>. (1995). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. 5th edition. Oxford University Press, Oxford.
- Crowther, J. (ed.). <Krauder>. (2005). *Oxford Guide to British and American Culture*. 2nd edition. Oxford University Press, Oxford.

- Cruse, A. <Kruz>. (2006). *A Glossary of Semantics and Pragmatics*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Cruse, A. <Kruz>. (2010). *Meaning in Language. An Introduction to Semantics and Pragmatics*. 3rd edition. Oxford University Press, Oxford.
- Cruse, D. A. <Kruz>. (1986). *Lexical Semantics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Crystal, D. <Kristal>. (2006). *Language and the Internet*. 2nd edition. Cambridge University Press, Cambridge.
- Crystal, D. <Kristal>. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. 6th edition. Blackwell Publishing, Oxford.
- Čermák, F. <Čermak>. (2010). “Notes on compiling a corpus-based dictionary”. *Lexikos* 20: 559-579. Also available at: <http://lexikos.journals.ac.za/pub/article/download/156/98>.
- Ćosić, P., i dr. (2008). *Rečnik sinonima*. Kornet, Beograd.
- Ćupić, D. (ur.). (1982). *Leksikografija i leksikologija. Zbornik referata*. Srpska akademija nauka i umetnosti, Institut za srpskohrvatski jezik, Beograd; Filološki fakultet, Beograd; Institut za južnoslovenske jezike Filozofskog fakulteta, Novi Sad; Matica srpska, Novi Sad.
- Damjanovski, N. (2016). *Serbliš kao hibridni jezik među srpskom dijasporom u Kanadi. Svojstva i upotreba*. Odbranjena doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove*. (2002). Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd; Matica srpska, Novi Sad; Institut za srpski jezik SANU, Beograd.
- Deuter, M., Bradberry, J. and Turnbull, J. (eds.). <Djuter, Bredberi, Ternbul>. (2015). *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 9th edition. Oxford University Press, Oxford.
- Dimković Telebaković, G. (2017). *English and Serbian Language in Contact*. Svet knjige, Beograd.
- Divjak, D. <Divjak>. (2010). *Structuring the Lexicon. A Clustered Model for Near-Synonymy*. De Gruyter Mouton, Berlin, New York.
- Dragičević, R. (2010). *Leksikologija srpskog jezika*. 2. izdanje. Zavod za udžbenike, Beograd.
- Dragičević, R. (ur.). (2012). *Tvorba reči i njeni resursi u slovenskim jezicima. Zbornik radova sa četrnaestu međunarodne naučne konferencije Komisije za tvorbu reči pri Međunarodnom komitetu slavista*. Filološki fakultet, Beograd.

- Dragićević, R. (ur.). (2014). *Savremena srpska leksikografija u teoriji i praksi. Kolektivna monografija*. Filološki fakultet, Beograd.
- Dragićević, R., Piper, P. i Stefanović, M. (2011). *Obratni asocijativni rečnik srpskoga jezika. Deo 2: Od reakcije ka stimulusu*. Beogradska knjiga, Beograd; Službeni glasnik, Beograd.
- Dražić, J. (2008). *Minimalne leksičke i gramatičke strukture u srpskom kao stranom jeziku*. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Dražić, J. (2014a). *Leksičke i gramatičke kolokacije u srpskom jeziku*. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Dražić, J. (2014b). „Kolokacije u svetu semantičkih mreža u srpskom jeziku”. U: M. Alanović, i dr. (ur.). *Leksika, gramatika, diskurs. Zbornik u čast Veri Vasić*. Filozofski fakultet, Novi Sad: 75-92. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2013/978-86-6065-193-0>.
- Dražić, J. (2016). „Nejezički i jezički faktori za koncipiranje rečnika kolokacija srpskog jezika”. U: S. Ristić, I. Lazić Konjik i N. Ivanović (ur.). *Leksikologija i leksikografija u svetu savremenih pristupa. Zbornik naučnih radova*. Institut za srpski jezik SANU, Beograd: 305-320. Dostupno i na: <https://zenodo.org/record/437433/files/Leksikologija%2022Drazic.pdf>.
- Dubois-Charlier, F. <Diboa-Šarlige>. (1997). “*Oxford-Hachette French Dictionary*, French-English, English-French, Hachette Oxford University Press, 1994, pp. lx, 1949, edited by Marie-Hélène Corréard, Valerie Grundy. Review”. *International Journal of Lexicography* 10/4: 311-329.
- Durkin, Ph. (ed.). <Derkin>. (2015). *The Oxford Handbook of Lexicography*. Oxford University Press, Oxford.
- Dorđević, R. (2004). *Uvod u kontrastiranje jezika*. 6. izdanje. Filološki fakultet, Beograd.
- Durović, T. (2017). *Engleski jezik ekonomsko nauke i struke u svetu kognitivne lingvistike*. Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd.
- Etimološki rečnik srpskog jezika. 1-3.* (2003-2008). Srpska akademija nauka i umetnosti, Institut za srpski jezik SANU, Beograd.
- Evans, V. and Green, M. <Evans, Grin>. (2006). *Cognitive Linguistics. An Introduction*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Facchinetto, R. (ed.). <Fakineti>. (2007). *Corpus Linguistics 25 Years on*. Rodopi, Amsterdam, New York.

- Fellbaum, Ch. (ed.). <Fellbaum>. (1998). *WordNet. An Electronic Lexical Database*. The MIT Press, Cambridge, MA.
- Filipović, R. (1986). *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb; Školska knjiga, Zagreb.
- Filipović, S. (2005). *Izgovor i pisanje računarskih anglicizama u srpskom jeziku*. Zadužbina Andrejević, Beograd.
- Filipović Kovačević, S. (2013). *Implicitirana značenja u reklamama na engleskom i srpskom jeziku*. Edicija E-disertacija, knjiga 5. Filozofski fakultet, Novi Sad. Dostupno na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2013/978-86-6065-161-9>.
- Fontenelle, T. (ed.). <Fontenel>. (2008). *Practical Lexicography. A Reader*. Oxford University Press, Oxford.
- Fox, Ch. and Combley, R. (eds.). <Foks, Komli>. (2014). *Longman Dictionary of Contemporary English*. 6th edition. Pearson Education, Harlow.
- Fuertes-Olivera, P. A. <Fuertes-Olivera>. (ed.). (2010). *Specialised Dictionaries for Learners*. Walter de Gruyter, Berlin, New York.
- Fuertes-Olivera, P. A. and Arribas-Baño, A. <Fuertes-Olivera, Arribas-Baño>. (2008). *Pedagogical Specialised Lexicography. The Representation of Meaning in English and Spanish Business Dictionaries*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.
- Fuertes-Olivera, P. A. and Bergenholz, H. (eds.). <Fuertes-Olivera, Bergenholz>. (2013). *e-Lexicography. The Internet, Digital Initiatives and Lexicography*. Bloomsbury Academic, London.
- Furiassi, C. <Furijsi>. (2010). *False Anglicisms in Italian*. Polimetrica, Monza.
- Gajišin, V., Panić Kavgić, O. i Kavgić, A. (2011). „Engleski u Novom Sadu”. U: V. Vasić i G. Štrbac (ur.). *Govor Novog Sada. Sveska 2: Morfosintaksičke, leksičke i pragmatičke osobine*. Filozofski fakultet, Novi Sad: 594-612. Dostupno i na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2011/978-86-6065-063-6>.
- Gatto, M. <Gato>. (2014). *The Web as Corpus. Theory and Practice*. Bloomsbury Academic, London.
- Geeraerts, D. <Herarts>. (2010). *Theories of Lexical Semantics*. Oxford University Press, Oxford.

- Geeraerts, D. and Cuyckens, H. (eds.). <Herarts, Kejkens>. (2010). *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford University Press, Oxford.
- Gortan Premk, D. (2004). *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskome jeziku*. 2. izdanje. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- Gortan Premk, D., Vasić, V. i Dragićević, R. (red.). (2006). *Semantičko-derivacioni rečnik. Sveska 2: Čovek – unutrašnji organi i tkiva, psihofiziološka stanja i radnje, psihofizičke osobine, srodstvo*. Filozofski fakultet, Odsek za srpski jezik i lingvistiku, Novi Sad. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2006/86-80271-44-6>.
- Gortan Premk, D., Vasić, V. i Nedeljkov, Lj. (red.). (2003). *Semantičko-derivacioni rečnik. Sveska 1: Čovek – delovi tela*. Filozofski fakultet, Odsek za srpski jezik i lingvistiku, Novi Sad. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2003/86-80271-19-5>.
- Gotštajn, Lj. (1986). *Sinonimija u kolokacijama (sa primerima engleskog jezika naučne argumentacije)*. Institut za strane jezike i književnosti, Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Gouws, R. H., et al. (eds.). <Gaus>. (2013). *Dictionaries. An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. De Gruyter Mouton, Berlin.
- Granger, S. and Paquot, M. (eds.). <Granže, Pako>. (2012). *Electronic Lexicography*. Oxford University Press, Oxford.
- Grundy, P. <Grandi>. (2008). *Doing Pragmatics*. 3rd edition. Hodder Education, London.
- Haberland, H. and Mey, J. L. <Haberland, Mej>. (1977). “Editorial: linguistics and pragmatics”. *Journal of Pragmatics* 1: 1-12.
- Halas, A. (2014). *Polisemija u rečnicima engleskog i srpskog jezika. Teorijsko-metodološki i praktični aspekti obrade*. Odbranjena doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Halas, A. (2016a). “The application of the prototype theory in lexicographic practice: a proposal of a model for lexicographic treatment of polysemy”. *Lexikos* 26: 124-144. Also available at: <http://lexikos.journals.ac.za/pub/article/download/1355/838>.

- Halas, A. (2016b). „Primena teorije prototipa u predstavljanju polisemije”. U: S. Ristić, I. Lazić Konjik i N. Ivanović (ur.). *Leksikologija i leksikografija u svetu savremenih pristupa. Zbornik naučnih radova*. Institut za srpski jezik SANU, Beograd: 455-469. Dostupno i na:  
<https://zenodo.org/record/437295/files/Leksikologija%2032Halas.pdf>.
- Halas Popović, A. (2017). *Uvod u leksičku polisemiju*. Filozofski fakultet, Novi Sad. Dostupno na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2017/978-86-6065-438-2>.
- Hanks, P. <Henks>. (2010). “Compiling a monolingual dictionary for native speakers”. *Lexikos* 20: 580-598. Also available at:  
<http://lexikos.journals.ac.za/pub/article/download/157/99>.
- Hanks, P. <Henks>. (2012). “The corpus revolution in lexicography”. *International Journal of Lexicography* 25/4: 398-436.
- Hartmann, R. R. K. <Hartman>. (1988). “Equivalence in bilingual lexicography: from correspondence relation to communicative strategy”. *Papers and Studies in Contrastive Linguistics* 22: 21-28.
- Hartmann, R. R. K. <Hartman>. (1994). “Bilingualised versions of learners’ dictionaries”. *Fremdsprachen Lehren und Lernen* 23: 206-220.
- Hartmann, R. R. K. <Hartman>. (2001). *Teaching and Researching Lexicography*. Pearson Education, Harlow.
- Hartmann, R. R. K. <Hartman>. (2005). “Pure or hybrid? The development of mixed dictionary genres”. *Facta Universitatis. Series: Linguistics and Literature* 3/2: 193-208. Also available at:  
<http://facta.junis.ni.ac.rs/lal/lal2005/lal2005-06.html>.
- Hartmann, R. R. K. and James, G. <Hartman, Džejms>. (1998). *Dictionary of Lexicography*. Routledge, London, New York.
- Hausmann, F. J., et al. (eds.). <Hausman>. (1991). *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie / Dictionaries. An International Encyclopedia of Lexicography / Dictionnaires. Encyclopédie internationale de lexicographie. 1-3*. Walter de Gruyter, Berlin, New York.
- Herman, L. J. <Herman>. (1975). *A Dictionary of Slavic Word Families*. Columbia University Press, New York.
- Hlebec, B. (2006). *Standardni srpsko-engleski rečnik*. Zavod za udžbenike, Beograd.

- Hlebec, B. (2009). *Srpsko-engleski rečnik lažnih parova*. 2. izdanje. EBG, Beograd.
- Hlebec, B. (2010). *Enciklopedijski srpsko-engleski rečnik*. Zavod za udžbenike, Beograd.
- Hlebec, B. (2011). *Rečnik slenga: englesko-srpski srpsko-engleski*. 3., dopunjeno izdanje. Beogradska knjiga, Beograd; Službeni glasnik, Beograd.
- Hlebec, B. (ur.). (2012). *Standardni englesko-srpski rečnik*. Zavod za udžbenike, Beograd.
- Horn, L. R. and Ward, G. (eds.). <Horn, Vord>. (2005). *The Handbook of Pragmatics*. Blackwell Publishing, Oxford.
- Hundt, M., Nesselhauf, N. and Biewer, C. (eds.). <Hunt, Neselhauf, Biver>. (2007). *Corpus Linguistics and the Web*. Rodopi, Amsterdam, New York.
- Ivić, P., i dr. (2011). *Srpski jezički priručnik*. 5. izdanje. Beogradska knjiga, Beograd; Službeni glasnik, Beograd.
- Ivir, V. (1985). *Teorija i tehnika prevođenja*. 2. izdanje. Centar „Karlovačka gimnazija”, Sremski Karlovci; Zavod za izdavanje udžbenika, Novi Sad.
- Jackson, H. <Džekson>. (2002). *Lexicography. An Introduction*. Routledge, London, New York.
- Jackson, H. (ed.). <Džekson>. (2013). *The Bloomsbury Companion to Lexicography*. Bloomsbury Academic, London.
- James, G. <Džeјмс>. (1994). “Towards a typology of bilingualised dictionaries”. In: G. James (ed.). <Džeјмс>. *Meeting Points in Language Studies*. Language Centre, Hong Kong University of Science and Technology, Hong Kong: 184-196.
- Jaszczolt, K. M. <Jaščolt>. (2003). “On translating ‘what is said’: tertium comparationis in contrastive semantics and pragmatics”. In: K. M. Jaszczolt and K. Turner (eds.). <Jaščolt, Terner>. *Meaning through Language Contrast*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia: 441-462.
- Jerković, J. (ur.). (1984). *Leksikografija i leksikologija. Zbornik referata*. Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd; Filološki fakultet, Beograd; Institut za južnoslovenske jezike Filozofskog fakulteta, Novi Sad; Matica srpska, Novi Sad.
- Jerković, V. (2012). *Razumevanje anglicizama u specijalizovanim tinejdžerskim časopisima na srpskom jeziku*. Odbranjeni masterski rad. Filozofski fakultet, Novi Sad.

- Jocić, M. (2000). „O novinama u jeziku javne komunikacije”. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 43: 289-294.
- Jovanović, R. i Atanacković, L. (1980). *Sistematski rečnik srpskohrvatskoga jezika*. Matica srpska, Novi Sad.
- Kardoš, A. (2013). *Primarna i sekundarna morfosintaksička adaptacija anglicizama u prevedenoj književnosti za mlađe žene*. Odbranjeni masterski rad. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Kardoš, A. (2014). „Morfosintaksička adaptacija novih anglicizama u srpskom jeziku: nove tendencije”. U: S. Gudurić i M. Stefanović (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru III. Tematski zbornik*. Filozofski fakultet, Novi Sad: 417-428. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2014/978-86-6065-282-1>.
- Kavgić, A. (2015). *Interaktivna nastava korpusne lingvistike na diplomskim akademskim studijama anglistike. Teorijski, metodološki i praktični aspekti*. Odbranjena doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Kilgariff, A., et al. <Kilgarif>. (2014). “The Sketch Engine: ten years on”. *Lexicography. Journal of ASIALEX* 1/1: 7-36. Also available at: <http://link.springer.com/article/10.1007/s40607-014-0009-9>.
- Klajn, I. (1992). *Rečnik novih reči*. Matica srpska, Novi Sad.
- Klajn, I. (2002). *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Deo 1: Slaganje i prefiksacija*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd; Institut za srpski jezik SANU, Beograd; Matica srpska, Novi Sad.
- Klajn, I. (2003a). *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Deo 2: Sufiksacija i konverzija*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd; Institut za srpski jezik SANU, Beograd; Matica srpska, Novi Sad.
- Klajn, I. (2003b). „Jadno veličanstvo”. *NIN* 2722. Dostupno na: <http://www.nin.co.rs/2003-02/27/27536.html>.
- Klajn, I. (2006). “Neologisms in present-day Serbian”. *International Journal of the Sociology of Language* 2001/151: 89-110.
- Klajn, I. (2011a). *Rečnik jezičkih nedoumica*. 12. izdanje. Prometej, Novi Sad.
- Klajn, I. (2011b). *Italijansko-srpski rečnik*. 5., dopunjeno i izmenjeno izdanje. Edicija, Beograd.

- Klajn, I. i Piper, P. (ur.). (2010). *Kontrastivna proučavanja srpskog jezika. Pravci i rezultati*. Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd.
- Klikovac, D. (2004). *Metafore u mišljenju i jeziku*. Biblioteka XX vek, Beograd.
- Kolarić, A. (2010). *Terminologija sportskog plesa u engleskom i srpskom jeziku. Teorijski i praktični aspekti*. Odbranjeni masterski rad. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Kosem, I. and Kosem, K. (eds.). <Kosem, Kosem>. (2011). *Electronic Lexicography in the 21st Century. New Applications for New Users*. Trojina, Institute for Applied Slovene Studies, Ljubljana. Available at: [http://www.trojina.si/elex2011/elex2011\\_proceedings.pdf](http://www.trojina.si/elex2011/elex2011_proceedings.pdf).
- Kosem, I., et al. (eds.). <Kosem>. (2013). *Electronic Lexicography in the 21st Century. Thinking Outside the Paper*. Trojina, Institute for Applied Slovene Studies, Ljubljana; Eesti Keele Instituut, Tallinn. Available at: <http://eki.ee/elex2013/proceedings/eLex2013-proceedings.pdf>.
- Kosem, I., et al. (eds.). <Kosem>. (2015). *Electronic Lexicography in the 21st Century. Linking Lexical Data in the Digital Age*. Trojina, Institute for Applied Slovene Studies, Ljubljana; Lexical Computing Ltd., Brighton. Available at: <https://elex.link/elex2015/conference-proceedings/>.
- Kosem, I., et al. (eds.). <Kosem>. (2017). *Electronic Lexicography in the 21st Century. Lexicography from Scratch*. Lexical Computing, CZ s.r.o., Brno. Available at: [https://elex.link/elex2017/proceedings/eLex\\_2017\\_Proceedings.pdf](https://elex.link/elex2017/proceedings/eLex_2017_Proceedings.pdf).
- Kovačević, Ž. (2010a). *Frazeološki rečnik: englesko-srpski*. Građevinska knjiga, Beograd.
- Kovačević, Ž. (2010b). *Frazeološki rečnik: srpsko-engleski*. Građevinska knjiga, Beograd.
- Kovačević, Ž. (2011). *Lažni prijatelji u engleskom jeziku. Zamke doslovnog prevodenja*. 4. izdanje. Albatros plus, Beograd.
- Kövecses, Z. <Kevečeš>. (2010). *Metaphor. A Practical Introduction*. 2nd edition. Oxford University Press, Oxford.
- Kövecses, Z. and Csábi, Sz. <Kevečeš, Čabi>. (2014). “Lexicography and cognitive linguistics”. *Revista Española de Lingüística Aplicada / Spanish Journal of Applied Linguistics* 27/1: 118-139.

- Krimer Gaborović, S. (2011). *Semantička i tvorbena sintagmatika leksema kojima se imenuju boje u engleskom i srpskom jeziku. Kognitivnolingvistički pristup*. Odbranjena doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Kristal, D. (1999). *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. 2. izdanje. Preveli: I. Klajn i B. Hlebec. Nolit, Beograd.
- Kromann, H.-P. <Kroman>. (1990). “Selection and presentation of translational equivalents in monofunctional and bifunctional dictionaries”. *Cahiers de Lexicologie* 56-57: 17-26.
- Krzeszowski, T. <Kšešovski>. (1990). *Contrasting Languages. The Scope of Contrastive Linguistics*. Mouton de Gruyter, Berlin, New York.
- Lalević, M. S. (1974). *Sinonimi i srođne reči srpskohrvatskoga jezika. Sveznanje*, Beograd.
- Lalić, G. (2002). „Vera Vasić, Tvrtnko Prćić, Gordana Negebauer: *Du ju speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama* (Zmaj, Novi Sad 2001, 277 str.)”. *Južnoslovenski filolog* 58: 144-148.
- Lalić Krstić, G. (2010). *Strukturni i sadržinski aspekti novih slivenica u engleskom jeziku. Kognitivnolingvistički pristup*. Odbranjena magistarska teza. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Lalić Krstić, G. (2016). *Morfemizacija krnjih leksičkih osnova u savremenom engleskom jeziku. Leksikološki i leksikografski aspekti*. Odbranjena doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Landau, S. I. <Landau>. (2001). *Dictionaries. The Art and Craft of Lexicography*. 2nd edition. Cambridge University Press, Cambridge.
- Laufer, B. <Laufer>. (1995). “A case for semi-bilingual dictionary for productive purposes”. *Kernerman Dictionary News* 3. Available at: <http://kdictionaries.com/index.html#news>.
- Laufer, B. and Hadar, L. <Laufer, Hadar>. (1997). “Assessing the effectiveness of monolingual, bilingual and ‘bilingualised’ dictionaries”. *The Modern Language Journal* 81/2: 189-196.
- Laufer, B. and Kimmel, M. <Laufer, Kimel>. (1997). “Bilingualised dictionaries: how learners really use them”. *System* 25/3: 361-369.

- Laufer, B. and Melamed, L. <Laufer, Melamed>. (1994). “Monolingual, bilingual and ‘bilingualised’ dictionaries: which are more effective, for what and for whom?. In: W. Martin, et al. (eds.). <Martin>. *Euralex '94 Proceedings*. Vrije Universiteit, Amsterdam: 565-576. Also available at:  
<http://euralex.org/category/publications/euralex-1994/>.
- Laws, J. and Ryder, Ch. <Loz, Rajder>. (2014). “Getting the measure of derivational morphology in adult speech: a corpus analysis using MorphoQuantics”. *University of Reading Language Studies Working Papers* 6: 3-17. Also available at:  
[http://morphoquantics.co.uk/Resources/Laws%20&%20Ryder%20\(2014\).pdf](http://morphoquantics.co.uk/Resources/Laws%20&%20Ryder%20(2014).pdf).
- Lazović, V. (2009). *Prevodenje tekstova na ambalaži prehrambenih proizvoda sa srpskog jezika na engleski. Deskriptivni i preskriptivni aspekti*. Odbranjena magistarska teza. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Lazović, V. (2011). *Srpski proizvodi izgubljeni u prevodu*. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Lea, D. (ed.). <Lič>. (2008). *Oxford Learner's Thesaurus. A Dictionary of Synonyms*. Oxford University Press, Oxford.
- Leech, G. <Lič>. (1983). *Principles of Pragmatics*. Longman, Harlow.
- Lehrer, A. <Lerer>. (1974). *Semantic Fields and Lexical Structure*. North-Holland, Amsterdam, London; American Elsevier, New York.
- Levinson, S. C. <Levinson>. (1983). *Pragmatics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Lew, R. <Lev>. (2004). *Which Dictionary for Whom? Receptive Use of Bilingual, Monolingual and Semi-Bilingual Dictionaries by Polish Learners of English*. Motivex, Poznań.
- Lipka, L. <Lipka>. (2002). *English Lexicology. Lexical Structure, Word Semantics, and Word-Formation*. 3rd edition. Gunter Narr, Tübingen.
- Lyons, J. <Lajons>. (1977). *Semantics. I-2*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Marello, C. <Marello>. (1998). “Hornby’s bilingualized dictionaries”. *International Journal of Lexicography* 11/4: 292-314.
- McCarthy, M. <Makarti>. (1990). *Vocabulary*. Oxford University Press, Oxford.

- McIntosh, C. (ed.). <Makintoš>. (2009). *Oxford Collocations Dictionary for Students of English*. 2nd edition. Oxford University Press, Oxford.
- McIntosh, C. (ed.). <Makintoš>. (2013). *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*. 4th edition. Cambridge University Press, Cambridge.
- Mey, J. L. <Mej>. (2001). *Pragmatics. An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing, Oxford.
- Mey, J. L. (ed.). <Mej>. (2009). *Concise Encyclopedia of Pragmatics*. 2nd edition. Elsevier, Oxford.
- Mićić, S. (2009). *Studije o jeziku medicine u engleskom i srpskom*. Beogradska knjiga, Beograd.
- Mićić, S. (2011). *Medicinski rečnik – englesko-srpski, srpsko-engleski*. 2. izdanje / *Medical Dictionary – English-Serbian, Serbian-English*. 2nd edition. Zavod za udžbenike, Beograd.
- Milić, M. (2004). *Termini igara loptom u engleskom jeziku i njihovi prevodni ekvivalenti u srpskom*. Odbranjena magistarska teza. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Milić, M. (2006). *Englesko-srpski rečnik sportskih termina*. Zmaj, Novi Sad.
- Milić, M. (2011a). *Anglicizmi kao sinonimi u srpskom jeziku (na primeru književnih i novinskih tekstova)*. Odbranjena doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Milić, M. (2011b). “Lexicographic codification of English-based synonyms in Serbian”. *Südslavistik Online* 3: 53-66. Available at: <http://www.suedslavistik-online.de/03/>.
- Milić, M. (2013). *Anglicizmi kao sinonimi u srpskom jeziku*. Edicija E-disertacija, knjiga 4. Filozofski fakultet, Novi Sad. Dostupno na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2013/978-86-6065-166-4>.
- Milić, M. (2015a). “Principles of compiling an English-Serbian dictionary of sports terms in the modern angloglobalized world”. *ESP Today* 3/2: 180-195. Available at: [http://www.esptodayjournal.org/pdf/current\\_issue/8.12.2015/MIRA\\_MILIC-full%20text.pdf](http://www.esptodayjournal.org/pdf/current_issue/8.12.2015/MIRA_MILIC-full%20text.pdf).
- Milić, M. (2015b). “Creating English-based sports terms in Serbian: theoretical and practical aspects”. *Terminology* 21/1: 1-22.

- Milić, M. (2016). „Principi sastavljanja dvojezičnih terminoloških rečnika: englesko-srpski rečnik sportskih termina”. U: S. Ristić, I. Lazić Konjik i N. Ivanović (ur.). *Leksikologija i leksikografija u svetu savremenih pristupa. Zbornik naučnih radova*. Institut za srpski jezik SANU, Beograd: 273-286. Dostupno i na:  
<https://zenodo.org/record/437436/files/Leksikologija%2019Milic.pdf>.
- Milić, M., Panić Kavgić, O. i Kardoš, A. (2017). „Novi englesko-srpski rečnik sportskih termina: makrostruktурне i mikrostruktурне inovacije”. U: S. Gudurić i B. Radić Bojanić (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru VI. Tematski zbornik*. Filozofski fakultet, Novi Sad: 245-256. Dostupno i na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2017/978-86-6065-432-0>.
- Milićević Matić, Lj. (2010). *Terminologija bibliotekarstva*. Odbranjena magistarska teza. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Miller, G. A., et al. <Miller>. (1993). “Introduction to WordNet: an on-line lexical database”. Princeton University, Princeton, NJ. Available at:  
<http://wordnetcode.princeton.edu/5papers.pdf>.
- Mišić Ilić, B. (2011). „Anglosrpski i Serglish: dva varijeteta srpskog jezika nastala pod uticajem engleskog”. U: V. Vasić (ur.). *Jezik u upotrebi. Primenjena lingvistika u čast Ranku Bugarskom*. Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije, Novi Sad; Filozofski fakultet, Novi Sad; Filološki fakultet, Beograd: 71-93. Dostupno i na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2011/978-86-6065-068-1>.
- Mišić Ilić, B. (2014). “Is there life in Serbia without anglicisms? A pragmatic view”. U: T. Prčić, M. Marković, i dr. (ur.). *Engleski jezik i anglofone književnosti u teoriji i praksi. Zbornik u čast Draginji Pervaz*. Filozofski fakultet, Novi Sad; Orfelin izdavaštvo, Novi Sad: 337-355. Dostupno i na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2014/978-86-6065-276-0>.
- Mišić Ilić, B. (2017). “Pragmatic borrowing from English into Serbian: linguistic and sociocultural aspects”. *Journal of Pragmatics* 113: 103-115.
- Mišić Ilić, B. i Lopičić, V. (2011). „Pragmatički anglicizmi u srpskom jeziku”. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 54/1: 261-273. Dostupno i na:  
[http://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/filologija\\_54-1.pdf](http://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/filologija_54-1.pdf).

- Murphy, M. L. <Merfi>. (2008). *Semantic Relations and the Lexicon*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Murphy, M. L. <Merfi>. (2013). "What we talk about when we talk about synonyms (and what it can tell us about thesauruses)". *International Journal of Lexicography* 26/3: 279-304.
- Nakamoto, K. <Nakamoto>. (1995). "Monolingual or bilingual, that is not the question: the 'bilingualized' dictionary". *Kernerman Dictionary News* 2. Available at: <http://kditionaries.com/index.html#news>.
- Nation, P. <Nejšn>. (2004). "A study of the most frequent word families in the British National Corpus". In: P. Bogaards and B. Laufer (eds.). <Bogaards, Laufer>. *Vocabulary in a Second Language. Selection, Acquisition, and Testing*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia: 3-14.
- Nejgebauer, A. (1982). „Odlike kolokacija u engleskom jeziku”. *Zbornik radova Instituta za strane jezike i književnosti* 4: 339-349.
- Nejgebauer, A. (1986). „Leksikografski sistemi i građa u funkciji izrade englesko-srpskohrvatskog rečnika kolokacija”. *Zbornik radova Instituta za strane jezike i književnosti* 7: 93-121.
- Newmark, P. <Njumark>. (1988). *A Textbook of Translation*. Prentice Hall International, New York, London.
- Németh Konc, É. (2010). *Polysemy in Verbs Expressing Animal Sounds in English and Hungarian. A Cognitive Linguistic Approach*. Odbranjena magistarska teza. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Nida, E. A. <Najda>. (1975). *Componential Analysis of Meaning*. Mouton, The Hague, Paris.
- Nikolić, M. (2000). *Obratni rečnik srpskoga jezika*. Matica srpska, Novi Sad; Institut za srpski jezik SANU, Beograd.
- Nikolić, M. (ur.). (2011). *Rečnik srpskoga jezika*. Izmenjeno i dopunjeno izdanje. Matica srpska, Novi Sad.
- O'Keeffe, A. and McCarthy, M. (eds.). <O'Kif, Makarti>. (2010). *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics*. Routledge, London, New York.
- Obradović, M. (2013a). *Englesko-srpski enciklopedijski rečnik američkih saveznih država. Teorijski i praktični aspekti izrade*. Odbranjeni masterski rad. Filozofski fakultet, Novi Sad.

- Obradović, M. (2013b). „Nacrt za englesko-srpski enciklopedijski rečnik američkih saveznih država”. U: S. Gudurić i M. Stefanović (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru III. Tematski zbornik*. Filozofski fakultet, Novi Sad: 369-378.  
Dostupno i na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2014/978-86-6065-282-1>.
- Obradović, M. (2016). „Tvorba etnika i ktetika od naziva američkih saveznih država u srpskom jeziku”. *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 6: 51-87.  
Dostupno i na:  
<http://epub.ff.uns.ac.rs/index.php/zjik/article/download/1952/1975>.
- Orčić, L. (2003). *Rečnik epizootioloških termina (na korpusu izveštaja Međunarodne organizacije OIE za godinu 2002.)*. Odbranjeni specijalistički rad. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Otašević, Đ. (2008a). *Nove reči i značenja u savremenom standardnom srpskom jeziku. Lingvistički aspekt*. Alma, Beograd.
- Otašević, Đ. (2008b). *Rečnik novih i nezabeleženih reči*. Alma, Beograd.
- Oxford English-Serbian Student's Dictionary. Englesko-srpski rečnik sa srpsko-engleskim indeksom*. (2006). Oxford University Press, Oxford.
- Panić, O. (2006). *Semantičko-pragmatička recepcija anglicizama u srpskom jeziku*. Odbranjena magistarska teza. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Panić Kavgić, O. (2006). *Koliko razumemo nove anglicizme*. Zmaj, Novi Sad.
- Panić Kavgić, O. (2014). *Jezički ispoljena učtivost pri slaganju i neslaganju sa sagovornikom. Uporedna analiza engleskih, srpskih i prevedenih filmskih dijaloga*. Odbranjena doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Pervaz, D. (1988). „Kolokacija: od reči do termina”. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 18/1: 59-67.
- Pešikan, M., Jerković, J. i Pižurica, M. (2017). *Pravopis srpskoga jezika*. 3., izmenjeno i dopunjeno izdanje. M. Pižurica (gl. red.). Matica srpska, Novi Sad.
- Petrović, D. i Gudurić, S. (2010). *Fonologija srpskoga jezika*. Institut za srpski jezik SANU, Beograd; Beogradska knjiga, Beograd; Matica srpska, Novi Sad.
- Piper, P. (2003). *Srpski između velikih i malih jezika*. Beogradska knjiga, Beograd.

- Piper, P., Dragićević, R. i Stefanović, M. (2005). *Asocijativni rečnik srpskoga jezika. Deo 1: Od stimulusa ka reakciji*. Beogradska knjiga, Beograd; Službeni list SCG, Beograd; Filološki fakultet, Beograd.
- Piper, P. i Klajn, I. (2014). *Normativna gramatika srpskog jezika*. 2., izmenjeno i dopunjeno izdanje. Matica srpska, Novi Sad.
- Pižurica, M. (2002). „Vera Vasić – Tvrtnko Prćić – Gordana Nejgebauer, *Du you speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, ‘Zmaj’, Novi Sad, 2001, 277 str.”. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 45/1-2: 407-409.
- Prćić, T. (1996). „Jednojezični rečnici engleskog jezika opšte namene: selektivna bibliografija s komentarima”. *Glossa* 2/1: 51-57.
- Prćić, T. (1999a). „Sinonimi u teoriji i praksi: isto ali ipak različito”. *Jezik danas* 9: 14-20.
- Prćić, T. (1999b) “The treatment of affixes in the ‘big four’ EFL dictionaries”. *International Journal of Lexicography* 12/4: 263-279.
- Prćić, T. (2002a). „Dvojezična leksikografija i englesko-srpski / srpsko-engleski opšti rečnik: potrebe i zahtevi novog veka”. U: *Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove*. Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd; Matica srpska, Novi Sad; Institut za srpski jezik SANU, Beograd: 331-342.
- Prćić, T. (2002b). „Predlozi za novi Pravopis (2): ka standardizovanom pisanju anglicizama”. *Jezik danas* 16: 14-25.
- Prćić, T. (2003). “Is English still a foreign language?”. *The European English Messenger* 12/2: 35-37.
- Prćić, T. (2004a). “Rethinking the status of English today: is it still a purely foreign language?”. *BAS / British and American Studies* 10: 303-307.
- Prćić, T. (2004b). “Enter the ‘big fifth’ EFL dictionary: *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*”. *Lexicographica* 20: 303-322.
- Prćić, T. (2007). „O pravopisu i opravopismenjanju”. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 50: 691-695.
- Prćić, T. (2008a). “Linguistic factors behind the global spread of English”. U: I. Lakić i N. Kostić (ur.). *Jezici i kulture u kontaktu. Zbornik radova*. Institut za strane jezike, Podgorica: 110-116.

- Prćić, T. (2008b). "Culture-specific words and how to deal with them in bilingual dictionaries". In: K. Rasulić and I. Trbojević Milošević (eds.). *International Conference "English Language and Literature Studies: Structures across Cultures". ELLSSAC Proceedings. Vol. 1.* Faculty of Philology, Belgrade: 415-421.
- Prćić, T. (2008c) „Leksičko značenje između semantičke nepotpunosti i pragmatičkog upotpunjivanja”. U: M. Radovanović i P. Piper (ur.). *Semantička proučavanja srpskog jezika*. Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd: 291-300.
- Prćić, T. (2010). „Naša jezička kultura između jezičke norme, pseudonorme i beznorme: ima li kraja?”. U: Lj. Subotić i I. Živančević Sekeruš (ur.). *Peti međunarodni interdisciplinarni simpozijum „Susret kultura”*. Zbornik radova. Knjiga I. Filozofski fakultet, Novi Sad: 471-477. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2011/978-86-6065-065-0265927431>.
- Prćić, T. (2011a). *Engleski u srpskom*. 2. izdanje. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Prćić, T. (2011b). "English as the nativized foreign language revisited: some glocal implications". In: B. Đorić Francuski (ed.). *Image\_Identity\_Reality*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne: 75-82.
- Prćić, T. (2011c). „I sintagme i reči: frazne imenice u srpskom jeziku”. U: V. Ružić i S. Pavlović (ur.). *Leksikologija, onomastika, sintaksa*. Zbornik u čast Gordani Vuković. Filozofski fakultet, Novi Sad: 59-70. Dostupno i na: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2011/978-86-6065-099-5>.
- Prćić, T. (2012a). "Chapter 6. Lexicographic description of recent anglicisms in Serbian: the project and its results". In: C. Furiassi, V. Pulcini and F. Rodríguez González (eds.). <Furiiasi, Pulčini, Rodriges Gonsales>. *The Anglicization of European Lexis*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia: 131-148.
- Prćić, T. (2012b). „Kako se na engleskom kaže oldtajmer? Anglicizmi kao srpsko-engleski lažni parovi”. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 55/2: 203-220. Dostupno i na: [http://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/filologija\\_55-2.pdf](http://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/filologija_55-2.pdf).

- Prćić, T. (2013). „Englesko-srpska kontaktnojezička kompetencija: od prakse preko teorije do prakse”. U: S. Gudurić i M. Stefanović (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru II/2. Tematski zbornik*. Filozofski fakultet, Novi Sad: 183-195. Dostupno i na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2013/978-86-6065-179-4>.
- Prćić, T. (2014a). “Building contact linguistic competence related to English as *the* nativized foreign language”. *System* 42: 143-154.
- Prćić, T. (2014b). “English as *the* nativized foreign language and its impact on Serbian”. *English Today* 117, 30/1: 13-20.
- Prćić, T. (2015a). „Objedinjena kontaktno-kontrastivna lingvistika: principi i primene”. U: S. Gudurić i M. Stefanović (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru IV/2. Tematski zbornik*. Filozofski fakultet, Novi Sad: 31-45. Dostupno i na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2014/978-86-6065-325-5>.
- Prćić, T. (2015b). “Exploring affixal networks in English: a function-based approach”. *3rd International Conference on English Studies “English Language and Anglophone Literatures Today (ELALT 3)”, Novi Sad, March 2015*. Manuscript.
- Prćić, T. (2016a). *Semantika i pragmatika reči*. 3., elektronsko, izdanje. Filozofski fakultet, Novi Sad. Dostupno na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2016/978-86-6065-356-9>.
- Prćić, T. (2016b). „Nova značenja postojećih reči u srpskom jeziku: unutarsistemski i vansistemski mehanizmi realizacije”. U: J. Dražić, I. Bjelaković i D. Sredojević (ur.). *Teme jezikoslovne u srpskici kroz dijahroniju i sinhroniju. Zbornik u čast Ljiljani Subotić*. Filozofski fakultet, Novi Sad: 439-452. Dostupno i na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2016/978-86-6065-364-4>.
- Procter, P. (ed.). <Procter>. (1995). *Cambridge International Dictionary of English*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Prodanović Stankić, D. (2008). *Životinje u poslovicama na engleskom i srpskom jeziku*. Zadužbina Andrejević, Beograd.
- Prodanović Stankić, D. (2016). *Verbalni humor u engleskom i srpskom jeziku*. Edicija E-disertacija, knjiga 8. Filozofski fakultet, Novi Sad. Dostupno na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2016/978-86-6065-353-8>.
- Radić Bojanić, B. (2007). *neko za chat?! Diskurs elektronskih časkaonica na engleskom i srpskom jeziku*. Filozofski fakultet, Novi Sad; Futura publikacije, Novi Sad.

- Radić Bojanić, B. (2013). *Strategije za razumevanje metaforičkog vokabulara*. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Radić Bojanić, B. (2016). *Fejsbuk kroz komunikaciju i kolaboraciju. Društveno-obrazovna istraživanja*. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Radovanović, M. (2003). *Sociolingvistika*. 3. izdanje. Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, Novi Sad.
- Rasulić, K. (2016). *Exploring Semantic Relations*. Faculty of Philology, Belgrade.
- Rasulić, K. i Klikovac, D. (ur.). (2014). *Jezik i saznanje. Hrestomatija iz kognitivne lingvistike*. Filološki fakultet, Beograd.
- Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika. I-19.* (1959-2014). Srpska akademija nauka i umetnosti, Institut za srpski jezik SANU, Beograd.
- Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika. I-6.* (1967-1978). Matica srpska, Novi Sad; Matica hrvatska, Zagreb (1-3).
- Renouf, A. <Renuf>. (2003). "WebCorp: providing a renewable data source for corpus linguists". In: S. Granger and S. Petch-Tyson (eds.). <Granže, Peč-Tizon>. *Extending the Scope of Corpus-Based Research. New Applications, New Challenges*. Rodopi, Amsterdam, New York: 39-58.
- Ristić, S. (2004). *Ekspresivna leksička u srpskom jeziku*. Institut za srpski jezik SANU, Beograd.
- Ristić, S., Lazić Konjik, I. i Ivanović N. (ur.). (2016). *Leksikologija i leksikografija u svetu savremenih pristupa. Zbornik naučnih radova*. Institut za srpski jezik SANU, Beograd.
- Ristić, Sv., i dr. (1956). *Enciklopediski englesko-srpskohrvatski rečnik. I-2*. Prosveta, Beograd.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. I-23.* (1880-1976). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Roberts, R. <Roberts>. (1992). "Organization of information in a bilingual dictionary entry". In: M. Alvar-Ezquerro (ed.). <Alvar-Eskera>. *Euralex '90 Proceedings*. Biblograf, VOX, Barcelona: 219-231. Also available at:  
<http://euralex.org/category/publications/euralex-1990/>.
- Rooney, K. (ed.). <Runi>. (2004). *Bloomsbury English Dictionary*. 2nd edition. Bloomsbury Publishing, London.
- Rundell, M. (ed.). <Randel>. (2007). *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*. 2nd edition. Macmillan Publishers, Oxford.

- Rundell, M. (ed.). <Randel>. (2010). *Macmillan Collocations Dictionary for Learners of English*. Macmillan Publishers, Oxford.
- Ružićić, M. M. (2003a). *Terminološki rečnik invalidnosti*. Odbranjeni specijalistički rad. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Ružićić, M. M. (2003b). *Rečnik invalidnosti. Ka jednakosti u javnom govoru*. Dnevnik, Novi Sad; Centar „Živeti uspravno”, Novi Sad; Novosadsko udruženje studenata sa hindekepom, Novi Sad.
- Sampson, G. and McCarthy, D. (eds.). <Sampson, Makarti>. (2005). *Corpus Linguistics. Readings in a Widening Discipline*. Continuum, London.
- Savić, M. (2013). *Semantičko-pragmatički pseudoanglicizmi u srpskom jeziku*. Odbranjeni masterski rad. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Savić, M. (2014). „Pseudoanglicizmi u srpskom jeziku”. U: S. Gudurić i M. Stefanović (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru III. Tematski zbornik*. Filozofski fakultet, Novi Sad: 467-477. Dostupno i na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2014/978-86-6065-282-1>.
- Savić, M. (2016). „Tvorbeni principi u građenju pseudoanglicizama u srpskom jeziku”. U: S. Gudurić i M. Stefanović (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru V. Tematski zbornik*. Filozofski fakultet, Novi Sad: 317-330. Dostupno i na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2016/978-86-6065-374-3>.
- Savić, S. (1993). *Diskurs analiza*. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Schnorr, V. <Šnor>. (1986). “Translational equivalent and/or explanation? The perennial problem of equivalence”. *Lexicographica* 2: 53-60.
- Siepmann, D. <Zipman>. (2005). “Collocation, colligation and encoding dictionaries. Part I: lexicological aspects”. *International Journal of Lexicography* 18/4: 409-443.
- Siepmann, D. <Zipman>. (2006). “Collocation, colligation and encoding dictionaries. Part II: lexicographical aspects”. *International Journal of Lexicography* 19/1: 1-39.
- Silaški, N. (2012). *Srpski jezik u tranziciji. O anglicizmima u ekonomskom registru*. Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd.
- Simić, M. (2008). *Srpsko-engleski lažni parovi. Teorijski i praktični aspekti*. Odbranjeni masterski rad. Filozofski fakultet, Novi Sad.

- Sinclair, J. M. <Sinkler>. (1984). "Lexicography as an academic subject". In: R. R. K. Hartmann (ed.). <Hartman>. *LEXeter '83 Proceedings. Papers from the International Conference on Lexicography at Exeter, 9-12 September 1983*. Max Niemeyer Verlag, Tübingen: 3-12. Also available at: <http://euralex.org/category/publications/euralex-1983/>.
- Soelberg, N. <Selberg>. (1990). "Les informations du dictionnaire bilingue. Équivalents ou champs sémantiques?". *Cahiers de Lexicologie* 56-57: 51-61.
- Sterkenburg, P. van (ed.). <van Sterkenburg>. (2003). *A Practical Guide to Lexicography*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.
- Stevenson, A. (ed.). <Stivenson>. (2010). *Oxford Dictionary of English*. 3rd edition. Oxford University Press, Oxford.
- Stojićić, V. (2003). *Neologizmi u engleskom jeziku i njihova adaptacija u srpskom. Teorijski i praktični aspekti*. Odbranjena magistarska teza. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Stojićić, V. (2006a). *Englesko-srpski rečnik novih reči*. Zmaj, Novi Sad.
- Stojićić, V. (2006b). *Morfološki postupci u tvorbi neologizama u engleskom jeziku*. Filozofski fakultet, Niš.
- Stojićić, V. (2010). *Teorija kolokacija*. Zadužbina Andrejević, Beograd.
- Summers, D. (ed.). <Samers>. (1995). *Longman Dictionary of Contemporary English*. 3rd edition. Longman, Harlow.
- Summers, D. (ed.). <Samers>. (2004). *Longman Language Activator*. 2nd edition. Pearson Education, Harlow.
- Svensén, B. <Svensen>. (2009). *A Handbook of Lexicography. The Theory and Practice of Dictionary-Making*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Šarić, Lj. i Wittschen, W. <Vitšen>. (2008). *Rječnik sinonima hrvatskoga jezika*. Naklada Jesenski i Turk, Zagreb.
- Šipka, D. (2005). *Glosar tvorbenih formanata*. 2., izmenjeno i dopunjeno izdanje. Alma, Beograd.
- Široki, V. (2010). *Profesionalne titule u Velikoj Britaniji i njihovo prevodenje na srpski jezik*. Odbranjena magistarska teza. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Štasni, G. (2008). *Tvorba reči u nastavi srpskog jezika*. Društvo za srpski jezik i književnost Srbije, Beograd.
- Štasni, G. (2013). „Derivacioni modeli novih reči u srpskom jeziku”. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 42: 269-281.

- Štekauer, P. <Štekauer>. (2014). "Derivational paradigms". In: R. Lieber and P. Štekauer (eds.). <Liber, Štekauer>. *The Oxford Handbook of Derivational Morphology*. Oxford University Press, Oxford: 354-369.
- Thomas, James <Tomas>. (2016a). *Discovering English with Sketch Engine*. 2nd edition. Available at:  
<http://versatile.pub/>.
- Thomas, James <Tomas>. (2016b). *Discovering English with Sketch Engine. Workbook and Glossary*. Available at:  
<http://versatile.pub/>.
- Thomas, Jenny <Tomas>. (1995). *Meaning in Interaction. An Introduction to Pragmatics*. Longman, Harlow.
- Vasić, V. i Jocić, M. (1988-1989). *Školski rečnik standardnog srpskohrvatskog / hrvatskosrpskog jezika. 1-2*. Zavod za izdavanje udžbenika, Novi Sad; Institut za južnoslovenske jezike Filozofskog fakulteta, Novi Sad.
- Vasić, V., Prćić, T. i Nejgebauer, G. (2001). *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*. Zmaj, Novi Sad.
- Vasić, V., Prćić, T. i Nejgebauer, G. (2018). *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*. 3., elektronsko, izdanje. Filozofski fakultet, Novi Sad. Dostupno na:  
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2018/978-86-6065-451-1>.
- Verschueren, J. <Verschueren>. (1999). *Understanding Pragmatics*. Arnold, London.
- Verschueren, J. and Östman J.-O. (eds.). <Verschueren, Estman>. (2009). *Key Notions for Pragmatics*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.
- Vidaković, M. (2008). *Reklamni sloganii na engleskom jeziku i njihovo prevodenje na srpski*. Odbranjena magistarska teza. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Wainwright, G. R. <Vejnrajt>. (2003). *Teach Yourself Body Language*. Hodder Education, London.
- Yong, H. and Peng, J. <Jong, Peng>. (2007). *Bilingual Lexicography from a Communicative Perspective*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.
- Yule, G. <Jul>. (1996). *Pragmatics*. Oxford University Press, Oxford.
- Zgusta, L. <Zgusta>. (1971). *Manual of Lexicography*. Academia, Prague; Mouton, The Hague, Paris. (u prevodu: (1991). *Priručnik leksikografije*. Preveo: D. Šipka. Svjetlost, Sarajevo).

## **Elektronski rečnici engleskog jezika**

Ovaj izbor sadrži rečnike, ili zbirke rečnika, najeminentnijih britanskih i američkih izdavača, koji korisnicima nude najviši kvalitet, najlakši rad i potpuno besplatan pristup i upotrebu.

### **Onlajn izdanja**

*American Heritage:*

- <https://ahdictionary.com/>
- <http://americanheritage.yourdictionary.com/>

*Cambridge:*

- <http://dictionary.cambridge.org/>

*Chambers:*

- <http://chambers.co.uk/>

*Collins:*

- <https://www.collinsdictionary.com/>

*Longman:*

- <http://www.ldoceonline.com/>

*Macmillan:*

- <http://www.macmillandictionary.com/>

*Merriam-Webster:*

- <https://www.m-w.com/>
- <http://www.merriam-webster.com/>

*Merriam-Webster Learner's:*

- <http://learnersdictionary.com/>

*Merriam-Webster Visual:*

- <http://www.visualdictionaryonline.com/>

*Oxford:*

- <https://en.oxforddictionaries.com/>

*Oxford Learner's:*

<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

*Random House:*

<http://www.dictionary.com/>

*Webster's New World:*

<http://websters.yourdictionary.com/>

*Wiktionary:*

<https://www.wiktionary.org/>

<http://wiktionary.yourdictionary.com/>

*Word Spy:*

<https://www.wordspy.com/>

## **Oflajn izdanja**

*Merriam-Webster:*

<https://www.merriam-webster.com/apps> (operativni sistemi:  
*Android, iOS*)

*TheSage:*

<http://www.sequencepublishing.com/1/thesage.html> (operativni  
sistemi: *Microsoft Windows, Android*)

*Wiktionary:*

<http://www.kiwix.org/downloads/> (operativni sistemi: *Android,  
iOS, Microsoft Windows*)

*WordNet:*

[https://www.mobisystems.com/advanced-english-dictionary-  
thesaurus/](https://www.mobisystems.com/advanced-english-dictionary-thesaurus/) (operativni sistemi: *Android, iOS, Microsoft Windows*)

*WordWeb:*

<https://wordweb.info/free/> (operativni sistem: *Microsoft  
Windows*)

<https://wordweb.info/mobile.html> (operativni sistemi: *Android,  
iOS, Microsoft Windows 10*)

## **TOWARDS MODERN SERBIAN DICTIONARIES:**

### **Table of Contents**

<i>Foreword</i> .....	9
1. <i>What kind of lexicography we need</i> .....	13
1.1. <i>Dictionary and lexicography</i> .....	13
1.2. <i>Overview of current domestic lexicography</i> .....	15
1.3. <i>General principles of modern lexicography</i> .....	19
1.4. <i>Road map to modern Serbian lexicography</i> .....	23
1.4.1. <i>Phase one: short-term priorities</i> .....	23
1.4.2. <i>Phase two: mid-term priorities</i> .....	38
1.4.3. <i>Phase three: long-term priorities</i> .....	43
1.5. <i>Developing Serbian dictionary culture</i> .....	48
2. <i>Plan for a modern general-purpose dictionary of Serbian</i> .....	51
2.1. <i>General characterization of the Dictionary</i> .....	56
2.2. <i>Typological identification of the Dictionary</i> .....	55
2.3. <i>Macrostructure of the Dictionary</i> .....	56
2.4. <i>Microstructure of the Dictionary</i> .....	59
2.5. <i>Production of the Dictionary</i> .....	64
2.6. <i>Realization of the Dictionary</i> .....	67
3. <i>Plan for a specialized dictionary of Serbian</i> .....	70
3.1. <i>Lexical networks in Serbian</i> .....	71
3.2. <i>General characterization of the Dictionary</i> .....	74
3.3. <i>Typological identification of the Dictionary</i> .....	75
3.4. <i>Macrostructure of the Dictionary</i> .....	76
3.5. <i>Microstructure of the Dictionary</i> .....	77
3.6. <i>Production of the Dictionary</i> .....	82
3.7. <i>Realization of the Dictionary</i> .....	84
3.8. <i>Proposal for other specialized dictionaries</i> .....	86

4. Sketches for new English-Serbian dictionaries.....	88
4.1. Two general-purpose English-Serbian dictionaries .....	90
4.1.1. A modern English-Serbian general-purpose dictionary ....	91
4.1.2. An English-Serbian bilingualized dictionary.....	98
4.2. Three specialized English-Serbian dictionaries .....	100
4.2.1. An English-Serbian dictionary of synonyms .....	100
4.2.2. An English-Serbian dictionary of collocations .....	102
4.2.3. An English-Serbian dictionary of culture-specific words....	104
4.3. Methodological aspects of production of dictionaries.....	106
4.4. Practical aspects of production of dictionaries.....	108
5. An English-Serbian Contrastive Dictionary of Synonyms .....	112
5.1. General characterization of the Dictionary .....	113
5.2. Typological identification of the Dictionary.....	115
5.3. Lexicological aspects of organization of the Dictionary.....	116
5.4. Lexicographical aspects of organization of the Dictionary .....	121
5.5. Lexicographical aspects of realization of the Dictionary.....	125
5.6. Methodological aspects of training of the compilers .....	127
5.7. Addendum: The Compilers' Guide.....	129
6. A Dictionary of Recent Anglicisms in Serbian.....	142
6.1. Intended and achieved goals of the authors .....	143
6.2. Impact of the Dictionary on our linguistics.....	146
6.3. Impact of the Dictionary on our language practice .....	149
6.4. Was it all worth it? .....	153
7. A New Dictionary of Recent Anglicisms in Serbian .....	155
7.1. Motives for compilation of the New Dictionary .....	156
7.2. Innovations in the New Dictionary.....	157
7.3. Internet sources of the New Dictionary.....	162
7.4. Possibilities of realization of the New Dictionary.....	165
7.5. Would it all be worth it? .....	172
8. An English-Serbian Mini-Dictionary of Pragmatic Terms.....	174
8.1. Organization of the Dictionary.....	175
8.2. The Dictionary: alphabetical part.....	177
8.3. The Dictionary: thematic part .....	181
Bibliographic remarks .....	192
References .....	194
Electronic dictionaries of English.....	218

## **Illustrations**

1: Types, organization and presentation of information – the headword mačka [cat <sub>n</sub> ].....	64
2: Types, organization and presentation of information – general template .....	82
3: Types, organization and presentation of information – the headword escape <sub>v</sub> .....	94
4: Organization and presentation of special microstructural features .....	97
5: Types, organization and presentation of information – the headword baciti [throw <sub>v</sub> ] .....	123
6: Screenshot of the Electronic Lusoga Dictionary .....	171

Prof. dr Tvrko Prćić

## **KA SAVREMENIM SRPSKIM REČNICIMA**

Prvo, elektronsko, izdanje

Filozofski fakultet, Novi Sad

Za izdavača

*Prof. dr Ivana Živančević Sekeruš, dekan*

Recenzenti

*Prof. dr Ranko Bugarski*

*Prof. dr Vera Vasić*

*Prof. dr Gordana Štasni*

Korektura

*Tvrko Prćić*

*Jasmina Dražić*

Prednje korice

*Ferenc Finčur* (realizacija)

*Tvrko Prćić* (ideja)

Komjuterski slog i konverzija

*Ferenc Finčur*

KriMel, Budisava

2018.

ISBN 978-86-6065-454-2

СИР - Каталогизација у публикацији  
Библиотека Матице српске, Нови Сад

811.163.41'374

**ПРЋИЋ, Твртко**

Ka savremenim srpskim rečnicima [Elektronski izvor]  
/ Tvrtnko Prćić. - 1., elektronsko izd. - Novi Sad : Filozofski  
fakultet, 2018. - 1 elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

Dostupno na: [http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2018/  
978-86-6065-454-2](http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2018/978-86-6065-454-2). - Nasl. sa naslovnog ekrana. -  
Bibliografija.

ISBN 978-86-6065-454-2

a) Српски језик - Лексикографија  
COBISS.SR-ID 321310471

„Pisana vrhunski stručno, na nivou najboljeg što današnja internacionalna nauka i praksa u datom domenu može da ponudi, ona [tj. ova publikacija] je namenjena pre svega leksikografima i studentima jezika i lingvistike čije obrazovanje obuhvata i ovu materiju, ali i svima drugima koje interesuju reči i njihova obrada u rečnicima. Pri tome valja napomenuti da u njen vidokrug naglašeno ulaze, pored tradicionalnih štampanih rečnika, i oni elektronski, u naše vreme sve popularniji, koji leksikografiji donose nove pojmovne i metodološke izazove ali i nude rešenja kakva su ranije bila teško zamisliva.“

*Iz recenzije prof. dr Ranka Bugarskog*

„Predočeni pristupi predstavljanju problema usklađeni su sa relevantnom anglističkom i srbističkom literaturom teorijske i praktične leksikografije. Predlozi za njihova rešavanja proizilaze iz autorovog kritičkog suda o stanju u kojem se nalazi srpska praktična leksikografija danas, izvedenog na osnovu precizno detektovanih nedostataka – nepostojanje obimnog internetski zasnovanog nacionalnog elektronskog korpusa srpskog jezika, na nezadovoljavajući način rešena pitanja organizovanog leksikografskog rada, statusa leksikografskih projekata i vrednovanja leksikografskog rada.“

*Iz recenzije prof. dr Vere Vasić*

„Ovo delo predstavlja sintezu dugogodišnjeg autorovog leksikografskog rada (teorijskog i praktičnog), detaljno je promišljeno i naučno zasnovano, u njemu je kreativno i veoma podsticajno osmišljen rad na predloženim rečnicima kojima bi se značajno unapredila leksikografska produkcija. Ne mogu a da ne istaknem autorov kolegijalni i veoma korektan stav prema svima onima koji su na bilo koji način doprineli razvoju srpske leksikografije, što se između ostalog ogleda i u navođenju modela ili uzora za predložene rečnike, naravno ukoliko ih ima.“

*Iz recenzije prof. dr Gordane Štasni*